

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Alueelliset kehitysnäkymät • 2023:45

Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2023

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:45

Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2023

Jouko Nieminen ja Satu Tolonen (toim.)

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-552-2

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Alueelliset kehitysnäkymät syksyllä 2023

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:45		Teema	Alueelliset kehitysnäkymät
Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Toimittaja/t Kieli	Jouko Niemi ja Satu Tolonen suomi	Sivumäärä	216

Tiivistelmä

Alueelliset kehitysnäkymät 2/2023 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys alueiden nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden lokakuussa.

Alueiden talouden ja työllisyyden tilanne on heikentynyt ja useilla alueilla ovat odotukset lähitulevaisuudesta apeat. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset heikentävät tilannetta monilla toimialoilla, korkea korkotaso ja hintojen nousu näkyvät kulutuksen hiipumisena, ja varsinkin rakentamisen toimialan vaikeudet heijastelevat sekä aluetalouteen että työllisyyteen. Myös metsäteollisuuden sopeutustoimilla on suuria alueellisia vaikutuksia. Talouskehityksen alakulosta odotetaan kuitenkin lyhytaikaista ja ensi vuoden syksyn osalta näkymät ovat jo kirkastuneet.

Elinkeinoelämän tilanne on heikentynyt valtaosassa alueita ja keväällä tehtyihin arviointeihin nähden myös lähikuukausien näkymät ovat aiempaa synkemmät. Arvioitaessa tilanteen kehittymistä vuoden aikajänteellä ovat näkymät selvästi positiivisemmat kuin puolen vuoden sisään ulottuvat näkymät.

Taloustilanteen heikkenemisen myötä työvoiman kysyntä on hiipunut, minkä myötä avointen työpaikkojen määrä on selvästi alemmalla tasolla kuin vuosi sitten. Työttömien työnhakijoiden määrä on lähtenyt maltilliseen kasvuun ja erityisesti lomautettujen määrä on noussut. Suhdanneltilanteen heikkenemisestä huolimatta työmarkkinoiden suurimmat haasteet liittyvät edelleen osaavan työvoiman saatavuuteen.

Asiasanat alueelliset kehitysnäkymät, alueet, aluekehitys, ennakointi, työllisyys, elinkeinoelämä

ISBN PDF 978-952-327-552-2

ISSN PDF

1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-552-2>

Regionala utvecklingsutsikter hösten 2023

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2023:45		Tema	Regionala utvecklingsutsikter
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Redigerare	Jouko Nieminen och Satu Tolonen		
Språk	finska	Sidantal	216
Referat	<p>Regionala utvecklingsutsikter 2/2023 är närings-, trafik- och miljöcentralernas och de andra regionutvecklarnas gemensamma bild av nuläget och utsikterna för den närmaste framtiden. Översikten har tagits fram i oktober detta år.</p> <p>Läget för regionernas ekonomi och sysselsättning har försämrats och i många regioner är förväntningarna för den närmaste framtiden ganska dystra. Konsekvenserna av Rysslands anfällsrig försämrar läget inom många branscher, den höga räntenivån och prisökningen syns i minskad konsumtion och i synnerhet svårigheterna inom byggbranschen återspeglas i både regionernas ekonomi och sysselsättningen. Också skogsindustrins anpassningsåtgärder har stora regionala konsekvenser. Nedgången i den ekonomiska utvecklingen förväntas dock bli kortvarig och utsikterna för hösten nästa år ser redan bättre ut.</p> <p>Situationen inom näringslivet har försämrats i största delen av regionerna och jämfört med de bedömningar som gjordes i våras är också utsikterna för de närmaste månaderna dystrare än tidigare. Om utvecklingen bedöms för ett år framåt är utsikterna dock klart positivare än utsikterna inom ett halvt år.</p> <p>I och med att det ekonomiska läget försämrats har efterfrågan på arbetskraft avtagit, vilket innebär att antalet lediga jobb är på en klart lägre nivå än för ett år sedan. Antalet arbetslösa arbetssökande har börjat öka och i synnerhet antalet permitterade har ökat. Trots det försämrade konjunkturläget har de största utmaningarna på arbetsmarknaden fortfarande att göra med tillgången på kompetent arbetskraft.</p>		
Nyckelord	regionala utvecklingsutsikter, regionerna, regional utveckling, prognostisering, sysselsättning, näringsliv		
ISBN PDF	978-952-327-552-2	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-552-2		

Regional Development Prospects in Autumn 2023

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2023:45		Subject	Regional Economic Prospects
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland		
Editor(s)	Jouko Nieminen and Satu Tolonen		
Language	Finnish	Pages	216

Abstract

Regional Development Prospects 2/2023 is a review produced by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres) and other regional developers of the current situation and short-term prospects in the regions. The review was conducted in October this year.

The economic and employment situation in the regions has deteriorated and near-term expectations in many regions are bleak. The effects of Russia's invasion of Ukraine exacerbate the situation in many sectors, high interest rates and rising prices have led to falling consumption, and the regional economy and employment reflect the difficulties in the construction sector, in particular. The structural adjustment efforts in the forest industry also have major regional impacts. However, the depressed economic trend is expected to be short-lived, with the outlook for the autumn of next year already looking brighter.

The prospects for business and industry have weakened in most regions and compared with the estimates from this spring, the outlook for the next few months is gloomier than before. However, the outlook on the economic trend in one year's time is significantly more positive than the expectations for the next six months.

With the economic situation deteriorating, demand for labour has slowed and the number of open vacancies is considerably smaller than one year ago. There is moderate growth in the number of unemployed jobseekers and the number of laid-off persons has increased, in particular. Despite the downward economic cycle, the biggest challenges facing the labour market are still related to the availability of skilled workers.

Keywords regional development prospects, regions, regional development, foresight, employment, business and industry

---

ISBN PDF 978-952-327-552-2 **ISSN PDF** 1797-3562

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-552-2>

Sisältö

1	Taustaa.....	8
2	Yhteenveto.....	9
3	Uusimaa	18
4	Varsinais-Suomi	30
5	Satakunta.....	42
6	Pirkanmaa.....	53
7	Kanta-Häme	61
8	Päijät-Häme	71
9	Kymenlaakso.....	80
10	Etelä-Karjala	90
11	Etelä-Savo.....	100
12	Pohjois-Savo.....	110
13	Pohjois-Karjala.....	120
14	Keski-Suomi.....	128
15	Etelä-Pohjanmaa.....	139
16	Pohjanmaa	147
17	Keski-Pohjanmaa	158
18	Pohjois-Pohjanmaa	168

19 Kainuu	178
20 Lappi	189
Liitteet	199
Kartat: Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	199
Kartat: Työttömyyden määrä.....	205
Kartat: Työvoiman saatavuus	211

1 Taustaa

Alueelliset kehitysnäkymät 2/2023 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys alueiden nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden lokakuussa.

Katsausta on laadittu vuodesta 2006 alkaen ja se on keskeinen osa lyhyen aikavälin alue-ennakointia. Kyseessä on laadullinen arvio, jossa keskeisessä roolissa ovat aluekehittäjien ja yritysten kehittämisen parissa toimivien henkilöiden näkemykset. Laadullista arviota tukevat tilastotiedot sekä alueelliset kyselyt ja barometrit mm. pk-yritysbarometri ja Ammattibarometrin korvaava Työvoimabarometri. Alueellisten katsausten laatimisessa ovat monilla alueilla tärkeässä roolissa alueilla toteutetut keskustelupaneelit, joissa osallistujat muodostavat yhteisen näkemyksen alueen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Katsauksessa nimeltä mainittujen yritysten tiedot perustuvat pääosin mediaseurantaan.

2 Yhteenveto

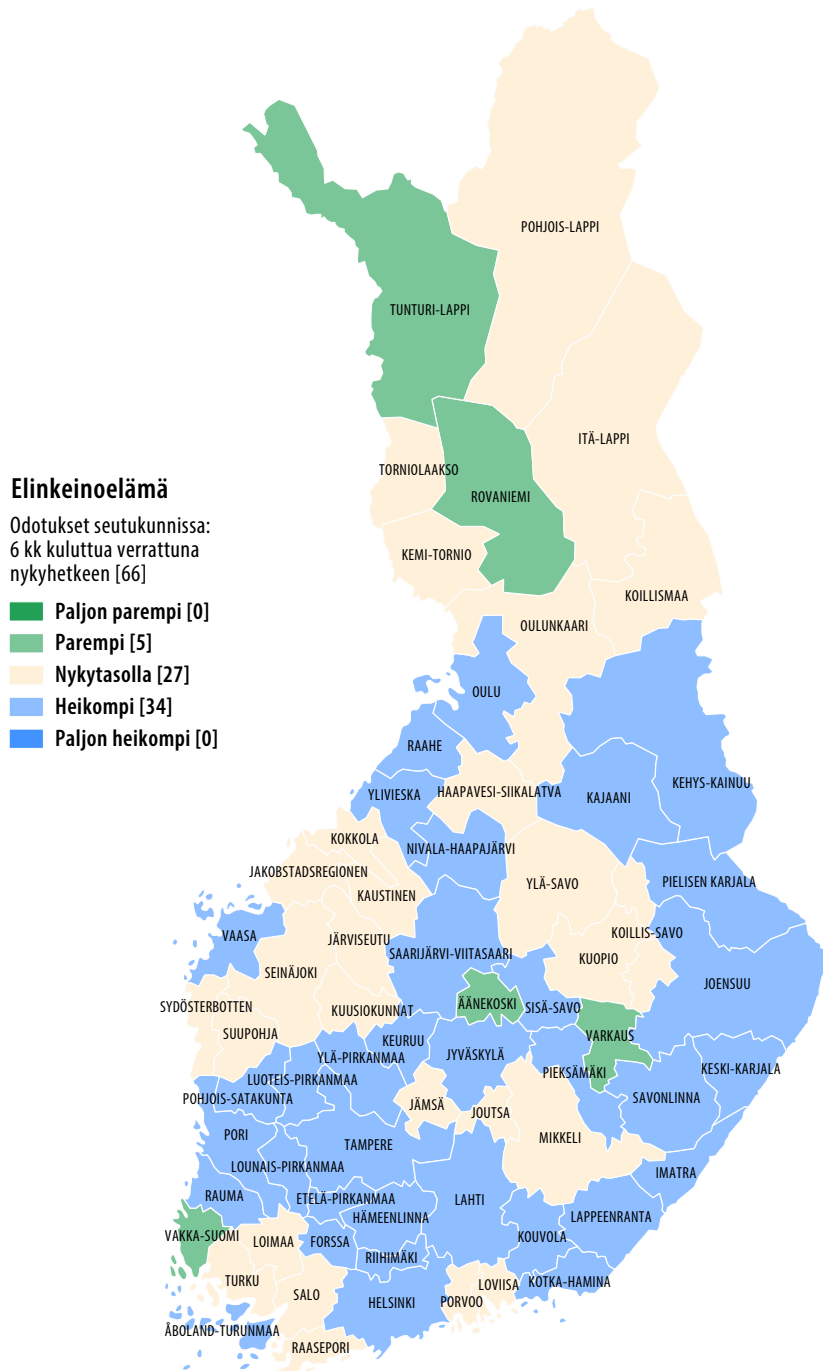
Taulukko 1. Koko maan avainluvut

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	5 563 970	5 548 241	5 513 130	0,3 %	0,9 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	249 769	232 873	232 082	7,3 %	7,6 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	25 957	24 101	29 059	7,7 %	-10,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	89 919	89 877	70 339	0,0 %	27,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,4	8,8	8,8	0,6 %-yks.	0,6 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	56 883	89 376	50 529	-36,4 %	12,6 %

Alueiden talouden ja työllisyyden tilanne on heikentynyt ja useilla alueilla ovat odotukset lähitulevaisuudesta apeat. Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset heikentävät tilannetta monilla toimialoilla, korkea korkotaso ja hintojen nousu näkyvät kulutuksen hiipumisena, ja varsinkin rakentamisen toimialan vaikeudet heijastelevat sekä aluetalouteen että työllisyyteen. Myös metsäteollisuuden sopeutustoimilla on suuria alueellisia vaikutuksia. Talouskehityksen alakulosta odotetaan kuitenkin lyhytaikaista ja ensi vuoden syksyn osalta näkymät ovat jo kirkastuneet. Yleisestä kehityksestä poiketen Lapissa ei taantumien merkkejä vielä nähdä ja lähitulevaisuus on valoisa.

Elinkeinoelämän tilanne on heikentynyt valtaosassa alueita ja keväällä tehtyihin arviointeihin nähden myös lähikuukausien näkymät ovat aiempaa synkemmät. Seuraavan kuuden kuukauden aikana odotetaan elinkeinoelämässä heikkenevää kehitystä 34 seutukunnassa ja nykyisellä tasolla pysyttäisiin 27 seutukunnassa. Paranevaa kehitystä ennakoidaan viidessä seutukunnassa: Vakka-Suomessa, Varkauden seutukunnassa, Äänekosken seutukunnassa, Rovaniemen seutukunnassa ja Tunturi-Lapissa (kuva 1).

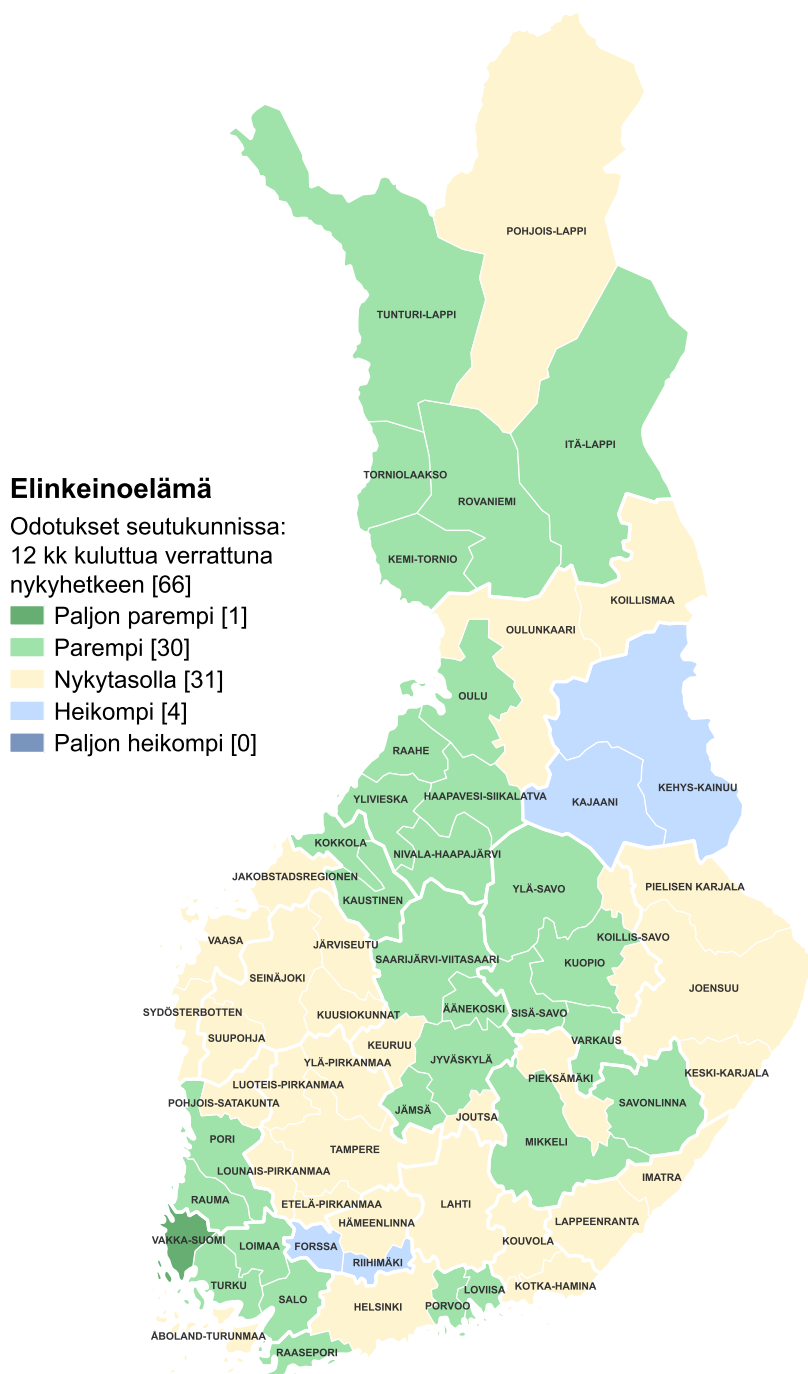
Kuvio 1. Seutukuntien odotukset elinkeinoelämän ja yritystoiminnan tilanteesta puolen vuoden päästä¹

1 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Arvioitaessa tilanteen kehittymistä vuoden aikajänteellä ovat näkymät selvästi positii-
visemmat kuin puolen vuoden sisään ulottuvat näkymät. Elinkeinoelämässä uskotaan
tapahtuvan myönteistä kehitystä 31 seutukunnassa ja vain neljässä seutukunnassa näky-
mät ovat vuoden kuluttua nykyistä heikommät (kuva 2).

Kuvio 2. Seutukuntien odotukset elinkeinoelämän ja yritystoiminnan tilanteesta vuoden päästä²

2 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Vakka-Suomessa näkymät ovat kohentumassa autotehtaan tuhannen henkilön irtisanomisten ja lomautusten aiheuttaman pudotuksen jälkeen. Varkauden seudulla on isoja teollisuuden investointeja, samoin kuin Äänekosken seudulla. Lapissa Rovaniemen ja Tunturi-Lapin seutukuntien myönteiset odotukset pohjautuvat ennen muuta tulevan matkailukauden huippulukuihin, mutta myös kaivosteollisuuden hyvä vire heijastuu odotuksiin.

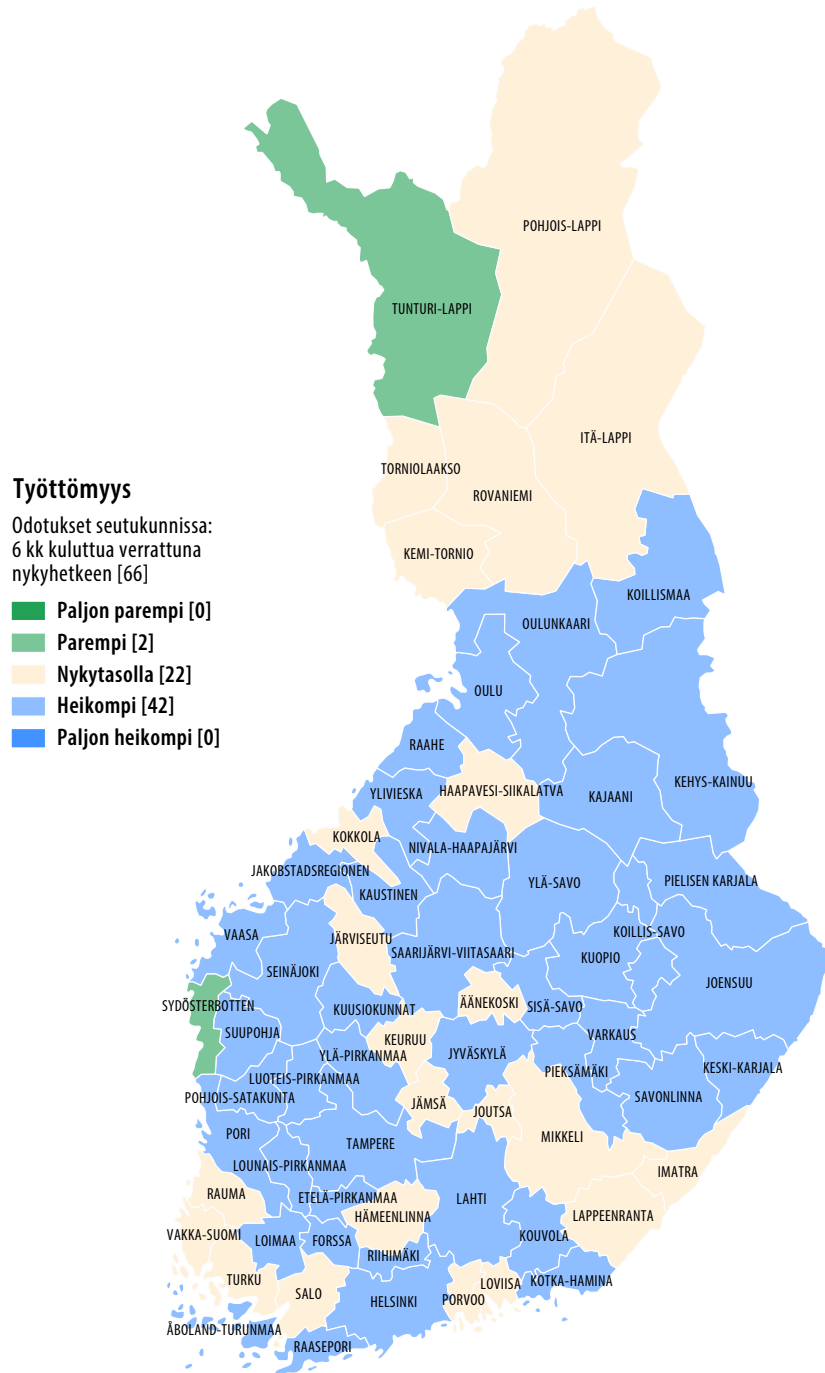
Mittavia tuulivoimahankkeita ja aurinkoenergiainvestointeja on rakenteilla ja suunnitteilla eri puolilla maata, mutta itäisessä Suomessa tutkaongelmat rajoittavat tuulivoiman rakentamista. Myös vihreän vedyn tuotantoon panostaminen on vahvassa kasvussa.

Alkutuotannon tilanne jatkuu epävarmana ja kannattavuusongelmat jatkuvat, vaikka lannoitteiden ja muiden tuotantopanosten hinnat ovatkin laskeneet. Maataloudessa kulunut satokausi oli heikko varsinkin Lounais-Suomessa.

Taloustilanteen heikkenemisen myötä työvoiman kysyntä on hiipunut, minkä myötä avointen työpaikkojen määrä on selvästi alemmalla tasolla kuin vuosi sitten. Työttömien työnhakijoiden määrä on lähtenyt maltilliseen kasvuun ja erityisesti lomautettujen määrä on noussut. Suhdanneltilanteen heikkenemisestä huolimatta työmarkkinoiden suurimmat haasteet liittyvät edelleen osaavan työvoiman saatavuuteen.

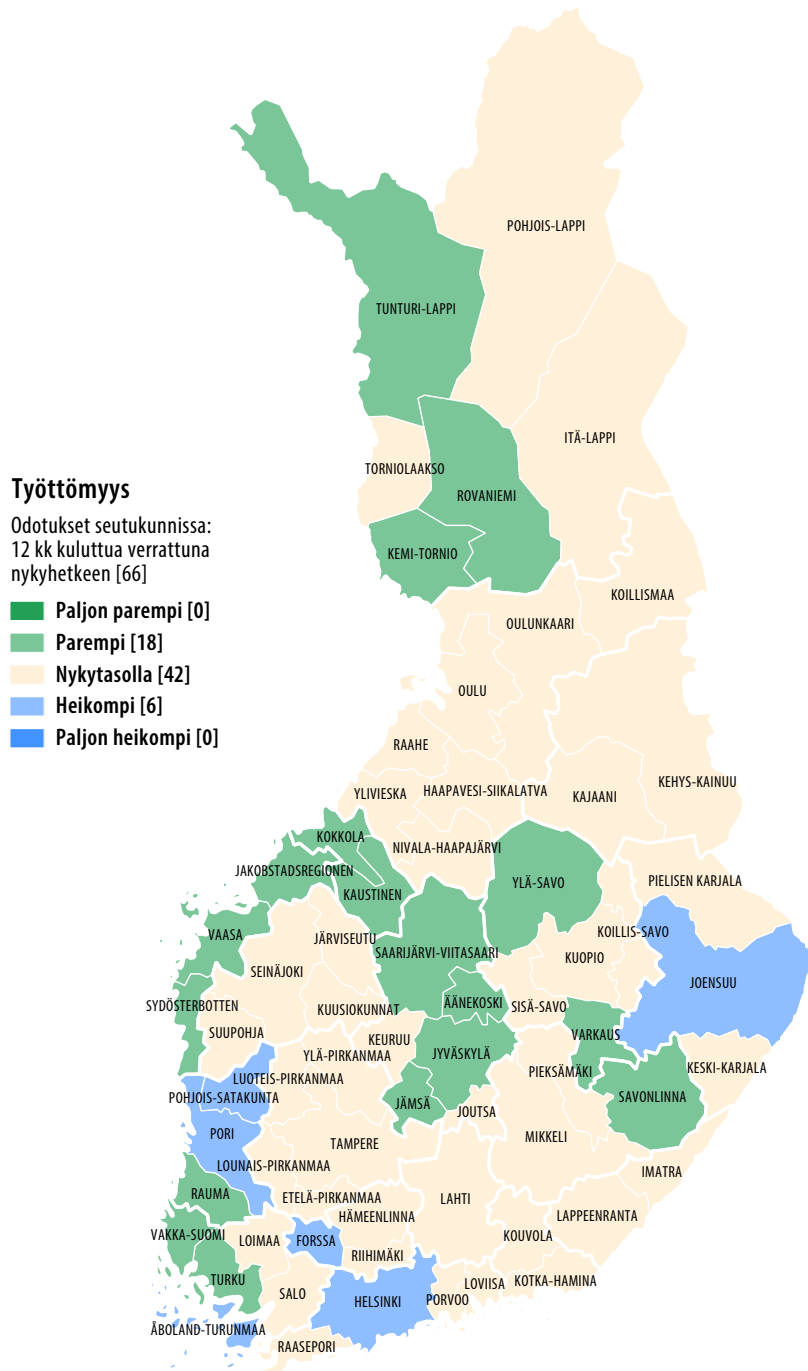
Alueilla ennakoidaan työttömyyden kasvavan 42 seutukunnassa seuraavan puolen vuoden aikana ja paranevan vain kahdessa seutukunnassa (kuva 3). Vuoden päähän ulottuvat arviot ovat selvästi positiivisemmat ja työttömyyden kasvun nähdään jäävän lyhytaikaiseksi (kuva 4).

Kuvio 3. Seutukuntien odotukset työttömyyden määrästä puolen vuoden päästä³

3 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen raja-pintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Kuvio 4. Seutukuntien odotukset työttömyyden määrästä vuoden päästä⁴

4 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen raja-pintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Lisätietoja

Uudenmaan TE-toimisto

tutkija Monika Stenholm

p. 029 504 1246

etunimi.sukunimi@te-toimisto.fi,

tutkimus.uusimaa@ely-keskus.fi

Varsinais-Suomen ELY-keskus

työelämäkoordinaattori Timo Vahtonen

p. 0295 020 035

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Satakunnan ELY-keskus

ylivohtaja Marja Karvonen

p. 0295 022 111

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

työmarkkina-asiantuntija Hannu Ahvenjärvi

p. 0295 022 114

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pirkanmaan ELY-keskus

ennakointiasiantuntija Juha Salminen

p. 0295 036 208

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Hämeen ELY-keskus

erikoissuunnittelija Sanna Paakkunainen

p. 0295 025 159

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

erikoistutkija Tarja Paananen

p. 0295 029 076

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Savon ELY-keskus

yrittäjäasiantuntija Kristiina Laatikainen

p. 0295 024 261

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Savon ELY-keskus

yksikön päällikkö Jan Blomberg

p. 0295 026 552

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

strategiapäällikkö Reijo Vesakoivu

p. 0295 026 116

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Keski-Suomen ELY-keskus

johtava asiantuntija Päivi Hamarus

p. 0295 024 657

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

strategiapäällikkö Timo Takala

p. 0295 027 708

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjanmaan ELY-keskus

tutkija Meeri Koski

p. 0295 028 686

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

asiantuntija Jarkko Pietilä

p. 0295 038 116

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kainuun ELY-keskus

työvoima-asiantuntija Atte Laitinen

p. 029 5023 886

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

johtava asiantuntija Taina Leinonen

puh. 029 502 3065

Lapin ELY-keskus

strategiapäällikkö Heino Vasara

p. 0295 039 689

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

tutkija Tuula Uusipaavaliemi

p. 0295 037 142

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

KEHA-keskus

strategiajohtaja Jouko Nieminen

p. 0295 022 769

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

3 Uusimaa

Taulukko 2. Avainluvut Uudellamaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	1 733 033	1 714 741	1 655 624	1,1 %	4,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	85 244	79 917	69 627	6,7 %	22,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	7 118	6 742	6 617	5,6 %	7,6 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	34 906	35 215	23 027	-0,9 %	51,6 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,5	9,1	8,2	0,4 %-yks.	1,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	17 596	33 433	20 263	-47,4 %	-13,2 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Uusimaa on Suomen suurin väestö- ja kasvukeskus ja merkittävin yhtenäinen työssäkäyntialue. Uusimaa arvoitiin Suomen Yrittäjien elinvoimabarometrissa vuoden 2023 Suomen elinvoimaisimmaksi maakunnaksi. Alue edustaa kolmannesta koko Suomen väestöstä ja työpaikoista sekä 40 prosenttia bruttokansantuotteesta. Väestörakenteeltaan alue on muuta maata nuorempaa, eli alle 40-vuotiaita työkäisiä on Uudellamaalla erityisen paljon. Myös korkeakoulutettujen osuus väestöstä on Suomen suurin. Suomen vieraskielisistä vajaa 60 prosenttia asuu Uudellamaalla.

Uudenmaan alue koostuu 26:sta väkiluvultaan ja elinkeinorakenteeltaan hyvin erilaisesta kunnasta. Uudellamaalla asuu 1,7 miljoonaa ihmistä, joista 665 000 asui Helsingissä, 306 000 Espoossa ja 243 000 Vantaalla. Uudenmaan väestöluvultaan pienimmät kunnat ovat Lapinjärvi (2 500 asukasta), Myrskylä (1 800 asukasta) ja Pukkila (1 800 asukasta). Osa läntisen ja itäisen rannikon kunnista on kaksikielisiä.

Uudenmaan väestö kasvaa Suomen sisäisen muuttoliikkeen, luonnollisen väestönlisäyksen ja maahanmuuton seurauksena. Maakunnan väestödynamiikassa maahanmuuton merkitys on selvästi suurin. Viime vuonna nettomaahanmuutto Uudellemaalle oli 16 000, lähes puolet koko Suomen nettomaahanmuutosta. Erityisesti pääkaupunkiseutu houkuttelee muuttajia maan rajojen ulkopuolelta.

Uudenmaan väestöennuste vuodelle 2040 on 1,9 miljoonaa asukasta. Vieraskielisten määrän ennustetaan lähes kaksinkertaistuvan vuoteen 2040 mennessä. Vieraskielisten väestöosuus kasvaa ennusteen mukaan Uudellamaalla nykyisestä 17 lähes 30 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Maakunnan väestönkasvun ennustetaan keskittyvän kuluvaan vuosikymmenen aikana kokonaisuudessaan Helsingin seutukuntaan.

Uudenmaan elinkeinorakenne on monipuolinen ja vahvasti erikoistunut osaamisintensiiviin palveluihin ja teollisuusaloihin. Kuitenkin maakunnan sisällä on selvästi alueellista erikoistumista. Uudenmaan työpaikoista noin 80 prosenttia on pääkaupunkiseudulla, jonne suuntautuu myös suurin pendelöintivirta. Pääkaupunkiseutu on erikoistunut vahvasti palvelualoille ja toimii informaatio- ja liike-elämän palveluiden keskittymänä. Alue on myös valtakunnallinen julkisen vallan keskittymä. Pääkaupunkiseudulta löytyy lisäksi esimerkiksi elektroniikka- ja sähköteollisuutta sekä elintarviketeollisuutta.

Pääkaupunkiseudulle ja KUUMA-seudulle on syntynyt myös koko maata palveleva logistiikkaklusteri. KUUMA-seudun erikoistumisprofiili on varsin monipuolinen painottuen sekä jalostus- että palvelualoihin. Myös rakennusala on vahvassa asemassa. Rakennusala on suuressa asemassa myös Itä- ja Länsi-Uudellamaalla. Länsi-Uusimaa on erikoistunut teollisuudessa metalli- ja öljytuotteiden jalostukseen ja valmistukseen. Itä-Uudellamaalla Porvoon Kilpilahti on Pohjoismaiden suurin öljynjalostuksen ja petrokemian teollisuuden keskittymä.

Uusimaa on kansainvälisen henkilöliikenteen saavutettavuuden ja logistiikan näkökulmasta erittäin vahvassa asemassa Suomen muihin maakuntiin verrattuna. Helsinki-Vantaan lentoasema tarjoaa hyvät kansainväliset lentoyhteydet sekä henkilö- että tavaraliikenteelle. Uudenmaan viisi satamaa mahdollistavat monipuolisen tavaraliikenteen ympäri maailmaa. Helsingin satama on yksi Euroopan vilkkaimmista henkilöliikenteen satamista ja Suomen johtava ulkomaankaupan yleissatama. Eri seutujen erikoistumisalat

yhdessä saavutettavuuden kanssa tekevät Uudestamaasta kilpailukykyisen ja houkuttelevan alueen yrityksille. Suomessa toimivasta ulkomaisesta yritystoiminnasta kaksi kolmasosaa onkin keskittynyt Uudellemaalle.

Niin Uudenmaan kuin koko Suomen talouskasvu on ollut pysähdyksissä kuluvana vuonna ja tunnelmia leimaa epävarmuus ja varovaisuus. Valtiovarainministeriö arvioi talouden olevan loppuvuoden taantumassa, kun hintojen ja korkojen nousu on vähentänyt kotitalouksien kulutusta sekä investointeja. Teollisuus kärsii heikosta kansainvälisen talouden kysyntätilanteesta, ja rakentamiseen on iskenyt voimakkaasti kohonnut korkotasojen ja rakennuskustannusten nousu. Taantuma koettelee nyt erityisesti asuinrakentamista, joka kärsii pahiten korkojen noususta.

Elinkeinoelämän keskusliiton tuoreimman suhdannebarometrin mukaan suhdannetilannearviot ovat painuneet Uudellamaalla koronakriisin tasolle ja näkymät synkentyneet kesästä. Suidanteiden paranemista ennakoi vain kuusi prosenttia alueen vastaajista ja tilanteen heikkenemistä odotti 39 prosenttia yrityksistä. Uudenmaan suhdannekuva oli kuitenkin lievästi koko maan keskiarvoa parempi. Palvelualat kannattelivat yhä taloutta, mutta merkkejä hiipumisesta on alkanut näkyä. Kysynnän riittämättömyys oli yleisin tuotannon kasvun este 60 prosentin osuudella. Samaan aikaan osaavan työvoiman saatavuusongelmat ovat alkaneet helpottaa. Enää 14 prosenttia yrityksistä raportoi ongelmia työvoiman saatavuuden suhteen.

Valtiovarainministeriö ennustaa kotitalouksien ostovoiman kohentuvan inflaation hidastumisen ja palkankorotusten seurauksena ensi vuonna, minkä uskotaan lisäävän kulutusta ja vauhdittavan talouden kasvuun. Lisäksi korkojen nousun odotetaan kääntyvän laskusuuntaan ensi vuoden lopulla. Lisävauhtia kasvulle antavat vihreän siirtymän investoinnit. Kysynnän odotetaan piristyvän koko Suomessa ja laajemminkin euroalueella ensi vuonna. Yhtenä epävarmuustekijänä voidaan kuitenkin pitää Lähi-idän konfliktia, joka lisää epävarmuutta energiamarkkinoilla ja nostaa uudelleen huolta inflaation kiihtymisestä.

Elinkeinoelämän näkymät vaihtelevat Uudellamaalla alueellisesti ja toimialojen sisällä. Yhtenäistä alueasiantuntijoiden arvioissa oli selvästi kevättä synkemmät näkymät, mutta tunnelma oli odottava ja jopa varovaisen optimistinen tulevasta. Alueasiantuntijat uskoivat, etteivät pahimmat uhkakuvat työttömyyden, investointien ja talouden näkymien suhteen toteudu. Rakennusalan, etenkin asuinrakentamisen, näkymät olivat koko Uudellamaalla heikot, ja lomautusten sekä irtisanomisten arvioitiin lisääntyvän loppuvuodesta. Myös teollisuuden tilanne nähtiin heikkenevänä.

Näkymien heikkenemisestä kertoo myös Uudenmaan TE-toimistoon ilmoitettujen muutosneuvottelujen määrän sekä vireille pantujen konkurssien selvä kasvu Uudellamaalla edellisvuoteen verrattuna. Yritykset ovat kuitenkin sisäistäneet haasteet osaavan työvoiman

saatavuudesta ja pyrkivät pitämään kiinni työntekijöistä entistä hanakammin. EK:n suhdannebarometri kuitenkin ennustaa työllisyyden heikkenevän rakentamisen ja teollisuuden taantumien myötä. Henkilökunnan määrän arvioitiin supistuneen hienoisesti heinä-syyskuun aikana ja ennakoitaan vähenevän hieman myös lähikuukausina.

Vielä alkuvuonna työttömyys laski Uudellamaalla, mutta huhtikuusta lähtien työttömyys on kääntynyt lievään nousuun. Tilastokeskuksen tietojen mukaan työttömyysaste on noussut vuoden takaisesta, mutta pysynyt edelleen maltillisena, vajaassa kahdeksassa prosentissa vuoden kolmannella neljänneksellä. Työllisyysaste on puolestaan laskenut 0,4 prosenttiyksikköä Uudellamaalla vuoden takaisesta tuotannon kasvun pysähtymisen seurauksena. Vuoden kolmannella neljänneksellä työllisyysaste oli 74,8 prosenttia. Työllisyyden laskun uskotaan jäävän kuitenkin vähäiseksi, ja työllisyyden odotetaan taas nousevan ja työttömyysasteen laskevan ensi vuonna. Palvelualojen työnantajien Paltan tuoreimman suhdannekatsauksen mukaan työvoimavaltaiset palvelualat kannattelevat työllisyyttä matalasuhdanteen yli, mikäli tämänhetkinen konsensus sen lyhytaikaisuudesta toteutuu.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Poikkeukselliset viime vuodet ja talouden nykytilan epävarmuus heijastuvat vahvasti yritysten näkymiin lähiajan suhdannekehityksestä. Heikkoja odotuksia selittävät osaltaan Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa, heikko kansainvälinen talouden kysyntä, ennätysnopea korkojen nousu sekä jo toista vuotta korkealla pysyvä kustannustaso. Inflaation taittuminen ja ansioiden nousu ovat parantaneet reaalista ostovoimaa, mutta kuluttajien luottamus on pysynyt siitä huolimatta matalalla tasolla. Talouden suurimman veturin, yksityisen kulutuksen, arvioidaan kääntyvän loppuvuonna laskuun.

Tuoreessa Helsingin seudun kauppakamarin koordinoimassa Ennakointikamarin kyselyssä puolet kyselyyn vastanneista yrityksistä oli pessimismin vallassa, rakentamisessa jopa reilu 80 prosenttia vastaajista piti vallitsevia tunnelmia pessimistisinä tai erittäin pessimistisinä. Myönteisimpiä suhdanneodotukset olivat palveluissa.

Syksyn Pk-yritysbarometrin mukaan Uudenmaan ELY-alueen pk-yrittäjien yleiset suhdanneodotukset olivat lähialueita ja koko maata hieman paremmalla tasolla. Talouden tilan ennakoitiin heikkenevän seuraavan vuoden aikana lievästi. Alueen pk-yritysten odotukset liikevaihdon kasvusta olivat nousussa, mutta epävarmuus vähensi investointeja. Tuotantokustannusten nousuodotukset olivat vähentyneet hieman viime vuoden syksyn huipustaan. Uudellamaalla pk-yrityksistä 22 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja 26 prosenttia uskoi niiden heikkenevän. Hieman yli puolet pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden pysyvän samana.

Suhdannenäkymät Uudenmaan sisällä olivat kuitenkin jakautuneet. Pääkaupunkiseudun yrittäjien yleinen suhdannenäkymä oli hieman parempi kuin koko maassa keskimäärin. Helsingin ja Vantaan yrittäjien arviot henkilökunnan määrästä, liikevaihdon, innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksestä ylittivät koko maan tason. Espoossa innovaatioiden, tuotannon ja tuotteiden kehityksen osalta jäätin hieman koko maan arvosta. Pääkaupunkiseutua ympäröivällä Uudellamaalla puolestaan näkymät olivat koko maan keskiarvoa negatiivisemmat. Myös odotukset liikevaihdon ja kannattavuuden kehitymisestä jäivät niukasti keskimääräisestä tasosta. Erityisen heikot odotukset olivat Hyvinkää-Riihimäen yrittäjillä.

Uudellamaalla tuotannon lievä lasku jatkui vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä. Teollisuudessa ja rakentamisessa tuotannon euromäärä väheni selvästikin, mutta joillakin palvelualoilla tuotannon määrä kasvoi edelleen. Rakennusteollisuuden syksyn suhdannekatsauksessa arvioitiin rakentamisen sukeltavan tänä vuonna ennakoitua syvemmälle ja näkymien olevan poikkeuksellisen heikot. Isoin pudotus on asuntotuotannossa.

Alueasiantuntijat jakoivat lähitulevaisuuden synkät näkemykset rakennusallalla, etenkin talorakentamisessa, mutta myös muilla toimialoilla näkymät olivat heikentyneet. Rakennusalan matalasuhdanne näkyi asiantuntijoiden mukaan uusien tonttien kysynnän hiipumisena, yritysten varovaisuudessa investoida ja rekrytoida sekä jo sovittujen investointien ja rakentamisen aloittamisen lykkäämisinä. Erityisesti KUUMA-seudulla rakennussektori on merkittävä ja seudun kasvu on nojannut merkittävästi asuntorakentamiseen, jonka arvioitiin nyt pysähtyneen. Myös Länsi-Uudellamaalla rakentaminen koettiin haasteeksi. Esimerkiksi Inkoossa ei ole onnistuttu rakentamaan paljon kaivattuja kohtuuhintaisia asuinkerrostaloja. Pääkaupunkiseudulla asuntoaloitusten määrässä nähtiin rajua laskua, vuodessa lähes 30 prosenttia.

Uudellamaalla yrityksillä oli paljon valmiita myymättömiä asuntoja, mikä heikentää investointihalukkuutta lähitulevaisuudessa. Rakennusteollisuus arvioi, että asuntojen tarjonta Suomessa puolittuu ensi vuonna. Tämä tulee osumaan voimakkaimmin pääkaupunkiseudulle nostaa asumisen hintaa ja heikentää työvoiman saatavuutta. Myös korjausrakentamisen liikevaihdon kasvu on hidastunut viime vuoden alusta alkaen. Kustannusten nousun kiihtyminen ja rahoitushaasteiden lisääntymisen arvioidaan painavan yleensä tasaisesti kasvavan korjaamisen laskuun. Pääkaupunkiseudulla korjausrakentaminen on vetänyt vielä melko hyvin, mutta etäisyyden kasvaessa pääkaupunkiseudusta korjausrakentaminen väheni, sillä kiinteistöjen arvot eivät riitä korkeiden korkojen aikana vakuudeksi.

Vantaalla rakennusalan tilanne nähtiin huolestuttavana, mutta investointien osalta tilanne oli valoisa suhdanteeseen nähden. Etenkin Helsinki-Vantaan lentokentän ympäristön Aviapolis-alue, joka sijaitsee Kehä III:n keskipisteessä, nähtiin erinomaisena logistiikka-alan

toimijoille. Eaton rakentaa alueelle vauhdilla uutta tehoelektroniikkatehdasta ja Scania Suomi aloittaa uuden 24 miljoonan euron projektin maahantuonnin pääkonttorin ja pääkaupunkiseudun Scania-keskuksen pystyttämiseksi. Scanian tulon arvioitiin kiristävän kilpailua osaavasta työvoimasta logistiikan alalla.

EK:n suhdannebarometrin mukaan teollisuudessa sekä suhdannetilanne että -näköymät ovat heikentyneet kesästä. Teollisuusyritysten tuotanto on vähentynyt ja tulevien kuukausien aikana tuotannon odotetaan jatkavan vähentymistään.

Uudellemaalle on kuitenkin suunnitteilla mittavia vihreän siirtymän investointeja. EK:n listauksen mukaan vihreän siirtymän investointiaikeista (pl. tuulivoimahankkeet) sijoittuu Uudellemaalle 7,2 miljardia euroa. Näistä merkittävin on norjalaisen Blastr Green Steelin kaavailema neljän miljardin euron vihreän teräksen ja integroidun vedyn tuotantolaitos. Inkoon satama- ja teollisuusalueelle suunnitellun tehtaan tuotanto alkaisi 2027 lopulla ja tarjoaisi työpaikan 1 200 henkilölle. Toteutuessaan hankkeella olisi merkittäviä vaikutuksia koko Länsi-Uudellemaalle. Esiselvityksessä olevalta hankkeelta puuttuu kuitenkin vielä rahoitus eikä ilmoitettua valmistumisvuotta 2026 pidetä jo lupaprosessien vuoksi realistisena.

Myös pääkaupunkiseudulle on suunnitteilla vihreän siirtymän investointeja. Helsingissä Helen suunnittelee vetylaitoksen rakentamista Vuosaaren. Fortum puolestaan on päättänyt 225 miljoonan investoinneistaan Espoo Clean Heat -ohjelman hankkeisiin vuosina 2023–2027 kohdistuen 170 miljoonaa vuosille 2023–2025. Vantaan energia puolestaan valmistelee 70 miljoonan investointia sähköpolttolaitokseen.

Kirkkonummella oli tulevien investointien osalta vielä paljon epävarmuuksia, joskin investointien tämänhetkinen tilanne arvoitiin hyväksi. Esimerkiksi Prysmian Groupin kaapelitehtaan sadan miljoonan euron vihreän siirtymän investoinnin suurjännitemaa- ja merikaapeleiden tuotantokapasiteetin kasvattamiseksi uskottiin vaikuttavan myönteisesti kunnan työllisyyteen.

Itä-Uudellamaalla investointien osalta lähitulevaisuuden näköymät olivat jopa muuta Uuttamaata paremmat. Porvoon Kilpilahden öljynjalostuksen ja petrokemian klusterin kehittyminen bio- ja kiertotalouskeskittymäksi on käynnissä ja alueelle on suunnitteilla noin miljardin euron vihreän talouden investointeja. Yksi näistä on Nesteen 300 miljoonan euron arvoinen uusiutuvan vedyn hanke, joka on esiselvitysvaiheessa. Porvoon jalostamolla on tehty myös lopullinen investointipäätös nesteytetyn jätemuovin jalostuskapasiteetin kasvattamisesta. Alueasiantuntijat olivat kuitenkin huolissaan, ettei Kilpilahteen saada riittävän järeitä sähkönsiirtolinjoja, jonka seurauksena osa investoinneista menisi sivu suun. Myös työvoiman saatavuus on asettanut haasteita Kilpilahdella.

Loviisassakin on käynnissä merkittävä investointi, kun lämmityselementtejä valmistava Loyal Oy laajentaa tehdastaan tuplaten tuotantoalansa. Alueasiantuntijat arvioivat laajennuksen luovan satoja työpaikkatarpeita, joista hyötyvät myös naapurikunnat. Loviisan kaupungin talouden kannalta merkittävää oli myös Fortumin odotettu jatkolupahakemus Loviisan voimalaitokselle. Negatiivisena signaalina Loviisassa nähtiin keskustan liiketilojen tyhjentyminen ja palveluiden karkaaminen alueelta.

Teknolohiateollisuuden alalla arvioitiin kysynnän heikentyneen ja tilauskertymien supistuneen kuluvana vuonna, mutta katsottiin, että tilauskannat olivat edelleen melko vahvat. Talven ennakoitiin olevan vaikea ja tuotantokantojen laskevan merkittävästi, mutta yritysten välillä nähtiin suuria eroja. Erityisesti rakennusalalle tavaraa toimittaville yrityksille näkymät olivat heikot.

Palvelualat ovat pitäneet Suomen ja Uudenmaan talouden hitaassa kasvussa. Palta kuitenkin arvioi palvelualojen suhdanteen heikkenevän, mikä painaa koko talouden taantumaan. Uudenmaan palveluyritysten suhdannetilanne oli heinäkuussa matalalla tasolla, ja suhdannenäkymät olivat vajonneet edellisestä mittauksesta. Uudenmaan palveluyritysten suhdanneodotukset olivat kuitenkin hieman koko maan keskiarvoa myönteisemmät.

Kaupan nimellisen eli euromääräisen myynnin kasvu pysähtyi Helsingin seudulla vuoden 2023 toisella neljänneksellä verrattuna edellisvuoteen. Kun huomioon otetaan inflaation vaikutus, myynnin volyyymi laski. Vähittäiskaupan osalta PAM arvioi uusmaalaisten ostovoiman olevan inflaation hidastumisesta huolimatta matalalla ja korkomenojen kasvun vähentävän entisestään kulutukseen käytettävää rahamäärää. Vaikka ruoan hinnan nousu on taittunut, on yleinen hintataso noussut, minkä seurauksena kuluttajat harkitsevat ostoksensa yhä tarkasti.

Matkailu on elpynyt Uudenmaalla, jossa välitön matkailutulo eli yritysten matkailijoilta saama liikevaihto oli 4,06 miljardia euroa vuonna 2022. Voimakkaan kasvun taustalla oli osittain Helsinki-Vantaan lentokentän ja Finnairin elpyminen. Lentomatrustajien määrä oli noussut selvästi sitten koronapandemian, mutta oli edelleen lähes kolmanneksen pienempi kuin vuonna 2019. Pääkaupunkiseudun palautuminen söi hieman muun Helsingin seutukunnan kuntien matkailutuloa. Myös Itä-Uudellamaalla Porvoo otti osansa matkailun elpymisestä. Uudellamaalla kirjattiin yhteensä 6,1 miljoonaa yöpymistä maksullisessa majoituksessa tammi-syyskuussa 2023. Määrä kasvoi 12 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Uudenmaan markkinaosuus koko maan rekisteröidyistä yöpymisistä kasvoi 1,3 prosenttiyksikköä.

Myös laivamatkustajien määrät kasvoivat edellisvuoteen verrattuna. Heinäkuussa Helsinkiin saapui 721 000 laivamatkustajaa, mikä on kuusi prosenttia enemmän kuin viime vuonna. Helsingin sataman linjaliikenteessä kulki tammi-syyskuussa 6,9 miljoonaa matkustajaa, mikä on noin 15 prosenttia enemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana.

Vaikka laivamatkustus on säilynyt vilkkaana, näkyi Suomen talouden ajautuminen lievään taantumaan maan ulkomaankaupan pääsataman kautta kulkeneen rahtimäärän vähene- misenä. Tammi-syyskuussa Helsingin sataman kautta kulki kokonaistavaraliikennettä 10,4 miljoonaa tonnia, mikä on 9,1 prosenttia vähemmän kuin edellisen, rahtiennätykseen yl- täneen vuoden vastaavana aikana. Siitä tuontia oli 4,7 miljoonaa tonnia (-13,4 %) ja vientiä 5,4 miljoonaa tonnia (-8,8 %).

Etlan ennusteen mukaan loppuvuonna koko maan vientimäärä jää edellisvuotista pienem- mäksi maailmantalouden heikon kehityksen seurauksena, mutta kääntyy ensi vuonna noin neljän prosentin kasvuun. Tavaratuonnin arvioidaan vähenevän peräti kahdeksan prosent- tia tänä vuonna, mutta kasvavan ensi vuonna runsaat kuusi prosenttia.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Talouden taantuma ja heikot suhdannenäkymät eivät ole toistaiseksi tarttuneet työmark- kinoille ja työllisyyskehitys on jatkunut Uudellamaalla odotuksia parempana. Kaikkien pää- toimialojen työllisyysnäkymät ovat kuitenkin heikentyneet.

Helsingin seudun kauppakamarin mukaan vajaa 40 prosenttia Helsingin seudun yrityksistä arvioi, että vaikea suhdannetilanne vaikuttaa ainakin jonkin verran henkilöstönäkymiin seuraavan kuuden kuukauden aikana. Yhä suurempi osa Uudenmaan yrityksistä arvioi lii- kevaihtonsa supistuvan seuraavan puolen vuoden aikana, minkä seurauksena työllisyyden odotetaan hiipuvan ja työttömyyden sekä lomautusten kasvavan lähikuukausina.

Työttömyys onkin ollut maltillisessa kasvussa keväästä lähtien. Erityisesti lomautettujen määrä on noussut. Syyskuussa työttömien kokonaismäärä nousi Uudellamaalla 6,7 prosent- tia vuoden takaiseen verrattuna kasvun ollessa koko maassa hieman suurempaa. Työttö- mien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Uudellamaalla syyskuun lopussa 9,5 prosenttia, mikä vastaa koko Suomen tasoa. Uutena piirteenä Uudellamaalla nähdään työttömyyden alueellisten erojen kasvu. Esimerkiksi Itä-Uudellamaalla työttömien työnhakijoiden määrä laski vertailuajankohtana. Työttömyyden kasvusta huolimatta, työllisyys on pysynyt hyvällä tasolla Uudellamaalla, pääasiassa ikäänntyvien työllisyyden kasvun ja osa-aikatöiden lisää- tymisen ansiosta. Kasvun kuitenkin odotetaan pysähtyvän vuonna 2024.

Uudellamaalla erityisesti pitkäaikaistyöttömien määrä on jäänyt korkealle tasolle, vaikkakin suunta on ollut laskeva kuluvana vuonna. Syyskuussa lähes 41 prosenttia työttömistä oli ollut työnhakijoina yli vuoden, mikä vaikuttaa heidän työllistymismahdollisuuksiinsa edelleen. Työ- ja elinkeinoministeriön Työmarkkinaennusteen mukaan pitkäaikaistyöttömyyden ennustetaan kääntyvän kasvuun lähitulevaisuudessa

Työvoiman kysynnässä on ollut selvää laskua viimeisten kuukausien aikana. Avoimien työpaikkojen määrä on pudonnut viime vuoden huippulukemista, ja lasku on ollut Uudellamaalla kaikista maakunnista voimakkainta. Uudellamaalla julkiseen työnvälitykseen ilmoitettiin syyskuussa lähes puolet (47,4 %) vähemmän uusia avoimia työpaikkoja vuoden takaiseen verrattuna. Uudenmaan sisällä esiintyi alueellisia eroja, sillä avoimien työpaikkojen määrä väheni selvästi eniten Helsingin seutukunnassa, kun taas Porvoon seutukunnassa avoimien työpaikkojen määrä kasvoi viime vuoteen verrattuna.

Toimialakohtainen vaihtelu työvoiman kysynnän muutoksessa on merkittävä ja suurinta kysynnän lasku on ollut asiantuntijatehtävissä ja rakentamisen saralla. Tämä korreloi myös muutosneuvottelujen osalta, jossa tuki- ja hallintopalvelut sekä rakennusala korostuivat. Myös tukku- ja vähittäiskaupan sekä teollisuuden aloilla on ollut runsaasti muutosneuvotteluja. Rakentaminen korostui myös vireille pantujen konkurssien määrissä. Rakennusliitto arvioi, että pahin on vielä edessä. Rakennuslalla ja etenkin asuntorakentamisessa lähitulevaisuuden näkymät ovat heikot ja työvoiman kysynnässä on odotettavissa laskua edelleen.

Rakennusalan työttömyys on kuitenkin kasvanut odotettua maltillisemmin Uudellamaalla, mitä selittänee ulkomaalaisten suuri osuus työvoimasta. Työtä vaille jääneitä rakentajia on lähtenyt maasta, mikä voi toisaalta aiheuttaa pullonkauloja työvoiman saatavuuteen, kun suhdanne taas paranee. Rakennusalan vaikeuksien heijastevaikutuksia muille aloille ei ole nähty vielä merkittävästi, mutta orastavia merkkejä on nähtävissä. Esimerkiksi Tilastokeskus arvioi avoimien työpaikkojen määrän vähentyneen selvästi teollisuuden toimialoilla sekä kaupan, kuljetuksen ja varastoinnin toimialaryhmissä vuoden 2023 toisella neljänneksellä.

Teknolohiateollisuudessa suhdannetilanne säilyi pitkään talouden yleisnäkyviä paremmalla tolalla. Nyt tilanne on kuitenkin heikentynyt ja kovin nousu henkilöstömäärässä näyttäisi jääneen toistaiseksi taakse. Talouden suhdanteen nähtiin ainakin väliaikaisesti helpottavan työvoimapulaa myös perinteisesti osajapulasta kärsivällä ohjelmisto- ja tietotekniikka-alalla. Teknolohiateollisuuden yrityksissä yritetään pitää kiinni osaavasta työvoimasta, mutta yt-neuvottelujen odotetaan lisääntyvän loppuvuonna.

Sosiaali- ja terveys- sekä kasvatusalalla kysynnän ennustetaan kasvavan väestön ikääntymisen ja siihen liittyvän palvelutarpeen kasvun sekä työvoiman eläköitymisen seurauksena lähivuosina. Työvoiman tarve kasvaa etenkin pääkaupunkiseudulla, joka kärsii jo tällä

hetkellä eniten työvoimapulasta. Alueasiantuntijat pelkäävät kohtaanto-ongelman pahe-
nevan entisestään Uudellamaalla hallituksen kaavailemien toimien seurauksena. Asumis-
tuen leikkaukset ja asumisen kallistuminen sekä suojaosiin ja soviteltuun päivärahaan
osuvat etuusleikkaukset vaikeuttavat edelleen matalapalkka-alan työntekijöiden houkut-
televuutta erityisesti pääkaupunkiseudulla.

PAM ennakoi hallituksen toimien vaikeuttavan työvoiman saatavuutta myös yksityi-
sillä palvelualoilla Uudellamaalla ja usko työvoiman toimialasiirtymien lisääntyvän. Pal-
velualoilla on odotettavissa vähennyksiä henkilökuntaan, sillä myyntihinnat eivät ole
pysyneet kustannusten nousun perässä, minkä seurauksena kannattavuus alalla on
heikentynyt.

Suhdannelanteen heikkeneminen on näkynyt Uudellamaalla etenkin uusien työpaikko-
jen määrän laskuna, ja työnantajat tuntuvat pitävän toistaiseksi vahvasti kiinni nykyisistä
työntekijöistään. Syksyn 2023 Pk-yritysbarometrissa yritykset arvioivat henkilöstömäärän
pysyvän ennallaan vuoden päästä Uudellamaalla, pääkaupunkiseudulla henkilöstömää-
rien odotettiin jopa hieman kasvavan. Vaikuttaakin siltä, että yritykset ovat sisäistäneet
työvoiman saatavuuden haasteet, sillä osaavan työvoiman ja ammattityövoiman puute on
perinteisesti nähty Uudenmaan elinkeinoelämän kasvun hidasteena.

Helsingin seudun kauppakamarin jäsenkyselyn vastaajista vajaa puolet kertoi työvoiman
saatavuuden rajoittavan yrityksen kasvua jonkin verran tai paljon. Työ- ja elinkeinoministe-
riön sekä Tilastokeskuksen selvityksen mukaan 51 prosenttia työnantajista Uudellamaalla
ilmoitti kokeneensa ongelmia työntekijöiden löytämisessä vuoden 2023 toisella neljän-
neksellä, mikä on prosenttiyksikön vähemmän kuin Suomessa keskimäärin.

Toisaalta työvoimapulaa ei enää lokakuussa nähty EK:n suhdannebarometrin mukaan suu-
rimpana yritysten kasvun esteenä. Suhdanteiden heikkenemisen myötä Uttamaata pit-
kään vaivannut krooninen työvoimapula tietyillä aloilla onkin hieman helpottanut, mutta
yleisesti työvoiman saatavuuden ei ennakoida helpottavan.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Uusimaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Helsingin seutukunta Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Karkkila, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Lohja, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Siuntio, Tuusula, Vantaa, Vihti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Porvoon seutukunta Askola, Myrskylä, Porvoo, Pukkila	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Loviisan seutukunta Lapinjärvi, Loviisa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Raaseporin seutukunta Hanko, Inkoo, Raasepori	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	+	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

4 Varsinais-Suomi

Taulukko 3. Avainluvut Varsinais-Suomessa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	485 567	483 477	477 677	0,4 %	1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	19 863	19 760	19 767	0,5 %	0,5 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	2 086	2 028	2 419	2,9 %	-13,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	6 779	7 235	6 116	-6,3 %	10,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	8,6	8,6	8,7	0 %-yks.	-0,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	5 084	7 943	4 376	-36,0 %	16,2 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Varsinais-Suomen lähiajan näkymät ovat kevään tapaan hieman epäselvät mutta suureen talouden ja työllisyyden notkahdukseen ei uskota. Rakennusteollisuus tulee kuitenkin kohtaamaan kuopan asuinrakentamisen kohdalla viimeistään talvella. Kaupanalalla työpaikkojen määrä on pudonnut radikaalisti verrattuna viime vuoteen, joka kielii kuluttajien ostovoiman hiipumisesta. Vahvimman vientialan, teknologiateollisuuden, yritykset odottavat näkymien selkeytymistä, joka ilmenee mm. varovaisuutena rekrytoinneissa, mutta kaiken kaikkiaan tilanne ei näytä kovinkaan pahalta. Uudenkaupungin autotehtaan tuhannen hengen irtisanomisista ja lomautuksista johtuvaan rakennemuutostilanteeseen saatiin hallituksen myöntämänä tukea yli kaksi miljoonaa euroa. Rakennemuutostuella on tarkoitus

vauhdittaa alueen yritystoimintaa ja parantaa työllisyystilannetta. Tukea on tarkoitus suunnata erityisesti matkailu- ja energiasektorille, jotka erottuvat selkeästi alueen nousevina aloina.

Eri ennusteiden ja barometrien valossa näkymät ovat yrityksissä ja taloudessa yleensäkin mollivoittoiset. Valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen mukaan notkahdus tulee jäämään kuitenkin lyhytaikaiseksi, koska jo ensi vuonna inflaation hidastuminen ja palkankorotukset kääntävät kurssia parempaan suuntaan. Lisäksi vihreän siirtymän toteutus johtaa vahvaan investointiaaltoon lähivuosina. On myös huomattava, että koko maan työttömyysaste on ollut yhtä matala viimeksi 90-luvun alussa ja työllisyysastekin on ennätyskorkealla tällä hetkellä. Varsinais-Suomen tilanne ei näytä yritysten huonoista suhdannenäkymistä huolimatta silti lohduttomalta, sillä PK-yritysbarometrissa nähdään työllisyydessä ja investoinneissa parempaa kehitystä kuin maassa yleisesti, ja lisäksi työttömyysaste on kuluvana syksynä vielä koko maatakin matalampi. Selkeiksi kehittymisen esteiksi pk-yrityksissä nähdään suhdannetilanne, korkotaso ja osaavan työvoiman saataavuus. Elinkeinoelämän keskusliiton suhdannekatsauksessa nähdään maamme suhdanteiden heikenneen ja niiden olevan jopa EU-tasolla tarkasteltuna todella alhaiset. Pidemmän aikavälin kehitys nähdään sitä vastoin hyvänä kuten muissakin ennusteissa. Rakentamisen laskusuhdanne heijastusvaikutuksineen koetaan taloutta selkeästi jarruttavana tekijänä kaikissa ennusteissa. Geopoliittisesti sekava tilanne sotineen lisää epävarmuutta taloudessa ja sillä on vaikutusta myös ennusteiden luotettavuuteen.

Varsinais-Suomen elinkeinoelämän suunnitelmissa ovat yli viiden miljardin investoinnit vuoteen 2030 mennessä. Suurimpia investointeja tulevat olemaan Turun ratapihalle suunniteltu elämyskeskus, Turun Osuuskaupan ja Uudenkaupungin lannoitetehdas Yaran suunnitelmat sekä Naantaliin suunniteltu vetylaitoshanke. Toimialoittain katsottuna teollisuuden investoinnit tulevat olemaan merkittävimmässä asemassa. Maakunnalla nähdään olevan hyvät mahdollisuudet tulla vihreän siirtymän teknologiaosaamisen merkittäväksi toimijaksi isoimpien hankkeiden toteutuessa. Merkittävimpiä hankkeita tällä sektorilla ovat Naantalin vetylaitoksen lisäksi CH-Bioforcen Raison biomassahanke sekä Turun Topinpuistoon kaavailtu tekstiilinkierrätyslaitos. Nähtävissä on myös logistiikan investointisuma, jonka taustalla vaikuttavat muuttuneen geopoliittisen tilanteen aiheuttamat uudet logistiset reitit. Tämä tekee Länsi-Suomesta huoltovarmuuden kannalta entistä tärkeämmän. Vuoden säteellä kaksi kolmasosaa merkittävistä työnantajayrityksistä ilmoitti investoivansa 300 miljoonalla Varsinais-Suomeen. Investointeja tehdään monessa yrityksessä kymmenillä miljoonilla mukaan lukien varustamo Langh Group, valokuituyhtiö Lounea, lannoitevalmistaja Yara, Turun telakka Meyer, kaivosyhtiö Sandvik, lääkevalmistaja Orion ja Turun Osuuskauppa. Myös pienemmissä yrityksissä Aurajoki Oy:ssä ja Finnsementillä investoinnit nousevat miljoonissa kaksinumeroiseen lukuun. Kauppakamarin syksyn jäsenkyselyssä investointien kokonaismäärän nähtiin kuitenkin putoavan seuraavan

vuoden aikana. Maakunnan pienempienkin yritysten kasvuodotukset ovat valtakunnallisesti katsottuna vaimeat mm. epävarmojen tulevaisuusnäkyvien, kustannusten nousun ja inflaatiokehityksen takia.

Varsinais-Suomen asukasmäärän kasvu on tällä hetkellä pitkälti maahanmuuton varassa. Maakunnan nettomaahanmuutto oli viime vuonna noin 3 000 henkeä. Lähes kaikki muuttovoitto tapahtuu Turun kaupunkiin ja sen lähialueen kasvukeskuksiin, muun maakunnan kärsiessä muuttotappiosta. Seutukunnista tässä suhteessa heikommassa asemassa ovat Salon seutukunta ja Vakka-Suomi. Varsinais-Suomi saa tällä hetkellä myös maan sisäistä muuttovoittoa, mutta se ei riitä kattamaan luonnollisen väestönmuutoksen negatiivisuutta. Maakuntaan muutetaan erityisesti Aasiasta ja EU:n ulkopuolisesta Euroopasta. Ulkomaalaiset maahanmuuttajat työskentelevät lähinnä rakennus-, korjaus- ja valmistussektorilla sekä maa- ja metsätaloustöissä. Asiantuntijoita tässä kohderyhmässä on kuitenkin valitettavan vähän. Turun seudulle muuttaa lisäksi paljon korkeakouluopiskelijoita vuosittain, joiden juurruttaminen maakuntaan lieneekin varteenotettavin vaihtoehto löytää ulkomaalaista korkean osaamistason työvoimaa maakunnan yrityksiin.

Varsinais-Suomessa on tällä hetkellä noin seitsemän tuhatta ukrainalaista, joista osa on ollut Suomessa jo ennen Ukrainan sodan alkamista. Hieman vajaat kaksi kolmasosaa tästä joukosta on työiässä olevia henkilöitä, joista kolmannes on päässyt hyvin kiinni työelämään, toinen kolmannes tekee satunnaistöitä tai opiskelee suomen kieltä ja viimeinen kolmannes elää vastaanottokeskusarkea ja on vaarassa syrjäytyä. Kannustimien puuttuminen työelämään siirtymisessä passivoi heitä ja kynnys siirtyä työelämään kasvaa. Maantieteellisesti ukrainalaiset ovat jakautuneet eri puolille Varsinais-Suomea melko tasaisesti. Huomionarvoista on, että hoitoala on kiinnostanut ukrainalaisia opiskelijoita erityisen paljon.

Turun korkeakoulut yhteistyössä Turun kaupungin kanssa perustavat tekoälykeskuksen, jonka ylevänä tavoitteena on nostaa Turku tekoälyn kehittymisen aallon harjalle. Turun yliopistossa on esimerkiksi jo valmiiksi käynnissä mielenkiintoinen hanke maailman suurimman avoimen kielimallin luomiseksi kaikille Euroopan virallisille kielille. Tekoälyn vaikuttaessa jo nyt kaikkiin yhteiskunnan toimintoihin, on alan kehityksessä syytä olla mukana kaukonäköisesti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Varsinais-Suomelle merkittävässä teknologiateollisuudessa vallitsee tällä hetkellä varsin epäselvä näkymä tulevaisuuteen. Kesän jälkeisessä Teknologiateollisuuden talousnäkyvät -raportissa todetaan kysynnän jatkaneen heikkenemistään ja henkilöstömäärän kasvun pysähtyneen. Kovin dramaattiselta ja pitkältä ei taantuma kuitenkaan näytä, vaikka tunnelmat tuntuvat maakunnassa hieman vielä heikentyneen elokuun arviosta. Yleisesti ottaen osalla yrityksistä menee tosi hyvin, esimerkkinä mainittakoon tuulivoiman kasvusta

hyötyvä Pemamek, ja toisilla taas heikommin. Työmarkkinatilanteessa koetut isot häiriöt, kuten lakot, voivat vaikuttaa kuitenkin näkyviä synkentävästi. Työntekijöiden rekrytoinnissa on näkynyt tendenssi, jossa alan erityisasiantuntijoiden haku on pudonnut selkeästi, mutta suorittavan tason tekijöitä haetaan lähes entiseen malliin, mutta lähinnä henkilöstövuokrausyritysten välityksellä. Maakunnassa on runsaasti erilaisia kehittämishankkeita käynnissä, jotka poikinevat jatkossa positiivisia asioita.

Uudenkaupungin autotehdas joutui kesällä toista vuotta peräkkäin irtisanomaan ja lomauttamaan noin tuhat henkeä. Irtisanomiset ja lomautukset juontavat juurensa Uuteenkaupunkiin kaavailtujen aurinkokennoautomallien valmistuksen peruuntumisista. Yritys aloitti myös marraskuussa uudet yt-neuvottelut, jotka tähtäävät vajaan parinsadan toimihenkilön vähentämiseen. Osa kesällä lomautetuista on saanut jo kutsun takaisin töihin Mercedesen AMG-urheiluauton valmistuksen alettua. Uusi malli työllistää noin 300 työntekijää kokoonpanoon, logistiikkaan ja konttorille. Uuden mallin lisäksi autotehtaalla on sopimus Mersun A-sarjan valmistuksesta, joka ulottuu vuoteen 2025 saakka. Kaiken kaikkiaan Valmet Automotive työllistää tällä hetkellä Uudessakaupungissa noin 1 500 työntekijää autonvalmistukseen ja 300 akkutehtaalle. Salossa yrityksellä on 800 työntekijää akunvalmistuksessa. Useat autoteollisuuden valmistajat ovat Euroopassa vaikeuksissa ja tuotantomäärät ovat pudonneet selkeästi. Alan toipumista viivästyttävät epäselvät tulevaisuudennäkymät mm. sen suhteen minkälaisia autoja (polttomoottori, hybridi vai sähkö) tulisi jatkossa valmistaa.

Turun telakan tilauskirjat eivät ole kasvaneet uusilla alustilauksilla, ja tilauskanta ulottuu nykyisellään vuoteen 2026 asti. Seuraavana telakan luovutusvuorossa ovat Royal Caribbean -varustamon alus Icon of the Seas, joka luovutetaan syksyllä sekä TUI Cruisesin tilaama Mein Schiff 7 (2024). Turun Meyerin telakalla on rakenteilla luovutetun Icon-risteilijän jälkeen siis vielä kolme risteilijää. Alan tulevaisuuden uskoa lisää telakan asiakasyritysten markkinoilla näkemä kasvu sekä Business Finland – rahoitusta saanut, kehitteillä oleva ilmastoneutraali risteilijäkonsepti. Tilanne meripuolella näyttää edelleen suhteellisen valoisalta, vaikka konkurssseiltakaan ei telakan alihankintaketjussa olla kokonaan vältytty. Tummia pilviä taivaalle on ajanut hintojen kohoaminen viime vuosina, jonka seurauksena aiemmin lukkoon lyödyt risteilijätilaukset eivät välttämättä jää voittoisiksi.

Lääkealalla menee Turussa hyvin, eikä se nojaa pelkästään alan suuriin toimijoihin. Biologisten lääkkeiden valmistaja Biovianille on rakentumassa reilut 50 miljoonaa maksava lääketehdas Turun Itäharjulle. Toiminta uusissa tiloissa pääsisi käyntiin näillä näkymin vuoden 2024 aikana. Yrityksellä on tällä hetkellä noin 200 työntekijää ja uuden tehtaan myötä määrä kehittynee 300 henkilön paikkeille. Jo nyt kehitteillä olevista lääkkeistä puolet on biologisia. Orionin tilanne on säilynyt positiivisena eturauhassyöpään kehitetyn ja tärkeimmillä markkina-alueilla myyntiluvan saaneen lääkkeen darolutamidin kehityskäyrän osoittaessa vahvasti ylöspäin. Yritys on myös investoimassa mm. Salon lääkepakkaamoon

rakentamalla sinne uuden pakkaamolinjan. Yrityksen liikevoiton odotetaan kasvavan tämän vuoden osalta verrattuna edelliseen. Bayer on juuri vihkinyt käyttöön Turkuun laajasti robotiikkaa ja automaatiota hyödyntävän lääketehaan, jonka kokonaiskustannusarvio on 250 miljoonaa. Uusien biolääketieteen yritysten syntyminen nähdään tällä hetkellä haastavana markkinoilta puuttuvan riittävän kotimaisen pääomarahoituksen takia.

Turkuun perustetun lääkekehityskeskuksen toiminnan käynnistäminen on edennyt liiankin verkkaisesti, vaikka keskus onkin jo vuokrannut toimistotilaa Datacitystä. Johtuen poliittisista päätöksistä, hallituksen vaihtumisesta, omistusohjausministeriön muuttumisesta ym. toiminta saataneen käyntiin vasta ensi vuoden puolella. Kansallisen keskuksen tehtävä on tukea tutkimusta ja elinkeinoelämää sekä parantaa uusien lääkeaihioiden kaupallistamista.

Rakennusmarkkinoille on maalailtu harmaita lähiajan näkymiä. Varsinais-Suomessa on avoinna olleiden työpaikkojen määrä pudonnut kuluneena vuonna vajaalla parilla tuhannella ja työttömien työnhakijoiden määrä noussut noin viidellä prosentilla verrattuna viime vuoteen. Osa työttömyydestä ei näy tilastoissa ulkomaalaisen työvoiman siirtyessä pois maasta töiden päätyttyä. Uutena ilmiönä kannattaa nostaa esille yritysten ehdolliset lomautukset, joissa työsuhteet saattavat päättyä määrätyn ajan kuluttua irtisanomisiin. Tätä keinoa ei ole juurikaan aiemmin käytetty toimintaa sopeutettaessa. Aiheellista huolta rakennussektorilla herättää osaavan työvoiman karkaaminen muihin töihin tai kokonaan pois maasta.

Asumiskustannusten (korko, sähkö) nousu näkyy tyyliä hiljentyneinä asuntomarkkinoina, kun meneillään olevat rakennuskohteet valmistuvat ja uusia ei enää aloiteta. Rakennuslupien määrä on pudonnut noin 30 prosentilla viime vuodesta ja pudotuksella on iso vaikutus muillekin aloille kuten kauppa ja palvelut. Turun rakentamisen tilanne kulkee syklisesti hieman maan muihin isoihin kaupunkeihin verrattuna jälkijunassa, joten alan työttömyys lisääntyy varmasti tulevana talvikautena. Vuokrattavia asuntoja on poikkeuksellisen suuri määrä tyhjillään runsaan uusasuntotuotannon sävyttämänä, mutta vuokrien hintoihin ei tämä ole liiemmin vaikuttanut.

Vauhdilla kasvavassa Turussa rakentamista riittää jatkossa julkisten hankkeiden kuten päiväkotien ja koulujen kunnostamisessa ja rakentamisessa sekä muussa toimitilarakentamisessa. Lisäksi vireillä on monia suurinvestointeja: raitiotie, Tiedepuiston kansi, Taito-kampus, historian ja tulevaisuuden museo, sataman yhteisterminaali, Ratapihan areena, tunnin juna, lähijunaliikenne ja matkakeskus. Musiikkitalo Fuugan rakentaminen alkoi syksyllä ja tunnin junan toteuttaminen sai kirjauksen hallitusohjelmaan. Koulu- ja päiväkotirakentaminen on kiivasta myös muualla maakunnassa, Paraisten mantereeseen yhdistäviä siltoja rakennetaan kovaa vauhtia ja Salossa työstetään uutta sairaalaa sekä 2024 alkaen jäähallia ja poliisitaloa. Korjausrakentamiseen ei odoteta aivan samanlaista notkahdusta kuin uusasuntotuotantoon, joka madaltaa nyt alalla kohdattavaa kuoppaa.

Jonkinasteista huolta on maakunnassa ja sen yrityksissä herättänyt Finnairin päätös lopettaa Turun ja Helsingin välinen ilmaliikenne, huolimatta Turun lentoaseman hyvistä kasvu-luvuista. Lentoaseman matkustajaliikenne on kasvanut vuoden ensimmäisen puolikkaan aikana 36 prosenttia verrattuna vuodentakaiseen. Matkustajamäärillä mitattuna kenttä on Suomen viidenneksi vilkkain.

Finnlinesin Kiinassa rakennettavista uusista aluksista ensimmäinen on jo saapunut Naantaliin ja toista odotetaan saapuvaksi vielä ennen vuodevaihdetta. Uudet ropax-laivat liikennöivät Naantali-Långnäs-Kapellskär (Swe) reitillä ja niiden matkustajakapasiteetti kohoaa 50 prosentilla vanhoihin aluksiin verrattuna ja ne kykenevät kuljettamaan peräti 300 rekkaa kerralla. Keski-Eurooppaan johtavan logistisen käytävän pullonkaulan muodostaa Naantalin ja Raision välinen tieosuus, johon tarvittaisiin valtiovallalta pikaisia toimia. Tavara näyttää liikkuvan entistä enemmän kumipyörillä, jolloin tiestön olisi oltava hyvässä kunnossa. Uutena avauksena todettakoon, että Turun satamassa on käyty neuvotteluja uuden rahtipainotteisen reitin avaamiseksi Turusta Puolan Gdyniaan, joka palvelisi myös Keski-Eurooppaan suuntaavia matkustajia.

Maakunnan kannalta erittäin tärkeä kirjaus saatiin hallitusohjelmaan raideliikenteen osalta: Valtio toteuttaa Turun tunnin juna -hankkeen, joka käsittää Espoo-Salo-oikoradan rakentamisen ja Salo-Kupittaa-yhteysvälin parantamisen. Rakentaminen käynnistyy Espoo-Lohja ja Salo-Kupittaa-yhteysväleillä. Turun raideliikenne on muutenkin vahvojen muutosten alla, sillä Turun rautatieaseman ratapihan ja Kupittaa-Turku kaksoisraiteen rakentaminen on parhaillaan käynnissä runsaan EU-rahoituksen tukemana. Hankekokonaisuuteen kuuluu myös Aurajoen ratasillan uusiminen. Valtion päätökseen luopua Turun ja Kupittaaan rautatieasemista tultaneen vastaamaan Logomon sillan juureen rakennettavalla Logohub-asemarakennuksella, josta löytyisi mm. asemapalvelut ja runsaasti pysäköintitilaa. Rakentamaan päästäneen ensi keväänä ja valmis rakennus olisi keväällä 2025. Uuden asemarakennuksen olisi tarkoitus palvella junamatkustajia suunnitellun Matkakeskuksen (mahdollisesti 2029) valmistumiseen saakka.

Lähiliikenteen kohdalta Väylävirasto esitteli suunnitelmiaan Raision ja Naantalin junaradan peruskorjaus- ja sähköistystoimenpiteistä, vaikka virasto sen itse juuri poisti omasta investointiohjelmastaan. VR on selvittänyt myös välin Turku-Tampere taajamajunaliikenteen mahdollisuuksia. Muiden paikallisjunien reittisuunnitelmien (Turku-Uusikaupunki ja Turku-Salo) osalta ei ole tapahtunut merkittävää edistymistä.

Maanteiden tiestön osalta kuluvan vuoden päällystysohjelman pituus on aiempia vuosia lyhyempi kohonneen kustannustason takia. Ensi vuodeksi on tulossa korjausvelkahoitusta, jolla tilannetta pystytään oleellisesti parantamaan. Saaristotien suurten siltojen Kirjalansalmen sekä Hessundinsalmen uusimisten ohella myös Kuusistonsalmen sillan uusiminen Kaarinassa on käynnistynyt. Alueella on suunnitelmavalmiudeltaan useampia

merkittäviä toteutusvalmiita hankkeita, joista E18 Raision kohdan parantaminen odottaa ensimmäisenä toteutusrahoitusta, toteutus päätös saadaan toivottavasti vuoden 2024 aikana.

Vihreän siirtymän energiahankkeista maakunnassa on eniten julkisuudessa paistatellut Naantalın vihreän vedyn voimalaitos, joka on edennyt ympäristövaikutusten arviointiin. Hankkeen takana olevan Green North Energyn on tarkoitus saada hanke maaliin ja tehdas toimintaan mahdollisesti jo vuonna 2026. Koko hankkeen hinnaksi on arvioitu 250 miljoonaa euroa. Hankkeeseen välttämättöminä kytkeytyvät tuulivoimalat ja sähkön siirtoyhteydet mukaan lukien kustannusarvio on vielä merkittävästi suurempi. Naantalın laitoksen toteutuminen vauhdittaisi siis Länsirannikolle toteutettavien merituulipuistojen rakentamista.

Varsinais-Suomessa avattiin ensimmäinen megawattikokoluokan aurinkopuisto Kemiönsaarelle. Puisto tuottaa täydellä teholla toimiessaan sähköä 2 MW:n teholla. Maakuntaan suunnitteilla olevista ja paljon suuremmista aurinkopuistoista kolme sijoittuisi maatalousvaltaiselle Loimaalle; Haara (64 MW), Keinussuo (60 MW), Korpi (150 MW) ja kolme Saloon; Kurvassuo (125 MW), Melassuo (50 MW) ja Rahkassuo (120 MW). Muita suunnitteluvaiheessa olevia puistoja olisi tulossa Pöytyän Ortenojalle (40 MW), Kemiönsaaren Dalsbruks Fabrikille (2 MW), Turun ja Ruskon rajalle (60 MW) ja suurin puistoalue Uudenkaupungin Kalantiin (206 MW). Toteutusaikataulu vaihtelee em. voimaloiden välillä 2023–2028. Nopeimmin voimaloista olisi suunnitelmien mukaan käynnistymässä Kemiönsaaren toinen voimala vielä tänä vuonna sekä Salon Melassuon, Turku-Ruskon ja Uudenkaupungin Kalannin voimalat ensi vuonna.

Kaupanalalla lähiajat eivät näytä kovin valoisilta, vaikka Turun seudun osuuskauppa onkin tiedottanut investointiaikeistaan ja esimerkiksi Naantaliin on syntymässä kokonaan uusi kauppakeskittymä sekä Raision Myllyn aluekin jatkaa kasvuaan. Kotitalouksien kasvava ostovoima suuntautunee vähittäiskaupan sijasta kasvavien korkomenojen hoitamiseen ja asuinkustannusten nousuun. Hiipuva kulutuskysyntä tulee näkymään myös työttömyyden kasvuna ja on jo näkynyt pidemmän aikaa työvoiman roimasti vähentyneenä kysyntänä Varsinais-Suomessa. Kaupanala perustelee vähennystarpeitaan laskeneella kysynnällä, toimintojen digitalisoinnilla ja kovalla kansainvälisellä hinta- ja kustannuskilpailulla.

Kulunut kesä ei Varsinais-Suomen matkailussa ollut koronakesien kaltainen menestys, vaikka sitä voidaankin pitää ihan mukiinmenevänä. Suuriin odotuksiin nähden jouduttiin pettymään jonkin verran ja varsinkin ulkomaalaisten turistien kohdalla matkailukesä jäi Turunmaan saaristossa vaisuhkoksi. Turun seudun tapahtumatarjonta näyttää sitä vastoin toipuneen korona-ajasta hyvin. Suomen suurin festivaali, kolmepäiväinen Ruisrock (105 000 kävijää) myytiin loppuun, uudehko Kesärauha-festivaalikin keräsi ennätysyleisönsä (20 000) ja perinteinen DBTL ylsi uuteen kävijäennätykseensä (28 000) nykyisellä

sijainnillaan. Yöpymisten määrä näytti myös tammi-elokuun tilastolukujen mukaan kasvaneen maakunnassa jonkin verran. Suurin piikki majoitukseen tulee nimenomaan kesäseurakuntilla, joten matkailukesää voidaan pitää ainakin kohtuullisen onnistuneena.

Alkutuotannon osalta markkinoilla vallitsee edelleen epävarmuutta. Energian ja lannoitteiden hinnat ovat epävakaita johtuen maailmalaajuisista kriiseistä. Toisaalta Venäjän ja Ukrainan välisen sodan hinnat ovat jo pääosin huomioitu viljan maailmanmarkkinahinnoissa, mutta uudet konfliktit voivat muuttaa tilanteita hyvinkin nopeasti. Työvoiman saatavuuden kannalta tilanne Varsinais-Suomessa on kohtuullisen tasapainoinen, kiitos EU:n ulkopuolelta saatavan vakituisen ja kausityövoiman. Kulunut satokausi oli Itämeren alueella huono, mikä vaikuttaa lievästi hintoja kohottavasti. Inflaation heikentämä ostovoimaa suuntaa kulutusta edullisempiin elintarvikkeisiin. Erytisen haasteellinen tilanne on luomutuotteilla, joiden kysyntä on vähentynyt. Maatalouden investointeja on määrällisesti suhteellisen vähän, mutta investointien koon ansiosta kokonaisuutta voidaan pitää tyydyttävänä. Lihan tuotannossa tapahtui merkittävä tilastollinen muutos vuoden 2023 alkupuolella: Broilerin tuotanto ohitti sianlihan tuotannon Suomessa. Varsinais-Suomi on merkittävä tuotantoalue. Kaikkiaan elintarvikkeiden vähittäiskauppa on kehittynyt määrällisesti huonosti, vaikka kohonneiden hintojen takia myynnin arvo on säilynyt ennallaan. On kuitenkin huomioitava, että koronan hellitettyä lounasruokailu kodin ulkopuolella on kasvanut merkittävästi. Kaikkiaan elintarvikemarkkina on muuttunut edullisten hintojen ja ”laputettujen tuotteiden” suuntaan. Metsätaloudessa kysyntä perustuu pitkälle energiapuun käytön pysymiseen korkealla tasolla. Energiapuu pitää myös kuitupuun hintatasoa yllä. Tukin kysyntä on hivenen vähentynyt rakentamisen hiipussa. Tämä näkyy myös hintatasossa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Varsinais-Suomen työttömyys on selkeästi vähentynyt kesän jälkeen, kuten se trendinomaisesti yleensä tekeekin. Työttömyysaste on pienempi kuin koko Suomessa yleisesti, vaikka Varsinais-Suomen seutukuntien kehityksessä onkin paljon eroja keskenään. Huolestuttava seikka on ollut työvoiman kysynnän selkeä vähentyminen sen ollessa kuukausittain noin kolmasosan pienempää kuin ennätyksellisenä viime vuonna. Kustannusten ja korkojen noususta johtuva laskusuhdanne sekä rakennusalan notkahdus heijastusvaikutuksineen tulevat lähitulevaisuudessa näkymään myös työttömien määrän lisääntymisenä, vaikka toistaiseksi työvoiman kysynnän hiipuminen ei ole siinä juurikaan näkynyt. Toimialoista työpaikkojen määrä on pudonnut reilummin kaupan alalla ja rakennussektorilla. Parhaiten hiipuvaa taloutta vastaan hangoittelevat selkeästä työvoimapulasta kärsivä SOTE-ala sekä palvelusektori. Vientivetoiselle Varsinais-Suomelle tärkeän kone- ja metalliteollisuuden työpaikkojen määrä ei ole pudonnut hälyttävästi viime vuoden määrästä, vaikka työntekijöitä haetaan lisääntyvissä määrin henkilöstönvuokrausyritysten kautta.

Pitkäaikaistyöttömyys on ollut pitkin kevättä hyvällä lasku-uralla ja näyttää jatkavan tippumistaan kesällä kohdatun väliaikaisen nousun jälkeen. Yleisen laskusuhdanteen voidaan kuitenkin ennakoida kääntävän hyvän kehityksen myös pitkäaikaistyöttömyyden kasvuksi. Työntekijäryhmistä eniten viime vuodesta takapakkia on otettu ulkomaalaisten työnhakijoiden kohdalla, vaikka kyseisen ryhmän tiedetään myös herkästi poistuvan maasta työsuhteitten päättyessä, eikä täten näy kotimaisissa tilastoissa kokonaisuudessaan.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Työvoimatiekartan mukaan työvoimapulasta kärsiviä toimialoja Varsinais-Suomessa ovat sosiaali- ja terveysala, puhtaanapito- ja kiinteistöhoitoala, kone- ja metalliteollisuus sekä opetusala osittain. Majoitus- ja ravitsemusalalla kärsitään lähinnä kohtaanto-ongelmista ja ICT-sektorilla tietyissä ammateissa näkyy työvoimapulaa, kun taas toisissa selkeää ylitarjontaa osaajista. Rakennusteollisuuden ajaututtua taantumaan ei osaajapulasta tulla toimialalla kärsimään lähiaikoina. Haasteena alalla nähdään ulkomaalaisen työvoiman poistuminen maasta ja suomalaisen työvoiman mahdollinen pysyvä siirtyminen teollisuuden palvelukseen.

Vakka-Suomessa autotehtaan kesäiset irtisanomiset ja lomautukset heijastuivat tilastoihin synkkenevinä lukuina, mutta tilanne korjaantui osittain Mercedesin uuden automallin valmistuksen alettua alkusyksyllä. Peilattaessa seutukunnan lukuja vuodentakaiseen työttömyyteen, on tilanne parantunut kaikissa työnhakijaryhmissä. On tosin huomioitava, että EU:n ulkopuolelta tulleita työntekijöitä on poistunut maasta töiden loputtua, jonka lisäksi luvut peilautuvat viime vuoden tilanteeseen, jolloin kärsittiin myös vastaavasta irtisanomistilanteesta autotehtaalla. Uudellekaupungille myönnettiin hallituksen toimesta yli kaksi miljoonaa euroa äkillisen rakennemuutostilanteen tukemiseksi, joka lieventänee autoalan globaaleista vaikeuksista seutukunnalle aiheutuvaa haittaa.

Varsinais-Suomessa on teetetty työvoiman tarveselvitys kuluvan vuosikymmenen osalta. Selvitys osoittaa työpaikkamäärän kasvun olevan vuosikymmenen loppuun mennessä noin 7 000 työpaikan luokkaa. Ripeintä kasvua nähtäneen matkailualalla (11 %), nyt takuavassa rakentamisessa (6 %), teknologia-alalla (6 %) ja prosessiteollisuudessa (5 %). Selvityksen mukaan ainoastaan koulutussektorilla (-1 %) nähtäisiin työpaikkojen määrän vähenemistä vuosikymmenen loppuun mennessä. Tulevasta työvoimatarpeesta nähtävä kasvu muodostaa usealla toimialalla vain pienehkön osan työntekijöiden kokonaistarpeesta, sillä ylivoimaisesti suurempaa roolia näyttölee työmarkkinoilta poistuvan työvoiman korvaaminen uusilla osaajilla. Useimmilla toimialoilla poistuma on 15–20 prosentin luokkaa alan nykyisistä työpaikoista.

Maakunnan työllisyysdenhoitoa tullaan todennäköisesti koordinoimaan vuoden 2025 alusta kahden eri työllisyysdenhoitoalueen toimesta. Toisen alueen tulisivat muodostamaan Salo, Somero, Koski TI sekä Marttila ja toisen Turku sekä loput 22 Varsinais-Suomen kunnista. Valtioneuvosto tulee vahvistamaan työllisyysdenhoitoalueet helmikuussa

2024. Uudistuksessa julkiset työllisyyspalvelut siirtyvät valtiolta muodostettaville työllisyshoitoalueille ja samalla myös TE-toimistojen työntekijät sekä osa ELY-keskusten työntekijöistä siirtyy kuntien palvelukseen vanhoina työntekijöinä. Työllisyyspalvelujen toimipisteverkkoa tultaneen laajentamaan Varsinais-Suomessa uudistuksen seurauksena.

Varsinais-Suomen työllisyysasteen trendiluku pysyi toisella kvartaalilla 75 prosentissa, joka oli maakunnista kahdeksanneksi paras, koko maan trendiluvun ollessa 74,2 prosenttia. Maakunnan trendi on pysynyt suhteellisen samana jo kolme kvartaalia putkeen.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Varsinais-Suomi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	+	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Turun seutukunta Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Raisio, Rusko, Sauvo, Turku	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	+	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Salon seutukunta Salo, Somero	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	0	0	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Turunmaan seutukunta Kemiönsaari, Parainen	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	+	-	-
Työvoiman saatavuus	+	+	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Loimaan seutukunta Aura, Koski TI, Loimaa, Marttila, Oripää, Pöytyä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Vakka-Suomen seutukunta Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki, Vehmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	+	++
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	+	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

5 Satakunta

Taulukko 4. Avainluvut Satakunnassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	212 556	214 281	220 398	-0,8 %	-3,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	8 494	8 126	8 744	4,5 %	-2,9 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	996	925	1 132	7,7 %	-12,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	2 735	2 676	2 200	2,2 %	24,3 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	8,9	8,4	8,7	0,5 %-yks.	0,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 438	2 119	1 481	-32,1 %	-2,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Satakunnassa työllistävimmät toimialat ovat sosiaali- ja terveystyö, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä rakentaminen. Satakunta on teollisuuden palveluksessa olevalla henkilöstöllä ja vientiosuudella mitaten Suomen teollisuusvaltaisimpia maakuntia. Satakunnan vahvoja teollisuuden aloja ovat mm. teknologiateollisuus, elintarviketeollisuus ja metsäteollisuus. Meriteollisuudessa on ollut viime vuodet voimakasta kasvua erityisesti Rauman seudulla. Porin ja Ulvilan seuduille keskittyneen automaatio-, robotiikka- ja ohjelmointialojen klusterin kasvu on pitkään ollut voimakasta, joskin viime aikoina kasvu on taittunut. Energiantuotanto on Satakunnan vahvuus, sillä Olkiluoto 3:n valmistuttua Satakunta tuottaa parhaimmillaan 35 % Suomen sähköstä. Muita kehittyviä aloja ovat mm.

liike-elämän palvelut, hyvinvointiala sekä elämys-, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut ja matkailu. Monipuolisen elinkeinorakenteen ansiosta maakunnan ja seutujen muutosjoustavuus on koko maahan verrattuna hyvää tasoa.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomi on loppuvuoden taantumassa. Taantumien syy on ministeriön mukaan hintojen nousu, joka on vähentänyt kotitalouksien kuluista. Toimialoista kärsii etenkin rakentaminen. Asuntokauppa ja sen seurauksena myös asuntojen rakentaminen ovat pysähtyneet korkojen nousun vuoksi. Myös teollisuuden tilanne on heikko, kun asiakkaat kotimaassa ja ulkomailla mieluummin tyhjäävät olemassa olevia varastojaan kuin tilaavat uutta. Epävarma taloudellinen tilanne ja kuluttajien heikko luottamus heijastuvat kehitysnäkymiin myös Satakunnassa.

Satakunnan talouden käännekohdaksi näyttäisi muodostuneen viime kevät. Laskun merkkejä oli havaittavissa jo aiemmin, mutta keväällä teollisuuden liikevaihto alkoi pudota voimakkaasti. Tilastokeskuksen tuoreimpien suhdannetietojen mukaan Satakunnan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto laski vuoden 2023 tammi-kesäkuussa 2,8 % vuoden 2022 vastaavaan aikaan verrattuna. Koko maassa kasvua kirjattiin vastaavasti 0,6 %. Satakunnassa eniten kärsineitä aloja olivat metsä- ja kemianteollisuus, metallien jalostus, automaatio, konepajat sekä metallituotteiden valmistus. Liikevaihdon laskun taustalla piilee kuitenkin vahvasti hintojen lasku etenkin metallien jalostuksessa. Lisäksi lähes jokaisella teollisuuden haaralla henkilöstöä lisättiin edelleen, mikä viittaa suotuisampaan kehitykseen kuin mitä osin hintojen laskuun pohjautuva liikevaihdon pudotus antaa ymmärtää. Yleinen henkilöstömäärien ja palkkasumman kasvu viittaa osaltaan talouden pysyneen ainakin jonkinlaisessa vireessä. Satakunnan viennin arvo laski alkuvuonna, sillä merkittävimpien vientialojen, teknologia- ja metsäteollisuuden, viennin arvo putosi huomattavasti.

Satakunta tunnetaan myös kulttuuritapahtumistaan ja matkailussa nähdään paljon kasvupotentiaalia. Satakunnassa Porin kesän suur tapahtumat Suomiarena ja Pori Jazz toteutettiin viime kesänä aiemmasta poiketen eri aikaan. Ratkaisu oli onnistunut ja järjestäjät olivat tyytyväisiä yleisömääriin. Toteutustapa piristi majoitus-, ravitsemis- ja matkailusektoria ja kauppaa tasaisemmin pitkin kesää kuten muutkin musiikkifestivaalit kuten Porisphere ja Iskelmä-festivaali. Uutena elämys-, tapahtuma- ja matkailualalla on Rauman panostus Pitsikaupungin jouluun, jota kehitetään tavoitteena lisätä ympärivuotista vetoa ja houkuttelevuutta. Pohjois-Satakunnassa luontomatkailun kehittäminen jatkuu kansainvälisen, Unescon alaisen Geopark-brändin mukaisena ja alueen yhdeksän kunnan muodostaman yhteenliittymän Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark ry:n johdolla. Geoparkin ytimen alueella muodostavat Lauhanvuoren ja Kauhaneva-Pohjankankaan kansallispuistot sekä Hämeenkankaan harjoitus- ja monikäyttöalue.

Vuonna 2022 Satakunnan väkiluku väheni yli 1 700 hengellä. Satakunnan väkiluvun kehitys on jo pitkään ollut laskeva. Väestömuutokset ovat näkyneet nuorten ja työikäisten määrän vähentymisenä.

Satakunnan kaltaiselle vientimaakunnalle hyvien liikenne- ja kuljetusyhteyksien turvaaminen on yksi alueen kilpailukyvyyn avainkysymyksistä. Tällä hetkellä ajankohtaisia raideyhteyshankkeita ovat Tampere-Pori/Rauma ratavälien kehittämisselvityksien toimenpiteet, joita Väylävirasto suunnittelee ja toteuttaa yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Vuonna 2022 on käynnistetty Pori-Mäntyluoto-Tahkoluoto osuudella ratasuunnitelma, jonka tavoitteena on saada tasoristeyksiä vähennettyä vuoteen 2024 mennessä. Maakunnallisena tavoitteena on myös henkilöjunaliikenteen käynnistäminen Rauma-Kokemäki radalla vuonna 2024. Raideliikenteen kehittämisen ohella maakunnassa on priorisoitu VT 2:n kehittäminen ja VT 8:n perusparannus sekä Porin ja Rauman satamien kehittäminen. Rauma-Eurajoki tieosuudella ympäristövaikutusten arviointi on valmistunut ja yleissuunnitelmaa aletaan laatia. Valtatielle 2 laaditaan Porin keskustan kohdan tiesuunnitelmaa, joka tähtää tieosuuden nelikaistaistamiseen ja turvallisuuden parantumiseen. Vientimaakunnalle tärkeät lentoliikenneyhteydet Porista Helsinkiin jatkuvat Porin kaupungin tukemana. Lentoyhteyksien osalta Satakunnan tulee päästä yhdenvertaiseen asemaan muiden yli kolmen tunnin matkan päässä pääkaupungista olevien maakuntakenttäalueiden kanssa. Hallituksen budjettiriihessä linjattiin syksyllä, että valtio alkaa tukea Porin ja Helsingin välistä lentoreittiä vuonna 2025.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

EK:n suhdannebarometrin mukaan Lounais-Suomen (Varsinais-Suomi ja Satakunta) suhdannetilanne oli lokakuussa selvästi normaalia heikompi (saldoluku -37). Myös lähikuukausien suhdannenäkymät olivat vaisut, sillä alueen teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden yrityksistä vain 5 % ennakoi suhdanteiden paranemista ja 41 % odotti tilanteen heikkenevän. Aiemmin syksyllä julkaistussa syksyn 2023 Pk-yritysbarometrissa näkymät olivat vielä varsinkin Satakunnan osalta selvästi myönteisemmät. Satakuntalaisten yritysten odotukset olivat parantuneet viime keväästä ja yleinen suhdannenäkymä oli jo niukasti positiivisen puolella (saldoluku 1). Vahvimmat odotukset olivat Rauman seudulla, mutta myös Porin seudulla ja Pohjois-Satakunnassa näkymät olivat parantuneet. Satakunnassa pk-yritysten liikevaihdon ja henkilöstömäärän arvioitiin yleisemmin kasvavan kuin pienevän. Arviot kannattavuuden ja investointien arvon kehityksestä olivat kuitenkin edelleen miinuksella. Korkea korkotaso ja inflaatio sekä epävarma maailmantilanne rajoittavat investointeja.

ELY-keskuksen myöntämän rahoituksen valossa pk-yritysten investoinneissa on havaittavissa varovaisuutta. Maaseuturahaston haut avautuivat keväällä ja hakemuksia on tullut jonkin verran tavanomaista vähemmän. Finnveran rahoituksen kysyntä on kääntynyt

kasvuun vuoden 2022 notkahduksen jälkeen. Rahoitusta on haettu erityisesti yritys-kauppoihin ja toimitusvakuuksiin. Sen sijaan investointien rahoitus on jonkin verran vähentynyt.

Satakunnan menestyjiin kuuluivat vuoden 2023 alkupuolella elintarviketeollisuus, meriteollisuus, elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistus, kauppa, majoitus- ja ravitsemistointi sekä liike-elämän palvelut. Näissä liikevaihto kohosi koko alkuvuoden ajan.

Teknolomiteollisuudessa vuoden 2023 tammi-kesäkuusta näyttäisi muodostuneen käännekohta. Satakunnassa liikevaihto alkoi laskea lähes kaikilla alatoimialoilla elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistusta sekä meriteollisuutta lukuun ottamatta. Viennin arvokin supistui selvästi. Metallien jalostuksessa tuottajahintojen lasku ohensi liikevaihtoa. Henkilöstömäärän nousu kuitenkin viittaa myönteiseen tuotantokehitykseen. Koneiden ja laitteiden valmistuksen liikevaihto kääntyi laskuun, mutta henkilöstöä palkattiin lisää. Sama ristiriitainen kehitys vallitsi metallituotteiden valmistuksessa. Molemmissa henkilöstön kasvu kuitenkin tyrehtyi keväällä. Elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistuksessa ainakin automaation kasvu on pitänyt alaa pinnalla. Meriteollisuudessa liikevaihto kasvoi edelleen huomattavasti ja henkilöstöäkin lisättiin hieman. Kaikkiaan teknolomiteollisuuden henkilöstömäärän nousu oli Satakunnassa toimialojen keskiarvoa nopeampaa, joten liikevaihdon laskun taustalla näyttäisi vaikuttavan pääasiassa hintojen lasku ja tuotanto on voinut jopa kohota.

Metsäteollisuuden liikevaihto supistui selvästi vuoden 2023 alkupuoliskolla. Taustalla on osin hintojen lasku. Myös viennin arvo sakkasi voimakkaasti osin samasta syystä. Satakunnassa pudotus oli hieman maan keskiarvoa voimakkaampaa. Ristiriitaisesti henkilöstömäärä kohosi huomattavasti alkuvuoden aikana Satakunnassa. Tämä voi viitata tuotantomäärien kasvuun uusien investointien, kuten Metsä Groupin Rauman sahan, myötä.

Kemianteollisuuden liikevaihto alkoi laskea voimakkaasti vuoden 2023 alkupuolella. Taustalla vaikuttaa ainakin osin hintojen lasku. Myös henkilöstömäärä on pudonnut merkittävästi ja se tippui yhä alkuvuonnakin. Alan henkilöstömäärä on Satakunnassa tällä hetkellä noin kolmanneksen pienempi kuin kahdeksan vuotta sitten. Koko maassa kemianteollisuuden liikevaihto aleni myös selvästi, mutta hieman loivemmin kuin Satakunnassa.

Valmet Automotive ilmoitti keväällä mittavista henkilöstövähennyksistä Uudenkaupungin autotehtaalla. Vähennykset eivät ole ainakaan toistaiseksi näkyneet Satakunnan työllisyys-tilanteessa, vaikka Satakunnasta käy päivittäin nelisensataa henkilöä töissä autotehtaalla.

Maataloudessa vuoden 2023 sato tulee jäämään noin viidenneksen keskimääräistä vähemmäksi viljelykasvista riippumatta. Alueelliset erot korostuvat erityisesti Lounais-Suomessa, jossa alueen satotasot ovat paikoin selkeästi muuta maata heikommat. Elokuussa toteutetun kyselyn perusteella valtakunnallisesti yli 60 % tiloista arvioi taloustilanteen heikenevän viime vuodesta. Lannoitteiden ja muiden tuotantopanosten saatavuus on parantunut ja hinnat laskeneet. Satakunnan siipikarjaketjulle merkittävän uhan muodostavan lintuinfluenssan pahin tautihuippu vaikuttaisi olevan tältä erää ohi. Suomen naapurimaissa jo esiintyvän afrikkalaisen sikaruton leviäminen Suomeen aiheuttaisi merkittävän taloudellisen riskin myös satakuntalaisille tiloille ja elintarviketeollisuudelle.

Turvetuotannon työpaikkojen arvioidaan vähentyvän Satakunnassa noin 250:llä, joista suurin osa Pohjois-Satakunnassa. Energiakriisi saattaa huoltovarmuusnäkökulma huomioon ottaen hidastaa turvetuotannon alasajoa. Korvaaviksi tulonlähteiksi ja aluetalouden uudistajiksi pyritään löytämään liiketoimintamahdollisuuksia vihreästä kasvusta, kiertotaloudesta ja resurssiviisaudesta sekä digitaalisuudesta. Toimia voidaan rahoittaa mm. EU:n oikeudenmukaisen siirtymän tuen (JTF, Just Transition Fund) avulla, jonka tukitoimet ovat käynnistyneet.

Rakentamisessa on jo pitkään vallinnut hiipuva suhdannekuva. Satakunnassa rakentamisen liikevaihto on vuoden 2023 alkupuolella laskenut. Henkilöstömäärä sen sijaan kohosi vielä ensimmäisellä vuosineljänneksellä. Sekin kääntyi selvään laskuun keväällä. Koko maassa keskimäärin rakennusalan liikevaihdon kehitys oli suurin piirtein samansuuntaista. Rakennusteollisuus RT ry:n syyskuun lopun suhdannekatsauksen mukaan asuntorakentamisen volyyymi putoaa lähes 40 prosenttia tänä vuonna ja lasku jatkuu voimakkaana myös ensi vuonna. Asuntojen rakentamisen ja tarjonnan niukkuus näivettää koko taloutta lähivuosina.

Satakunnan palvelualojen kehitys jatkui vuoden 2023 tammi-kesäkuussa vaihtelevana. Satakunnassa tukku- ja vähittäiskaupassa liikevaihto kasvoi edelleen todennäköisesti hintojen kohoamisen vuoksi vuoden 2023 alkupuolella. Nousu kuitenkin hiipui keväällä. Henkilöstömäärä kääntyi kuitenkin samaan aikaan kasvuun. Vähittäiskaupassa myynti on supistunut edelliskuukausiin verrattuna. Myyntiodotus lähikuukausille on yhä pessimistinen. Liike-elämän palveluiden nousu jatkui. Majoitus- ja ravitsemistoiminnankin liikevaihto jatkoi voimakasta kohoamistaan, ja henkilöstömääräkin kääntyi nousuun. Sen sijaan luovilla aloilla suhdanteet piirtyivät varsin synkkinä. Yksityiset sosiaali- ja terveysalat jatkoivat kasvu-uralla.

Sotealan tilanne on ollut pitkään haastava mm. työvoimapulan ja kannattavuusongelmien vuoksi. Satakunnassa Sote-alalla työskentelee 16 600 työntekijää, joista yksityisen sektorin piirissä on noin 3 200. Sote-palvelujen järjestämisen siirtyminen kunnilta

hyvinvointialueelle on aiheuttanut paljon muutoksia ja epävarmuutta alan yrityksissä mm. palvelusopimusten jatkumisen ja hintatason näkökulmasta, kun hyvinvointialueet joutuvat sopeuttamaan toimintaansa voimakkaasti lähivuosina.

Hiljattain julkistetun selvityksen mukaan Suomeen on suunnitteilla vihreän siirtymän teollisia investointeja lähes 60 miljardin euron arvosta. Tästä 9,3 miljardia euroa kohdistuu Satakuntaan, mikä on kolmanneksi eniten kaikista maakunnista.

Mittavia aurinkoenergiainvestointeja ja tuulivoimahankkeita on rakenteilla ja suunnitteilla eri puolilla maakuntaa. Suomen Hyötytuuli Oy alkaa rakentamaan Porin Tahkoluotoon mittavaa merituulipuiston laajennusta. Demonstraatiohankkeelle, jossa rakennetaan kaksi merituulivoimalaa, on saatu työ- ja elinkeinoministeriöltä 30 miljoonan euron tuki. Tahkoluodon laajennus käsittää kokonaisuudessaan neljäkymmentä yli 15 megawatin voimalaa ja hankkeen arvioitu valmistumisajankohta on vuonna 2027. Suomen Hyötytuuli Oy:n Porin ja Eurajoen alueille sijoittuva Oosinselän tuulipuistohanke on rakenteilla. Tuulivoimahankkeita on suunnitteilla myös esim. Säskylään, Huittisiin, Kankaanpäähän ja Siikaisiin. Toteutumassa ovat mm. IBV Suomen ja CPC Finland Oy:n mittavat aurinkovoimalat Raumalla. Neoen Renewables Finland Oy suunnittelee Raumalle teollisen mittaluokan sähkövaraston rakentamista. Yhtiöllä on vireillä myös Kankaanpäässä ja Nakkilassa merkittäviä aurinkovoimalainvestointeja, jotka ovat etenemisvalmiudessa odottaen investojien lopullista rakentamisen käynnistämispäätöstä. Boliden Harjavalta rakennuttaa aurinkovoimalan Harjavallan suurteollisuuspuiston kupeeseen entiselle prosessijätteen kaatopaikalle. Isoja aurinkovoimaloita on suunnitteilla myös esim. Huittisiin, Ulvilaan, Euraan ja Säskylään.

Meri-Poriin on suunnitteilla BioEnergio Oy:n mm. bioetanolia ja nesteytettyä biokaasua tuottava laitos. Alueelle suunnitellaan myös australialaisten Critical Metalsin ja Neometalsin vanadiinin talteenottolaitosta. Pori Energia Oy selvittää yhteistyössä Critical Metalsin kanssa mahdollisuutta hiilidioksidin talteenottolaitoksen rakentamiseen Porin.

P2X Solutions -yhtiön vihreän vedyn tuotantolaitoksen rakentaminen Harjavaltaan on myös käynnistynyt ja sen on määrä valmistua kesällä 2024. STEP Oy puolestaan suunnittelee Harjavaltaan kiertotalousvoimalaitoksen rakentamista. BASF:n akkumateriaaleja valmistavan tehtaan käynnistymistä Harjavallassa on viivästyttänyt ympäristölupaan liittyvä valitusprosessi, joka jatkuu edelleen. Tehtaalle on myönnetty ympäristölupa syyskuun alussa. Akkumateriaalitehtaan toiminta on mahdollista aloittaa muutoksenhausta huolimatta. Aesir Technologies suunnittelee Kokemäelle akkutehdasta. Nornickel Harjavalta puolestaan vastaa sähköautojen akkumetallien kasvavaan kysyntään yli kaksinkertaistamalla tuotantonsa lähivuosien aikana.

Kankaanpäässä Knauf Oy investoi vähäpäästöisempään kipsilevytuotantoon tavoitteenaan energiatehokkuuden parantaminen ja tuotantoprosessien hiilijalanjäljen pienentäminen. Hankkeen on määrä valmistua vuoden 2025 loppuun mennessä.

Porin keskustassa on alkanut kaksi merkittävää julkisen puolen rakennushanketta, uuden oikeustalon ja Porin ruotsinkielisen kulttuurikampuksen rakentaminen. Rauman keskusta-alueelle rakennetaan Karin kampus -hankekokonaisuutta.

Vuoden 2023 kahdella ensimmäisellä vuosineljänneksellä Satakunnassa perustettiin noin 660 uutta yritystä. Yritysten perustamisaktiivisuus laski hieman viime vuoden vastaavasta ajankohdasta. Starttirahalla tai työttömyysetuudella yritystoiminnan aloittaneita on tammi-syyskuussa tänä vuonna ollut 219. Lopettaneita yrityksiä oli kahdella ensimmäisellä vuosineljänneksellä 650, mikä on selvästi vuotta aiempaa enemmän. Konkurssiin haettujen yritysten määrä Satakunnassa on kuluvan vuoden tammi-syyskuussa ollut 87 ja henkilötöyvuosien määrä konkurssiin haetuissa yrityksissä 286. Viime vuoden vastaavasta ajankohdasta vireille pantujen konkurssien määrä on kasvanut, kuten myös henkilötöyvuosien yhteenlaskettu määrä näissä yrityksissä.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisyysaste (15–64-vuotiaat) vuonna 2022 oli Satakunnassa 71,0 %, kun koko maassa se oli 73,8 %. Työllisiä (15–74-v.) oli Satakunnassa viime vuonna keskimäärin 91 000 henkeä. Viime vuonna työllisyysaste ja työllisten määrä aleni, mutta tänä vuonna työllisyys on neljännesvuositietojen perusteella ollut kasvussa. Pitkällä aikavälillä työllisten ja työvoiman määrä on Satakunnassa kuitenkin laskenut.

Satakunnassa oli syyskuun lopussa 8 490 työtöntä työnhakijaa. Vuoden takaiseen verrattuna työttömien määrä on noussut 370 hengellä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli syyskuussa 8,9 %, mikä oli alempi kuin koko maassa keskimäärin. Työttömyys on nousussa lähes kaikissa ryhmissä. Määrällisesti eniten on kasvanut toisen asteen koulutuksen saaneiden työttömien ja työttömien miesten määrä. Suhteellisesti eniten on noussut ulkomaalaisten työttömien määrä. Myös pitkäaikaistyöttömyys on kääntynyt nousuun. Ainoastaan yli 50-vuotiaiden työttömien määrä on vielä alentunut.

Ammattiryhmittäin tarkasteltuna työttömyys on kasvanut eniten rakentamisen ja teollisuuden ammattialoilla, jossa myös lomautukset ovat lisääntyneet. Sekä lomautuksia että irtisanomisia koskevat muutosneuvottelut ovat tänä vuonna lisääntyneet viime vuoteen verrattuna. Syyskuun loppuun mennessä päättyneissä muutosneuvotteluissa irtisanottujen määrä on ollut vähän yli 200 henkeä, mikä on jo enemmän kuin koko viime vuonna yhteensä.

Työvoiman kysyntä on hiljentynyt pariin edelliseen vuoteen verrattuna. TE-toimiston kautta hakuun tulleiden uusien avoimien työpaikkojen määrä tammi-syyskuun aikana Satakunnassa on vähentynyt 27 % viime vuoden vastaavasta ajankohdasta.

Ukrainasta tullut työikäinen väestö on ennakoarvioista poiketen hakeutunut suhteellisen hitaasti työmarkkinoille. Satakunnassa on vastaanottokeskustoiminnan piirissä noin 1 800 ukrainalaista. Työnhakijoiksi ilmoittautuneita oli syyskuun lopussa noin 500 henkilöä. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisesta työvoimasta. Tilapäisen suojelun mukaisen oleskeluluvan saaneiden työllistymisen tueksi on järjestetty erilaisia työllistymistä tukevia kieli- ja ammatillisesti suuntautuvia koulutuksia.

Vaikka rekrytointiongelmien ovat Tilastokeskuksen työ- ja elinkeinoministeriölle tuottamien työnantajahaastattelujen perusteella hieman helpottuneet viime vuodesta, ovat ne silti edelleen korkealla tasolla. Viimeisen neljän vuosineljänneksen (III/2022-II/2023) aikana 53 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista Satakunnassa oli kokenut vaikeuksia työpaikkojen täyttämässä. Työmarkkinatorilta (tyomarkkinatori.fi) löytyvän ja kuukausittain päivittyvän Työvoiman saatavuus ja kohtaanto -raportin avulla on voitu tarkastella työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa toimialaryhmittäin ja ammattaittain. Tilastollisen tarkastelun perusteella viimeisen vuoden aikana (9/2023 asti) varsinaista työvoimapulaa, eli kun kyseisessä ammatissa avoinna olleiden työpaikkojen määrä on ollut suurempi vapaana olevan työvoiman määrä, on Satakunnassa ollut vain pienessä osassa ammatteja. Eniten työvoimapula-ammattaittain on ollut teknologiateollisuuden ja -palveluiden sekä liiketoiminnan ja hallinnon toimialaryhmissä. Ammattaittain tarkasteltuna määrällisesti suurinta pulaa on ollut elintarviketeollisuuden prosessityöntekijöistä. Työvoimapulaa useammin kyse on ns. kohtaanto-ongelmasta, eli samanaikaisesti ammatissa on sekä paljon avoimia työpaikkoja että korkea työttömyys. Satakunnassa tällaisia kohtaanto-ongelma-ammattaittain on ollut eniten rakennetun ympäristön toimialaryhmissä. Työvoimaltaan suurimmista ammattaittain kohtaanto-ongelmaa on ollut esimerkiksi toimisto- ja laitossiivoojien kohdalla.

Pitkään jatkunut negatiivinen väestönkehitys ja kasvava työvoimapula edellyttävät panostuksia kaiken käytettävissä olevan työvoimapotentialin hyödyntämiseen ja työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämiseen. Maakunnan isona haasteena on alueen työmahdollisuuksien viestiminen ja tunnettuuden parantaminen. ELY-keskus pyrkii helpottamaan yritysten kasvavaa osaajapulaa mm. yritysälähtöisellä RekryKoulutuksella ja työmarkkinalähtöisellä ammatillisella työvoimakoulutuksella. Yritysälähtöisiä yhteishankintakoulutuksia on syyskuuhun mennessä toteutettu lähes yhtä paljon kuin koko vuonna 2022 painopisteen ollessa RekryKoulutuksissa.

Työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton ja osaajahoukuttelun kehittämiseen panostetaan monin eri tavoin maakunnan toimijoiden yhteistyönä. Satakunnassa on meneillään useita kansainvälisten rekrytointien lisäämiseen tähtääviä toimia. Esimerkiksi Raumalla

on kehitetty seutukaupunkien yhteistyöhankkeen tuella ns. yhden oven palvelumallia, ja International House-palvelupiste maahanmuuttajille ja kv-työvoimasta kiinnostuneille yrityksille avautui maaliskuussa 2023. Vastaavaa toimintoa, International House Pori, ollaan Porissa käynnistämässä syksyn aikana. Satakuntaliiton johdolla ollaan käynnistämässä kansainvälisen osaamisen ja työ- ja koulutusperusteisen maahanmuuton strategista toimintaohjelmaa. Tukena käytetään ostopalvelua Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:ltä.

Satakuntaan on saatu viime vuosina useita merkittäviä koulutuspanostuksia kohdistuen erityisesti maakunnassa voimakkaasti kasvavaan automaatio- ja robotiikkaklusteriin. Ohjelmoinnin ja rakennustekniikan koulutusta on järjestetty Satakunnan ammattikorkeakoulussa (SAMK) osaaajapulan helpottamiseksi. Lisäksi SAMK:ssa alkoi syksyllä 2023 tieto- ja viestintätekniiikan insinöörikoulutus. Syksyllä alkoi myös elintarvikeinsinöörin koulutus, joka tulee vastaamaan alueen elintarviketeollisuuden yritysten työvoimakysyntään. Vaasan yliopisto ja SAMK ovat allekirjoittaneet aiesopimuksen energia-alan robotiikkasovelluksiin liittyvän professorin perustamiseksi ja maisteriohjelman käynnistämiseksi. Maisteriohjelma alkaa suunnitelmien mukaan 2024 syksyllä. Professori vahvistaa Pohjanmaan ja Satakunnan yhteistyötä vihreän siirtymän ja robotiikan tutkimuksessa sekä akkuklusterin kehittämisessä. Porin yliopistokeskuksessa alkoi tänä syksynä Tampereen ja Turun yliopistojen yhdessä Porissa toteuttama tietotekniikan kandidaattikoulutus.

Ylioppilaspohjaisen korkeakoulutuksen lisääntyminen vahvistaa maakunnan elinvoimaa tarjoamalla koulutusmahdollisuuksia oman maakunnan nuorille ja toimii vetovoimatekijänä tänne muuttaville. Tärkeää oli Turun yliopiston opettajankoulutuksen säilyminen Rauman kampuksella. Rauman kaupunki tulee tukemaan opettajankoulutuksen jatkumista ja kehittämistä vuosittain 1,25 miljoonalla eurolla. Diakonia-ammattikorkeakoulu puolestaan syventää yhteistyötään Porin kaupungin ja Satakunnan hyvinvointialueen kanssa. Uusi konkreettinen avaus on Porissa syksyllä alkanut terveydenhoitajakoulutus. Yhteisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen ja opiskelupolkujen rakentamiseen toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja amk-tutkinnoista maisteriopintoihin eri asteen oppilaitosten yhteistyötä syventämällä on Satakunnassa hyvät mahdollisuudet. SAMK on jo käynnistänyt väyläopinnot alueen ammatillisista oppilaitoksista ammattikorkeakoulun opintoihin. SAMK on myös mukana Vaasan yliopiston suoraväylä DI-opintoihin pilottihankkeessa. Suoraväylän kautta SAMKin insinööriopiskelija voi saada paikan Vaasan yliopiston DI-ohjelmaan suorittamalla AMK-opintojen aikana Vaasan yliopiston opintoja.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Satakunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Porin seutukunta Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Merikarvia, Nakkila, Pomarkku, Pori, Ulvila	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Rauman seutukunta Eura, Eurajoki, Rauma, Säskylä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	-	+
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pohjois-Satakunnan seutukunta Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Siikainen	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

6 Pirkanmaa

Taulukko 5. Avainluvut Pirkanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	532 671	527 478	514 333	1,0 %	3,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	23 014	19 812	20 615	16,2 %	11,6 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	2 577	2 227	2 876	15,7 %	-10,4 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	7 089	6 480	6 138	9,4 %	15,5 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,1	7,9	8,4	1,2 %-yks.	0,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	6 935	11 219	4 595	-38,2 %	50,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Maakunta muodostuu viidestä seutukunnasta sekä 23 kunnasta. Pirkanmaan väestö oli vuoden 2023 kesäkuussa yli 535 000 henkilöä ja huoltosuhte 60. Työvoiman määrä oli lähes 255 000 henkilöä ja työllisyysaste 75 %. Vuoden 2023 ensimmäisen neljänneksen lopulla yrityskanta oli Pirkanmaalla 41 800 kpl, joissa työskenteli yli 145 000 henkilöä. Aloittaneita yrityksiä samaisena aikana oli noin 1 200 kpl. Konkurssien määrä vuoden 2023 kolmanteen neljännekseen saakka oli hieman korkeampi kuin vuotta aiemmin, mutta henkilöstön määrän muutos ei poikennut edellisen vuoden tilanteesta. Tosin toimialojen välillä oli eroavaisuuksia tämän osalta. Työttömien ja lomautettujen määrät nousivat

vuositasolla vertailtaessa. Myös signaalit työvoiman saannin ongelmista ovat hieman vähentyneet. Avoimien työpaikkojen keskimääräinen kertymä oli vuoden 2023 tammi-elo-kuun aikana noin 10 500 kpl. Se oli toiseksi suurin mittaushistorian 15 vuoteen.

Pirkanmaan talouden näkymät heikkenivät suurimmalla osalla toimialoja vuoden 2023 kolmanteen neljänneksen mennessä. Taloudessa suurimpia muuttujia olivat työttömyysasteen nousu sekä yritysten liikevaihdon, että tuloksen kehityssuunta. Velka-aste säilyi kuitenkin lähes entisellään. Ulkomaiset investoinnit painoutuivat alueellisesti Tampereen seutukunnan keskusalueelle. Yritysten lukumäärä kasvoi vuositasolla 3 %. Viennin arvo oli vastaavasti vuonna 2023 laskeva, eli Pirkanmaan vientiyritysten tilanne näyttää muuttuneen heikompaan suuntaan, muutos noin 5 %. Ongelmaksi koetaan edelleen osaavan työvoiman saatavuus.

Loppuvuoden 2023 osalta on enemmän haasteita, jotka osittain johtuvat investointituotteiden kysynnän vähenemisestä, korkeasta korkotasosta sekä matalalla olevasta investointi- ja tuotekehitystasosta sekä eläköitymisen ja henkilöstöressurssien muutoksista. Kokonaisuudessaan Pirkanmaan merkitys tavaraliikenteessä on noin 10 % koko maan tavaraliikenteestä ja liikennemäärät ovat Tampere-Helsinki välillä maan kolmanneksi suurimmat. Tieverkon monipuolinen kunnossapito olisi tärkeintä, sillä valtaosa tavaraliikenteestä alueella kulkee rekkaliikenteen muodossa, jonka osuus on yli 2/3 koko tavaraliikenteestä. Myös alemman tieverkon kunnon pitäminen hyvänä auttaisi maaseutumaista asumista sekä maaseututaajamien elinkelpoisuutta. Edelleen tiestön kunnossapidon kannalta riittävä rahoitus puuttuu. Tieverkoston toimivuuden merkitys nähdään myös investointihalukkuuden muutoksissa.

Talouden kasvu tarvitsee työvoimaa, kuten on yritysten ilmoitusten mukaan nähtävissä. Kansainvälinen kauppa on kuitenkin ratkaiseva kasvun kannalta. Haaste Pirkanmaalla on yleinen investointihalukkuus. Onneksi yrityskauppojen määrä oli aloittanut vuoden 2022 aikana kasvu-uran, joiden suunta on tosin tasaantunut vuoden 2023 aikana. Suuret konepaja-alan toimijat ovat kiinnostuneet suomalaisista pienehköistä konepajayrityksistä ja niiden ostoista entistä enemmän. Näin suuret toimijat varmistavat osien saamista. Hankintaa Suomesta on lisätty maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi. Tämä on näkynyt konepajojen kasvaneina tilauskantoina myös Pirkanmaalla.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Yrityskentän tilanteesta yleisesti; Investointien suhteen koko vuoden 2023 tilanne näyttää tulevan olemaan samankaltainen kuin vuosi 2022. Investoinnit ovat kuitenkin melko matalalla tasolla Pirkanmaalla kokonaisuutena. Investoinnit on suunnattu ohjelmistoihin, koneisiin ja kalusteisiin sekä uusiin toimipaikkoihin, uutena lisänä ovat yritysfuusiot ja ostot. Monen yrityksen toiminta oli kuitenkin säilynyt vakaana tai jopa merkittävästi kasvanut,

varsinkin informaatio- ja viestintäalan sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnassa olevien yritysten osalta. Myös liike-elämän palveluiden tilanne näyttää hyvältä. Kannattavuus konepaja-alan yritysten osalta oli hyvä ja kevään 2024 osalta odotetaan kasvua. Ongelmia syntyy jonkin verran alihankinnan haasteista. Tämä on osaltaan hidastanut toiminnan ylläpitoa ja tarvittavaa kasvua. Vähittäiskauppa tekee edelleen hyvää tulosta niin liikevaihdon kuin kannattavuuden osalta. Muun kuluttamisen kauppa on piristynyt vuoden 2022 tilanteesta. Rakentamisen osalta tilanne ei ole kuitenkaan kovin valoisa. Tosin henkilöstöstä yritetään pitää kiinni ja mahdollisuuksien mukaan muutosneuvotteluiden tuloksina yritetään pitää lomautuksia sekä muita tehtäväjärjestelyitä.

Pirkanmaalla ulkomaan kauppaan suuntautuneita yrityksiä on noin 1 500 kpl. Tulevaisuuteen katsominen ja asiakastarpeiden ennakointi on yrityksissä jatkuvan kehittämisen kohde, vaikkakin asia pitäisi olla osana päivittäistä arkityötä. Suurin haaste näyttää olevan inflaatio sekä mahdollinen lievä taantuma vuoden 2023 lopulla sekä vuoden 2024 alkupuolella. Markkinatilannetta yritetään mahdollisuuksien mukaan korjata. Vuoden 2023 ja 2024 haasteiksi koetaan rakennusalan kerrannaisvaikuttavuus muiden toimialojen kannattavuuteen ja työllistävään kantokykyyn. Omistajavaihdoiksi suunnitellaan saman verran kuin aiemminkin. Säästöjä yritetään tehdä järkevästi. Investoinnit em. yritysryhmässä suuntautuvat kone- ja laitehankintoihin merkittäväällä osuudella. Vahvoja toimialoja vientisektorilla ovat metsä-, muovi- ja kumiteollisuus, kemikaalien valmistus ja konepaja- ja metallituoteollisuus. Pk-barometrin mukaisesti 25 % yrityksistä tekee tai yrityksillä on suunnitelmissa tehdä vienti- tai tuontikauppaa. Uusien osaamisalueiden yritysten tilanne näyttää hyvältä kokonaisuus huomioiden. Näiden yritysten vientikysyntä on jopa kasvanut ja kotimaan markkinat ovat olleet kiinnostuneita niin investointiosaamisen kuin kuluttajaosaamisenkin suhteen. Niiden merkitys on kasvamaan päin. Useimpien toimijoiden tarve henkilöstön nopeaan palkkaamiseen, sekä alihankintaketjun luomiseen on ollut asiakokonaisuutena esillä. Teollisuusvaltaisena alueena yritysten investointien merkitys on erittäin tärkeää. Pelkillä kehittämistoimilla on rajallinen vaikutus talouteen. Kokonaisuutena suurimmat toimialat kuten teollisuus, rakentaminen, kaupan eri tasot, liike-elämän palvelut sekä yksityinen terveydenhuoltosektori tulevat olemaan talouden ja ennen kaikkea viennin vetureita. Näkymät kuitenkin koettiin haasteellisiksi ja odotukset ovat vain lievästi positiiviset. Konepajojen osaaminen korostuu investointihyödykkeiden tuottamisessa, joiden kysyntä on tällä hetkellä kohtalainen. Liike-elämän palvelut ovat säilyttäneet tasonsa ja näkyvissä on kasvua, kuten myös finanssisektorilla. Rakentaminen hidastuu nopeasti myös kasvukeskuksissa. Toivottavaa olisi, että korjausvelkaa pienennetään vanhan rakennuskannan osalta. Myös julkisten korjaushankkeiden aloittamisen aikataulua olisi syytä nopeuttaa.

Pk-sektorin näkymät ovat samankaltaiset kuin aiemmin, hieman yritysten kokoluokasta ja toimialasta riippuen. Henkilöstön määrä ja liikevaihto säilyvät entisellään, mutta kannattavuuden odotetaan hieman laskevan. Kasvuhakuisuus sekä ulkomaan kaupan merkitys

ja siihen panostaminen pysyvät entisellä tasolla. Vienti koetaan tärkeäksi kasvureitiksi kaikissa kokoluokissa. Työvoiman saatavuusongelmat ovat hieman helpottuneet. Panostuksia ovat mm. alihankinnan kasvattaminen ja kehittäminen, nykyisen työvoiman osaamisen vahvistaminen sekä panostus hyvinvointiin. Jos tilanne muuttuu, lomautukset ja työajan sopeuttaminen sopivat ratkaisuiksi. Yritysten rahoitustarve on vähentynyt merkittävästi jo korkotason nousunkin takia sekä oma maksukyky hyvällä tasolla. Kasvuhakuisuutta pk-barometrin mukaan löytyy kolmanneksella haastatelluista yrityksistä. Investointihalukkuudessa oli nousua, lähinnä tekniikkaan ja henkilöstön osaamiseen. Haasteita maksupoliitikassa oli 15 % yrityksistä.

Alueen palvelutarjonta rakentuu voimakkaasti Tampereen seutukunnan ympärille muodostuneen taajamakehän sekä maaseutumaisten keskusten läheisyyteen. Suurin osa kaupakeskuksista tai hyvinvointikeskuksista sijaitsee Tampereen seutukunnan alueella. Näiden lisäksi reuna-alueiden kunta-/kaupunkikeskustojen liepeillä palveluverkko on hyvällä tasolla ja sitä pidetään yllä.

Asuntomarkkinat ovat vuonna 2023 selvästi alemmalla tasolla kuin aikaisempina vuosina on ollut. Arvioiden mukaan tilanne korjautuu vuoden 2024 loppupuolella, jolloin saatavaa syntyä uudiskohteiden osalta tarjontapulaa. Uuden toimistotilan rakentaminen jatkuu, tosin ei yhtä voimakkaasti aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tuotanto- ja varastotilojen kysyntä oli pysytellyt kohtalaisena. Tonttikysyntää ja uudisrakentamista esiintyy parhailla sijainneilla jonkin verran, kun yritykset tarvitsevat ajanmukaisempia tiloja. Tampereen läntisen kehätien varteen sijoittuvat alueet ovat kysytyjä hyvien liikenneyhteyksien ansiosta. Vireillä on useita mittavia investointeja, jotka kehittävät Tampereen keskustan toimivuutta ja ilmettä huomattavasti. Kahden tunnin ajomatkan sisällä Tampereen kaupunkiseudusta toimii 3/4 Suomen teollisuudesta, tehdään noin 80 % patenttihakemuksista, investoidaan yli 80 % tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista, asuu yli 80 % työkäisestä väestöstä sekä lähes 75 % korkea-asteen koulutuksen saaneista. Tampereen seudulla on 1 300 ICT-yritystä, noin 5 000 AI:n ja analytiikan parissa työskentelevää asiantuntijaa, sekä yli 50 000 opiskelijaa korkeakouluissa ja ammattiopistossa. Joka kuudes tamperelainen on opiskelija, suurimmat tamperelaisten ikäluokat ovat 20–34-vuotiaat. Kysyntää asuntojen osalta tulee kyllä riittämään, koska muuttoliike muualta vaatii jotain asumisen muotoa ja samalla vuokraaminen lisääntyy. Maakunnan reuna-alueiden asuntomarkkinat saavat tästä mahdollisen kasvusykäksen.

Pirkanmaalla kone- ja metallialan koulutuksen kiinnostavuus koko alan jatkon kannalta aiheuttaa myös suuria taloudellisia haasteita. Hyvälaatuisen koulutuksen ja työmarkkinoiden laajuuden sekä monipuolisen yritysverkoston ansiosta uusiokäyttö ja kierrättäminen sekä ekologisuus ovat päivän sanat. Suurin osa toimialoista oli nostanut kasvuodotusta niin liikevaihdon, kannattavuuden kuin henkilöstön määrän kasvun osalta. Vihreän siirtymän sekä mikrosiruosaamisen kaupallistaminen olisivat mahdollisesti maakunnan vientiä

vahvistavaa toimintaa. Pirkanmaalaiset yritykset ovat vahvoja erityisesti **bioenergiaa**, puhtaista prosesseja ja **energiatehokkuutta** koskevissa ratkaisuisa. Kehitystyötä ja kasvua on odoteltavissa älyteknologian osalta. Pirkanmaa tekee merkittävää ilmastotyötä sekä siihen liittyvää kiertotalouden osaamisen kehittämistä niin julkisen kuin yksityisen sektorin osalta. Tämä osaltaan luo mahdollisuuksia olla kärkimaakunta uusien innovaatioiden syntymiseen. Osaamista tulisi kehittää ja taloudellisia resursseja olisi lisättävä.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Yritysten viestit vuoden 2023 lopulle sekä 2024 alkuvuoden aikana; työvoiman osalta tarve helpottunut, mutta eläköityminen ja uudet toimenkuvat vaativat lisäpanostuksia henkilöstön kouluttamiseen sekä uusien henkilöiden rekrytointiin, tietenkin toimialasta riippuen. Uusia avoimia työpaikkoja on tarjolla edelleen poikkeuksellisen paljon, tosin monet tarjotut työpaikat eivät välttämättä ole heti täytettäväksi tarkoitettuja. Nyt olisi oikea aika ja mahdollisuuksia digitalisaation, ilmastoinnovaatioiden, uusiutuvien ja kierrätettävien tuotteiden sekä kehittyneiden palvelukonseptien luomiseen. Osaaminen on vahvaa ja tarpeita syntyy jatkuvasti em. osa-alueille. Tarpeen täyttäjää olisi siis koulutettava nopeasti. Koulutustasosta ja toimialasta riippumatta osaajien tarve säilyy tulevaisuudessakin. Tavoitteena ongelman ratkaisemiseksi on auttaa yrityksiä tehostamalla yhteistyötä työ- ja elinkeinohallinnon, oppilaitosten ja yritysten välillä muun muassa omaehtoisella kontaktin otolla, edesauttamalla yhteistyöverkostojen syntymistä yritysten ja muiden organisaatioiden välillä sekä ottamalla vastaan tietopohjaa siitä, millaisia palvelutarpeita yrityksellä on ja auttaa asian ratkaisemiseksi niillä keinoilla, joita työ- ja elinkeinohallinnolla sekä oppilaitoksilla on antaa yritysten käyttöön. Panostukset erilaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämiseen tulee myös kysymykseen, joten erilaisia toteuttamis- ja kehittämistapoja sekä hyviä rahoituksen toimintamalleja on oltava tarjolla ja niitä pitää jatkossakin kehittää sekä ylläpitää. Rahoituksella tuetaan myös työvoiman osaamisen kehittämistä niin yrityksen sisällä, kuin täydentämään työvoimatarpeita. Työllisyys kehittyy suotuisaan suuntaan, mutta vaatii myös panostuksia julkisen vallan osalta, sekä kotimaan yritysten halukkuutta lisätä henkilöstöä tai säilyttää nykyisen työvoiman osaaminen.

Pk-barometrin mukaan tarpeita työllistää lisää henkilöstöä oli noin kolmanneksella yrityksistä. Työvoiman saatavuus on ollut haaste. Pk-sektorilla on haasteita kilpailla työvoimasta suurempien yhtiöiden kanssa. Uhkakuvia löytyy rakentamisen hidastumisen tuomasta kerrannaisvaikutuksesta, kiinteistöjen arvon alenemisesta, sukupolvenvaihdoksien vähenemisestä sekä tilakoon kasvun hidastumisesta. Sitä kautta työikäinen väestö muuttaa kasvukeskuksiin. Myös työvoimatarpeet ja osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen korostuvat. Tällä hetkellä olisi edelleen tarjolla kilpaileville yrityksille henkilöstöä, jolla olisi taitoa ja tietoa. Osaamisen parantaminen kaikilla koulutustasoilla koetaan mahdollisuutena. Nopea tilanteen haltuunotto edellyttää työvoimakoulutuksen vahvaa osallistumista yhteishankintakoulutukseen sekä täydennys-, että perustehtäviin vaadittavan

perusosaamisen tarjoamista. Tämä vaatisi merkittävää rahoituksen määrän kasvua. Myös työnantajien omalta osaltaan olisi syytä käyttää yrityksen sisäisiä resursseja, jotta yritykseen tulisi uutta osaamista, jota voisi kutsua henkiseksi investoinniksi. Alat, joilla on selviä rekrytointiongelmia ovat: sosiaali- ja terveysala, kone- ja metalliala, sähköala, liikealan palvelut koulutustasosta riippumatta, majoitus- ravitsemisala, koulutussektori sekä ICT-alan eräät osa-alueet. Asiaan vaikuttavat mm. palkkauspolitiikka sekä epätyypilliset työsuhteet.

Pk-barometrin mukaan ilmastotavoitteet eivät ole yrityksille suurin huolenaihe, joka on aivan ymmärrettävää. Myöskään ilmastomuutosta ei nähdä merkittävänä liiketoimintamahdollisuutena ainakaan vielä, koska markkinoiden todellisuus sekä osaajapula ovat haasteena. Kierrätystä vastaavasti on kehitetty lähes puolella vastanneista yrityksistä.

Työttömien tilanne on muuttunut osittain huolestuttavaan suuntaan, koska jokaisen talouden taantumien jälkeen osa työllisistä jää työttömiksi. Tällä hetkellä työttömien lukumäärä oli korkeampi kuin vuotta aiemmin. Seutukuntien osalta tilanne oli lähes kaikissa samankaltainen. Muutokset ovat lievästi negatiivisia, työttömien työnhakijoiden sekä pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrä, sekä suhteellinen osuus kaikista työttömistä työnhakijoista kasvaa. Toinen haasteellinen asia on TE-palveluiden piirissä olevien määrä. Heidän työmarkkina-asemaansa kannattaa kiinnittää huomiota juuri laajan työttömyyden mukaisesti. Osaavan työvoiman tilannetta arvioidessa ja eri toimialoja käsiteltäessä on todettava, että osaavan työvoiman ongelmat olivat edelleen yleisesti kohtalaiset, joillain aloilla merkittävät. Työvoiman liikkuvuus on ollut myös ongelma. Koulutukselle asetetaan jatkossa entistä suurempia paineita. Oppiminen on edelleen tärkeää työmarkkinoille pääsemiseksi. Tärkeää olisi varmistaa kaikille vähintään toisen asteen tutkinto.

Toinen merkittävä osa-alue on yhteistyö yritysten kanssa, henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä koulutustarpeet. Yritysten sisäisen roolituksen ja luottamuksen merkitys kasvaa työvoiman kysyntää ajatellen. Suurimpia ongelmia pk-sektorilla ovat rahoituksen saatavuus sekä vakuuksien puuttuminen, jotta rahoitus järjestyisi. Samalla uskallus palkata lisää henkilöstöä myös normaalioloissa oli haaste. Asian helpottaminen ja keventäminen olisi välttämätöntä. Rahoitustarpeet kohdistuvat investointihyödykkeisiin ja kasvun rahoittamiseen sekä toiminnan ylläpitoon että henkilöstön kustannuksiin. Pirkanmaan työllisyystilanteen ongelmasta vaikein korjattava on kohtaanto-ongelma, joka osittain liittyy työvoiman liikkuvuuden, yritysten kasvaneen vuokratyövoiman käytön ja etuusjärjestelmän haasteisiin. Myös rakennetyöttömyyden nähdään olevan tilanne, jonka korjaamiseen vaaditaan lisäpanostuksia.

Pirkanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Tampereen seutukunta Hämeenkyrö, Kangasala, Kuhmoinen, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Pälkäne, Tampere, Vesilahti, Ylöjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Etelä-Pirkanmaan seutukunta Akaa, Urjala, Valkeakoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Ylä-Pirkanmaan seutukunta Juupajoki, Mänttä-Vilppula, Ruovesi, Virrat	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Lounais-Pirkanmaan seutukunta Punkalaidun, Sastamala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Luoteis-Pirkanmaa Ikaalinen, Kihniö, Parkano	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

7 Kanta-Häme

Taulukko 6. Avainluvut Kanta-Hämeessä.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	169 537	170 213	172 720	-0,4 %	-1,8 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	6 772	6 384	6 497	6,1 %	4,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	747	638	866	17,1 %	-13,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	2 336	2 682	2 010	-12,9 %	16,2 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	8,6	8,1	8,0	0,5 %-yks.	0,6 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 540	2 245	1 101	-31,4 %	39,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Teollisuuden vientikysynnän heikentyminen, korkotason nousu ja kuluttajien ostovoiman pientyminen vaikuttavat yritysten näkymiin vaihtelevasti. Tilauskanta on ollut hyvällä tasolla. Valmistavien yritysten toimintaa tässä ympäristössä haastavat raaka-ainneiden ja komponenttien hintojen nousu, tasaantuminen ja hinnoittelu. Kauppakamarin talouskyselyyn vastanneissa yrityksissä tunnelma on pessimistinen lähes puolella yrityksistä. Pk-yrityksillä merkittävin kehittämisen ulkopuolinen este oli yleinen suhdanne/taloustilanne. Kantahämäläisten yritysten odotuksissa oli myönteisiä palautumisen merkkejä, vaikka yleinen suhdannenäkymä on maan keskiarvoa heikompi. Sota ja kriisit eivät ole tukahduttaneet yritysten kasvu- ja investointihaluja, mutta yritys- ja toimialakohtaiset erot ovat merkittäviä. Maailman myllerrys on luonut uusia mahdollisuuksia

kantahämäläisille yrityksille esimerkiksi puolustusteollisuudessa ja bio- ja kiertotaloudesta. Heikentynyt kuluttajakysyntä vaikuttaa ravintolapalveluiden kysyntään, mutta toisaalta elämyksiin kuten matkailuun panostetaan, mikä on lisännyt matkailuvuorokausia myös Kanta-Hämeessä.

Maakunnan vahvuuksia ovat logistinen sijainti, vahvat kärkialat ja monipuolinen yritysrakenne. Maakunnassa on kolme erilaista seutukuntaa: Hämeenlinna, Riihimäki ja Forssa. Työpaikkaomavaraisuus on kokonaisuutena Suomen pienin. Hämeenlinnan seutukunnalta liikutaan Pirkanmaalle ja Uudellemaalle ja Riihimäen seutukunnalta erityisesti Uudellemaalle. Uudenmaan työmarkkinoiden kehitys vaikuttaa radanvarren alueisiin. Työpaikkaomavaraisuus on suurinta Forssan seutukunnassa. Teollisuusvetoinen Forssan seutu on kohdannut vuoden aikana rakennustuoteteollisuudessa paikallista äkillistä rakennemuutosta konkurssien ja tehtaan lopettamisen myötä (Consolis Parma, FM House). Rakennustuoteteollisuuden työttömien ja lomautettujen määrä on kasvanut ja vaikutukset heijastuvat alihankintaketjuihin. Työvoimaa on siirtynyt vielä hyvin muuhun teollisuuteen. Yleisesti Kanta-Hämeen työmarkkinat eivät reagoi nopeasti muutokseen, mutta toisaalta toipuminen on myös hitaampaa. Julkisen sektorin suhdanneneutraaleja työpaikkoja on paljon Hämeenlinnassa. Vastaava kehityskulku on todennäköinen meneillään olevassa taantumassa.

Logistisesti optimaalinen sijainti kasvukäytävällä on vetovoima- ja vahvuustekijä Riihimäen-Hämeenlinnan seuduilla. Investointi päärataan nopeuttaa matka-aikoja tulevaisuudessa ollen positiivinen alueelle. Uudet satojen hehtaarien yritysalueet ja kansallisten logistiikkakeskusten laajentuminen sekä sijoittumiskyselyt ja -kilvat tuovat todennäköisesti perustamisvaiheen rakentamista, logistiikan, kiinteistöalan ja kunnossapidon työpaikkoja. Data centereiden sijoittumismahdollisuuksista alueelle on kyselyt.

Perinteisillä vahvoilla toimialoilla kone- ja metalliteollisuudessa ja elintarviketeollisuudessa kilpailukyky kehittyy investoinneilla. Forssan HK-Scanin yksikön meneillään oleva suurinvestointi automaatioon vahvistaa toiminnan jatkuvuutta Forssassa. Hämeen ammattikorkeakoulu parantaa elintarvikeketjun tuotekehitysmahdollisuuksia Smart&Bio-investoinnilla. Vahvat kehittämiskärjet biotalous, kiertotalous ja luonnonvara-ala ovat kilpailukykyisiä. Hämeenlinnan seutukunnan MORE-yritysalueen kiertotalouskeskus on kiinnostanut yritystoimijoita. Kiertotalouskeskukseen on tehty jo useita aiesopimuksia alan yritysten kanssa. EK:n Vihreiden investointien datakkunan mukaan hankkeita on tiedossa teollisuudessa (Fiskarsin lasitehdas, Herkkumaa Oy, Tervakoski Oy). Solnet Group on toteuttamassa 165 hehtaarin ja 100 miljoonan euron aurinkovoimalaa Kanta-Hämeen ja Uudenmaan rajalle. Envorin Forssan tehtaalle, jossa käsitellään biohajoavia sivuvirtoja, on tulossa investointeja. Riihimäelle perustetaan akkujen keräyslaitos (Stena Recycling). Fortum aikoo valmistaa Riihimäen jätteenpolttolaitoksella syntyvästä hiilidioksidista muovia. Maakunnassa on käynnistynyt uusiutuvan energian selvitystyö, jonka tarkoituksena on

nopeuttaa vihreän siirtymän investointihankkeiden kaavoitusta ja lupamenettelyä ja edistää hankkeiden toteutumista. Kohderyhmänä ovat kaikki Kanta-Hämeen kunnat. Vihreä siirtymä tarvitsee myös rakentajia ja tuottaa investointeja teollisuuteen. Luonnon ennallistamishankkeet tuovat työtä yrityksille. Venäjän hyökkäyssodan ja Nato-jäsenyyden myötä Nato-maiden hankinnat ovat kasvattaneet puolustusteollisuuden kysyntää. Tuotannon laajentumista ja investointeja on tiedossa Hämeenlinnan (Patria), Riihimäen (Sako) ja Forssan seuduille (C.P.E Production). Tulevaisuudennäkymät alalla ovat vahvoja, investoinnit ja liikevaihdot ovat kasvussa ja työntekijämäärä kasvaa nopeasti yli 200:lla. Tässä markkinassa on paljon annettavaa ja otettavaa. Sen eteen tehdään monella taholla töitä. Mm. Patria ja alueen pienemmät yritykset ovat käynnistäneet yhteistyöprojekteja, joissa osamista kartoitetaan. Maataloudessa on ollut haastava kasvukausi. Tilojen lopettamisvauhti on entisellään ja investointitahti on hiljentynyt. Perusparannuksia ja energiainvestointeja tehdään energiainvestointien ollessa myös kasvussa.

Kanta-Hämeen väestö kasvoi syksyllä maahanmuuton seurauksena. Tavanomaista suurempaa ulkomaalaisten nettomuuton määrää selittää ukrainalaisten asettuminen. Ukrainalaisia on Kanta-Hämeessä sijoittunut suhteellisesti paljon varsinkin Forssan seutukuntaan. Riihimäellä on runsaasti ukrainalaisia. Negatiivinen kuntien välinen muuttoliike, joka suuntautuu Kanta-Hämeestä erityisesti Tampereen suuntaan ja pääkaupunkiseudulle sekä heikko luonnollinen väestönkehitys, ovat jatkuneet. Positiivisena yksityiskohtana nousevat esiin 30–35-vuotiaat perheelliset muuttajat. Ikäryhmän muutto Hämeenlinnan seudulle on nettomääräisesti pieni, mutta kuitenkin positiivinen.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Monilla yrityksillä menee edelleen pääsääntöisesti hyvin, vaikka talouden yleisiä näkymiä kuvaillaan pessimistisiksi. Konkursseja laitettiin tammi-syyskuussa vireille neljännes enemmän kuin vastaavana ajankohtana viime vuonna; eniten rakentamisessa määrän ollessa neljännes kokonaismäärästä. Muissa palveluissa määrä oli lähes rakentamisen luvuissa. Seuraavaksi suurin toimiala oli kauppa. Maakunnassa vireille pannuista konkurseista 35 oli Hämeenlinnan, 16 Forssan ja 15 Riihimäen seutukunnassa. Toisin kuin naapurimaakunnassa Päijät-Hämeessä uusia yrityksiä perustetaan vähemmän kuin yrityksiä lopetetaan. Ilmiö näkyy Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnissa. Forssan seutukunnassa yrityksiä perustetaan edelleen edemmän kuin yrityksiä lopetetaan. Yritysten perustaminen starttirahalla on hidastunut vuodentakaiseen verrattuna. Korkotasoa ja rakentamisen kustannukset ovat osin hillinneet ja viivästyttäneet investointien käynnistymistä. Investoinnit rakennuksiin ja koneisiin vähenevät Kanta-Hämeessä yrityksiä siirtäessä panoksia tuotteiden ja toimintatapojen kehittämiseen. Tämä vaikeuttaa useiden rakennusalan yritysten jo entuudestaan hankalaa tilannetta. Julkisen sektorin rakennushankkeet ovat tärkeitä

monelle yritykselle. Rakennusteollisuuteen kytkeytyy paljon myös muuta toimintaa. Rakennukset tarvitsevat kuljetuksia, materiaalityöntekijöitä, rautakauppoja jne. Tilanne heijastuu suoraan myös metsätalouteen vaikuttaen puun hintaan (ostomäärät, hintojen lasku).

Tuoreen talouskyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan tällä hetkellä on aiempaa enemmän yrityksiä, joiden mielestä menee huonommin. Kulunut vuosi on ollut yrityksille edelleenkin yllättävän hyvä. Vastanneista yrityksistä 45 % kertoi liikevaihtonsa kasvaneen viime vuoteen verrattuna. Lähes 25 % kertoi tilauskantansa olevan hieman suurempi kuin vuosi sitten, kun koko maassa osuus oli keskimäärin 17 %. Toisaalta yrityksistä jopa kolmannes arvioi liikevaihdon pienenevän seuraavien kuuden kuukauden aikana, kun huhtikuussa liikevaihdon vähenemistä ennakoitiin viidennes. Liikevaihdon pienemiseen vaikuttavat erityisesti myyntihintojen ja -volyymin lasku. Seuraavien kuuden kuukauden aikana tilauskannan kasvuun uskoo enää vajaa 20 %, kun huhtikuussa osuus oli 25 %.

Pk-yritysbarometrissa (Suomen yrittäjät, Finnvera, TEM) varovaisuus ja uhkakuvat painavat kantahämäläisten yrittäjien odotuksia. Yleinen suhdannenäkymä on heikompi kuin maassa keskimäärin, vaikka kevääseen verrattuna odotuksissa oli myönteisiä palautumisen merkkejä. Seutukunnittain odotukset vaihtelivat ollen Hämeenlinnan seutukunnassa muita paremmat. Hämeenlinnan seutukunnassa noin neljännes (27 %) pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden heikentyvän seuraavien 12 kuukauden aikana, kun Forssan seutukunnassa näin arveli 44 % ja Riihimäki-Hyvinkää alueella 43 %. Forssan seutukunnassa yritysten odotukset hajaantuvat enemmän kuin Hämeenlinnan seutukunnassa. Molemmilla alueilla joka viides vastannut yritys arvioi suhdannetilanteen paranevan. Riihimäki-Hyvinkää alueella näin vastasi 13 %. Rakennusalan romahdus ja yrityskonkurssit painavat suhdanneodotuksia varsinkin Forssan seudulla. Forssan seutu on saanut tukea yritystoiminnan kehittämiseen ja työllisyyden parantamiseen. Tuella päivitetään elinkeinostrategiaa. Tavoitteena on aktivoida yrityksiä hyödyntämään uusia teknologioita ja erilaisia digitaalisia palveluja. Näiden lisäksi pohditaan tyhille jääneiden toimitilojen hyödyntämistä sekä työmatkaliikenteen helpottamista. Kaavoitus on avainasemassa. Joustavalla kaavoituksella voidaan mahdollistaa yritysten sijoittumista ja kasvulaajentumista. Hämeenlinnan seutukunnan tuloksissa heijastuu elinvoiman vahvistaminen haastavasta maailmantilanteesta huolimatta. Hämeenlinna kiinnostaa yrityksiä. Linnan Kehityksen markkinakatsauksen mukaan Hämeenlinnassa on käynnissä ja suunnittelussa investointihankkeita yli 430 miljoonalla eurolla. Monet investointihankkeet etenevät suunnitellusti, mikä luo positiivista ilmapiiriä.

Kantahämäläisten pk-yritysten arviot liikevaihdon ja innovaatioiden sekä tuotannon kehityksestä ylittävät valtakunnallisen keskiarvon. Arviot liikevaihdon ja vakavaraisuuden kehityksestä ovat parantuneet kevään kyselystä. Yritysten investointihalukkuus laskee edelleen ja jää maan keskiarvoa heikommaksi. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointeja vähentäviä kuin lisääviä yrityksiä. Lähes kolmannes yrityksistä ilmoittaa lykkäävänsä tai vähentävänsä investointeja. Epävarmassa tilanteessa vain 12 % kertoo aikeistaan toteuttaa

niitä. Myös yritysten kasvuhakuisuus alittaa valtakunnan tason koko alueella. Vain kolmannes vastanneista pyrkii kasvamaan voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan. Kasvuhaakuiden yritysten merkitys tuleville investoinneille ja työllistämiselle on tärkeää, erityisesti vaikeassa suhdannetilanteessa. Kasvua tavoittelevat yritykset panostavat enemmän investointeihin ja toimivat kasvun moottoreina ja kirittäjinä. Siksi kasvuhalukkuudella on selvä yhteys investointihalukkuuteen. Investointihalukkuus on myös yksi henkilöstömäärän kasvattamisen taustasyistä.

Yritykset ovat edelleen kiinnostuneita kehittämään toimintaansa, mikä näkyy yritystuki- ja avustusten kysyntänä. Vaikka hankevalmisteluja tehdään, ei valmisteltuja hankkeita viedä enää samoissa määrin varsinaiseen hankehakuun asti. Yleinen taloustilanne ja epävarmuus yrityksissä näkyy niin, että hankkeita laitetaan jäihin ja oma riskinottokynnys on kohonnut. ELY-keskuksen yritysrahoitukselle on ollut kysyntää. Hylättyjä päätöksiä on ollut jonkin verran aiempaa enemmän, missä näkyvät mm. taloustilanteesta johtuvat ongelmat oman rahoitusosuuden riittävydessä. Toisaalta start up -tyyppisessä toiminnassa hanke- rahoitusta haetaan joskus liian aikaisin. Yritysrahoituksen kohdentamisessa on huomioitu alueen yritysten uudistumistarpeet ja vahvuudet sekä toimintalinjakohtaiset ja valtakunnalliset tavoitteet. Vastuullisuus ja vaikuttavuus korostuvat yhä enemmän, ja siksi rahoitusta myönnetään erityisesti innovatiivisille, ympäristöystävällisille ja kansainvälistyville yrityksille, jotka edistävät alueen kilpailukykyä ja työllisyyttä. Yritysten kehittämispalvelut ovat kohdentuneet edistämään erityisesti yritysten omistajanvaihdoksia, toiminnan uudistamista ja kasvustrategioiden laadintaa. Maaseudun hanketukia päästiin hakemaan vasta kesällä, mutta hanketuissa näkyvät esimerkiksi ympäristö- ja ilmasto. ESR+ -hankkeiden keskiössä on ollut työllisyyden parantaminen. Finnveran myöntämä rahoitus laskee edelleen hieman ja investointien osuus rahoitetuista kokonaishankkeista on yhä huolestuttavan alhaisella tasolla. Yrityskauppariippimarkkina kuitenkin piristyi ja rahoitettujen omistajanvaihdosten määrä kasvoi huomattavasti edellisvuodesta palaten aiempien vuosien tasolle. Ilmiö on myönteinen, koska omistajanvaihdos lisää usein yrityksen kasvuhakuisuutta. Yrityskauppoja tehtiin erityisesti pienissä yrityksissä, joista eniten matkailu- ja ravintolatoiminnan sekä kaupan ja kuluttajapalvelujen alan yrityksissä.

Team Finland -toiminnassa ovat korostuneet uusien kv-yritysten tunnistaminen, TKI-rahoituksen aktivointi sekä maainfojen järjestäminen. Alueelta käytiin keväällä tutustu- massa Alankomaiden markkinoihin, joka voi olla potentiaalinen markkina myös Kanta-Hämeen yrityksille. Maainfoja on pidetty Irlannista ja Baltian maista, jotka tarjoavat hyvät vientimahdollisuudet monelle yritykselle. Oslon lähettiläs kävi Lahdessa yritysvierailulla tava- ten ulkomaanverkoston kanssa alueen yrityksiä Norjan markkinoihin liittyen. Tulevia infoja suunnitellaan Ruotsin, Saksan ja USAn markkinoihin liittyen. Vienti kiinnostaa alueen yrityksiä ja lähimarkkinat ovat usein kyselyiden kohteena. Myös Ukrainan uudelleenrakentaminen ja USA kiinnostavat.

Huonoina aikoina TKI-panostukset voivat joissain yrityksissä jopa kasvaa. Jos markkinat eivät vedä, yrityksen kassa kestää ja tukea saa ja osataan hakea, voi jäädä tila uudistumiseen. Talouskyselyn mukaan (Hämeen kauppakamari) yritysten TKI-investoinnit ovat vähenemässä ensi vuonna, vaikka ovatkin edelleen yli valtakunnallisen keskiarvon. Vastanneista yrityksistä 18 % arvioi TKI-investointien kasvavan hieman tai merkittävästi ensi vuonna, kun vastaava osuus Suomessa on keskimäärin 13 %. Tässä taloustilanteessa on tärkeää, että yritykset panostaisivat entistä enemmän TKI-investointeihin, jotta alueella saadaan lisää kasvua ja kilpailukykyä, ennen kuin nousukausi taas alkaa. Pk-yrityksistä yli viidennes (21 %) raportoi harjoittavansa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Vastanneista yrityksistä 16 % aikoo varmasti lisätä tutkimus- ja kehitystoimia edelliseen vuoteen verrattuna, mikä on hieman korkeampi osuus kuin valtakunnallisesti (13 %). Reilu viidennes pk-yrityksistä ei osannut ottaa tähän kantaa. Yleisimmät julkisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituslähteet ovat paikallis- ja alueviranomaiset kuten ELY-keskukset sekä Business Finland.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Hyvä työllisyyskehitys on kannatellut pitkään taloutta ja työllisten määrä ylittää vuodentakaisen tason. Yksityiselle sektorille myönnetyt palkkatuet ovat mahdollistaneet osaltaan hyvää työllisyyskehitystä. Työttömien määrä on kuitenkin nousussa näkyen erityisesti lomautuksissa. Lomautusten määrä on kasvanut eniten rakentamisessa ja prosessiteollisuudessa. Lomautusjaksojen määrän kasvu lisää tulovirtaa työttömyyteen. Myös muita työttömyysjaksoja alkaa hieman enemmän kuin vuosi sitten, mutta edelleen vähemmän kuin esim. vuosina 2018 ja 2019 vastaavaan aikaan. Lyhytkestoinen työttömyys eli alle vuoden työttömänä olleiden määrä on vuodentakaista korkeammalla lähes kaikissa työttömyyden keston ryhmissä. Muutosneuvotteluja on käynnistynyt vuodentakaista enemmän. Lokakuun alussa neuvottelujen määrä oli sama kuin vuonna 2022. Kasvu johtuu eniten rakentamisesta ja teollisuudesta. Tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanottuja on lähes viidennes enemmän (18 %) kuin vuosi sitten tähän mennessä näkyen eniten rakentamisessa. Puolet irtisanotuista on Hämeenlinnan seutukunnasta, ja reilu viidennes Forssan ja vajaa viidennes Riihimäen seutukunnasta. Uusien avoimien työpaikkojen määrä on laskenut selvästi vuodentakaiseen verrattuna, mutta määrissä ollaan edelleen pandemiaa edeltäneellä tasolla. Ongelmat ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa jatkuvat näkyen niin työvoimapulana kuin kohtaanto-ongelmina. Kuitenkin yritysten kasvunäkymiä synkentää tällä hetkellä eniten riittämätön kysyntä. Pk-yritysbarometrin mukaan merkittävimmät yrityksen kehittämisen ulkopuoliset esteet olivat yleinen suhdanne/taloustilanne (30 %), työvoiman saatavuus (13 %) ja kustannustaso (12 %). Suhdannetilanne kehittämisen esteenä oli merkittävämpi Hyvinkää-Riihimäki alueella (37 %) kuin Forssan (28 %) ja Hämeenlinnan (30 %) seutukunnissa. Työvoiman saatavuus kehittämisen esteenä oli yleisempää Hämeenlinnan (13 %) kuin Forssan seutukunnassa (8 %). Forssan seutukunnassa on lyhyessä ajassa koettu useampi konkurssi, joiden seurauksena alueen työttömyys on

kasvanut etenkin rakennustuoteteollisuudessa. Vapautunut osaava työvoima on kuitenkin osaltaan helpottanut työvoiman saatavuuden ongelmia muissa yrityksissä. Osaavan työvoiman saatavuus on kriittinen tekijä, kun talous lähtee jälleen nousuun.

Taloustutkimuksen mukaan (Hämeen Kauppakamari) alueella vastanneista yrityksistä 63 % arvioi henkilöstömäärän pysyvän ennallaan seuraavien kuuden kuukauden aikana. Sen sijaan enää vajaa 11 % arvioi henkilöstömäärän kasvavan hieman, kun huhtikuussa vastaava osuus oli 27 %. Pk-yrityksistä suurin osa (75 %) aikoo säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä. Useampi kuin kolme neljästä Hämeenlinnan seutukunnan (78 %) ja Hyvinkää-Riihimäki alueen (79 %) yrityksestä toteaa työvoiman määrän pysyvän seuraavan vuoden aikana ennallaan Forssan seutukunnassa osuuden ollessa 61 %. Työvoimaa oli lisäämässä 19 % Forssan, 10 % Hämeenlinnan ja 4 % Riihimäen seuduilla vastanneista yrityksistä. Eniten vähentäjiä oli Forssan seutukunnassa (21 %). Hyvinkää-Riihimäki alueella osuus oli 17 % ja Hämeenlinnan seudulla 12 %.

Kanta-Hämeessä työllisten määrä kääntyi pandemian jälkeen kasvuun keskimääräistä myöhemmin ja alitti edelleen viime vuonna pandemiaa edeltäneen tason. Työllisyyden kasvu jatkui alkuvuoden aikana. Työllisyysaste (15–64-vuotiaat) nousi vuoden toisella neljänneksellä 81,0 prosenttiin ollen maakunnista korkein. Aiemmasta poiketen myös 15–74-vuotiaiden työllisyysaste (66,0 %) ylitti maan keskimääräisen tason (64,9 %), mikä kertoo yli 64-vuotiaiden työllisyyden olevan keskimääräistä vahvempaa. Nuorten työllisyysaste oli maakuntien korkein. Työvoiman määrä kasvoi edelleen johtuen hyvästä työvoiman kysynnästä. Työvoiman ulkopuolisten määrän lasku jatkui. Työvoimaosuus on keskimääräistä korkeampi ja maakuntien kärkeä.

Työttömyysaste (TEM) on edelleen kaikissa seutukunnissa keskimääräistä matalampi. Työttömyyden kasvussa on eroja niin toimialoittain kuin alueen sisällä. Lomautettujen määrä kasvaa voimakkaimmin Forssan ja Hämeenlinnan seutukunnissa. Ulkomaalaisten työttömien määrä kasvaa koko alueella kasvusta yli puolen ollessa ukrainalaisten määrän kasvua. Aiemmin ukrainalaisten työttömien määrä näkyi selvimmin Riihimäellä, mutta nyt lisääntyvässä määrin myös esim. Forssassa ja Hämeenlinnassa. Ulkomaalaisten työttömyysaste oli syyskuussa Kanta-Hämeessä 29,9 % ja koko maassa 23,5 %. Nuorten työttömyys on kääntynyt kasvuun. Nuorten työttömyysaste (11,1 %) oli syyskuussa hieman maan keskiarvoa (10,8 %) korkeampi. Pandemian seurauksena kärjistynyt pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on maan keskiarvossa. Pitkäaikaistyöttömyys vähenee, mutta silti samanaikaisesti hyvin pitkään eli vähintään kolme vuotta työttömänä olleiden määrä jatkaa kasvua. Työttömyyden rakenteen vaikeutumisen kertoo, että yli kolme vuotta työttömänä olleiden määrä on korkeampi kuin kertaakaan vastaavaan ajankohtaan tilastojärjestelmän mittausjaksolla, joka alkaa vuodesta 2006. Osaavan työvoiman saatavuuden rajoittaessa yritysten kasvua työttömänä on entistä enemmän henkilöitä, joilla suunta on muualla kuin työssä. Joukossa on heitä, joilla työttömyys on alkanut tai pitkittänyt pandemian vaikutuksista.

Monilla työnhakijoilla on mm. terveydellisiä haasteita. Tämä tarkoittaa, että ennen työllistymispolun rakentamista on ratkaistava terveyteen ja muut sosiaalisiin ongelmiin liittyvät palvelutarpeet. Alueella toimii Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeilu.

Tilastollisesti matala koulutus, työttömyyden pitkittyminen, korkea ikä, sairaus tai vamma ja ulkomaan kansalaisuus pidentävät keskimääräistä työllistymiseen kuluvaan aikaan. Kanta-Hämeessä 7 %:lla työttömistä, joilla on tilastoitu hakuammatti, on riskeistä vähintään kolme. Osuus on maakunnista toiseksi suurin Päijät-Hämeen jälkeen. Nämä asiakkaat eivät usein ole välittömässä työmarkkinoiden käytössä, vaan työllistymiseen tarvitaan pelkän työllistymisen tehostamisen lisäksi osaamisen tai työkyvyn tukemista erilaisin koulutuksin ja muiden tukitoimien avulla.

Työvoimaa kysytään edelleen. Julkisessa työllistymisessä kysyntää on ollut vuoden aikana eniten sote-alalla, myynnissä, ravitsemustoiminnassa, teollisuudessa kone- ja metalliteollisuuden tehtävissä ja varastoalalla. Paikat ovat vähentyneet etenkin rakentamisessa. Ammateissa, joissa palkkataso tukee tulkintaa korkeasta kysynnästä, työvoimapula keskittyy myös Kanta-Hämeessä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin. Sote-alan työvoimasta on pulaa koko maassa, joten alueellinen liikkuvuus ei juuri tarjoa ratkaisua. Työvoimapulaa on myös mm. opetusalailla ja prosessiteollisuudessa elintarviketeollisuuden ja kemianteollisuuden prosessityöntekijöistä. Mediaaniansion alittavia työvoimapula-ammattitehtäviä ovat mm. kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta), vartijat ja erilaiset myyntitehtävät. Tehtävät ovat monelta osin suhteellisen lyhyellä koulutuksella saavutettavia, joten keskeinen väylä työvoiman saatavuuden turvaamiseen on ylitarjonta-aloilta ammattisiirtymien tukeminen sekä ilman ammatillista erikoistumista olevan vapaan työvoiman kouluttaminen. Kohtaanto-ongelmassa ammatille on sekä kysyntää että tarjontaa, mutta nämä eivät kohtaa. Kohtaanto-ongelma-ammateista löytyy tällä hetkellä mm. majoitus- ja ravitsemusalan ja rakentamisen ammatteja, mutta myös erilaisia teollisuuden tehtäviä. Suurimpia ylitarjonta-ammattitehtäviä ovat myyjät ja yleissihteerit, mutta nyt listalla näkyy myös esim. rakentaminen ja rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät. Iso osa työttömistä (39 %) tilastoituu ammatteihin, joissa on ylitarjontaa työmarkkinoilla. Osuus on suurempi kuin maassa keskimäärin. Myös työvoimapula-ammattien alle tilastoituvien osuus on hieman keskimääräistä suurempi.

Työelämän monimuotoisuuden huomioiminen on yhä tärkeämpää. Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin -hankkeessa pureuduttiin täsmätyökykyisten, vieraskielisten, yli 50-vuotiaiden ja ilman tutkintoa olevien työllistämisen haasteisiin. Tärkeäksi nähtiin tiedon välittäminen työnantajille tarjolla olevista tukipalveluista, asennevaikuttaminen mm. väestökehityksen mukanaan tuomien trendien kautta ja konkreettisen tuen vieminen yrityksen johdon ja rekrytoinnin lisäksi laajemmin koko työyhteisöön.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa yritysten ja oppilaitosten yhteistyö on keskeisessä roolissa. Tätä tehdään paljon jo nyt ja eri tavoin, mutta yhteistyötä voidaan edelleen tiivistää. Alueen oppilaitoksista valmistuvien asettuminen ja työllistyminen maakunnan ulkopuolelle haastaa alueen elinvoimaa, kilpailukykyä ja kasvua. Käynnissä on hanke, jolla tavoitellaan maakunnan alueelle työllistyvien ja asumaan asettuvien opintonsa päättävien määrän kasvua. Hankkeessa edistetään osaavan työvoiman ja työnantajien osaajatarpeiden kohtaamista tehostamalla uraohjausta alueen oppilaitoksissa, vahvistamalla yritys yhteistyötä sekä tukemalla työnantajien rekrytointiosaamista. Tavoitteena on vahvistaa yritysmyönteistä ilmapiiriä ja madaltaa opiskelijoiden kynnystä yrittäjyyteen. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa valmistuvat opiskelijat eivät yksin riitä, mikä korostaa kv-osaajien rekrytoinnin merkitystä.

Vuoden aikana RekryKoulutuksissa on koulutettu osaajia myynnin, markkinoinnin ja viennin osaajiksi sekä tuotantotyöntekijöiksi ja kuljetusalalle. Täsmäkoulutuksia oli käynnissä yksi. Työpaikkasuomi -koulutuksessa kehitettiin maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden työyhteisössä ja työtehtävissä tarvitsemaa suomen kielen taitoa ja ammattisanastoa. ELY-keskuksen hankkimilla ammatillisilla lisä- ja täydennyskoulutuksilla osaajia koulutettiin mm. metalli-, ravintola-, siivous-, myynti- ja varastoaloille. Kolme koulutusta oli räätälöity erityisesti ukrainalaisille.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kanta-Häme	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	-
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Forssan seutukunta Forssa, Humppila, Jokioinen, Tammela, Ypäjä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	-
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Hämeenlinnan seutukunta Hattula, Hämeenlinna, Janakkala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	-	0
Työttömyyden määrä	-	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Riihimäen seutukunta Hausjärvi, Loppi, Riihimäki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	-
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

8 Päijät-Häme

Taulukko 7. Avainluvut Päijät-Hämeessä.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	204 528	205 124	208 048	-0,3 %	-1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	10 332	10 491	11 010	-1,5 %	-6,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	946	1 039	1 387	-9,0 %	-31,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	4 253	5 157	3 944	-17,5 %	7,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	11,2	11,3	11,5	-0,1 %-yks.	-0,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 296	2 376	1 440	-45,5 %	-10,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Poikkeuksellinen maailmantilanne ja epävarmuus vaikuttavat yritysten näkymiin. Lähes puolet Kauppakamarin talouskyselyyn vastanneista yrityksistä kuvailee yleistä tunnelmaa pessimistiseksi. Yritysten toimintaa rajoittavat tällä hetkellä erityisesti riittämätön kysyntä sekä raaka-aineiden ja komponenttien hintojen nousu. Pk-yrityksillä merkittävin kehittämisen ulkopuolinen este oli yleinen suhdanne/taloustilanne. Silti samanaikaisesti alueen vetovoima ja elinvoima kehittyvät edelleen positiivisesti. Alkuvuoden aikana on tehty merkittäviä investointeja ja investointipäätöksiä esim. sähköisessä liikenteessä, elintarviketeollisuudessa ja kiertotaloudessa/uusiutuvassa energiassa. Investoinnit ja erikoistuva

huippuosaaminen luovat kysyntää ja työtä. Myönteiset tapahtumat vahvistavat yritysten toimintaympäristöä. Maakunta jatkaa sumuisessa tilanteessakin kasvun tiellä ja asema suhteessa muihin alueisiin tulee paranemaan.

Alueen vahvuuksia ja vetovoimatekijöitä ovat vahvat kärkialat, panostukset ympäristöosaamiseen, sijainti ja yliopiston kasvu. Kärkialat liittyvät sähköiseen liikenteeseen, ruuan ja juoman valmistukseen, kiertotalouteen, ympäristösektoriin sekä liikunnan ja hyvinvoinnin edistämiseen. Kärkiklusterit ovat vetäneet alueelle yritystoimintaa, ja niiden varassa sitä löytyy myös jatkossa. Lahden kaupunkiseudun kunnat luovat uusia edellytyksiä yritystoiminnalle seudun ja valtion MAL-sopimuksen mukaisilla toimenpiteillä. Alueen yritysdynamiikka on hyvä: perheyrityksiä on paljon sekä pienten ja keskisuurten yritysten kanta on vahva.

Uusien investointien myötä alueen toimialarakenne uusiutuu ja monipuolistuu edelleen. Sähköisen liikenteen veturiyritys, pikalatausratkaisuita tarjoava Kempower, laajentaa ja kasvattaa huomattavasti omaa tuotannollista valmistusta Lahdessa, mikä näkyy tulevaisuuden investointeina ja verkostoyritysten kasvuna. Uuden tehtaan myötä Lahteen rekrytoidaan jälleen arviolta noin 200 uutta työntekijää. Globaali raju myynnin kasvu näkyy alueella suoraan tiettyjen alihankintavalmistusyritysten tarpeena kehittää ja kasvattaa omaa valmistuskapasiteettia. Sähköisen liikenteen klusterin kaltaisia alueellisia kehitys- ja osaamiskeskittymiä on saatu nostettua esiin kuten niihin kytkeytyvää tutkimus- ja innovaatiotoimintaa, esimerkkinä Suomen ensimmäinen sähköisen liikenteen professuuri ja maisteriohjelma LUT-yliopistossa. LUT-yliopiston myötä yritysten korkean tason tutkimustoiminta alueella on voimistunut ja TKI-toimissa on suurta potentiaalia. Esimerkkinä LUT-yliopiston ja Kempowerin tämän vuoden aikana Lahteen avattava sähköisen liikenteen tutkimuskeskus. Tutkimuskeskus tukee Kempowerin tuotekehitystä ja tutkimusta vahvistaen yrityksen sijoittumista Lahteen sekä paikalliseen oppilaitos- ja opiskelijayhteistyöhön. Syyskuussa Lahteen avatusta LAB-ammattikorkeakoulun Food Pilot Plant -tuotekehitysympäristöstä odotetaan uusia tuotteita ja uutta kasvua alueen elintarviketeollisuudelle. Samoissa tiloissa voidaan tehdä myös ammattikorkeakoulun ja LUT-yliopiston tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa. Elintarviketeollisuus on yksi Päijät-Hämeen elinkeinoelämän keihäänkärjistä ja alueelta löytyy vahvaa elintarvikeosaamista alku- tuotannosta korkean jalostusasteen erikoiselintarvikkeisiin. Alan merkitystä kasvattaa tulevaisuudessa Fazerin suunnittelema suklaatuotannon siirtäminen Lahteen.

Alueelle sijoittuminen kiinnostaa edelleen yrityksiä. Lahden seudun kehityksen (LADEC) uusien sijoittumisasiakkaiden määrä on jatkanut kasvua myös ennätyskellisen vuoden 2022 jälkeen. Alueen vetovoiman kasvu näkyy myös tulevien yhteydenottojen määrässä. Lopullisten sijoittumis- ja investointipäätösten aikataulu on kuitenkin joidenkin yritysten osalta tällä hetkellä viivästynyt johtuen markkina- ja rahoitustilanteesta. Uusiin yritysalueisiin investoidaan edelleen.

Alueen väkiluku on ollut pienessä kasvussa. Suurimpina syinä vaikuttavat maahanmuutto ja ukrainalaisten asettuminen. Ukrainalaiset ovat voineet anoa kotikuntaa maaliskuun alusta. Esimerkiksi Lahden on saanut kotikunnakseen tammi-elokuussa yli 300 ukrainalaista. Lahden ja Helsingin muuttoliikenteessä on tapahtunut muutos. Koronapandemian aikaan Lahti sai muuttovoittoa Helsingistä, mutta viime vuonna muuttotappio pääkaupunkiin yli kolmenkertaistui. Edelleen muuttotappio Helsinkiin on kuitenkin pienempi kuin ennen pandemiaa. Lähtökohtaisesti maakunnan tilanne on monilla aluetalouden mitareilla edelleen haastava. Alueella näkyy korostuneesti rakennemuutoksen, matalan koulutustason, väestön ikääntymisen ja ylisukupolvisen syrjäytymisen vaikutukset.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Monilla yrityksillä menee edelleen pääsääntöisesti hyvin, vaikka talouden yleisiä näkymiä kuvaillaan pessimistisiksi. Konkurssseja laitettiin tammi-elokuussa vireille 30 % enemmän kuin vastaavana ajankohtana viime vuonna. Uusia yrityksiä perustetaan edelleen enemmän kuin yrityksiä lopetetaan. Starttirahalla on perustettu yrityksiä jopa edellisvuosia vilkkaammin. Korkotaso ja rakentamisen kustannukset ovat osin hillinneet ja viivästyttäneet investointien käynnistymistä. Yleisesti elinkeinoelämän tilannekuva ja tulevaisuusnäkymät ovat jatkuneet epävarmoina, ja yritysten tilauskanta on heikentynyt. Tuoreimmissakin barometreissa on lisäksi huomioitava, että ne on tehty ennen tilanteen kriisiytymistä Lähi-idässä. Erityisen epävarma tilanne on rakentamisessa, eikä alalla ole ainakaan syksyn aikana odotettavissa piristymistä. Samaan aikaan useiden vahvojen vientiyritysten (esim. Raute) kasvuodotukset ovat kuitenkin merkittäviä, ja ne luovat myös ympärilleen kasvua. Päijät-Hämeen rakennusteollisuutta on kannatellut kasvukeskuksista poikkeava markkinatilanne, sillä julkisten hankkijoiden, kuten kuntien ja sairaanhoitopiirien, hankinnat ovat olleet suhteellisesti isommassa asemassa kuin kasvukeskuksissa. Asuntorakentaminen ei ole alueella niin kovaa vaan enemmän syklistä. Suunnitelluista investoinneista rakentajia työllistää esimerkiksi Pippo-Kujalan alue, jonne Fazer suunnittelee uuden suklaatehtaan rakentamista. Vireille pantujen rakennusteollisuuden konkurssien määrässä on nähtävissä lievää mutta prosentuaalisesti merkittävää nousua. Ensi kevät voi olla vaikea, jos yksityisen sektorin rakentaminen ei ala elpyä, sillä keväällä myös julkisten hankkijoiden tilausten ylläpitämät työmaat alkavat hiljentyä. Luvituksissa on ollut selvä pudotus.

Rakennussektorin haasteet alkavat jonkin ajan kuluttua heijastua myös vahvemmin valmistavaan teollisuuteen, joka on verkostomaisesti yhteistyössä rakennussektorin kanssa. Tässä vaiheessa rakennusalaan liittyvät valmistavan teollisuuden luottotappiot ovat vielä toistaiseksi olleet maltillisia niiltä osin kuin infoa on saatu. Rakennusteollisuuden kytkeytyy paljon myös muuta toimintaa. Rakennukset tarvitsevat kuljetuksia, materiaalityöimittäjiä, rautakauppoja jne. Tilanne heijastuu suoraan myös metsätalouteen vaikuttaen puun hintaan (ostomäärät, hintojen lasku).

Tuoreen talouskyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan tällä hetkellä on aiempaa enemmän yrityksiä, joiden mielestä menee huonommin. Kulunut vuosi on ollut yrityksille edelleenkin yllättävän hyvä. Vastanneista yrityksistä 45 % kertoi liikevaihtonsa kasvaneen viime vuoteen verrattuna. Lähes 25 % kertoi tilauskantansa olevan hieman suurempi kuin vuosi sitten, kun koko maassa osuus oli keskimäärin 17 %. Toisaalta yrityksistä jopa kolmannes arvioi liikevaihdon pienenevän seuraavien kuuden kuukauden aikana, kun huhtikuussa liikevaihdon vähenemistä ennakoitiin viidennes. Liikevaihdon pienenemiseen vaikuttavat erityisesti myyntihintojen ja -volyymien lasku. Seuraavien kuuden kuukauden aikana tilauskannan kasvuun uskoo enää vajaa 20 %, kun huhtikuussa osuus oli 25 %.

Pk-yritysbarometrissa (Suomen yrittäjät, Finnvera, TEM) päijäthämäläisten yritysten suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku palautui hieman keväästä ollen kuitenkin edelleen maan keskiarvoa negatiivisempi. Vain 15 % arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana, kun heikkenemistä ennakoitiin 29 %. Myös arviot liikevaihdon, kannattavuuden, investointien arvon ja innovaatioiden kehityksen osalta olivat keskimääräistä negatiivisemmat. Osa yrityksistä on kasvattanut liikevaihtoa hintatasosta tinkien, mikä näkyy kannattavuudessa. Tiukka pankkitoiminnan sääntely ja yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisen rahoituksen käytössä. Rahoitusta haetaan ensisijaisesti suhdannetilanteesta johtuviin käyttöpääomatarpeisiin. Huolestuttavaa on pitkään kestäneen pk-yritysten kasvuhakuisuuden laskun jatkuminen. Vain kolmannes vastanneista pyrkii kasvamaan voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan. Pidemmän tarkastelujakson aikana kasvuhakuisien yritysten määrä on lähes puolittunut. Kasvua tavoittelevat yritykset panostavat enemmän investointeihin ja toimivat kasvun moottoreina ja kirittäjinä muille yrityksille. Siksi kasvuhaluudella on selvä yhteys investointihalukkuuteen. Investointihalukkuus on myös yksi henkilöstömäärän kasvattamisen taustasyistä.

Yritykset ovat edelleen kiinnostuneita kehittämään toimintaansa, mikä näkyy yritystuki- ja avustusten kysyntänä. Vaikka hankevalmisteluja tehdään, ei valmisteltuja hankkeita viedä enää samoissa määrin varsinaiseen hankehakuun asti. Yleinen taloustilanne ja epävarmuus yrityksissä näkyy niin, että hankkeita laitetaan jäihin ja oma riskinottokynnys on kohonnut. Yritysten talous- ja käyttöpääomahaasteet näkyvät neuvontatarpeissa jonkin verran, mutta toisaalta Team Finland -palveluihin ohjattujen, kasvua ja kansainvälistymistä hakevien yritysten määrä on kasvanut selvästi. Lahden seudun kehityksen (LADEC) yrittäjäneuvonnan asiakasmäärä on noussut noin neljänneksen vuoden takaiseen ja neuvontakäyntien määrä peräti 40 %.

ELY-keskuksen yritysrahoitukselle on ollut kysyntää. Hylättyjä päätöksiä on ollut jonkin verran aiempaa enemmän, missä näkyvät mm. taloustilanteesta johtuvat ongelmat oman rahoitusosuuden riittävydessä. Toisaalta start up -tyyppisessä toiminnassa hankerahoitusta haetaan joskus liian aikaisin. Yritysrahoituksen kohdentamisessa on huomioitu alueen yritysten uudistumistarpeet ja vahvuudet sekä toimintalinjakohtaiset ja

valtakunnalliset tavoitteet. Vastuullisuus ja vaikuttavuus korostuvat yhä enemmän, ja siksi rahoitusta myönnetään erityisesti innovatiivisille, ympäristöystävällisille ja kansainvälistyville yrityksille, jotka edistävät alueen kilpailukykyä ja työllisyyttä. Yritysten kehittämispalvelut ovat kohdentuneet edistämään erityisesti yritysten omistajanvaihdoksia, toiminnan uudistamista ja kasvustrategioiden laadintaa. Maaseudun hanketukia päästiin hakemaan vasta kesällä, mutta hanketuissa näkyvät esimerkiksi ympäristö- ja ilmasto. ESR+ -hankkeiden keskiössä on ollut työllisyyden parantaminen. Finnveran rahoituksen määrä tasaantui alkuvuonna edellisen vuoden investointibuumin jälkeen. Investoinneissa on näkynyt talouden epävarmuuden tuomaa varovaisuutta. Toimitusvakuuksien rahoitus kuitenkin kasvoi merkittävästi, mikä kertoo alueen positiivisesta vireestä. Yrityskaupparintamalla oli alkuvuodesta edellisvuotta hiljaisempaa. Rahoituksesta 86 % kohdistui teollisille toimialoille. Matkailu- ja ravintola-ala sekä liike-elämän palvelut selvisivät ilman merkittävää Finnveran lisärahoitusta.

Team Finland -toiminnassa ovat korostuneet uusien kv-yritysten tunnistaminen, TKI-rahoituksen aktivointi sekä maainfojen järjestäminen. Alueelta käytiin keväällä tutustumassa Alankomaiden markkinoihin, joka voi olla potentiaalinen markkina myös Päijät-Hämeen yrityksille. Maainfoja on pidetty Irlannista ja Baltian maista, jotka tarjoavat hyvät vientimahdollisuudet monelle yritykselle. Oslon lähettiläs kävi Lahdessa yritysvierailulla tavaten ulkomaanverkoston kanssa alueen yrityksiä Norjan markkinoihin liittyen. Tulevia infoja suunnitellaan Ruotsin, Saksan ja USAn markkinoihin liittyen. Vienti kiinnostaa alueen yrityksiä ja lähimarkkinat ovat usein kyselyiden kohteena. Myös Ukrainan uudelleenrakentaminen ja USA kiinnostavat.

Amerikkojen markkinoista on tullut pelastaja sekä Venäjän hyökkäyssodan että koronapandemian aikana. Kauppa on käynyt, ja moni vientiyritys (esim. Uponor, Raute, Oilon) on kertonut hyvistä tuloksista. Lisäksi moni ala, kuten puuteollisuus, on hyötynyt vähintään välillisesti Amerikan markkinoiden hyvästä vedosta. Kasvua haetaan myös esim. Lähi-idästä. Ukrainan jälleenrakentamisen markkinoille tähtää lahtelainen rakennuselementtejä ja paikalla valettavia rakenteiden liitososia sekä tuulienergiaratkaisuja valmistaja Peikko Group. Kysynnän uskotaan kohdistuvan ensimmäisenä teollisuusrakentamiseen ja siihen liitososat sopivat hyvin.

Nostoina investoinneista sahateollisuudessa Koskisen Oy:n uusi tuotantolaitos otettiin käyttöön syyskuussa ja tuotantokapasiteetti nousee merkittävästi. Vaikka sahausprosessissa tarvitaan vähemmän ihmisiä, ei sillä ole näillä näkymin vaikutusta työntekijöiden määrään. Tuotantomäärien kasvaessa lisää työvoimaa tarvitaan esim. puun hankintaan, kuljetukseen ja jatkojalostukseen. Teräsjalostaja Weckman Steel on aloittanut Vierumäen tehtaalla uuden maalaukselinjaston asennustyöt, mikä lisää merkittävästi tuotantokapasiteettia. Stora Enson Heinolan Fluting -tehtaalla on käynnissä suurinvestointi yksikön energiankäytön ja siihen liittyvän prosessin uudistamiseksi. Investointi valmistuu tämän

vuoden aikana ja tähtää kestävään kehitykseen ja biopolttoaineen tehokkaaseen hyödyntämiseen ollen yksi merkittävimmistä investoinneista tehtaan historiassa. Investoinnilla ei ole henkilöstövaikutuksia. Viking Maltin uusi mallastamo valmistui toukokuussa. Päijät-Häme on saanut tunnustusta matkailukohteena ja investointeja on käynnissä. Pohjatyötä on tehty paljon ja matkailijamäärien ja tapahtumien luvut paranevat. Varsinkin kotimaanmatkailu on kasvanut, mutta myös ulkomaiset vierailijat ovat palaamassa. Kuitenkin Aasian ja Venäjän matkailijoiden puute näkyy. Holiday Club kylpylähankkeen rakentaminen Heinolaan Vierumäelle käynnistyi heinäkuussa. Kylpylä avautuu vuoden 2024 loppupuolella. Vierumäen urheiluopiston vetovoiman uskotaan jatkuvan suhdanteista riippumatta. Myös Pajulahden urheiluopiston tilauskirjat ovat täyttyneet. Maataloudessa on ollut haastava kasvukausi. Tilojen lopettamisvauhti on entisellään ja investointitahti on hiljentynyt. Perusparannuksia ja energiainvestointeja tehdään energiainvestointien ollessa myös kasvussa.

Nato-jäsenyyden myötä Nato-maiden hankinnat tuovat kasvumahdollisuuksia. Puolustusvoimien hankinnat ovat osuneet alueelle vielä melko harvoin. Ylipäätään maailmantilanne ja kasvavat puolustusbudjetit lisäävät tarvikkeiden kysyntää. Alueelta löytyy vahvaa puolustus- ja turvallisuusteollisuuden osaamista. Lahden seudun meriklusteria on kasvatettu jo seitsemän vuoden ajan. Nyt yhteistyössä Turun yliopiston ja kauppakorkeakoulun kanssa päästään mukaan alan tutkimuksen ja kehityksen keskiöön, josta on suoraa hyötyä verkoston yrityksille. Euroopassa on muuttuneen tilanteen myötä mielenkiintoisia maita, joissa meriteollisuus avaa uusia mahdollisuuksia. Vihreä siirtymä on iso mahdollisuus ja tarvitsee myös rakentajia ja tuottaa investointeja teollisuuteen. Tuulipuistot ja muut uudet energialaitokset vaativat enenevässä määrin esim. hitsausta. Esimerkki alueellisesta innovaatiosta on Hartwallin juomatehtaan kesällä käynnistynyt biokaasulaitos, joka tuottaa biokaasua oluenpanemisessa sivutuotteena syntyvästä mäskistä. Kaljaohrat palaavat pelolle lannoitteena. EK:n vihreiden investointien dataikkunassa Päijät-Hämeessä näkyy eniten investointeja vetyyn ja fossiilisten polttoaineiden korvaamiseksi. Käynnissä on investointeja tuuli- ja aurinkovoimaan. Orimattilaan kaavillaan Suomen suurimpiin kuuluva aurinkovoimalaa.

Vaikka yliopiston kasvu lisää potentiaalia TKI-toimintaan, talouskyselyn mukaan (Hämeen kauppakamari) yritysten TKI-investoinnit ovat vähenemässä ensi vuonna, vaikka ovatkin edelleen yli valtakunnallisen keskiarvon. Vastanneista yrityksistä 18 % arvioi TKI-investointien kasvavan hieman tai merkittävästi ensi vuonna, kun vastaava osuus Suomessa on keskimäärin 13 %. Tässä taloustilanteessa on tärkeää, että yritykset panostaisivat entistä enemmän TKI-investointeihin, jotta alueella saadaan lisää kasvua ja kilpailukykyä, ennen kuin nousukausi taas alkaa. Pk-yritysbaronmetrin tulokset ovat samansuuntaiset. Vastanneista pk-yrityksistä 17 % aikoo varmasti lisätä tutkimus- ja kehitystoimia edelliseen vuoteen verrattuna, mikä on korkeampi osuus kuin valtakunnallisesti (13 %). Lähes kolmannes (29 %) ei osannut ottaa kantaa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työllisyys on pysynyt alkuvuoden vahvana ja työllisten määrä ylittää vuodentakaisen tason. Yksityiselle sektorille myönnetyt palkkatuet ovat mahdollistaneet osaltaan hyvää työllisyyskehitystä. Työttömien työnhakijoiden määrä vähenee edelleen jonkin verran poiketen monista alueista. Lomautettujen määrä kuitenkin kasvaa näkyen selvimmän rakentamisessa. Tulovirta työttömyyteen kasvaakin johtuen erityisesti lomautusjaksojen lisääntymisestä. Myös muita työttömyysjaksoja alkaa hieman enemmän kuin vuosi sitten, mutta edelleen vähemmän kuin esim. vuosina 2018 ja 2019 vastaavaan aikaan. Lyhytkestoinen työttömyys eli alle vuoden työttömänä olleiden määrä on tällä hetkellä vuodentakaista korkeammalla lähes kaikissa työttömyyden keston ryhmissä. Muutosneuvotteluja on käynnistynyt vuodentakaista enemmän. Lokakuun alussa neuvottelujen määrä oli sama kuin vuonna 2022. Kasvu johtuu eniten rakentamisesta ja teollisuudesta. Tuotannollisista ja taloudellisista syistä irtisanottuja on hieman enemmän kuin vuosi sitten tähän mennessä näkyen eniten rakentamisessa. Uusien avoimien työpaikkojen määrä on laskeutunut selvästi vuodentakaiseen verrattuna, mutta edelleen ollaan pandemiaa edeltäneellä tasolla. Ongelmat ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa jatkuvat näkyen niin työvoimapulana kuin kohtaanto-ongelmina. Kuitenkin yritysten kasvunäkymiä synkentää tällä hetkellä eniten riittämätön kysyntä. Pk-yrityksillä merkittävimmät yrityksen kehittämisen ulkopuoliset esteet olivat yleinen suhdanne/taloustilanne (37 %), työvoiman saatavuus (16 %) ja kilpailutilanne (12 %). Suhdannetilanne kehittämisen esteenä oli yleisempää kuin valtakunnallisesti (30 %). Työvoiman saatavuuden osalta oltiin lähes maan keskiarvossa (15 %). Osaavan työvoiman saatavuus on kriittinen tekijä, kun talous lähtee jälleen nousuun.

Taloustutkimuksen mukaan (Hämeen Kauppakamari) alueella vastanneista yrityksistä 63 % arvioi henkilöstömäärän pysyvän ennallaan seuraavien kuuden kuukauden aikana. Sen sijaan enää vajaa 11 % arvioi henkilöstömäärän kasvavan hieman, kun huhtikuussa vastaava osuus oli vielä 27 %. Pk-yrityksistä lähes kolme neljäsosaa (73 %) aikoo säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä. Vain 9 % aikoo lisätä henkilökunnan määrää seuraavan vuoden aikana ja 17 % arvioi määrän vähentyvän.

Hyvän työllisyyskehityksen myötä työllisten määrä ylitti viime vuonna pandemiaa edeltäneen tason. Alkuvuoden vahva työllisyys näkyi erityisesti nuorten työllisyyden kasvuna. Työllisyysaste (15–64-vuotiaat) ei noussut, koska työikäisen väestön määrä kasvoi jonkin verran. Työllisyysaste oli vuoden toisella neljänneksellä Päijät-Hämeessä 71,0 % ja koko maassa 75,1 %. Koko maasta poiketen työvoiman ulkopuolisten määrä kasvoi viime vuoteen asti, mutta alkuvuoden aikana työvoiman ulkopuolisten määrä väheni. Työvoimaosuus on kuitenkin edelleen keskimääräistä matalampi ja tämä näkyy erityisesti nuorilla. Työttömyysaste (TEM) on laskusta huolimatta edelleen maakuntien ja keskustaajamien Lahden työttömyysaste suurten kaupunkien korkeimpia. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on maakuntien korkein. Pitkäaikaistyöttömyys vähenee, mutta silti

samanaikaisesti hyvin pitkään eli vähintään kolme vuotta työttömänä olleiden määrä jatkaa kasvua. Työttömyyden rakenteen vaikeutumisesta kertoo, että yli kolme vuotta työttömänä olleiden määrä on korkeampi kuin kertaakaan vastaavaan aikaan tilastojärjestelmän mittausjaksolla, joka alkaa vuodesta 2006. Osaavan työvoiman saatavuuden rajoittaessa yritysten kasvua työttömänä on entistä enemmän henkilöitä, joilla suunta on muualla kuin työssä. Vähintään kolme vuotta työttömänä olleiden osuus työttömistä on Päijät-Hämeessä 19 % ja maassa keskimäärin 13 %. Joukossa on heitä, joilla työttömyys on alkanut tai pitkittynyt koronapandemian vaikutusten seurauksena. Korona lisäsi entisestään mielenterveydellisiä haasteita ja osa työnhakijoista on huonokuntoisia. Päihde- ja mielenterveyspalvelut eivät pysty vastaamaan haasteeseen. Haasteena on ylisukupolvinen työttömyys, joka vaivaa erityisesti Lahtea. Alueella toimii viidessä kunnassa Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu. Nuorten työttömien määrä on vähentynyt ja on pienimmillään sitten vuoden 2008. Samanaikaisesti vastaava ikäluokka on pienentynyt merkittävästi. Nuorten työttömyysaste oli syyskuussa 12,1 % ja koko maassa 10,8 %. Ulkomaalaisten työnhakijoiden ja työttömien määrä on vuodentakaista korkeammalla, mutta esim. ukrainalaisten määrän kasvu ei ole niin suuri kuin naapurimaakunnassa Kanta-Hämeessä. Ulkomaalaisten työttömyysaste oli syyskuussa 26,9 % ja koko maassa 23,5 %.

Tilastollisesti matala koulutus, työttömyyden pitkittyminen, korkea ikä, sairaus tai vamma ja ulkomaan kansalaisuus pidentävät keskimääräistä työllistymiseen kuluva aikaa. Päijät-Hämeessä 9 %:lla työttömistä, joilla on tilastoitu hakuammatti, on riskeistä vähintään kolme. Osuus on maan korkein. Nämä asiakkaat eivät usein ole välittömässä työmarkkinoiden käytössä, vaan työllistymiseen tarvitaan pelkän työnvälityksen tehostamisen lisäksi osaamisen tai työkyvyn tukemista erilaisin koulutuksin ja muiden tukitoimien avulla.

Työvoimaa kysytään edelleen. Julkisessa työnvälityksessä kysyntää on ollut vuoden aikana eniten sote-alalla, myynnissä, ravitsemusalalla, varastoinnissa ja kuljetuksessa. Rakentamisen paikat ovat vähentyneet selvästi. Ammateissa, joissa palkkataso tukee tulkintaa korkeasta kysynnästä, työvoimapula keskittyy Päijät-Hämeessä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin. Sote-alan työvoimasta on pulaa koko maassa, joten alueellinen liikkuvuus ei juuri tarjoa ratkaisua. Työvoimapulaa on myös mm. opetuslalla. Mediaaniansion alittavia työvoimapula-ammatteja ovat mm. kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta) ja monet myyntitehtävät (esim. puhelinmyyjät). Tehtävät ovat monelta osin suhteellisen lyhyellä koulutuksella saavutettavia, joten keskeinen väylä työvoiman saatavuuden turvaamiseen on ylitarjonta-aloilta ammattisiirtymien tukeminen sekä ilman ammatillista erikoistumista olevan vapaan työvoiman kouluttaminen. Kohtaanto-ongelmissa ammatille on sekä kysyntää että tarjontaa, mutta nämä eivät kohta. Kohtaanto-ammattien kärkipäästä löytyy tällä hetkellä mm. majoitus- ja ravitsemusalan ja rakentamisen ammatteja ja lisäksi myös kasvihuoneviljelijät ja -työntekijät. Suurimpia ylitarjonta-ammatteja ovat myyjät ja yleissihteerit. Nyt listalla näkyvät myös esim. rahdinkäsittelijät ja varastotyöntekijät sekä talonrakentajat. Päijät-Hämeessä yli puolet työttömistä tilastoituu ammatteihin,

joissa on ylitarjontaa työmarkkinoilla. Osuus on merkittävästi suurempi kuin maassa keskimäärin. Työvoimapula-ammattien alle tilastoituvien osuus on vastaavasti keskimääräistä pienempi.

Työelämän monimuotoisuuden huomioiminen on entistä tärkeämpää. Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin hankkeessa pureuduttiin täsmätyökykyisten, vieraskielisten, yli 50-vuotiaiden ja ilman tutkintoa olevien asiakkaiden työllistämisen haasteisiin. Tärkeäksi nähtiin tiedon välittäminen työnantajille tarjolla olevista tukipalveluista, asennevaikuttaminen esim. väestökehityksen mukanaan tuomien trendien kautta ja konkreettisen tuen vieminen yrityksen johdon ja rekrytoinnin lisäksi myös laajemmin koko työyhteisölle.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa yritysten ja oppilaitosten yhteistyö on keskeisessä roolissa. Tätä tehdään paljon jo nyt ja eri tavoin, mutta yhteistyötä voidaan edelleen tiivistää. Vuoden aikana RekryKoulutuksissa on koulutettu osaajia myynnin, markkinoinnin ja viennin osaajiksi sekä tuotantotyöntekijöiksi ja kuljetusalalle. TäsmäKoulutuksia oli käynnissä yksi. Työpaikkasuomi -koulutuksessa kehitettiin maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden työyhteisössä ja työtehtävissä tarvitsemaa suomen kielen taitoa ja ammattisanastoa.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Päijät-Häme, Lahden seutukunta Asikkala, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	-	0
Työttömyyden määrä	+	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

9 Kymenlaakso

Taulukko 8. Avainluvut Kymenlaaksossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	159 488	161 391	168 691	-1,2 %	-5,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	7 816	7 219	8 673	8,3 %	-9,9 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	805	707	1 225	13,9 %	-34,3 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	2 561	2 423	2 723	5,7 %	-5,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	11,0	10,0	11,4	1 %-yks.	-0,4 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	984	1 344	1 082	-26,8 %	-9,1 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Teollisuudella on merkittävä rooli Kymenlaakson yritystoiminnassa. Maakunnan vahva vienti koostuu pääosin teollisuustuotteista. Metsä- ja biojalostusteollisuudella on rakennemuutoksesta huolimatta edelleen keskeinen merkitys etenkin bkt:n muodostumiseen. Maakunnassa on myös vahva logistiikan keskittymä. Perinteisten alojen tukemisen ja uudistamisen ohella kasvua haetaan myös uudemmilta toimialoilta. Erityisesti keskitytään akkuklusteriin, älykkääseen logistiikkaan, ympäristö- ja energia-alaan, kiertotalouteen sekä datatalouteen, kyberturvallisuuteen ja pelillisyyteen. Haasteita on mm. väestörakenteessa, kansainvälistymisessä ja osaamisen varmistamisessa. Tavoitteena on parantaa alueen elinvoimaisuutta sekä houkutella uusia yrityksiä, osajia ja innovaatioita

Kymenlaaksoon. Sijainti, saavutettavuus ja merkittävä logistiikkaketju ovat Kymenlaakson vahvuuksia. Nato-jäsenyys tuo turvallisuutta ja mahdollisuuksia muuttamalla Kymenlaakson geopoliittista asemaa sekä lisäämällä paineita turvata elinvoimaista rajaseutua.

Viimeisen vuoden aikana väestökehitys oli negatiivista kaikissa Kymenlaakson kunnissa. Ennakkotilastojen mukaan maakunnan väestö vähentyi kaikkiaan noin 1 000 henkilöllä vuodessa. Nettomaahanmuutto oli positiivista alueen kaikissa kunnissa. Syntyvyys on alhaista. Viime vuonna Kymenlaaksossa syntyi ensimmäistä kertaa alle tuhat lasta.

Kymenlaaksoon on kohdistunut jälleen iso rakennemuutos erityisesti metsäteollisuuden lopettamispäätösten kautta. Kerrannaisvaikutukset ovat suuret mm. alihankintaketjuissa ja logistiikassa ja näkyvät myös työttömyyslukuissa. Kokonaistyöttömyys ja pitkäaikaisyöttömyys ovat nousussa. Lomautusten määrä on ollut selvässä kasvussa. Työllisyysaste oli vuoden toisella neljänneksellä 71,9 % eli lähes kaksi prosenttiyksikköä edellisvuotta enemmän.

Yleisen taloudellisen tilanteen epävarmuus näkyy niin yritystoiminnassa kuin kuluttajien käyttäytymisessäkin. Inflaatio ja korkojen nousu ovat suoraan vaikuttaneet yritysten toiminnan kannattavuuteen sekä kotitalouksien käytettävissä oleviin varoihin. Hintojen nousu jo on kuitenkin alkanut rauhoittua. Talouskasvu on hidastunut, ja elinkeinoelämän kannalta lähiajat ovat vaikeita monella toimialalla. Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset ovat edelleen merkittäviä metsäteollisuuden lisäksi matkailussa, palveluissa ja logistiikassa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Viimeisimmässä PK-barometrissa Kymen pk-yrittäjien yleiset suhdannenäkymät ovat selvästi heikompia kuin koko maassa. Saldoluku oli -25 (koko maa -6). Arviot niin yleisistä suhdannenäkymistä kuin työllisyyden, liikevaihdon, henkilökunnan määrän, investointien ja viennin arvon kehityksestä ovat alueellisessa vertailussa heikoimmat koko maassa. Tuoreimpien konkurssitilastojen mukaan maakunnassa pantiin tammi-syyskuussa vireille 64 konkurssia eli 52 % edellisvuotta enemmän (koko maa +24 %). Henkilötyövuosien määrä konkurssiin haetuissa yrityksissä oli noin 280. Eniten konkurssreja laitettiin vireille muiden palveluiden ja rakentamisen toimialoilla.

Metsäteollisuuden heikentynyt tilanne on monen tekijän summa. Puupula ja puun korkea hinta ovat syöneet tehtaiden kilpailukykyä. Tähän vaikuttaa muun muassa Venäjän puuntuonnin lakkaaminen. Samoilla puumarkkinoilla on myös entistä enemmän energia-yhtiötä, koska niiltä katosi venäläinen hake. Kartongin, paperin ja sellun kysyntää heikentävät yleisen taloudellisen tilanteen lisäksi asiakkaiden kertyneiden varastojen purkamiset.

Metsäteollisuustuotteiden kysynnän ennakoidaan pysyvän maailmanmarkkinoilla tänä vuonna vaisuna. Metsäyhtiöiden alamäki taittuu, kun kuluttajat alkavat ostaa tavaraa ja vienti erityisesti Eurooppaan piristyy.

Metsäyhtiöiden tilanne näkyy paitsi kaikkien metsäyhtiöiden lomautuksina, myös tehtaiden supistamisina tai lopettamisina. Stora Enso sulkee Sunilan sellutehtaan pysyvästi Kotkassa ja 240 työntekijää irtisanotaan. Tuotanto tehtaalla on ollut pysähdyksissä toukuusta lähtien, eikä sitä käynnistetä enää uudelleen. Kerrannaisvaikutukset alihankintaketjuissa ovat suuret. Kovahiilipohjaisen akkumateriaalin pilottilaitos jatkaa toimintaansa Sunilassa, mutta yhtiö etsii uutta sijoituspaikkaa kovahiilen kaupalliselle tuotannolle. Myös Metsäyhtiö MM Kotkamills lakkauttaa sahatoimintansa Kotkassa ja irtisanoo 64 työntekijää.

Sanomalehti- ja painopaperin kysynnän lasku kiihtyy koko ajan, ja myös aiemmin vakaana pysynyt kirjapaperimarkkina heikkenee. Jo aikaisemmin ilmoitettiin, että Stora Enso yhtiö sulkee pysyvästi toisen Anjalan tehtaan paperikoneista loppuvuonna ja keskittää kirjapaperin valmistuksen yhdelle linjalle. Tämän myötä menetetään 50 työpaikkaa. Irtisanomiset toteutetaan pääosin eläkejärjestelyillä. Samaan aikaan yhtiö investoi viisi miljoonaa euroa uuden sähkökattilan asentamiseen Anjalan tehtaalle. Tehtailla on valmistumassa myös vuonna 2021 alkanut 21 miljoonan investointi kiinteän polttoaineen kattilaan. Menossa on myös KotkaMillsin uuden arkittamon, hake- ja puruseulomon sekä viherlipeäsäiliön rakentaminen.

Uusia energiahankkeita on vireillä runsaasti. Kiinnostus aurinkoenergiaratkaisujen kehittämiseen on kasvanut selvästi ja useita aurinkovoimalaitoshankkeita on suunnitteilla lähes joka kunnassa. Esimerkiksi Virolahdelle ja Kotkaan on suunnitteilla teollisen mittakaavan aurinkovoimapuistoja. Kouvolaalainen vetyperoksiditehdas Solvay Chemicals on siirtymässä kokonaan hiilineutraaliin tuotantoon. Vedyn valmistuksessa käytetystä maakaasusta luovutaan ja sitä tuotetaan jatkossa elektrolyysilaitoksessa. Kyseessä on noin 40 miljoonan euron investointi. Kymenlaaksossa on paljon potentiaalia vedyn tuotantoon, sillä seudun metsäteollisuuslaitokset tuottavat paljon bioperäistä hiilidioksidia. Kotkaan suunnitellaan suurta vihreän vedyn ja uusiutuvan metaanin laitosinvestointia. Kotkan Energia Oy ja Nordic Ren-Gas Oy ovat allekirjoittaneet hankekehityssopimuksen uusiutuvaa metaania, vihreää vetyä ja kaukolämpöä tuottavasta tuotantolaitoksesta. Hankkeen koko on kolminkertaistunut alkuperäisistä suunnitelmista, ja kokonaisinvestointi on noin 150 miljoonaa euroa. Hankkeen luvitus on aloitettu ja kaupallinen tuotanto voisi alkaa vuoden 2026 aikana. Haminan LNG-termiinali otettiin käyttöön lokakuussa 2022. Se on Suomen ensimmäinen suoraan kansalliseen kaasun siirtoverkkoon kytketty termiinali. Ensi keväänä Haminan satamassa aletaan nesteyttää myös biokaasua.

Kotkaan ja Haminaan suunnitellut akkumateriaalitehtaat työllistävistä satoja henkilöitä. Investoinnit lisäävät työvoiman tarvetta myös esimerkiksi palvelu- ja teollisuusaloilla. Kotkan akkumateriaalitehdasta varten perustetaan yhteisyritys vuoden 2023 loppuun mennessä. Kotkan tehdashanke siirtyy seuraavaksi tarkempaan hankesuunnitteluun sekä luvitusvaiheeseen, jossa yhteisyritys valmistautuu jättämään mm. tehtaan rakennus- ja ympäristölupahakemukset. Edellä mainittujen akkumateriaalihankkeiden lisäksi Suomen Malmijalostus on allekirjoittanut aiesopimuksen potentiaalisen kumppanin kanssa kenno-
tehtaan perustamisesta Kotkaan.

Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset ovat pääosin alhaisia. Polttoainekustannukset edelleen korkeita, ja ne heijastuvat muille toimialoille, kuten kauppaan ja teollisuuteen. Suurin investointi logistiikka-alalla on rautatie- ja maantietermiinali (RRT) Kouvolassa, jonka toiminta on käynnistynyt. Sen tavoitteena on toimia tavarajunaliikenteen ja rekkaliikenteen yhdyspaikkana. Alun perin termiinali tähtäsi Venäjältä tulevan ja sinne menevän tavarain tärkeimmäksi risteyskohdaksi, mutta nyt RRT etsii markkinoita pääosin kotimaasta. Tavoitteena on esimerkiksi palvella satamia ja kotimaista suurteollisuutta kuljetuksilla sekä puun ja kuivahakkeen varastoinnilla. Termiinalilla on potentiaalia toimia merkittävien Etelä-Suomen suurten laitosten polttoainehuollon turvaajana, kun energiapuumassoja joudutaan mahdollisesti kuljettamaan kauempaakin raidekuljetuksina. Energiapuun tarve on suuri, koska puu tulee takaamaan jatkossa Etelä-Suomen suurien lämpölaitosten polttoainetarpeita. Toistaiseksi RRT-alueelta puuttuu mahdollisuus (luvat, kalusto) puupolttoaineen laajamittaiseen haketukseen.

Infrahankkeista meneillään on Kouvola-Kotka-radon peruskorjaus, jolla parannetaan yhteysvälin kantavuutta ja turvalaitteita. Jatkossa yhteysvälinä on mahdollisuus operoida lyhyemmällä, mutta raskaammilla junilla, jolloin operoinnin kustannukset laskevat. Hanke valmistuu kokonaisuudessaan vuonna 2025. Kouvolan ja Luumäen välisen radan kunnostustyöt ovat alkaneet. Varsinaiset raiteiden päällystystöiden rakennustyöt alkavat ensi vuonna. Tavoitteena on pidentää radan käyttöikä, sujuvoittaa liikennettä ja vähentää rataosan herkkyyttä häiriöille. Tulevia vuosia ajatelle hallitusohjelmassa on kirjaus Savonradan kapasiteetin ja nopeuksien nostosta Kouvolan ja Kuopion välillä. Samassa asiakirjassa on kirjaus myös Kymenlaaksolle kriittisestä Itäisen Suomen tuulivoimahankkeiden edistämisestä.

Helsinki-East-alueen suunnittelu ja kehittäminen etenee Pyhtäällä. Siitä kehitetään Suomen sähköisen ilmailun keskusta. Varsinaisen lentokenttätoiminnan lisäksi alueelle suunnitellaan muun muassa kehitys-, testaus-, koulutus- ja tuotantotoimintaa. Valtio on tukenut Helsinki-East Aerodromen kehittämistä. Valitukset ovat hidastaneet lentokentän kehitystä ja yritysten sijoittumista alueelle. Parhaillaan kartoitetaan matkustusyhteyksiä Kymenlaakson ja Itä-Viron välillä. Alueelle on suunnitteilla myös oma aurinkovoimala. Voimala

tuottaisi puhdasta energiaa sähkölentokoneille ja kentän pyörittämiseen, mutta myös muille toimijoille. Voimalahanketta kehittää Pyhtään kentän omistava lentokenttäyhtiö Redstone Aero yhdessä saksalaisen Evia Aeron kanssa.

Vähittäiskaupassa myyntiodotukset ovat edelleen pessimistisiä etenkin kalliimpien tuotteiden osalta. Kuluttajat harkitsevat tarkkaan etenkin kestokulutushyödykkeiden ostamista. Venäläisistä ostajista riippuvaisten itäraajaseudun vähittäiskauppojen tilanne on erittäin haasteellinen. Maakunnassa kuitenkin myös investoidaan, kun Kymen Seudun Osuuskauppa uudistaa Kouvolan Prismakeskusta. Kokonaisinvestointi on yli 20 miljoonaa euroa. Kotkan Jumalniemeen suunnitellun Kotkan Tähti -kauppakeskuksen rakentaminen on lykkäytynyt ja pääsee käyntiin vasta loppuvuodesta. Avajaisia vietettäisiin näillä näkymin keväällä 2025. Kouvolan kaupallinen tarjonta laajenee parin ketjuliikkeen laajenemisen myötä. Bilteman investoinnin arvo on noin 15 miljoonaa euroa. Investoinnit tuovat kaupunkiin arvioilta joitain kymmeniä työpaikkoja.

Kouvolan ammattiopisto oy Edukon muutosneuvotteluissa haettiin yli viiden miljoonan euron vuosittaisia säästöjä. Koulutuksen järjestäjä irtisanoi 43 työntekijää. Heistä noin kymmenelle tarjottiin toista työtä tilalle.

Rakennusalalla on hiljaista etenkin asuntorakentamisessa, mutta näkymät ovat heikot koko toimialalla. Rakennusalan konkurssien määrä on noussut. Esimerkiksi kouvolaalainen talotekniikkaurakointia ja -huoltoa erityisesti lvi-alalla harjoittanut R.A. Wickholm oy joutui hakeutumaan konkurssiin. Monet kunnat ovat joutuneet supistamaan tai viivästyttämään investointejaan. Menossa on joitain suuriakin toimitilahankkeita. Suurimpia rakennustyömaita ovat Kotkan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kampus ja tapahtumakeskus Satama-areena, joka valmistui Kantasatamaan loppukesällä. Kampus valmistuu vuoden 2024 syksyyn mennessä. Kotkan opiskelija-asutokorttelin rakentaminen on alkanut. Hankkeessa rakennetaan kaksi kerrostaloa, joihin tulee opiskelija-asuntoja. Lisäksi tontille tulee päivittäistavarakauppa ja parkkihalli. Kymenlaakson keskussairaalan uudistustyöt jatkuvat vielä 2020-luvun loppupuolelle asti. Seuraavana on vuorossa koko vanhan sairaalan remontti. Kouvolan keskustassa on käynnistynyt pari vuokra-asuntohanketta. Parin vuoden sisällä on lähdössä liikkeelle melko mittavia rakennus- ja korjaushankkeita (mm. Kouvolan jäähalli ja teatteri, Kotkan koulurakentaminen). Myös Kouvolan monitoimiareenasta on jälleen käynnistetty keskusteluja. Pääasiassa se olisi liikuntapaikka, jossa voidaan kuitenkin järjestää myös erilaisia tapahtumia. Kouvolan kaupunki etsii syksyn aikana monitoimiareenalle toteuttajaa.

Tammi-syyskuussa HaminaKotkan sataman kautta kulki yhteensä noin viisi prosenttia vähemmän tavaraa kuin vuosi sitten samaan aikaan. Liikennevirrat ovat hiljenneet kesäkuusta alkaen merkittävästi ja kokonaisliikenne oli esimerkiksi elokuun osalta jo noin neljäkymmentä prosenttia pienempi kuin kevään parhaina kuukausina. Vienti pienentyi 13 %.

Tuonti oli yhä 13 prosentin kasvussa, vaikka kasvu on hidastunut tuonnissakin merkittävästi. Nopeasti heikentyneet näkymät vaikuttavat merkittävästi loppuvuoden ja myös koko vuoden kuljetusvolyymeihin. Riippuu pääosin metsäteollisuuden markkinatilanteesta, kuinka nopeasti sataman liikenne palautuu normaalille uralle.

Kotkalainen satamaoperaattori Steveco käsittelee ensisijaisesti sekä valmiita metsäteollisuustuotteita että niiden raaka-aineita. Markkinatilanne on huono heikentyneiden vientinäkymien, kohonneiden kustannusten sekä pakotteiden aiheuttaminen vienti- ja tuontirajoitusten vuoksi. Steveco oy lomauttaa Kotkassa valtaosan henkilöstöstään eli noin 700 henkilöä. Lomautetuista noin 460 on ahtaajia. Lomautukset kestävät enintään 90 päivää työntekijää kohden. Lomautusten arvioidaan kestävän vuoden 2024 kevääseen.

VR:n tavaraliikenteen sopeuttamistarpeita koskevat muutosneuvottelut ovat päättyneet. Muutosneuvottelujen taustalla on metsäteollisuuden epävarma markkinatilanne ja niiden piirissä oli logistiikan ja junaliikennöinnin koko henkilöstö. Yhtiö tarkastelee loppuvuoden näkymiä uudelleen syyskuussa. Sopeutussuunnitelmissa ei ole vältytty lomautuksilta. Yksittäisen henkilön lomautus voi olla enintään 90 päivää, mutta VR ei kommentoi, missä määrin lomautukset kohdistuvat Kaakkois-Suomeen.

Kotimaanmatkailu on pysytellyt viime aikoina niukasti plussalla. Matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä kasvoivat tammi-syyskuussa 2 % (koko maa +5 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kasvoi 2 %, kun taas ulkomaalaisten yöpymisiä oli 2 % edellisvuotta vähemmän. Valtaosa liikevaihdosta syntyy suomalaisista asiakkaista. Alueelle tavoitellaan kotimaisia, pohjoismaalaisia ja keskieurooppalaisia asiakkaita. Yöpymiset Keski-Euroopasta ovat kasvaneet viime vuoteen verrattuna, mutta toisaalta Skandinaviasta vähentyneet. Suurimpia maakunnan tapahtumia olivat Kotkan Meripäivät (noin 230 000 kävijää) ja Kouvolan Kuninkuusravit (noin 40 000 kävijää). Venäläisturismin loppuminen on alueelle iso taloudellinen menetys, ja se maksaa Kymenlaaksolle noin puoli miljoonaa euroa per päivä.

Venäjän hyökkäyssodan myötä Pietari ei ole enää risteilyalusten pysähdyspaikka. Monet kansainväliset risteilyvarustamot vaihtoivatkin itäisimmäksi pysähtymispaikaksi Kotkan. Vahvistettuja risteilyaluskyntejä oli viime kesänä 13. Laivojen määrä on pienempi kuin viime vuonna, mutta toisaalta laivojen täyttöasteet ovat edellisvuotta selvästi suuremmat. Arvio risteilyvierailijoista on noin 20 000 vierasta kesän aikana. Investointiodotukset matkailussa ovat varovaisia ja varmistuneet investoinnit ovat melko pieniä. Kotkassa on pohdittu ratkaisuja majoituskapasiteetin lisäämiseksi. Majoituspaikkoja tarvitaan lisää Satama-areenan valmistumisen myötä. Kaupunki on toivonut Kantasatamaan hotellia, mutta rahoittajaa ei ole vielä löytynyt.

Fazerin Korian tehtaan meijeriliiketoiminta lakkasi elokuussa 2023. Muutosten seurauksena noin 80 ihmisen työsuhde päättyi. Fazerille viime vuosina maitoa Kaakkois-Suomessa tuottaneet maitotilat siirtyvät tuottamaan maitoa Arlan jalostettavaksi. Lokakuussa uutisoitiin lisäksi siitä, että Fazer saattaa lopettaa myös kaurajuomatuotteiden valmistamisen Korian tehtaalla ja siirtää tuotannon Ruotsiin. Yritys aloittaa uudet muutosneuvottelut, jotka saattavat johtaa noin 90 vakituisen työsuhteen päättymiseen. Korian tehdas keskittyisi jatkossa kaurapohjaisten jogurtteja muistuttavien gurttien kehittämiseen ja valmistukseen. Elintarviketeollisuuden positiivisiin uutisiin lukeutuu se, että lähes vuoden viivästynyt Kouvolan Lakritsin uusi tehdas on aloittanut toimintansa. Tuotteille on kysyntää, sillä Kouvolan Lakritsin myynti on kasvanut tämän vuoden aikana 45 prosenttia.

Peräkkäiset kriisit ovat koetelleet maataloja ja heikentäneet niiden jatkuvuusnäkymiä. Erytisesti tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet, rehut) nousu on vaikuttanut tilojen kannattavuuteen. Lannoitteiden hinta on hieman laskenut korkeimmista hinnoista. Taustalla on parantunut raaka-aineiden ja lannoitteiden saatavuustilanne Euroopassa. Maatalous- ja puutarhayritysten määrä maakunnassa oli viime vuonna 5 % (67 kpl) pienempi kuin edellisvuonna. Näistä lähes puolet oli viljan viljelyyn keskittyneitä tiloja. Suhteellinen kokonaisuusmuutos on suurinta maakuntien välisessä vertailussa (koko maa -3 %).

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Syyskuun 2023 tilastojen mukaan Kymenlaaksossa oli noin 7 800 työtöntä. Luku on 8 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa suurempi (koko maa +7 %). Lomautettuja oli maakunnassa 670, joka on 185 % viimevuotista enemmän (koko maa +88 %). Mukana on runsaasti metsäteollisuuden ja siihen liittyvien alojen lomautuksia. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli kaksi prosenttia vuoden takaista enemmän. Suurin työttömien ryhmä on ammatteihin luokittelemattomat ryhmät, mutta seuraavaksi eniten työttömyys kohdistuu palvelu- ja myyntityöntekijöihin sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöihin. Verrattuna edellisvuoteen etenkin prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden työttömyys on kasvanut (+24 %).

Työttömien osuus työvoimasta on pysytellyt valtakunnallista keskiarvoa korkeammalla. Osuus oli nyt 11,0 % (koko maa 9,4 %). Alle 25-vuotiaita työttömiä on Kymenlaaksossa noin 800 eli 14 % edellisvuotta enemmän (koko maa +8 %). Kymenlaaksossa 15 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %). Naisten työttömyys on kasvanut melko maltillisesti (+2 %), kun taas työttömiä miehiä on 13 % enemmän kuin viime vuonna samaan aikaan. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 2 600 henkilöä – tämä on 6 % enemmän vähemmän kuin vertailuajankohtana (koko maa 0 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat. Vaikka rakennetyöttömien määrä on vähentynyt, heidän osuutensa kaikista työttömistä on pysynyt korkeana (62 %, koko maa 59 %). Ulkomaan kansalaisia oli työttöminä

työnhakijoina noin 900 henkeä. Ulkomaalaisten työttömyys (+14 %) on kasvanut. Tämä selittyy osin ukrainalaisten kasvaneilla hakijamäärillä. Kaikkien ulkomaalaisten työttömyysaste oli 31 % (koko maa 24 %).

Työvoiman kysyntä on aikaisempaa hiljaisempaa. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin tammi-syyskuun 2023 välisenä aikana 23 % vähemmän uusia työpaikkoja kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa -28 %). Avointen työpaikkojen määrä laski lähes kaikissa ammattiryhmissä. Selkein pudotus nähtiin rakennusalan ammattiteissa, kiinteistöhuollon työntekijöillä ja myyjillä. Edellisvuotta enemmän kysyntää oli erityisesti avustavilla keittiötyöntekijöillä, sosiaalityön erityisasiantuntijoilla ja koneistajilla.

Vaikka avoimia työpaikkoja onkin ilmoitettu aikaisempaa vähemmän, on osaajapula osin edelleen vaikea ja koettelee laajasti eri toimialoja. Kriittisin pula-ala on sosiaali- ja terveysala, jossa kysyntä on suurta monessa ammatissa. Pula on suuri erityisesti lähi- ja sairaanhoitajissa – samoin ammattiteissa, joihin maakunnassa ei ole koulutusta. Näitä ovat erityisesti lääkärit, erityisopettajat, psykologit ja sosiaalityön erityisasiantuntijat. Erityisasiantuntijoita teknillisille aloille on jo pitkään ollut vaikea löytää avoimena oleviin työtehtäviin. Myös ravintola-alalla on paljon nuoria, joiden työkokemus tai alan koulutus ei ole riittävä – tämä näkyy alueella pulana ammattitaitoisista kokeista. Maakunnassa on laajasti pulaa pätevästä tekniikan ja liikenteen alan opettajista. S2-opettajien pula muodostaa jo pullonkaulan koulutuksen saatavuudelle. TEMin Työvoiman saatavuus ja kohtaanto-aineiston mukaan kohtaanto-ongelmia on eniten erilaisten satunnaistöiden sekä sovel-lusohjelmoijien osalta. Ylitarjontaa on etenkin myyjistä ja yleissihteereistä. Myös esimerkiksi kuorma-autonkuljettajista ja talonrakentajista on ylitarjontaa.

Osaamisen joustavaa päivittämistä tarvitaan monella eri alalla. Vihreä siirtymä kasvattaa erityisesti ympäristö- ja energia-alan asiantuntijoiden ja asentajien kysyntää. Alueen yritysten muutostilanteet ja niistä johtuvat irtisanomiset lisäävät tarvetta työnhakijoiden osaamistarpeiden kartoitukseen ja oikea-aikaisten koulutuspalveluiden tarjoamiseen.

Uusilla koulutusavauksilla pyritään tukemaan muuttuvaa elinkeinoelämää. LUT aloittaa uuden elintarviketekniikan alan maisterikoulutuksen Kouvolassa syksyllä 2024. Koulutuksen keskeistä sisältöä ovat tuotantoprosessiosaaminen sekä prosessi- ja tuotekehitys. Kouvolassa alkoi syksyllä 2023 uusi elintarviketekniikan insinöörikoulutus. Opinnoissa perehdytään etenkin kasviperäisten raaka-aineiden prosessointiin ja tuotekehitykseen, turvalliseen käsittelyyn ja pakkaamiseen sekä tuotteistamiseen. Vastaavaa koulutusta ei ole tarjolla muualla Suomessa. Uusia koulutuksia ovat myös kriisinkestävä sosiaali- ja terveyshuolto sekä prosessiautomaation projektitoiminta (ylempi AMK-tutkinto). XAMKiin sijoittuu myös maakunnan uusiin työelämäprofessuuri: kyberturvallisuuden työelämäprofessuurissa yhdistyy kyberturvallisuuden ja logistiikan osaaminen. Kotka tähtää

kokonaisturvallisuuden kärkikaupungiksi. Turvallisuusosaamiseen on satsattu esimerkiksi Turvapuiston perustamisella. Puistossa satamien työntekijät, viranomaiset ja opiskelijat voivat harjoitella mahdollisia vaaratilanteita varten.

Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän Ekamissa akkumateriaalitehtaiden työvoiman saatavuuden varmistamiseen panostetaan mm. lisäämällä koulutusmääriä sekä kehittämällä erityinen oppimisympäristö ja alueellinen tutkinnon osa alan yritysten tarpeisiin. Koulutustarjontaa on suunnattu muunto- ja työvoimakoulutukseen kesällä käynnistyneen äkillisen rakennemuutoksen takia. Sosiaali- ja terveysalan, puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan sekä matkailu- ja ravitsemisalan työvoiman tarpeeseen vastataan lisäämällä maahanmuuttajataustaisille kohdennettuja tutkinnon osista koostuvia koulutuksia (mm. hoiva-avustajakoulutus), joissa on opiskelijoille tarjolla laaja suomen kielen tuki. Koulutuksia lisätään erityisesti ukrainaisten työllisyyden edistämiseksi. Englanninkielisten koulutusten järjestäminen työnantajien tarpeiden mukaan on suunnitteilla. Lisäksi osaajatuonnin pilotointia valmistellaan vuodelle 2024.

Opiskelijapulasta kärsinyt Repin-insituutti ja sen kuvataideopetus siirtyy osaksi Kouvolan Ammattiopisto Edukoa. Koulutuksen järjestäjä on käynnistänyt eKampuksen rakentamisen. Sen käyttöönotolla varaudutaan myös tulevaisuuteen, jossa entisestään korostuvat mm. jatkuvan oppimisen ja yksilöllisten oppimispolkujen mahdollistaminen sekä erilaisten pienten osaamiskokonaisuuksien tarjoaminen.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kymenlaakso	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	--	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kouvolan seutukunta Kouvola	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	--	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kotka-Haminan seutukunta Hamina, Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	--	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

10 Etelä-Karjala

Taulukko 9. Avainluvut Etelä-Karjalassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	125 353	126 107	129 865	-0,6 %	-3,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	6 076	5 330	6 051	14,0 %	0,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	631	550	818	14,7 %	-22,9 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	1 641	1 429	1 579	14,8 %	3,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	11,0	9,5	10,2	1,5 %-yks.	0,8 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	726	949	756	-23,5 %	-4,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Karjalassa sijaitsee yksi Euroopan merkittävimmistä metsäteollisuuden keskittymistä. Metsäteollisuuden uusiutuminen on ollut ja on yhä Etelä-Karjalan aluetalouden kannalta keskeinen kysymys. Toimialan osuudet maakunnan tuotoksesta, arvonlisästä, työllisistä ja investoinneista ovat moninkertaisia maakuntien keskiarvoon verrattuna. Myös monet muut alueen vahvat toimialat, kuten koneiden ja laitteiden korjaus sekä varastointi ja liikennettä palvelevat alat, kytkeytyvät tiiviisti metsäteollisuuteen. Muita vahvoja toimialoja ovat mm. matkailu, kauppa, ICT-ala sekä ympäristö- ja energia-ala. Lappeenrannan elinkeinorakenne on Imatraa monipuolisempi.

Tulevaisuuden haasteet liittyvät elinvoimaisuuteen, osaamisen nostamiseen, työvoiman kohtaantoon sekä osaamispohjaisten kasvuyritysten mukaanpääsyyn globaaliin talouskasvuun. Etelä-Karjalassa yrityscenttä koostuu vahvasti mikro- ja pienyrityksistä sekä teollisuuden suuryrityksistä. Haasteena on houkutella yrityksiä sijoittumaan maakuntaan. Tähän tarvitaan eri elinkeinotoimijoiden yhteistä koordinoitua. Ennakkotietojen mukaan viimeisen vuoden aikana väestökehitys on ollut negatiivista lähes kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa (pl. Taipalsaari ja Lappeenranta). Maakunnan väestö vähentyi kaikkiaan noin 300 henkilöllä. Nettomaahanmuutto oli plussalla kaikissa kunnissa. Yhteiskuntatieteellisen koulutuksen saaminen Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston (LUT) yhteyteen parantaa alueen vetovoimaa.

Työllisyysaste oli vuoden toisella neljänneksellä 75 %, mikä on noin prosenttiyksikön edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa korkeampi. Kokonaistyöttömyys on kääntynyt nousuun ja lomautusten määrä on ollut selvässä kasvussa. Myös nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyys on viime vuotta korkeammalla tasolla.

Yleinen taloudellinen tilanne luo edelleen epävarmuutta niin yritystoimintaan kuin kuluttajien käyttäytymiseenkin. Inflaatio ja korkojen nousu ovat suoraan vaikuttaneet yritysten toiminnan kannattavuuteen sekä kotitalouksien käytettävissä oleviin varoihin. Hintojen nousu jo on kuitenkin alkanut rauhoittua. Monet kunnat ovat talousvaikeuksissa. Esimerkiksi Lemi on aloittanut muutosneuvottelut. Raaka-aineiden kustannukset ovat edelleen melko korkealla tasolla, vaikka kustannusten tasaantumistakin on ollut jo näkyvissä. Talouskasvu on hidastunut, ja elinkeinoelämän kannalta lähiajat ovat vaikeita monella toimialalla. Vaikka lomautusten määrä on kasvanut, yritykset ovat kuitenkin pääosin pyrkineet pitämään kiinni nykyisistä työntekijöistään. Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset ovat edelleen merkittäviä metsäteollisuuden lisäksi matkailussa, palveluissa ja logistiikassa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Karjalan pk-yrittäjien suhdannenäkymä on parempi kuin koko maassa. Saldoluku oli maakunnassa 0 (koko maa -6). Lähialueista ainoastaan Etelä-Savossa yleinen suhdannenäkymä on positiivisempi. Lisäksi työllisyyden ja liikevaihdon kehityksen näkymät ovat positiivisempia kuin koko maassa ja suurimmassa osassa lähialueista. Kannattavuuden ja investointien nähdään kuitenkin vähenevän. Lappeenrannan seutukunnassa näkymät (saldoluku +1) ovat Imatraa (saldoluku -3) valoisimmat.

Tammi-heinäkuussa maakunnassa oli laitettu vireille 36 konkurssia. Määrä on viimevuotiesella tasolla. Lähes kolmasosa vireille pannuista konkurseista oli rakennusalalla.

Metsäteollisuuden heikentynyt tilanne on monen tekijän summa. Puupula ja puun korkea hinta ovat syöneet tehtaiden kilpailukykyä. Tähän vaikuttaa muun muassa Venäjän puuntuonnin lakkaaminen. Samoilla puumarkkinoilla on myös entistä enemmän energia-yhtiöitä, koska niiltä katosi venäläinen hake. Kysyntää heikentävät yleisen taloudellisen tilanteen lisäksi asiakkaiden kertyneiden varastojen purkamiset.

Markkinatilanne on heikentynyt paperin lisäksi myös sellussa, kartongissa ja puutuotteissa. Käytännössä tilanne on näkynyt muutosneuvotteluina, joissa varaudutaan muun muassa lomautuksiin. Kaikki Etelä-Karjalan metsäyhtiöt (ml.sahat) ovat käyneet muutosneuvotteluja, ja pääosin on päädytty enintään 90 päivää kestäneisiin lomautuksiin. Metsäteollisuustuotteiden kysynnän ennakoidaan pysyvän maailmanmarkkinoilla tänä vuonna vaisuna. Metsäyhtiöiden alamäki taittuu, kun kuluttajat alkavat ostaa tavaraa ja vienti erityisesti Eurooppaan piristyy. Ensi vuosi lienee metsäyhtiöille parempi sekä tuotannon että tuloskehityksen näkökulmasta. Nopeaa paluuta huipputuloksiin ei kuitenkaan ennakoita.

Konepajateollisuuden kokonaisnäkökulmat ovat vaisut, mutta yrityskohtaista vaihtelua on paljon. Alalla on suuret energia- ja logistiikkakustannukset. Raaka-aineiden hintojen nousu on tasaantunut viime vuodesta. Imatran kolmanneksi suurin työnantaja Ovako on käynyt koko henkilöstöä (n. 550 henkilöä) koskevat muutosneuvottelut. Neuvottelujen seurauksena yhtiö lomauttaa noin 200 työntekijää. Lomautukset kestävät enintään 90 päivää ja ajoittuvat tämän vuoden loppupuolelle. Lomautusten taustalla on tuotteiden kysynnän heikkeneminen.

Rakennusliiton mukaan kaikki rakennusliikkeet Etelä-Karjalassa ovat jo lomauttaneet henkilöstöään. Poikkeuksellista on, että lomautuksia on ajoittunut myös kesäajalle. Ensi talvi ja kevät tulevat olemaan erittäin haastavia erityisesti asuntorakentamiseen keskittyvissä yrityksissä. Lappeenrannassa keskustarakentaminen on hiljentynyt ja isot hankkeet odottavat parempia aikoja. Asuntojen myynti takkuu etenkin uudiskohteissa. Julkisen rakentamisen osalta alueella on jonkin verran suunnitelmia. Saimaan ammattiopiston Imatran kampuksella tullaan toteuttamaan mittava peruskorjaus- ja rakentamishanke. Lappeenrannan sisäliikuntahallin rakentaminen alkanee ensi vuonna. Myös Lappeenrannan pääkirjaston peruskorjauksen aikataulu venyy ja siirtyy ensi vuodelle. Lappeenrantaan suunnitellaan [monitoimiareena](#), jossa järjestettäisiin urheilu- ja kulttuuritapahtumia. Monitoimiareenan selvitystyö jatkuu.

Suomen ja Venäjän väliselle rajalle rakennetaan yhteensä 200 kilometriä pitkä esteita. Rajavartiolaitos sai ensimmäisen, noin kolmen kilometrin mittaisen testiaidan operatiiviseen käyttöön syyskuussa. Kokonaisuudessaan raja-aidan pitäisi olla valmis vuonna 2026 ja siitä suurin osa rakennetaan Kaakkois-Suomeen. Raja-aita maksaa kokonaisuudessaan noin 380 miljoonaa euroa.

Maakunnassa on käynnissä laajasti uusia hankkeita tai kohteita, joissa siirrytään vihreämpiin energiamuotoihin. Aurinkovoimainvestoinnit ovat nopeasti kasvamassa. Lappeenrannan aurinkovoimala olisi toteutuessaan Euroopan suurin aurinkovoiman tuotantoalue. Lisäksi suunnitteluvaiheessa on muitakin isoja energiainvestointeja.

Suomen ensimmäinen vedyn siirtoverkkohanke etenee perussuunnitteluvaiheeseen. Suunnitelmissa on rakentaa vetyputki Kemiran tehtaalta Joutsenosta Ovakon terästehtaaseen Imatralle. Hankkeen myötä Ovakon terästehtaassa maakaasua korvattaisiin vedyllä. Kyseessä on Suomen ensimmäinen teollisuusalueen ulkopuolinen vedyn siirtoverkko-hanke. Tavoitteena on, että putki ja siihen liittyvä muu infra rakennettaisiin 2024–2025 ja vetyä päästäisiin siirtämään 2026. Energiayhtiö St1 suunnittelee rakentavansa noin 125 miljoonan euron metanoli-tehtaan Lappeenrantaan. Se on ensimmäinen uusiutuvan metanolin tuotantolaitos Suomessa. Hanke on saanut työ- ja elinkeinoministeriön rahoitusta noin 35 miljoonaa euroa. Laitos tulee hyödyntämään raaka-aineena Finnsementin tehtaan kalkkikivestä peräisin olevia hiilidioksidipäästöjä. Vastaavasti synteettisen metanolin tuotantoprosessista syntyvä hukkalämpö hyödynnettäisiin Lappeenrannan Energian kaukolämpöverkossa. Lopullista investointipäätöstä odotetaan ensi vuonna. Tavoitteena on, että laitos olisi toiminnassa vuonna 2026.

Yliopiston rooli vihreän siirtymän innovaatioissa sekä alueen TKI-verkostoissa on keskeinen. LUT koordinoi valtakunnallisesti vihreän sähköistämisen innovaatiotyötä vuosien 2023–2024 aikana rakentaen kansallista yhteistyöverkosta ekosysteemisopimuksen puitteissa. LUTissa tehdään myös jatkuvaa tuotekehitystyötä. Yliopisto on ollut mukana perustamassa Vetylaakso-yhdistystä, jonka tavoitteena on rakentaa Suomesta merkittävä uusiutuvan energian ja siihen pohjautuvien jalosteiden tuottaja koko Euroopan mittakaavassa.

Vihreän vedyn tuotanto on keskeisessä roolissa meneillään olevassa energiamurroksessa. Etelä-Karjalassa on saatavilla runsaasti vedyn valmistukseen sopivia teollisuuden bioperäisiä hiilidioksidipäästöjä. Sähkön tarve kasvaa huomattavasti, sillä sen merkitys vedyntuotannossa on kriittinen. Uusiutuvan energian saanti on suuri ongelma koko itäisen Suomen teollisuuden ja tulevaisuuden kannalta. Vetyä ei ole taloudellisesti kannattavaa tuottaa pelkästään aurinkosähköllä, koska sen kapasiteettikerroin on liian pieni. Tästä syystä olisi oleellista saada ratkaistua Itä-Suomen tutkaongelmat, jotta tuulivoiman rakentaminen alueella laajassa mittakaavassa olisi mahdollista. Jos sähköä ei voida tuottaa riittävästi Itä-Suomen alueella, on satsattava sähkön ja vedyn siirtoverkkoihin.

Tanskalainen Danfoss Editron aikoo laajentaa toimintaansa Lappeenrannassa merkittävästi. Yhtiö kehittää ja valmistaa sähköisiä voimansiirtojärjestelmiä liikkuviin työkoneisiin, raskaan liikenteen ajoneuvoihin sekä merialuksiin. Toimialan näkymät ovat erittäin hyvät. Suunnitelmissa ovat uudet toimitilat ja mahdollisesti uuden tehtaan rakentaminen

lentokentän läheisyyteen. Jos kaikki yhtiön suunnitelmat toteutuvat, se tarkoittaa runsaasti uusia työpaikkoja. Lappeenrantalainen Fiber-X rakentaa nyt pilottilaitosta, joka valmistaa mikrokiteistä selluloosaa. Se on elintarvikkeisiin soveltuvaa helposti sulavaa ravintokuitua. Puupohjainen tuote valmistetaan paikallisilta tehtailta tulevasta jätesel- lystä. Tulevaisuudessa tavoitellaan valmistusta vaihtoehtoisista raaka-aineista, esimerkiksi oljesta. Pilottilaitokseen on investoitu noin 15–20 miljoonaa euroa ja sinne haetaan noin 30 työntekijää.

Matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä vähenivät tänä vuonna (tam- mi-syyskuu) 2 % (koko maa +5 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kas- voi prosentin verran ja ulkomaalaisten pienehi 31 % edellisvuoteen verrattuna. Erityisesti Puolasta, Liettuasta ja Slovakiasta tulevien yöpyjien määrä on laskenut. Yöpyjiä Skandina- viasta oli viime vuotta enemmän. Kilpailu keskieurooppalaisista matkailijoista on kovaa ja monille kansainvälisille asiakkaille pääsy Venäjälle on ollut aikaisemmin huomattava hou- kutin. Venäläisturistien puuttuminen maksaa maakunnalle vajaa miljoona euroa per päivä. Isoja matkailuinvestointeja ei ole tiedossa. Haasteellinen tilanne näkyy mm. Imatran kyl- pylässä, jonka muutosneuvottelujen tuloksena 14 työntekijää irtisanotaan. Lisäksi sovittiin koko henkilöstöä koskevista lomautuksista. Lomautukset kestävät enintään 90 päivää ja toteutetaan toukokuun 2024 loppuun mennessä. Henkilöstösäästöjen ja muiden toimen- piteiden avulla Imatran kylpylä hakee noin miljoonan euron kustannussäästöjä vuodessa. Tällä pyritään turvaamaan toiminnan jatkuminen. Myös Holiday Club Saimaalla on käyty muutosneuvotteluja. Todennäköiset korkeintaan 90 päivän lomautukset ajoittuisivat mar- raskuun ja toukokuun väliselle ajalle.

Matkailussa on edelleen kehittämispotentiaalia ja siinä panostetaan entistä selkeämmin yhteistyöverkostoihin ja Saimaan alueen tuotteistamiseen. Vuosi 2024 on sekä Euroopan ruokapääkaupunkivuosi (Saimaa European Region of Gastronomy) sekä Lappeenrannan kulttuurin unelmavuosi. Lappeenrannassa hotelli Lappeen remontti on valmistunut. Hotel- lin kantaosan huoneet ja yleiset tilat peruskorjattiin ja uudistettiin täysin. Remontti mak- soi Etelä-Karjalan osuuskaupalle lähes 7 miljoonaa euroa. Uskoa matkailuun ilmentävät myös suunnitelmat hotellin laajennuksesta, joka muuttaa rakennuksen yhdeksänkerrok- siseksi tornihotelliksi. Uuteen hotellinosaan tulisi 80–100 huonetta. Alustavan suunnitel- man mukaan tornihotellin rakentaminen voisi alkaa vuonna 2026, ja uusi hotelli avautuisi vuonna 2027. Kyseessä on arviolta 20–30 miljoonan euron hanke. Mielenkiintoinen avaus Aasiaan on Holiday Club Resorts-matkailuyrityksen omistavan Mahindra Holidays & Resorts India-konsernin intialaisten Suomi-lomat. Alkuvuoden aikana intialaisia turisteja on nähty esimerkiksi Rauhan kylpylähotellissa Lappeenrannassa. Kyseessä on uuden mat- kailutuotteen testaus, joka voi tuoda lähivuosina esimerkiksi Saimaalle intialaisturisteja.

Imatran erämuseon valmistelu jatkuu huolimatta siitä, että se ei ole mukana valtiovarainministeriön vuoden 2024 budjettiesityksessä. Hanke on saanut rahoitusta sekä opetus- ja kulttuuriministeriöltä että maakunnan liitolta (EU-rahoitus). Uusi museo on tarkoitus avata Imatran nykyisen kaupungintalon tiloihin vuonna 2027. Tänä vuonna erämuseosäätiö tekee konseptisuunnittelua, sisältö- ja tilasuunnittelua sekä rakentaa liiketoimintamalliaan. Kyseessä on Suomen ensimmäinen museo, joka keskittyy luonnon virkistyskäyttöön, kuten metsästyksen, kalastukseen ja retkeilyyn.

Tuoreen tutkimuksen mukaan lentoaseman matkustajat jättivät Lappeenrannan seudulle noin 160 000 euroa kuukaudessa. Tällä hetkellä Ryanair lentää Lappeenrannan ja Italian Bergamon väliä kaksi kertaa viikossa. Lappeenrannan lentoasema käy alustavia neuvotteluja lisälentoista lentokentälle usean eri lentoyhtiön kanssa. Ilman lisärahoitusta reitit eivät toteudu. Kyse ei ole pelkästään matkailusta, vaan infrastruktuurin ylläpitäminen on tärkeää mm. huoltovarmuuden näkökulmasta. Kentälle pyritään saamaan myös vakituisia liikelentoja.

Geopoliittisen tilanteen muutos ja talouspakotteet ovat vaikuttaneet liikenteeseen ja logistiikkaan, ja merkittäviä investointeja on peruttu. Rajalle johtavien väylien kehittämisen sijaan edunvalvonnan painopiste on maan sisäisen raideliikenteen kehittämisessä ja yhteyksien varmistamisessa läntiseen Eurooppaan. Luumäki-Imatra-ratahanke on jo loppusuoralla, ja sen pitäisi valmistua kesällä 2024. Karjalan radan parantamista halutaan edistää kiireesti. Hallitus nosti budjettiriihessään radan kiireellisesti edistettävien suunnittelukohteiden listalle vuodelle 2024. Myös hallitusohjelmaan on kirjattu 215 miljoonan euron rahoitus Karjalanradan kehittämiseen. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että Luumäen ja Joutsenon välinen kaksoisraide toteutuu. Investointi on erittäin tärkeä muun muassa vientiteollisuuden kuljetusten kannalta. Myös on Kouvola-Luumäki pohjoisen raiteen päälysrakenteen uusiminen (20 M€) käynnistynyt. Tänä vuonna hankkeessa keskitytään rakentamissuunnitteluun ja varsinaiset rakentamistyöt tehdään vuosina 2024–2025.

Lappeenranta ja Taipalsaari ovat hyväksyneet Kutilan kanavahankkeen toteuttamissopimuksen. Kanava yhdistää Suur- ja Pien-Saimaan, joten Saimaan eri osien välillä liikkuminen olisi merkittävästi nopeampaa. Lisäksi kanavan rakentamisella voidaan vaikuttaa veden laatuun. Suur-Saimaan vettä tullaan pumppaamaan Pien-Saimaalle parantaen veden laatua Pien-Saimaalla. Valtion rahoitus kanavalle varmistui jo aikaisemmin, kun työ- ja elinkeinoministeriö myönsi hankkeelle 12,5 miljoonaa euroa. Lisäksi kummankin kunnan rahoitusosuudet hankkeesta ovat lähes 2,5 miljoonaa euroa.

Kuljetusyritysten kannattavuusodotukset ovat pääosin alhaisia. Polttoainekustannukset ovat edelleen korkeita, ja ne heijastuvat muille toimialoille, kuten kauppaan ja teollisuuteen. Venäjän hyökkäyssotatilanne vaikuttaa logistiikkaklusteriin monin tavoin. Raskaan liikenteen määrät ovat selvästi pienentyneet. Saimaan kanavassa liikkunut tavaramäärä

vastaa yli 50 000 rekkakuormallista tavaraa, joka on nyt siirtynyt Kaakkois- ja Itä-Suomen teille ja rautateille. Saimaan kanavan liikenteen häiriötilanne vaikuttaa rahtilaivojen puutumisen takia koko Saimaan syväväylän rahtiliikenteeseen. Lappeenrannan Mustolan sataman rooli tulee korostumaan logistiikan solmukohtana. Mustolassa on erityisesti metsäteollisuuden välivarastointia. Toiveena on saada alueelle jo olemassa olevan rahtisataman lisäksi lisää logistiikka- ja varastointialueita sekä erilaista tuotantotoimintaa. Alueelle havitellaan esimerkiksi metsäteollisuuteen, energiatuotantoon tai kiertotalouteen liittyvää yritystoimintaa. Etenemisen osalta vuorossa on ensimmäiseksi asemakaavoitusprosessi. Se ajoittuu vuosille 2023–2025.

VR:n tavaraliikenteen sopeuttamistarpeita koskevat muutosneuvottelut ovat päättyneet. Muutosneuvottelujen taustalla on metsäteollisuuden epävarma markkinatilanne ja niiden piirissä oli logistiikan ja junaliikennöinnin koko henkilöstö. Yhtiö tarkastelee loppuvuoden näkymiä uudelleen syyskuussa. Sopeutus suunnitelmissa ei ole vältytty lomautuksilta. VR ei kommentoi, missä määrin lomautukset kohdistuvat Kaakkois-Suomeen.

Kaupan alalla eletään edelleen sopeutumisen aikaa. Kuluttajien ostovoiman kehitykseen vaikuttaa yleinen kustannustason nousu inflaation myötä. Tällöin säästetään muusta kuin aivan välttämättömästä kulutuksesta ja esimerkiksi elintarvikkeissa on siirrytty ostamaan huokeampia ns. private label -tuotteita. Yleensäkin vähittäiskaupassa myyntiodotukset ovat pessimistisiä etenkin kalliimpien tuotteiden osalta. Joidenkin alun perin venäläisille suunnattujen erikoisliikkeiden tilanne on haasteellinen. Lappeenrantaan tulee toinen Prisma, kun Etelä-Karjalan Osuuskauppa avaa uuden Prismän nykyisen Myllykeskuksen tiloihin. Rakennustyöt on tarkoitus aloittaa tämän vuoden loppupuolella. Töiden on määrä valmistua kevättalvella 2024.

Alkutuotannolla on olennainen rooli maan huoltovarmuudessa. Peräkkäiset kriisit ovat koetelleet maatiloja ja heikentäneet niiden jatkuvuusnäkymiä. Erityisesti tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet, rehut) nousu on vaikuttanut tilojen kannattavuuteen. Lannoitteiden hinta on hieman laskenut korkeimmista hinnoista. Taustalla on parantunut raaka-aineiden ja lannoitteiden saatavuustilanne Euroopassa. Maatalous- ja puutarhayritysten määrä maakunnassa oli viime vuonna 2 % (28 kpl) pienempi kuin edellisvuonna. Vähennys kohdistui erityisesti viljanviljelytiloihin.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Syyskuun 2023 tilastojen mukaan Etelä-Karjalassa oli noin 6 100 työtöntä. Luku on 14 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa suurempi (koko maa +7 %). Lomautettuja oli maakunnassa noin 800, joka on 282 % viimevuotista enemmän. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 3 % vuoden takaista enemmän. Työttömien määrä oli kasvanut eniten prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden ammattiryhmässä.

Työttömien osuus työvoimasta on valtakunnallista keskiarvoa korkeampi. Osuus oli nyt 11,0 % (koko maa 9,4 %), kun vuosi sitten osuus oli 9,5 %. Alle 25-vuotiaita työttömiä on Etelä-Karjalassa noin 630 eli 15 % edellisvuotta enemmän (koko maa +8 %). Etelä-Karjalassa 13 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %).

Verrattuna viime vuoteen miesten työttömyys on kasvanut 21 % ja naisten työttömyys 5 %. Ulkomaalaisten työttömien määrä kasvoi (+23 %). Kasvu selittyy osin ukrainalaisten kasvaneella hakijamäärällä. Ulkomaalaisten työttömyysaste (30 %) oli valtakunnallista keskiarvoa (24 %) korkeampi. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 1 600 henkilöä – tämä on 15 % enemmän kuin edellisvuonna (koko maa 0 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat: rakennetyöttömiä oli 61 % kaikista työttömistä (koko maa 59 %).

Työvoiman kysyntä on edellisvuotta pienempää. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin tammi-syyskuun välisenä aikana 20 % vähemmän työpaikkoja kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa -28 %). Työpaikkojen määrä tippui lähes jokaisessa ammattiryhmässä. Avoimia työpaikkoja oli eniten myyjille, toimisto- ja laitossiivoojille, lähihoitajille sekä myyntiedustajille.

Vaikka työvoiman kysyntä on vaimentunut, on osaajapula osin entistä vaikeampi ja koettelee edelleen monia toimialoja. Kriittisin toimialan on sote, jossa on laajasti pulaa eri ammattien työntekijöistä. Pulaa on erityisesti lääkäreistä, lähihoitajista, psykologeista ja sosiaalityöntekijöistä. Lähihoitajapula näkyy esimerkiksi ikäihmisten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, jonka palveluasumisen paikkoja on jouduttu sulkemaan työntekijäpulan takia.

Kone- ja tuotantotekniikan ammattilaisista on maakunnassa pulaa. Tekijöitä tarvitaan eri teollisuusalojen valmistus-, asennus- sekä kunnossapitotehtäviin. Metallialalle yritetään houkutella osaajia oppisopimuskoulutuksen kautta. Erityisosaamista vaativien asiantuntijatehtävien täyttäminen teollisuudessa ja rakennusalailla on ollut jo pitkään hankalaa. Koodaripula on helpottunut, mutta edelleen kokeneista koodareista on pulaa. Myös ravintola-alalla on paljon nuoria, joiden työkokemus tai alan koulutus ei ole riittävä – tämä näkyy alueella pulana ammattitaitoisista kokeista. Ylitarjontaa on erityisesti myyjistä, yleissihteereistä ja talonrakentajista. Kohtaanto-ongelmia on mm. satunnaistöiden tekijöillä sekä rakennusalan avustavilla työntekijöillä.

Koulutusratkaisuisissa tulisi pyrkiä joustaviin ratkaisuihin (myös työn ohessa). Elinkeinoelämän nopeat syklit tarvitsevat ketterää koulutusjärjestelmää, joka pystyy tarjoamaan etenkin aikuisille täsmä- ja täydennyskoulutusta. Koulutusta uudistetaan elinkeinoelämää tukevilla koulutusavauksilla. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä on aloittanut

turvallisuusalan perustutkintokoulutuksen. Elinkeinoelämä on toivonut sähkö- ja automaatiotekniikan insinöörikoulutusta Etelä-Karjalaan jo pidemmän aikaa. LAB-ammattikorkeakoulu aloittaa koulutuksen Lappeenrannassa syksyllä 2024.

LUT-yliopistossa aloittanut yhteiskuntatieteiden koulutus valmistaa yhteiskuntatieteilijöitä yksityissektorille liikkeenjohtoon sekä sen tutkimukseen. Yhteiskuntatieteen kandidaatin opinto-ohjelmaan valittiin 40 ja viestintätieteeseen 20 opiskelijaa. Yliopiston tavoitteena on, että uusi tiedekunta voisi tuoda yliopistolle vuoteen 2030 mennessä noin tuhat uutta opiskelijaa ja sata uutta henkilökunnan jäsentä. Lappeenrantaan perustettava sähkötekniikan professuuri keskittyy energiamurrokseen liittyvään järjestelmäteknikkaan ensimmäisenä Suomessa. Tuuli- ja aurinkovoimateknologia yleistyy sekä teollisuudessa että kiinteistöissä, joten alan osaamiselle on kysyntää.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Karjala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	--	0	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Lappeenrannan seutukunta Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Savitaipale, Taipalsaari	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	--	0	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Imatran seutukunta Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	--	0	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

11 Etelä-Savo

Taulukko 10. Avainluvut Etelä-Savossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	130 451	131 688	138 822	-0,9 %	-6,0 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	5 295	5 007	5 640	5,8 %	-6,1 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	566	510	709	11,0 %	-20,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	1 776	1 666	1 617	6,6 %	9,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,5	8,9	9,2	0,6 %-yks.	0,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	882	1 058	784	-16,6 %	12,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Savon maakuntastrategian kärjet ovat metsä, ruoka ja vesi – luonnonvarat ja luontoarvot, niihin liittyvä osaaminen ja niiden kestävä hyödyntäminen. Nämä on valittu perustuen Etelä-Savon suhteelliseen kilpailuetuun Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Etelä-Savon metsät ovat hyväkasvuisia, runsaspuustoisia ja täällä myös hakataan vuosittain määrällisesti eniten puuta Suomessa. Puuta jalostetaan maakunnassa erityisesti mekaanisesti, päätuotteina vaneri ja muut kerrostetut tuotteet. Tämän vuoden aikana alan pienentyntä kysyntää on sopeutettu lomautuksin. Puun jatkojalostamiseen olisi maakunnassa tarvetta ja potentiaalia. Puunjalostuksen prosesseihin liittyvää, kansainvälisesti

kilpailukyistä laitevalmistusta on sekä kemiallisen että mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kuitulaboratorio Savonlinnassa edistää metsä- ja teknologiateollisuuden kestävästä kehityksestä ja resurssien järkevää käyttöä.

Teknologiateollisuus on mekaanisen puunjälöstuksen ohella merkittävä työllistäjä Etelä-Savossa. Perusteellisuudessa on useita vahvoja yritysryppäitä, esim. konepajoja ja muovituotteiden valmistajia. Maakunta on sijainniltaan hyvässä paikassa, etäisyydet ja yhteydet Suomen talouskasvun vahvimpiin alueisiin sekä kansainvälisen toiminnan solmu-kohtiin ovat kohtuulliset. Muutamat yritykset investoivat kasvuun ja kansainvälistymiseen ja niillä on suunnitteilla tai meneillään mittavia investointeja. Hyvät logistiset yhteydet ja kehittäminen ovat tärkeää alueen teollisuudelle ja vihreän siirtymän edistämiseksi.

Vihreä siirtymä, satsaukset uusiutuvaan energiaan ja resurssitehokkuuteen näkyvät Etelä-Savossa käynnistyneissä tai valmistelussa olevissa yrityshankkeissa laajasti. Yritykset ovat panostaneet digiosaamisen kehittämiseen, toimintaympäristön muutoksien tuomiin haasteisiin ja vihreään siirtymään. Energiatehokkuus ja varsinkin aurinkoenergia kiinnostavat yrityksiä Etelä-Savon tärkeillä toimialoilla, erityisesti matkailuyrityksissä. Tuulivoiman rakentamisessa on ollut rajoituksia Itä-Suomessa, mutta kuitenkin Niinimäen tuulivoimahanke Pieksämäellä on siirtynyt rakennusvaiheeseen ja sen arvioidaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä.

Ruokaan liittyvät vahvuudet perustuvat vahvaan raaka-ainepohjaan, erikoistuneeseen tuotantoon ja luomuun. Etelä-Savossa on useita merkittäviä elintarviketeollisuusyrityksiä. Saimaan alueesta on kehittymässä Euroopan ruoka- ja kulttuurimatkailun keskus, D.O. Saimaa -alkuperämerkki (Designation of Origin) kertoo, että tuote valmistettu Saimaan seudulla korkeita laatukriteerejä noudattaen. Alue sai European Region of Gastronomy -tittelin vuodelle 2024. Työtä tehdään Etelä-Savon, Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan maakuntien laajalla ylimaakunnallisella yhteistyöllä. Valinta tuo Itä-Suomeen kansainvälisiä ja kotimaisia vierailijoita, uudenlaisia ruuan ja kulttuurin yhdistäviä tapahtumia sekä ruoka-alan kilpailuja.

Vesiteeman vahvuuksina ovat imagomielessäkin merkittävät ja puhtaat vesistöt sekä jätevesien käsittelyyn kytkeytyvä osaaminen. Vesiosaamisen puolella Blue Economy Mikkeli -osaamiskeskus kokoaa vesialan osaajat yhteen uuden Mikkelin uuden jätevesilaitoksen yhteyteen keskittyen vesihuollon kiertotalouteen ja digitalisaatioon. EcoSairilan yritysalue tarjoaa kiertotaloutta hyödyntäville yrityksille monipuolisen toimintaympäristön. Teollisten ja yhdyskuntien jätevesien käsittelyyn erikoistuneita, korkeatasoisia yrityksiä on maakunnassa muutama.

Maakunnan väestö sekä vähenee että vanhenee. Sekä työikäisten että työllisten määrä laskee. Ilmiöllä on vakavia seurauksia. Väestökehitys vaikuttaa myös julkisiin palveluihin. Paikallismarkkinat heikkenevät, vaikka matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat erityisesti kesäkautena kysyntätilannetta parantavatkin. Markkinoiden heikko kehitys keskittää toimintoja entisestään, vähentää kilpailua sekä erikoistumisen mahdollisuuksia. Edessä on näiden palvelujen (koulutus, sote ym.) sopeuttaminen, mikä vaikuttaa myös yksityisten palvelujen kysyntään. Nyt taantumassa työvoiman saantivaikkeudet Etelä-Savossa ovat vähentyneet ja niitä on lähinnä sosiaali- ja terveystaloudissa.

Infrastruktuurin säilyttäminen nykytasollakin on haasteellista. Valtakunnallinen kilpailu julkisista investoinneista tulee olemaan kovaa, ja koko Itä-Suomella on entistä enemmän vaikeuksia pärjätä siinä kilpailussa. Harvaan asuttu alue tarvitsisi uusia ratkaisuja logistisen kilpailukykyensä parantamiseen. Tietoliikenneinfrastruktuurissa kaupunkien keskustojen ulkopuolella on vain joitakin yksittäisiä saarekkeita, joissa maakunta voi katsoa olevansa kilpailukykyinen. Alueen elinkeinorakenne on monipuolinen, yritykset ovat pääasiassa mikro- ja pienyrityksiä. Suurten veturiyritysten vähäinen määrä aiheuttaa osaltaan sen, että alueen TKI-toiminta ja keskimääräistä vähäisempää.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Savossa yritysten suhdannenäkymät ovat parhaat koko maassa, osoittaa syksyn pk-yritysbarometri. Venäjän hyökkäyssota näkyy Etelä-Savossa hieman muuta Suomea harvemmin kielteisinä vaikutuksina pk-yritysten liiketoimintaan. Etelä-Savossa katsotaan luottavaisin mielin tulevaan, mikä on tärkeä uutinen alueen elinvoiman kannalta.

Alueen odotukset ovat kehittyneet myönteisesti talouden heilahteluista huolimatta. Etelä-Savon pk-yritysvaltainen ja monipuolinen yrityskehitys on selvinnyt kohtuullisen hyvin viime vuosien kriiseistä. Positiiviselle vireelle selitys löytyy myös ulkomaankaupasta. Etelä-Savon ulkomailla toimintaa harjoittavat pk-yritykset toimivat selvästi muuta maata enemmän Yhdysvalloissa ja Kanadassa, mikä voi näkyä positiivisesti kansainvälisen kaupan näkymissä syksyn pk-yritysbarometrin mukaan.

Valtakunnallisesti taloustunnelmat maan pk-yrityksissä ovat yhä vaisut. On silti tärkeää huomata varovainen käänne parempaan, koska Venäjän hyökkäyssodan ja energiakriisin vaikutukset ovat selvästi tasaantuneet. Myönteistä on myös, että pk-yritykset pyrkivät pitämään nykyisestä henkilöstöstään kiinni.

Etelä-Savon pk-yrityksistä 32 prosentilla on tutkimus- ja kehittämistoimintaa, kun koko maassa osuus on 22 prosenttia. Aktiivinen T&K-toiminta on merkki uskosta tulevaisuuteen, ja se parantaa pidemmällä aikavälillä alueen suhdannetilannetta. Etelä-Savossa on ensimmäisenä maakuntana Suomessa laadittu TKI-tiekartta⁵, jossa nimenomaan yritysten kehittämistoimet on nostettu keskiöön.

Finnveran mukaan näkymät Etelä-Savossa ovat ”sumuiset”. Investointeja on liikkeellä (ainakin Finnveralla, ja samaa kuuluu pankeista) todella vähän. Korkojen nousu, inflaatio ja muutoinkin epävarma tilanne koko talouskehityksen suhteen vaikuttaa siihen, ettei peliliikkeitä oikein uskalleta tehdä.

Maataloustukia hakeneiden maatalojen määrä painui Etelä-Savossa ensimmäistä kertaa alle kahden tuhannen. Laskusuunta on jatkunut tasaisena viimeiset vuosikymmenet ja vuonna 2023 lasku oli hieman edellisiä vuosia jyrkempi (noin 4 %). Maito ja naudanliha muodostavat Etelä-Savossa reilusti yli puolet maatalouden markkinatuloista. Molempien tuotteiden hinnat hienoisesti nousivat vuonna 2022, mutta erityisesti maidon tuottajahinta on taas vuoden 2023 puolella kääntynyt laskuun Tuotantokustannukset, ovat edelleen hieman nousseet, vaikkakin mm. energian pahimmat hintapiikit koettiin vuodenvaihteessa 2022/2023. Merkittävimpien tuotantosuntien (maito, naudanliha) uudisinvestoinnit olivat alkuvuonna 2023 pysähdyksissä. Investoijat odottelivat rahoitustukihakujen avautumista. Keväällä hakujen avauduttua investointitukien kysyntä on kuitenkin ollut kohtuullisen korkealla tasolla.

Kasvukausi 2023 oli Etelä-Savossa melko hyvä ja satotasot kohtuullisia. Kotieläintilojen rehuomavaraisuus on siis melko hyvä. Alkutuotannon kausityövoiman tarve ja saatavuus pohdituttivat keväällä, mutta kesä näyttää siltäkin osin sujuneen pelättyä paremmin, viljelytoimet ja sadonkorjuu marja- ja vihannestiloilla saatiinkin kohtuullisesti suoritettua. Noin 1 700 kausityöntekijän lisäksi Etelä-Savon puutarhayrityksissä työskentelee useita satoja ulkomaalaisia, jotka ovat vakiintuneesti tulleet pääasiassa Ukrainasta ja Venäjältä. Maatilat ja puutarhat ovat olleet aktiivisia ja jopa hakeneet tuttuja perheitä Ukrainasta turvaan sodan jaloista. Viranomaiset ja sidosryhmät ovat suunnitelleet ja myös toteuttaneet joi-takin aktivointitoimenpiteitä kausityövoimaongelman ratkaisemiseksi. Kausityövoiman lisäksi työvoimapula koettelee maataloustuotantoa laajemminkin. Erityisesti maatalouslo-mittajista on pulaa.

---

5 Etelä-Savon TKI-tiekartta 2030- Etelä-Savon Maakuntaliitto (<https://www.esavo.fi/tki-tiekartta-1>)

Maatilat ovat investoineet melko aktiivisesti uusiutuvan energian tuotantoon. Erityisesti aurinkoenergian hyödyntäminen on kiinnostanut ja kiinnostaa edelleen. Intensiivisesti toimivan maatilalan energian kulutus on melko suurta ja energian hinnalla on suuri vaikutus tuotannon kannattavuuteen. Kannattavuus ja mm. ympäristö- ja ilmastovaatimusten täyttämisen mietityttävät maatalousyrittäjiksi aikovia uusia yrittäjiä. Nuorten viljelijöiden aloitustukia ei vuoden 2023 aikana ole haettu vielä yhtään kappaletta.

Viljelijöiden jaksamista on koetellut lomituspalvelujen saanti. Vuosilomia ei aina ole voitu pitää ja sijaisavun saamisessa on ollut vaikeuksia. Metsäkatoasetuksen toimeenpanossa on edelleen kysymysmerkkejä, miten se vaikuttaa lypsykarjan ja muun nautakarjan investointeihin. Valtion on pikimmiten saatava ohjeistus valmiiksi, miten metsäkatoasetus tulkitaan Suomessa ja päätettävä vastuukysymyksistä vahinkotilanteissa.

Yksityiseksi luettavat metsänomistajat ovat suunnitelleet metsänkäyttöilmoituksiin pohjautuvan hakkuuaikomustilaston perusteella metsiinsä 2023 noin 3 % vähemmän hakkuita verrattuna vastaavaan ajankohtaan vuodelta 2022 (viikko 37). Kaikkien metsänomistajien osalta hakkuiden suunnittelu etenee kuitenkin edellisvuoden tasolla. Metsänomistajat ovat hyödyntäneet alkuvuonna metsänhoitotöihin kemera-tukea jopa kolmanneksen vuotta aiempaa enemmän. Elokuun loppuun mennessä tukea töihin maksettiin noin 1,2 miljoonaa euroa. Hyödyntämistason taustana toimii tukijärjestelmä uudistus 2024 vuoden alusta METKA-kannustejärjestelmään, jonka vuoksi tukihakemuksia voi tehdä vanhan järjestelmän piirissä vain lokakuun 2023 alkuun. Myös metsäluonnonhoitoon varattuja tukia on hyödynnetty Etelä-Savossa aiempaa rivakammin. Esimerkiksi metsätalouden ympäristötuen maksatus elokuun lopun tilanteessa on 9 % aiempaa vuotta enemmän ollen noin 240 000 €.

Metsäsektorin näkymät alan maakunnallisten toimijoiden mukaan ovat muuttuneet tulevaisuudenkuvan osalta synkiksi. Rakentamisen hiipuminen näkyy mekaanisen metsäteollisuuden nojaavassa Etelä-Savossa hiipuneina tuotantomäärinä sekä lomautuksina.

Sahateollisuuden tulevaisuuden näkymät ovat vaikeat. Monilla sahoilla on kesäkaudella 2023 ollut tuotannonrajoituksia ja lomautuksia eikä odotukset vuoteen 2024 näytä nykytilaa lohdullisemmilta. Erityisesti kotimaan markkina koetaan haastavana. Myös vientipuolella on tarve löytää uusia kanavia, jotta tuotannon taso voidaan säilyttää. Aiempien vuosien tulokunto on mahdollistanut investointipäätökset tulevaan. Uusia ja suurempia panostuksia ei ole näköpiirissä. Ajankohtaisesti työvoimasta ei ole pulaa, mutta suhdanteiden kääntyessä nousuun palaa asetelma osaavan työvoiman saatavuushaasteista.

Rakentamisen kokonaisvolyymiin ennustetaan Suomessa peräti 10 %:n laskua 2023, mikä painaa koko kansantalouden kasvun miinukselle. Asuntorakentaminen supistuu valtakunnallisesti peräti 38 % ja korjausrakentaminenkin supistuu 4 % vuonna 2023. Rakentaminen

hidastuu Etelä-Savossa vuonna 2023. Maakunnassa rakentamisen kokonaisvolyymi kääntyi laskuun loppuvuonna 2022. Etelä-Savossa asuntorakentaminen kohtaa korkojen nousun ja kuluttajien luottamuksen romahduksen asettamia haasteita. Inflaatio yhdistettynä korkojen nousuun on hyydyttänyt asuntokaupan.

Myös kunnilta ja hyvinvointialueelta puuttuu rahoitusta, joka uhkaa julkisia palvelurakentamishankkeita. Maakunnan liike- ja toimistorakentamisen lasku jatkui ja myös orastanut elpyminen teollisuus- ja varastorakentamisessa taittui laskuun 2022. Savonlinnan seudulla rakennetaan aikaisempia vuosia vilkkaammin, mutta kaupungin vuoden 2023 investointibudjetti on pienempi kuin 2022.

Rakennusten korjausvelka on kasvanut matalan investointitason aikana ja rahoituksen kallistuminen kääntää myös korjausrakentamisen laskuun vuonna 2023. Pitkällä aikavälillä rakennusala vaivaa koko maakunnassa osaavien toimihenkilöiden pula ja tulevaisuuden rakentajien houkuttelemiseksi alalle tarvitaan kehitystyötä, jotta tulevat rekrytointitarpeet saadaan täytettyä. Rakentamisen työllisyys kääntyy maakunnassa laskuun 2023 loppupuolella, eikä nousua ole luvassa 2024. Alan on kuitenkin tehtävä jatkuvaa vetovoimatyötä ja työnantajamarkkinointia, jotta seuraavan kasvun tekijät saadaan alalle.

Rakennuskustannusindeksi nousi yhä yli 2 % elokuussa 2023 vuoden takaisesta. Rakentamisen kustannustason laskua ei ole näköpiirissä ja investointien lykkääminen näyttää aiheuttavan vain kustannustason nousua.

Vuoden alkupuolella alkanut teknologiateollisuuden kysynnän heikentymien on jatkunut. Tällä hetkellä aiemmin hankittu tilauskantapuskuri, joka kantoi vielä vuoden alkupuoliskon hyvin, alkaa olla suurelta osin poissa ja yleisten talousnäköpiirien epävarmuudesta johtuva asiakkaiden päätöksenteon hidastuminen johtaa siihen, että tilauskannat jatkavat laskuaan. Heinäkuun aikana kerätty tieto uusista tilauksista viesti siitä, että kysyntätilanne markkinoilla olisi kesän aikana jatkanut heikkenemistään. Tuolloin ei vielä ollut nähtävissä laajemmin viitteitä rajummasta käännteestä heikompaan, vaan kysynnän heikkeneminen oli edelleen verraten maltillista. Syksyn aikana tilanne ei ole kuitenkaan korjaantunut. Tietojen kerääminen on tällä hetkellä kesken, mutta alustavasti vaikuttaisi siltä, että yli puolitoinen vuosi jatkunut tilauskantojen heikentyminen jatkuu edelleen. Vieläkään ei ole nähtävissä, että olemassa oleva tilauskanta yhtäkkiä katoaisi kokonaan, vaan kasvu hyytyy hyytymistään uusien tilausten vähetessä edelleen. Myöskään palvelusektori ei tuo apua tilanteeseen, koska jo kesällä palveluala oli nollakasvutilanteessa. Kaikesta huolimatta edelleen vaikuttaisi siltä, että vauriot tämän vuoden osalta tulisivat jäämään kohtuullisen pieniksi, mutta näköpiirien heikkenemisen jatkuminen kesän jälkeen kasvattaa riskiä suurempienkin ongelmien ilmenemisestä loppuvuoden aikana.

Näkymät yritysten välillä vaihtelevat todella paljon. Siirtyminen kohti energia- ja resurssitehokkuutta sekä kiertotaloutta tukee lähtökohtaisesti suomalaisen teknologiateollisuuden, erityisesti elektroniikka- ja sähköteollisuuden kysyntää, mutta aiheuttaa suurta hajontaa yritysten välille. Tämä on nähtävissä myös Etelä-Savossa. Samalla toimialalla toimiva esim. talonrakentamista palveleva yritys joutuu parhaillaan miettimään sopeuttamista, kun taas sellainen yritys, jonka asiakkaat toimivat joko vihreän siirtymän tai puolustusteollisuuden parissa, haikailee osaavan työvoiman perään. Itse vihreään siirtymään puolestaan liittyy ensi vuodesta alkaen eri asteisia raportointivelvoitteita, jotka voivat aiheuttaa muutoksia yritysten liiketoimintaympäristössä. Vaikka raportointivelvollisuus koskee pääsääntöisesti vain suuria yrityksiä, monet pk-yrityksistä ovat osa isompien firmojen arvoketjuja. Vahvistaakseen omaa kestävyyttään raportointivelvolliset yritykset saattavat alkaa karsia toimitajia ja alihankkijoita, joista ei ole saatavilla läpinäkyvästi tietoa. Tähän ei välttämättä ole ainakaan pienemmässä yrityskokoluokassa osattu ehkä riittävästi varautua.

Suurimmalla osalla yrityksiä on parhaillaan sopeuttamistoimia meneillään tai niitä on suunnitteilla. Jatkoa ajatellen iso kysymys on, johtaako lomautusten ja irtisanomisten lisääntyminen kuluttajien tunnelmien miten jyrkkään laskuun. Jos kuluttajat säikähtävät ja alkavat varoa liikaa, vaikuttaa se hyvin negatiivisesti yksityisen kulutuksen kehitykseen ja isompien ongelmien uhka on ilmeinen.

Tällä hetkellä kokonaistilanne näyttää siltä, että loppuvuosi painuu ainakin jonkinasteiseen taantumaa. Se miten suurta supistuminen on, jää nähtäväksi ja on osin riippuvainen kuluttajien reaktiosta. Työllisyydessä on odotettavissa käänne heikompaan. Loppuvuoden aikana alkaa hahmottumaan miten syvä ja pitkä taantumasta tulee ja muuttuvatko lomautukset irtisanomisiksi, vai onko kyse hetkellisestä notkahduksesta.

Etelä-Savon elintarviketeollisuus on erikoistunut ja nojaa vahvasti pk- ja mikroyritysten toimintaan. Elintarvikeyritysten joukossa on myös isoja toimijoita kuten HKScan Finland Mikkeli, Moilas Oy ja Kruunu Herkku Oy. Elintarviketuotannossa on vahvan leipomo- ja valmisruoka-alan lisäksi erikoistumista gluteenittomaan tuotantoon sekä kalanjalostukseen. Uutena merkittävänä avauksena alueen elintarvikesektorille on Famifarmin täysin uudelleenlaisen tuotantomenetelmän, suljetun kerrosviljelmän, rakentaminen vihannesten viljelyyn. Viljelämä tulee Juvalla ja sen työllisyysvaikutus on arviolta 10 uutta työpaikkaa.

Etelä-Savon elintarviketeollisuuden etuna ovat alueen hyvä pohjavesi, monipuolinen raaka-ainetuotanto ja paikallinen tukkutoiminta, jonka kautta paikalliset tuotteet saadaan toimitettua ruokapalveluihin eri puolille Etelä-Savoa. Viime vuonna perustetun Etelä-Savon ruokaklusterin toiminnan myötä saadaan alueen ruoka-alan yrityksiin jatkossa entistä enemmän maakunnallista, valtakunnallista kuin kansainvälistäkin yhteistyötä.

Etelä-Savon elintarvikealan yrityksissä covid-pandemian vaikutukset olivat hyvin erilaisia riippuen toimialasta ja osittain pandemia heijastuu edelleen yrityksiin. Nyt lisänä ovat olleet energian ja raaka-aineiden kustannusten nousu. Esimerkiksi juomien valmistuksessa tämä näkyy tällä hetkellä panimotoiminnan keskeyttämisenä parilla toimijalla. Etelä-Savossa järvikalojen pyynti ja jalostus ovat valtakunnallisesti merkittäviä. Uusia avauksia ja kehitystoimintaa tehdään järvikalan jalostusasteen nostamiseen ja käytön lisäämiseen ruokapalveluissa.

Matkailun näkymät ovat hyvin sumuiset ja yritysten tilanne on haastava. Syksy ja talvi ollaan kotimaan kysynnän varassa ja kotimaan taantuma näkyy nyt siinä, että entistä tarkemmin mietitään kulutusta ja etsitään edullisia vaihtoehtoja myös lomailuun. Julkisen sektorin kysyntä kokouksille ja muille tilaisuuksille on kannatellut monta yritystä. Kesä oli kaksijakoinen – osalla meni erittäin hyvin ja osalla kohtuullisesti – kesän osalta ei ole tullut tietoon isoja pettymyksiä. Venäläisten täydellinen puuttuminen ja kotimaan taantuma ovat nyt ne tekijät, jotka tekevät tulevasta talvesta haastavan. Paitsi konkurseja niin myös yritysten lopettamisia on tapahtunut.

Kesän matkailu oli Savonlinnan seudulla kohtuullinen. Kesällä 2023 tuli ensimmäiset charter-lennot Savonlinnaan Frankfurtista ja Rotterdamista yhteistyössä Zonista GmbH:n, Voigt Travelin ja Business Finlandin kanssa. Charter -lentojen kautta on tavoitteena saada Keski-Euroopasta matkailijoita suoraan Savonlinnaan ja koko Järvi-Suomen seudulle.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Etelä-Savossa oli syyskuun lopussa noin 5 300 työtöntä, mikä on noin 300 enemmän kuin vuosi sitten. Lomautettuja oli Etelä-Savossa yli kolminkertainen määrä vuodentakaiseen verrattuna ja se selittää työttömyyden kasvun kokonaan. Työttömänä oli 3 200 miestä ja 2 100 naista. Elokuusta syyskuuhun työttömien määrä nousi runsaalla sadalla. Miesten työttömyysaste oli 11 % ja naisten 8 %. Etelä-Savossa oli elokuun lopussa yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita 1 781, heistä miehiä 1 134 ja naisia 647. Pitkäaikaistyöttömistä 64 % on miehiä. Kun talouden taantuma kohdistuu pahiten tuotannollisille miesvaltaisille ammattialoille, miesten pitkäaikaistyöttömyys uhkaa kasvaa.

Etelä-Savossa yritykset ovat toistaiseksi sopeuttaneet toimintaansa lähinnä lomautuksilla. Etelä-Savossa rakennusosalalla lomautettuja on tällä hetkellä vähän toistasataa eli vähemmän kuin mekaanisessa puunjalostuksessa, jossa lomautettuja on vajaa 200. Lomautetuista 84 % on miehiä.

Työvoiman kysyntä on selvästi niukentunut. Osalla Etelä-Savon yrityksiä menee tälläkin hetkellä hyvin, jolloin työntekijöillä on mahdollisuus siirtyä työllistävälle aloille. TEMin ja Tilastokeskuksen toteuttaman rekrytointivaikeusselvityksen mukaan Etelä-Savossa ja

Pohjois-Savossa oli viimeisten 4 vuosineljänneksen aikana vähiten työvoiman saantivaikeuksia, 44 prosentilla toimipaikoista, kun koko maan keskiarvo oli 52 %. Etelä-Savon alueellinen työlupalinjaus päivitetään vuoden vaihteeseen mennessä.

Haasteellisinta on täyttää avoimeksi tulevia lähihoitajien ja sairaanhoitajien työpaikkoja. Myös varhaiskasvatuksen opettajista ja sosiaalityön erityisasiantuntijoista on pulaa. Opettajan sijaisia on ollut vaikea saada. Tarjoilijoista on kesäkautena ollut pulaa, mutta syksypuolella paikkoja ei ole ollut avoinna. Kohtaanto-ongelmia on erityisesti ICT-alan tehtävissä. Ylitarjontaa on eniten talonrakentajista, kuorma-auton ja erityisajoneuvojen kuljettajista, kirvesmiehistä sekä yleissihteereistä. Rakennusalan taantuma heijastuu monille eri aloille. Puu- ja sahatavaran prosessityön tämänhetkinen ylitarjonta selittyy lomautuksilla. Puutavara-autonkuljettajia on tällä hetkellä lomautettuna, vaikka normaalitilanteessa heistä on niukkuutta.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Savo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	+
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	0	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Mikkelin seutukunta Mikkeli, Hirvensalmi, Kangasniemi, Mäntyharju, Pertunmaa ja Puumala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä	0	0	0
Työvoiman saatavuus	0	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Savonlinnan seutukunta Savonlinna, Sulkava, Rantasalmi ja Enonkoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	0	-	+
Työvoiman saatavuus	+	+	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pieksämäen seutukunta Pieksämäki ja Juva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	0	+	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

12 Pohjois-Savo

Taulukko 11. Avainluvut Pohjois-Savossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	247 689	248 363	251 570	-0,3 %	-1,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	10 783	9 757	10 698	10,5 %	0,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	1 219	1 190	1 520	2,4 %	-19,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	3 875	4 175	3 530	-7,2 %	9,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,6	8,7	9,4	0,9 %-yks.	0,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	2 657	3 993	2 036	-33,5 %	30,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjois-Savon elinkeinoelämän vahvuutena on eri seutukuntien kansainväliset vientiyri-tykset. Pohjois-Savon maakuntaohjelma 2022–2025 ja sitä täsmentävä toimeenpanosuunnitelma 2023–2024 linjaavat maakunnan vahvoiksi uudistuviksi elinkeinoaloiksi kone- ja energiateknologian, metsäteollisuuden ja elintarvikkeet sekä vahvistuviksi aloiksi hyvinvointiteknologian, matkailun, älykkään vesijärjestelmän ja biojalostuksen.

Kuopion seudun menestyksen yhtenä osatekijänä on monipuolinen ja useampaan vahvaan toimialaan pohjautuva elinkeinorakenne. Ylä-Savon vahvuutena on seudun metalli- ja teknologia-alan veturiyritykset, joiden rinnalle on syntynyt mittava alihankintaverkosto. Ylä-Savon keskeisiä vahvuuksia ovat elintarviketeollisuus, panimoteollisuus ja

maidontuotanto sekä maakunnan runsaita metsävaroja käyttävä puunjalostusteollisuus. Varkauden seudun vahvuudet ovat energiaosaamisessa ja tulevaisuuteen suuntautuvassa uusiutuvien energialähteiden kehittämisessä sekä tuottamisessa. Sisä-Savon seudun vahvuuksina puolestaan ovat kasvuhakuiset puunjalostus- ja metallialan perheyrietykset sekä kasvava elintarviketeollisuus. Koillis-Savossa on muutamia, alueen työllistämisenkin kannalta merkittäviä, metalli-, kivi- ja rakennusalan pk-yrityksiä.

Uhkakuvana, sekä Ylä-Savossa, Koillis-Savossa että Varkauden seudulla, voidaan nähdä elinkeinorakenteen yksipuolisuus, sillä seudut ovat kohtalaisen paljon muutamien veturiyritysten varassa. Yhtenä maakunnan yhteisenä heikkoutena, Kuopion seutua lukuun ottamatta, on maakunnan väestökehitys ja seutujen ikärakenne. Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja erityisesti vientiyritysten näkökulmasta myös alueen saavutettavuus huolestuttaa. Pohjois-Savo on tärkeä solmukohta, jolla on suuri merkitys kriisiaikoina ja kriittisten raaka-aineiden kuljetusten kannalta. Maakunnan infran korjausvelan vähentäminen ja infrarakentaminen teiden ja raideliikenteen osalta nähdään tärkeäksi tulevina vuosina. Valtion väyläverkon investointiohjelma vuosille 2023–2030 sisältää myös maakuntakeskusten välisten junayhteyksien matka-aikojen lyhentämiseen tähtääviä hankkeita. Väyläviraston tuoreet selvitykset osoittavat, että Savon radan välityskyvyn parantamiseksi tarvitaan pikaisesti mittavampia toimenpiteitä.

Useiden ennusteiden mukaan taantumien odotetaan edelleen jäävän lieväksi, mutta talous toipuu hitaammin kuin vielä kesällä arvioitiin. Maakunnan yrityksissä on kuitenkin merkkejä paremmasta. Liikevaihto-odotukset, kannattavuuden parantuminen ja toiveet viennin selkeästä kasvusta antavat odottaa selvästi myönteistä kehitystä seuraavien 12 kuukauden aikana. Yritykset näkevät liiketoiminnan kehittämisen esteinä yleisen suhdannetilanteen, työvoiman saatavuuden ja kustannustason kehityksen. Heikko suhdannekuva sekä alamaissa pysyttelevä yritysten investointihalukkuus ennakoivat rahoituksen kysynnän pysyttelevän heikkona.

Pitkittynyt epävarma tilanne, nopeasti kohonneet korot ja voimakas inflaatio ovat vaikuttaneet maakunnan yrityksiin eri tavalla. Osa yrityksistä odottelee yhä omien investointi- ja rekrytointipäätösten tekemistä, osa on kuitenkin ryhtynyt purkamaan kertynyttä investointivelkaa. Investointihakemusten läpimenoaika on hidastunut merkittävästi. Ohjelmakauden vaihtumisesta ja teknisistä ongelmista johtuneet yritystukien päätöksiin ja maksatuksiin liittyneet viivästykset ovat keskeisenä syynä investointien hitaaseen käynnistymiseen viimeisen kahden vuoden aikana. Tällä hetkellä rahoituksen kysyntä on koroista, inflaatiosta ja yleisestä epävarmuudesta johtuen vähäisempää viime vuoteen verrattuna, ja pankit ovat tulleet entistä valikoivammiksi omien asiakkaittensa ja rahoituksen kohdentamisen suhteen. Heikommin luokiteltujen yritysten rahoituksen saatavuus vaikeutuu entisestään, ja rahoituksen hintaerot yritysten välillä tulevat kasvamaan. Rahoituksen saatavuus vaikeutuu myös, jos investointi ei ole vihreää tai yritys vastuullinen. Rahoitusta on

kuitenkin tällä hetkellä tarjolla, mutta se ei riitä käynnistämään uusia investointeja. Rahoitusmarkkinoilla odotetaan talven aikana enemmän maksuvaikeuksiin ajautuvia yrityksiä. Käyttöpääoman tarpeet tulevat kuitenkin jatkossa kasvamaan, kun investoinnit yleistyvät.

Alueen vahva elintarviketuotanto on keskeisessä asemassa kansallisen huoltovarmuuden näkökulmasta. Maakunnassa käynnistyy syksyllä 2023 myös turvallisuusklusterin rakentaminen, mikä sitoo yhteen kaikki keskeiset toimijat. Pohjois-Savossa on kokonaisturvallisuuden kannalta keskeistä elinkeinotoimintaa, koulutusta, osaamista ja viranomaistoimintaa, joten alueella on hyvät valmiudet toimia turvallisuusalan veturina. Matkailun kehittäminen tulevaisuudessa saa uudet puitteet, kun Pohjois-Savo saa oman maakunnallisen matkailunedistämisorganisaation. Vihreän siirtymän kautta voi avautua merkittävää uutta liiketoimintaa.

Pohjois-Savon asukasluku on noin 248 400 ja se on asukasluvultaan Suomen kuudenneksi suurin maakunta. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2022 Pohjois-Savon väkiluku väheni 674 asukkaalla. Pohjois-Savon väestötappion taustalla ovat alhainen syntyvyys ja korkea kuolleisuus. Pohjois-Savo keräsi vuonna 2022 kuntien välistä muuttovoittoa 21 henkeä, kun vuotta aiemmin muuttovoitto oli 707. Tässä tulee huomioida, että korona aiheutti tilapäisiä muutoksia muuttoliikkeeseen. Kuopion ohella Tuusniemellä ja Rautavaaralla kuntien välinen nettomuutto oli positiivinen, kaikissa muissa negatiivinen.

Kuopion seutukunnan väkiluku kasvoi vuonna 2022 990 asukkaalla. Kuopion kaupungin väkiluku kasvoi 1 047 asukkaalla. Maakunnan kasvu nojaa pitkälti Kuopion runsaaseen muuttovoittoon. Ylä-Savon väkiluku laski vuonna 2022 830 hengellä. Ylä-Savossa suurin syy väestötappiolle on korkeasta ikärakenteesta johtuva kuolleisuus. Lisäksi kuntien välinen muuttotappio kaksinkertaistui vuodesta 2021. Sisä-Savossa väestö väheni 282 asukkaalla. Edellisvuonna seutu sai muuttovoittoa vielä 22 henkeä kun vuonna 2022 kuntien välinen muutto kääntyi negatiiviseksi (-110). Muuttoliikkeen ohella väestökatoa kiihdytti luonnollisen väestönkasvun heikkeneminen. Koillis-Savon seutukunnan väkiluku laski 151 henkeä. Väestötappiota nosti muuttotappion kasvu ja syntyneiden määrä suhteessa kuolleisiin. Varkauden seudun väkiluku laski 401 hengellä.

Pohjois-Savon väkiluku laski ennakkotietojen mukaan 139 hengellä tammi-elokuussa 2023. Vuonna 2022 väkiluku väheni samalla ajanjaksolla 474 hengellä. Vuonna 2021 väkiluku kasvoi 271 hengellä ja vuosina 2018–2020 se laski keskimäärin 848 hengellä. Kuntien välinen muuttoliike oli 173 henkeä tappiollinen, mutta ulkomailta muuttovoittoa kertyi 925 henkeä. Alkuvuoden väestönmuutostietojen pohjalta ei voi vielä kuitenkaan tehdä päätelmiä kuluvan vuoden tulevasta väestönkehityksestä. Tammi-elokuun tiedot antavat viitteitä siitä, että vuoden 2023 väestökehitys ei ole aivan yhtä heikko kuin vuonna 2022.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Syksyn Pk-yritysbarometrin mukaan Pohjois-Savon alueen pk-yrittäjien yleiset suhdannenäkymät kääntyivät pieneen nousuun ja ovat linjassa koko maan kanssa. Investointidotukset sekä henkilöstön määrän kasvuodotukset ovat koko maata heikkommat. Pohjois-Savon pk-yritysten liikevaihto-odotukset kääntyivät nousuun ja ovat koko maata korkeammalla tasolla. Liikevaihdon kannattavuus on kuitenkin edelleen haaste, johtuen vaikeista viime vuosista. Varkauden seudulla pk-yritysten näkymät ovat selkeästi yli koko maan keskiarvon. Maakunnan yritysten investoinnit riippuvat yleisen taloustilanteen kehityksestä ja Ukrainan sodan pitkittymisestä. Suhdannetilanteesta huolimatta, Kuopion alueen kauppakamarin selvityksen mukaan Pohjois-Savon veturivientiryityksillä on seuraavalle viidelle vuodelle suunnitelmissa investointeja 2,2 miljardin euron edestä, joiden arvioidut henkilöstövaikutukset ovat yli 2 000 henkeä. Veturiyritysten investointien siivittäjä kasvuvauhti vaikuttaa todennäköisesti myös positiivisesti alihankintaverkostoon.

Kuopio oli Suomen toiseksi vetovoimaisin kaupunki kolmatta vuotta peräkkäin T-Median tekemässä kymmenen suurimman kaupungin Vetovoima ja pitovoima -tutkimuksessa alkuvuonna 2023. Alueiden tutkimus 2023 -elinvoimavertailussa Siilinjärven sijoitus kunta-kohtaisessa listauksessa on 40, Kuopion ollessa sijalla 38. Vuonna 2022 tehdyssä Alueiden tutkimuksessa Siilinjärven sijoitus oli 56. ja vuonna 2021 62. Kuopion seudun vetovoima on hyvä, ja kaupan, logistiikan ja teollisuuden alan toimitilojen ja yritystonttien kysyntä on edelleen vilkasta. Kuitenkin uusien rakennuslupahakemusten suhteen on jo selkeästi hiljaisempaa. Kuopion asemakaavaohjelma on hyvin vahvasti elinkeinopainotteinen. Savilahden kampusalueen rakentaminen etenee ja esimerkiksi puolustusvoimien entiseen luolastoon rakennettava liikunta- ja tapahtumakeskus avataan vuonna 2024. Yritystontteja kaavoitetaan Pieneen Neulamäkeen, sekä Sorsasaloon. Matkailua vahvistetaan Tahkovuorelle sijoittuvilla kaavamuutoksilla.

Sisä-Savon seudulla on viimeisten vuosien aikana investoitu runsaasti rakennuksiin, koneisiin ja laitteisiin, ja nyt yrityksissä odotellaan tuottavuutta ja kasvua. Koillis-Savossa alueen yrittäjäkunnalla ei ole juurikaan kasvu- tai investointisuunnitelmia. Ylä-Savossa on investoitu erityisesti julkisella puolella. Uimahallirakennus valmistui huhtikuussa ja useita kouluhankkeita on toteutettu ja toteutumassa. Iisalmen kulttuurikeskus, Tietotalo ja Lidl myymälä ovat suunnitteilla. Normet Group Oy:lle on varattu 7,4 hehtaarin tontti, joka kaksinkertaistaisi yhtiön Iisalmen-toimipisteen koon. Puuteollisuusyritykset Iisalmen Sahat Oy ja Anaika Soinlahti Timber Oy saivat tuottavuutta parantaviin investointeihin yritysten kehittämisavustusta. Varkauden seudulla yritykset ovat tehneet viime vuosina isoja investointeja. Leppävirtalainen HögforsGST jatkoi vahvaa kasvuaan ostamalla ruotsalaisen SWEP International AB:n kaukolämmönjakokeskusliiketoiminnan. Varkauden seutukunnassa investoidaan paljon vihreään siirtymään ja energiatuotantoon. Pohjois-Savon ilmastokatsauksen mukaan Pohjois-Savoon on suunnitteilla lukuisia vihreän siirtymän investointeja. Mikäli hankkeet etenevät suunnitellusti, maakuntaan odotetaan

rakennettavan yli 300 tuulivoimalaa ensi vuosikymmenen loppuun mennessä. Teollisen mittaluokan aurinkovoimahankkeita on suunnitteilla Joroisiin, Suonenjoelle ja Leppävirralle. Pohjois-Savoon on suunnitteilla myös useita uusia biokaasulaitoksia. Suomen Lantakaasu Oy suunnittelee Kiuruvedelle Suomen suurinta biokaasulaitosta. Kiuruveden nesteytetyn biokaasun tuotantolaitoksen lisäksi yhtiö suunnittelee kahta pienempää biokaasun tuotantolaitosta Sonkajärvelle ja Varpaisjärvelle.

Maataloudessa viljasatoarvio on noin viidenneksen pienempi kuin viime vuoden viljasato. Erityisesti ohrasato on pienentynyt. Lannoitteet ovat halventuneet alkuvuodesta merkittävästi, mikä on alentanut kustannuksia, mutta nyt hinnat ovat taas nousussa. Markkinamarginaalien kehitys on tullut viiveellä ja viive on syönyt maatilojen kassavaroja. Nyt markkinamarginaalit ovat hyvällä tasolla. Korkojen nousua niissä ei kuitenkaan huomioida. Maatalouden pitkään jatkunut heikko kannattavuus näkyy maatilojen taseissa ja maksuvalmiudessa. Maatilojen investointikynnys on korkea nykyisellä korkotasolla. Yhteensä maatalouden investointiavustusta on kuluneen vuoden aikana myönnetty 84 hankkeelle yhteensä 2,33 miljoonaa euroa. Päätökset saaneissa hankkeissa korostuvat erityisesti energiainvestoinnit, eläinten hyvinvointiin panostaminen sekä ympäristön tilaa parantavat investoinnit.

Kaupanala investoi parhaillaan voimakkaasti. Osuuskauppa Peeässä rakentaa uudet kaupat Vesannolle, Tervoon ja Karttulaan. Kuopiossa Kesko on aloittanut kolmannen K-Citymarketin suunnittelun Kuopion Haapaniemelle, mikä valmistuisi vuonna 2025. Kesko investoi myös nykyisen kauppaverkoston laatuun remontoimalla ja uudistamalla K-Market Petosen sekä K-Citymarket Päivärannan. Heinäkuussa avattiin Onninen Mega Express -myymälä, joka palvelee teknisen tukkukaupan yritysasiakkaita. Kespron noutotukku puolestaan avautuu vuoden 2024 alussa.

Rakennusalan tilanne on yleisesti muuttunut kevään jälkeen vielä epävarmemmaksi. Uusien rakennushankkeiden ja -lupien määrä on vähentynyt merkittävästi. Vuosi 2024 tulee olemaan alalla todella hankala. Pohjois-Savon alueella rakennusalan yritykset joutuvat lomauttamaan ja irtisanomaan henkilöstöä. Pohjois-Savossa yhdeksäntoista rakennusalan yritystä on hakeutunut tammikuun ja syyskuun välisenä aikana konkurssiin, mikä on enemmän kuin 2020–2022 koko kalenterivuosien aikana. Useita konkurssseja ennakoidaan tapahtuvan rakennusalan pk-yrityksissä ja pörssiyrityksissä seuraavan vuoden aikana. Töitä riittää vielä kuitenkin korjausrakentamisessa ja toimitilarakentamisessa ja alalle on tulossa myös uusia pienempiä yrityksiä ja itsensä työllistäjiä.

Rakennusalan tilanne heijastuu myös muille toimialoille, kuten kuljetusalalle. Pohjois-Savossa teollisuusrakentamisen puolelta ei kuljetusalalle ole tullut tarjouspyyntöjä ensi kevättä koskien, kuten aiempina vuosina. Rakennusalan tilanne vaikuttaa myös maanrakennusurakoiden määrään. Elintarvikekuljetusten tarve puolestaan on pysynyt ennallaan

ja pientä kasvua saattaa olla luvassa. Kuljetusalalla yritysten määrä on vähentymässä, kun ikääntyneet yrittäjät ja osa pienyrittäjistä lopettavat toimintaansa. Yritysten keskimääräinen koko kuitenkin kasvaa ja autojen kappalemäärät nousevat, vaikka yrityksiä on vähemmän. Yleisesti kuljetusalalla pohditaan käyttövoimaan liittyviä investointeja, koska polttoaineen hinta on korkea ja tällä hetkellä suurin yritystoiminnan kasvun ja kehittämisen este. Itä-Suomessa kolmen maakunnan barometrikyselyn perusteella on kuljetusmäärien kehityksessä keskivertoa positiivisempi näkymä. Vuonna 2025 kuljetusten kilometrimääräennuste on jo 90 miljoonaa kilometriä, mikä on valtava kasvu ja aiheuttaa paineita tiestön kunnolle.

Luonnonvarakeskuksen metsäsektorin suhdannekatsauksen mukaan metsäteollisuustuotteiden kysyntä keskeisillä markkina-alueilla on heikentynyt selvästi. Rakennusalan vaikutukset välittyvät metsäteollisuuden kotimaan tuotantoon, vientiin, hakkuumääriin ja puukauppaan. Tämä vaikuttaa erityisesti Sisä-Savon seudun, jossa on paljon metsä- ja puutuoteteollisuutta, elinkeinoelämään.

Teknolohiateollisuudessa nykyinen tilauskanta on pitänyt tuotantoa yllä, mutta tilauskannat ovat lähteneet laskemaan. Odotettavissa on, että tilauskannat kääntyvät nousuun kesän 2024 aikana. Kysyntä voi kasvaa nopeasti, jolloin työvoiman saatavuus aiheuttaa toimialalla ongelmia. Teknolohiateollisuudessa vihreä siirtymä ja EU-kestävyyseraportointivelvollisuus todennäköisesti lisäävät myös alihankkijoiden tekemiä vihreään siirtymään liittyviä investointeja, viimeistään, kun alihankkijoiden hiilipäästöt lasketaan osaksi pörssi-yhtiöiden hiilipäästöjä.

Pohjois-Savossa matkailutoimialalla on vireillä ennätysmäiset investoinnit. Yksi maakunnan merkittävistä alueista matkailun kehittämisen näkökulmasta on Tahkon alue, jonne on luvassa lisä- ja täydennysrakentamista. Osuuskauppa PeeÄssä investoi 28 miljoonaa Pohjois-Savon matkailun kehitykseen panostamalla Kuopiossa, Iisalmessa ja Tahkolla sijaitsevien hotellien kehitykseen. Isoimmat 17 miljoonan euron uudistustyöt tehdään Break Sokos Hotel Tahkolla. Tahkon hotellin uudistustyöt alkoivat alkuvuodesta 2023 ja niiden on tarkoitus valmistua vuoden 2024 aikana. Iisalmen Original Sokos Hotel Koljonvirta uudistettiin kesällä 2023. Tahkolle sijoittuva Panorama Resort, joka avataan marraskuussa 2023, tulee sisältämään ravintolan, maisemahotellin ja metsäkylpylän. Kuopion satamaan avautui järvimatkailukeskus, Joroisiin ylellinen lomakylä ja Tervon Koskisydämessä rakennettiin uusia maisemasviittejä kesällä 2023. Kuopion Bellanrantaan rakennetaan loppuvuodesta 2023 yhdeksäntoista korkeatasoista puurakenteista rantasviittiä. Rantasviittien ympäröimä alue maisemoidaan taidepuistiksi. Lisäksi Saanan viereen sijoittuva kuusikerroksinen hotelli on suunnitelmassa toteuttaa lähivuosina.

Pohjois-Savossa on ollut kuluvan vuoden aikana konkurseja hieman normaalia enemmän. Tilastokeskuksen aloittaneet ja lopettaneet yritykset tilaston mukaan Pohjois-Savossa vuoden 2023 ensimmäisen kvartaalin aikana aloittaneita yrityksiä oli 410 ja lopettaneita 380. Kuopion uusyrityskeskukseen kautta yritysten perustamisinto on pysynyt lähes ennallaan, mutta liikevaihdon, työllistämisen ja investointien tavoitteet ovat aiempaa vaatimattomampia. Varsinkin terveydenhoitoon ja hyvinvointiin liittyvä yrittäjyys on kasvanut. Myös rakennusalan pieniä remontointiin keskittyviä yrityksiä perustetaan edelleen. Tammikuun ja elokuun välisenä aikana starttirahaa on myönnetty 200 aloittavalle yrittäjälle. Starttirahakemuksia tuli alkuvuonna keskimäärin parikymmentä kuukaudessa, ja kesän alusta lähtien määrät ovat hieman kasvaneet.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Pohjois-Savon työllisyysaste vuoden 2023 toisella neljänneksellä oli 74,3 %. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta Pohjois-Savossa oli syyskuussa 9,6 %, mikä on 0,9 prosenttiyksikköä viime vuotta korkeampi. Koko maan työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli syyskuussa 9,4 %.

Seutukunnittain tarkasteltuna työttömien määrät kasvoivat syyskuussa kaikilla Pohjois-Savon seuduilla. Työttömien miesten määrä kasvoi vuoden takaiseen verrattuna 13,3 % ja naisten työttömyys 6,4 %. Työttömien määrä maakunnassa on ollut edellistä vuotta korkeampi ja pysyi elokuuhun saakka vuoden 2021 alapuolella. Syyskuussa työttömien määrä ylitti vuoden 2021 syyskuun lukeman. Lomautettujen määrä on puolessa vuodessa vähentynyt 33,8 % kuten normaaliin kausivaihteluun kuuluu, mutta kasvanut vuoden takaiseen verrattuna 193,5 %. Lomautetuista miehiä oli syyskuussa 80,1 % ja naisia 19,9 %. Kaikista lomautetuista 44,6 % on rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöitä. Vuoden takaiseen vastaavaan ajankohtaan verrattuna kasvua kyseisen ammattiryhmän lomautetuissa on 161,8 %.

Pitkäaikaistyöttömiä oli Pohjois-Savossa syyskuun lopussa 3 875, mikä on 7,2 % vuoden takaista vähemmän. Pitkäaikaistyöttömyys on laskenut Ylä-Savon, Kuopion ja Varkauden seutukunnissa vuoden takaiseen verrattuna. Pitkäaikaistyöttömissä suurin ammattiryhmä on rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät. Syyskuussa Pohjois-Savossa oli 1 000 ulkomaalaista työtöntä työnhakijaa, mikä on 46 % enemmän kuin viime vuonna. Suurin kansallisuusryhmä on ukrainalaiset (420 henkilöä), toisena tulevat venäläiset (110 henkilöä).

Pohjois-Savossa on pulaa erityisesti sote-alan osaajista. Hyvinvointialueisiin siirtymisen hankaloitti lääkärien ja muun hoitohenkilökunnan saatavuutta useissa kunnissa. Osa hyvinvointialueen työntekijöistä on siirtynyt töihin yksityiselle sektorille tai suuntautunut kokonaan toiselle alalle. Pohjois-Savossa lähihoitajista on suuri työvoimapula, vaikka samaan aikaan lähihoitajia on reilusti työttöminä työnhakijoina. Myös osaavista

toimistotyöntekijöistä, teollisuuden työntekijöistä, koodaajista, raskaan kaluston kuljettajista ja metsätöiden osaajista on edelleen maakunnassa pulaa. Majoitus, ravitsemis- ja matkailupalvelut toimialan haasteena on ammattitaitoisen työvoiman löytäminen, vaikka samaan aikaan toimialalla on paljon työttömiä työnhakijoita. Toimiala kärsii kohtaanto-ongelmasta niin Pohjois-Savossa kuin myös valtakunnallisesti. Haastetta lisää se, että varsinkin matkailukohteet sijaitsevat usein keskustojen ulkopuolella, minne ei ole julkista liikennettä, jolloin työntekijöiden kulkuongelmat korostuvat. Lisäksi epätyypilliset työsuhteet, kuten osa-aikatyö ja työsuhteiden määräaikaisuus, vähentävät kiinnostusta alan työtehtäviin. Matkailuinvestointien myötä työvoimalle on tulevaisuudessa vielä entistä enemmän kysyntää.

Yhteishankintakoulutuksille on ollut kuluneen vuoden aikana kysyntää. Neljäkymmentä pohjoissavolaista yritystä on hyödyntänyt RekryKoulutusta osaavan työvoiman saamisessa ja niihin on sidottu rahaa noin kaksi miljoonaa euroa. RekryKoulutuksissa on ollut tänä vuonna avoinna 170 opiskelijapaikkaa, mikä on lähes saman verran kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Eniten RekryKoulutuksia on toteutettu kuljetusalalle. Vastaavasti edellisenä vuonna koulutuksia järjestettiin eniten kuljetusalan sekä teknologia-alan yrityksiin.

Rakennusteollisuudessa lomautuksia ja irtisanomisia on jokaisella seutukunnalla enemmän kuin viime vuonna vastaavaan ajankohtaan. Alkuvuodesta rakennusyrityksillä oli vielä pulaa osaavasta työvoimasta. Odotettavissa on, että loppuvuoden aikana tilanne muuttuu niin, että työvoimasta on ylitarjontaa. Osaavaa työvoimaa on poikkeuksellisen paljon saatavilla toimialan yrityksiin, joilla on rekrytointitarpeita. Metsäsektorin suhdannekatsauksen mukaan Suomen sahatavaran viennin ja tuotannon ennustetaan laskevan kahdeksan prosenttia viime vuodesta. Vuonna 2024 Suomen sahatavaran tuotannon ja viennin ennustetaan vahvistuvan vain hieman kuluvasta vuodesta. Tästä johtuen lomautukset voivat sahateollisuudessa yleistyä.

Uusia avoimia työpaikkoja maakunnassa on ollut huomattavasti vähemmän kuin vuosina 2022 ja 2021, joina työvoiman kysyntä Pohjois-Savossa oli normaalia vilkkaampaa. Tammi-syyskuun aikana uusia avoimia työpaikkoja Pohjois-Savossa oli 31 600, mikä on noin neljänneksen vähemmän (26 %) kuin edellisen vuoden vastaavalla ajanjaksolla. Suhteellisesti eniten työpaikat ovat vähentyneet maanviljelijät, metsätyöntekijät ym. ryhmässä (-43 %) sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ryhmässä (-39 %).

Kauppakamarien kyselyn mukaan 59 prosentilla yrityksistä on pulaa osaavasta työvoimasta, ja 66 prosentilla yrityksistä kertoo osaajapulan rajoittavan yrityksen kasvua sekä liiketoiminnan kehittämistä. Suurin pula on ammatillisista osaajista. Osaavan työvoiman saatavuus ja kohtaanto-ongelma ovat muodostuneet työllisyyden kasvun ja samalla yritysten kasvun esteeksi myös Pohjois-Savossa. Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman tilaston mukaan 48 % työvoimaa etsineistä toimipaikoista koki rekrytointiongelmaa

Pohjois-Savossa vuonna 2022. Isoimpana rekrytointiongelmiana koettiin hakijan kokemuksen puute (81 %). Se oli myös samalla suurin yksittäisen syyn saama prosenttiosuus, kun tarkastellaan kaikkia ELY-alueita. Neljän viimeisimmän vuosineljänneksen rekrytointiongelmiin keskiarvo Pohjois-Savossa on 44 %. Yritysten kokemukset pitkään jatkuneista rekrytointiongelmista näkyvät siinä, että pohjoissavolaiset yritykset pyrkivät pitämään kiinni osaavasta henkilöstöstään eri keinoin välttääkseen irtisanomisia. Tämä näkyy muun muassa lomautusten määrän kasvuna ja erilaisia työaikajärjestelyinä.

ICT-osaajapula nousee myös esiin yhtenä keskeisenä yritysten kasvua ja kansainvälistymistä hidastava tekijänä. Kuopiossa toimintaansa aloittaa yksityinen ja yritysveltoinen koodikoulu Koodi/Sisu ry. Ensimmäisten opiskelijoiden haku koodikouluun käynnistyy marraskuussa 2023. Alueellisesti merkittävää on myös, että Itä-Suomen yliopisto sai oikeuden tekniikan koulutukseen ja diplomi-insinöörien koulutus käynnistyi syksyllä 2023 kestävien materiaalien ja tuotteiden koulutusohjelmassa Joensuussa ja teknillisen fysiikan koulutusohjelmassa Kuopiossa.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Savo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kuopion seutukunta Kuopio, Siilinjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Varkauden seutukunta Joroinen, Leppävirta, Varkaus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Ylä-Savon seutukunta Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Vieremä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Koillis-Savon seutukunta Kaavi, Rautavaara, Tuusniemi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Sisä-Savon seutukunta Rautalampi, Suonenjoki, Tervo, Vesanto	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

13 Pohjois-Karjala

Taulukko 12. Avainluvut Pohjois-Karjalassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	162 540	163 281	166 441	-0,5 %	-2,3 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	8 838	8 435	9 125	4,8 %	-3,1 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	965	924	1 159	4,4 %	-16,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	3 244	3 288	3 108	-1,3 %	4,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	12,4	11,8	12,3	0,6 %-yks.	0,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 459	1 393	996	4,7 %	46,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Koronapandemian, Venäjän Ukrainaan suuntautuneen hyökkäyssodan ja siitä aiheutuneiden seurausten kuten energiakriisin, korkotason nousun ja kiihtyneen inflaation takia olot ovat olleet poikkeukselliset nyt jo useiden vuosien ajan yhtäjaksoisesti. Ulkoisten toimintaympäristömuutosten merkitys korostuu maantieteellisen sijainnin takia Pohjois-Karjalassa ja muualla Itä-Suomessa, jossa jo muutenkin on muuta maata suurempia kehityshaasteita mm. ikääntyneen väestörakenteen takia. Tuulivoimaa ei tänne pysty juurikaan rakentamaan tutkavalvonnan takia, mikä uhkaa jättää itärajan maakunnat energiamurroksessa selkeästi takamatkalle. Vihreän siirtymän energia- kuin niitä seuraavat teollisuusinvestoinnitkin näyttävät keskittyvän Etelä- ja Länsi-Suomeen, mikä lisää pitemällä ajalla kehityseroja eri alueiden välillä.

Vaikka yrityskentällä on välttytty isoilta iskuilta, haasteellisen tilanteen pitkittyminen alkaa näkyä joidenkin toimialojen kehityksessä ja tämä heijastuu myös yleiseen kehitykseen. Työttömien määrä pysytteli kuluvan vuoden alkupuoliskolla jotakuinkin samalla tasolla kuin edellisenä vuonna, heinä- ja elokuussa työttömien määrä alkoi kuitenkin kasvaa lomautusten muodossa. Myös konkurssien määrä oli heinä-elokuussa (yht. 17) normaalia suurempi. Tässä vaiheessa on vielä vaikea sanoa, onko kyseessä väliaikainen notkahdus, vai pysyvämpi käänne kehityksessä, kun sinnittely pitkittyneissä haasteellisissa oloissa ei enää onnistu.

Maakunnan elinvoiman pitkäkestoisena muutostekijänä on väestörakenteen muutos, joka heijastuu työvoiman tarjontaan, alueen kulutuskäyttäytymiseen ja maantieteelliseen keskittymiseen. Viimeaikaiset kehityskulut maakunnan väestökehityksessä voimistuvat entisestään. Syntyneiden määrä oli vuonna 2022 historiallisen pieni ja luonnollinen väestötappio tilastohistorian suurin. Maahanmuutto saavutti puolestaan vahvimmat lukunsa, vaikka Ukrainasta sotaa paenneet eivät tilastoissa vielä näkyneetkään. Nämä kehityskulut ovat voimistuneet kuluvan vuoden kahdeksan ensimmäisen kuukauden aikana: syntyneiden määrän lasku on jatkunut, ja maahanmuuttoluvut kehittyvät kohti uutta ennätystä, tällä kertaa ukrainalaisten osaltaan avustamina. Maan sisäisen muuttoliikkeen osalta varsinkin tulomuutto on vähentynyt viime vuodesta. Kokonaisuutena väestökehitys jäänee kuluvana vuonna miinukselle maahanmuutosta huolimatta.

Maakunnan saavutettavuus aiheuttaa edelleen huolta, vaikka myönteisiäkin uutisia on saatu. Elinkeinoelämälle elintärkeä lentoliikenteen ostopalvelujen rahoitus järjestyi keväälle 2026 asti. Karjalanradan liikennöintiongelmien ja uhkaavaan junamottiin saatiin ratkaisu, kun Väylävirasto on päättänyt rakentaa Syrjäsalmen sillan kokonaan uuteen paikkaan. Uusi silta valmistuu 3–5 vuoden päästä ja liikennekatkos jää parhaimmillaan viikon mittaiseksi. Lausunnoilla ollut Fingridin kantaverkon kehittämissuunnitelma ei sen sijaan sisällä parannuksia maakunnan sähkösiirtoverkkoon. Siirtoverkosta uhkaa muodostua tulppa energiainvestoinneille, joita on vireillä useita mm. bioenergiaan, vedyn tuotantoon sekä aurinkoenergiaan liittyen. Tiestön huono kunto vaikeuttaa puutavarakuljetuksia sekä ihmisten sujuvaa liikkumista, etenkin pääväylien ulkopuolella. Saimaan kanavan liikenne on siirtynyt pysyvästi maantie- ja rautatiekuljetuksiin, mikä tarkoittaa myös pääväylien kuljetuskapasiteetin kehittämistarpeita.

Suomen talousnäkymien osalta käännettä parempaan ei näyttäisi aivan heti olevan luvassa, päinvastoin, taantumaa ajautuminen häämöttää edessä. Lisäksi hallituksen tiukat säästölinjaukset vievät pohjaa julkisen sektorin mahdollisuuksilta tasapainottaa tilannetta. Kuntien taloustilanne on vielä tänä vuonna kohtuullinen, mutta ensi vuonna ennakoitu valtionosuuksien merkittävä pienentyminen ajaa kunnat ahtaalle. Hallituksen määräaikainen investointiohjelma sisältää neljän miljardin euron infrastruktuuri-investoinnit, mutta Pohjois-Karjalaan näitä investointeja ei ole toistaiseksi kohdennettu. Hallituksen

Linjaamat sosiaali- ja työttömyysturvaan kohdistuvat menoleikkaukset tuntuvat keskimääräistä enemmän maakunnassa, jossa työttömyys on maan korkeinta ja käytettävissä olevat tulot maan matalimmat.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Vuonna 2021 käynnistynyt Pohjois-Karjalan talouden vahva elpyminen pandemiakuopasta hidastui vuoden 2022 loppupuolella Ukrainan kriisin vaikutusten ja hintojen kohoamisen myötä ja liikevaihdon kasvu jäi inflaatiovauhdin tasolle. Liikevaihdon kasvuluvut pienenevät edelleen kuluvan vuoden ensimmäisellä neljänneksellä. Epävarmuudesta huolimatta maakunnan kehitykselle tärkeän teollisuustuotannon tilanne on puunjalostus pois lukien edelleen melko hyvä, joskin hiipumista ennakoidaan. Tilanne on polarisoitunut ja eriytynyt entistä enemmän: osalla toimialoista ja yrityksistä menee vähintäänkin kohtuullisesti ellei hyvin, osalla taas tilanne on selvemmin heikentynyt. Venäjän hyökkäyssotaa seurannut energiakriisi on helpottanut ja energian saanti sekä hinnat ovat selvästi vakaammalla pohjalla tulevana talvena. Rakennusalan tilanne on varsin haasteellinen. Epävarmuuden pitkityminen, inflaatio ja korkojen nousu vaikuttaa kotimarkkinoiden kysyntään ja yksityiseen kulutukseen. Kivijalkakaupat sekä palveluyritykset kärsivät inflaation jatkumisesta, joka pienentää jatkuessaan kuluttajien ostovoimaa.

Tilanteen yleisestä haasteellisuudesta huolimatta syksyllä 2023 julkistetun Pk-yritysbarometrin yleiset suhdannenäkymät olivat maakunnassa parantuneet aiemmasta ollen nyt vain hieman pakkasen puolella (-5) eivätkä ne käytännössä poikenneet valtakunnallisista näkymistä (-6). Monilta osin (mm. liikevaihto, vientiodotukset, innovaatiot) maakunnan yritysten näkymät olivat hieman valtakunnallisia keskiarvoja myönteisempiä. Kysely on kuitenkin tehty jo kesä-heinäkuussa ja tuon jälkeen tilanne ja kehitysnäkymät ovat jonkin verran heikentyneet. Lisäksi maakunnan näkymät tulivat paljolti Joensuun seudun kannattelemana (-1). Keski-Karjalan (-12) ja etenkin Pielisen Karjalan (-24) seutukunnilla lähiajan näkymät ovat synkempiä.

Teknologiateollisuuden isompien veturiyritysten tilanne on tällä hetkellä hyvä eikä tilausten peruutuksia ole tapahtunut merkittävästi. Toistaiseksi on kuitenkin menty pitkälti vanhojen tilausten varassa. Ensi vuodelle näkymää on vaikeaa ennakoida, tilausten ja toiminnan jonkinasteista hiipumista ennakoidaan. Kone- ja laiterakennuksessa toimivat veturiyritykset panostavat kiertotalouteen ja energia- sekä ilmastoasioihin, joiden kautta kilpailuedun uskotaan lisääntyvän pitkällä aikavälillä. Paikallisemmin on myös synkempiä uutisia. Lieksassa lyhyen ajan sisään teollisuustyöpaikat ovat vähentyneet 10 % kahden konkurssin myötä ja myös lomautuksia on tullut. Työttömyys on näiden seurauksena kasvanut maakunnan kärkisijoille.

Suomen NATO-jäsenyyden sekä kasvaneen puolustustarvikekysynnän tuomia mahdollisuuksia tutkitaan monella sektorilla, toteutuneena esimerkkinä Kiteen Suksitehtaan eli KSF Sportin saama NATOn tilaus tämän vuoden aikana valmistettavista armeijan suksista. Myös Ukrainan jälleenrakennukseen liittyvät liiketoimintamahdollisuudet ovat nousemassa esiin ja niihin liittyyä koordinaatiota tehdään kansallisesti Business Finlandin toimesta.

Metsäteollisuudessa, etenkin mekaanisessa puunjalostuksessa on tapahtunut selkeä kysynnän heikkeneminen, mikä on kääntänyt kantohinnat laskuun. Energiapuulla on edelleen hyvä kysyntätilanne ja energiapuusta maksetaan hyvin. Heikentyvä puun kysyntätilanne vähentää korjuuketjujen työtilannetta sekä pienentää kantarahatulojen määrää metsänomistajille. Isoja yrityksiä hirvittävät maakunnan saavutettavuusongelmat, erityisesti tavarankiikkuminen. Vaikka suuria muutoksia ei ole, ei Pohjois-Karjalassa vielä ole ollut sellaisia lopettamisuutisiakaan, mitä esimerkiksi Kymenlaaksosta on kuultu. Ja raaka-ainevarat ovat edelleen hyvällä ja kestäväällä tasolla. Tulevaisuuteen myös luotetaan, kun sahateollisuudessa ovat menossa merkittävät investoinnit (n. 80 milj. euroa) ja myös sellun tuotantoon investoidaan n. 10 milj. euroa.

Viime aikoina eri puolilla maakuntaa on otettu käyttöön monia matkailuun liittyviä merkittäviä investointeja: Joensuussa hotelli Kimmelin investointi, uusi kauppahalli, Kolin kylähotellin avautuminen ja Nurmeksessa Bomban laajennus. Tämä on tuonut hyvää vipinää majoitus-, matkailu- ja ravintola-alalle, joka on ollut pitkään hankaluuksissa koronapandemian, kustannustason nousun ja osaavan työvoiman saatavuuden takia. Esim. Nurmeksessa yöpymismäärien kasvu on ollut 37 % tammi-heinäkuun välisenä aikana verrattuna edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan. Yksityisen kulutuksen varovaisuus näkyy toisaalta siinä, että viimeisen puolen vuoden aikana mm. Joensuun keskustassa on suljettu puolenkymmentä ravintolaa – tosin uusiakin on avattu. Koko maakunnan tasolla yöpymisten määrä majoitusliikkeissä kasvoi tammi-heinäkuussa hieman (+1,6 %) edellisvuodesta. Kasvu tuli lähinnä ulkomaisista yöpymisistä, joskaan ulkomaisten yöpymisten määrä ei edelleenkään yllä kuin puoleen korona-aikaa edeltävistä luvuista. Venäläisten matkailijoiden jättämää aukkoa ei siis ole täytetty ja ulkomaisten yöpymisten osuus kaikista yöpymisistä on Pohjois-Karjalassa selvästi pienempi koko maahan verrattuna.

Rakennusala on voimakkaimmin kriisiytynyt toimiala viime aikoina ja kerrannaisvaikutuksina myös sen arvoketjuissa toimivien yritysten vaikeudet kasvavat. Rakentamisen volyymi on hinta- ja korkotason nousun myötä tullut reippaasti alas viime vuosikymmenen huippuvuosista ja myös muutamasta edellisvuodesta, hiipuminen koskee sekä asuin- että muuta rakentamista. Tämän vuoden alkupuoliskolla myönnettiin noin 400 uutta rakennuslupaa, mikä on alle puolet kahden vuoden takaisista määristä. Vireille pantuja konkurssesja tämän vuoden tammi-elokuussa on ollut yhdeksän, mikä on enemmän kuin edellisenä vuonna yhteensä.

Toisaalta edelleenkin maakunnassa rakennetaan ja uusia hankkeita on myös vireillä. Käynnissä olevia hankkeita mm. GTK Mintecin investoinnit sekä sote- ja pelastusasema Outokummussa, Niinivaaran vesitornin rakentaminen, keskussairaalan peruskorjaus ja laajennus sekä hautausmaan toimisto- ja huoltorakennus Joensuussa ja Lieksan biokaasulaitos. Vireillä olevia investointeja ovat mm. Syrjäsalmen silta Kiteellä, Hautalammen kaivos Outokummussa, Mehtimäen uimahalli ja Kukkilinnun perhepuisto Joensuussa sekä useita merkittäviä biotalousinvestointeja eri puolilla maakuntaa.

Puhtaan siirtymän hankkeita on eri vaiheissaan vireillä koko maakunnassa. Keskeinen kysymys on energian siirtoyhteydet, koska Fingridin suunnitelmassa Pohjois-Karjala jätettiin tyystin vaille kehittämistä ja parempia siirtoverkkoja. Vedyn tuotantoon ja jalostukseen liittyviä hankkeita ja/tai suunnitelmia on vireillä Joensuussa, Kiteellä, Lieksassa ja Nurmeksessa. Aurinkoenergiassa on useita hankkeita käynnissä, joskin siinä rajoituksena on juuri siirtoverkon kapasiteetti. Kaivostoiminnassa on laajennussuunnitelmia (esim. Ilomantsin Pampalon kultakaivos ja Outokummun Hautalammen kobolttinikkelikaivos) ja myös uusia esiintymiä etsitään aktiivisesti. Biojalostukseen ja bioenergiaan liittyviä hankkeita on lukuisia. Merkittävimpiä tiedossa olevia ovat biohiilitehdas, biokaasulaitokset (2 kpl), saha-teollisuuden jatkojalostusinvestointi sekä pyrolyysikattilainvestointi. Biokaasun tankkausasema löytyy nyt myös Kiteeltä Joensuun lisäksi.

Maataloutta rasittaa edelleen heikko kannattavuus sekä vähäiset omistajan vaihdokset. Vähäiset omistajan vaihdokset heikentävät toimialan tulevaisuuden näkymiä. Investointisuunnitelmissa on onneksi pientä piristymistä. Vaikka ELY-keskukseen tulneiden investointihakemusten lukumäärä on samaa tasoa kuin aikaisempina vuosina, on tietty varovaisuus nyt poissa. Alkuvuoden maan kaksi suurinta, yli miljoonan euron investointihakemusta, tulivat Pohjois-Karjalaan.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työmarkkinoilla on myös nähtävissä käännettä huonompaan yleisen taloustilanteen heikentymisen myötä, joskin työttömien määrä on silti vielä lähes alimmillaan sitten vuonna 2006 alkaneen nykyisen tilastointitavan. Avointen työpaikkojen määrä verrattuna vuoden takaiseen lähti laskuun jo helmikuussa ja on nyt selvästi alemmalla tasolla kuin viime vuonna (-31 % syyskuussa). Irtisanottujen määrä ylitti jo ennen kesää koko edellisvuoden määrän. Työttömien määrä sinnitteli kesään asti lähes samalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Syyskuussa työttömien osuus työvoimasta on kasvanut 0.6 % edellisvuoteen verrattuna. Ero koko maan lukuihin (syyskuussa 9.4 %) on säilynyt lähes samana kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömyyden lasku on tasaantunut ja nuorten alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on lähes sama kuin vuotta aiemmin. Sopeutustarpeessa yritykset lomauttavat, jos vain voivat, mutta irtisanomisiinkin on pitänyt mennä aiempaa enemmän. Osaavasta työvoimasta halutaan pitää kiinni.

Osaavasta työvoimasta on edelleen myös kysyntää, mikä johtuu paitsi suoranaisestä osaa-japulasta, paljolti myös kohtaannon ongelmista. Vapautuvan työvoiman osaaminen suh-teessa vaatimuksiin tai työpaikan sijainti ja työtön eivät kohtaa. Alueiden vetovoimatekijät vaikuttavat etenkin maakunnan reuna-alueilla, jossa työnhakijat ikääntyvät ja nuoret muuttavat paikkakunnalta pois. Osin kyse on myös muutoksista tiettyjen alojen vetovoi-matekijöissä. Lisäksi maakunnan työttömistä noin puolet on ylitarjonta-aloilta. Kysyn-tä-alalle siirtyminen voi olla vaikeaa tai ottaa vähintäänkin aikaa. Nopeita ratkaisuja ei ole.

Työvoimapula-alat ovat samoja kuin aiemmin. Sosiaali- ja terveysalalla on suurin työ-voimapula. Tarvetta on sairaanhoitajista, lähihoitajista, sosiaalialan ammattilaisista sekä lääkäreistä ja etenkin Joensuun ulkopuolella. Vaikka työvoimapula on hellittänyt ja rekry-tointitarve vähentynyt suhdanteiden heikkenemisen myötä, on ammattitaitoisille työntekijöille yhä kysyntää myös suhdanneherkemillä aloilla. Tarvetta on mm. metallialan eri ammattilaisista ja kokoonpanotyöntekijöistä, ravintola-alan ammattilaisista ja kausityöntekijöistä. ICT-alalla on osajille töitä digitalisaation jatkuvan kehittymisen ja kasvun myötä. Kuljettajille sekä asentajille on myös avoimia työpaikkoja. Puhtaanapidossa on myös jat-kuvasti työpaikkoja auki. Ukrainalaisten töihin ottaminen on laskenut kynnystä rekrytoida ulkomaalaistaustaisia henkilöitä. Edelleen tarvitaan kuitenkin asennemuokkausta ulkomai-sen työvoiman työllistymisessä.

Työperäisen maahanmuuton voimistaminen on välttämätöntä työikäisen väestön vähe-nemisen hillitsemiseksi. Pohjois-Karjalassa on käynnissä lukuisia hankkeita ja toimenpi-teitä ulkomaisen työvoiman rekrytoimiseksi. Itärajan sulkeuduttua on pyritty avaamaan uusia suuntia rekrytoinneille, kuten Jordaniaan, Myanmariin, Vietnamiin ja Uzbekista-niin. ELY-keskuksen koordinoima kansainvälisen rekrytoinnin ryhmähanke WiNK – Work in North Karelia on suunnitteluvaiheessa ja käynnistyy ensi vuonna. Itä-Suomen keskeiset koulutusorganisaatiot (Itä-Suomen yliopisto, Karelia-ammattikorkeakoulu, Savonia-am-mattikorkeakoulu, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä Riveria, Savon ammattiopisto ja Ylä-Savon ammattiopisto) ovat puolestaan käynnistämässä laajaa nelivuotista ESR+-ra-hoitteista Talent Hub Eastern Finland -yhteistyöhanketta, jossa kansainvälisiä opiskelijoita autetaan löytämään paikkansa itäsuomalaisessa työelämässä.

Diplomi-insinöörien koulutus käynnistyi Itä-Suomen yliopistossa kahdessa koulutusohjel-massa nyt syksyllä. Karelia AMK:ssa on alkanut tänä syksynä uusi englanninkielinen ICT-alan insinööri-koulutus ja suomenkielinen toimintaterapeuttikoulutus. Vuonna 2024 alkaa englanninkielinen ylempi ammattikorkeakoulututkinto Advanced Manufacturing, lisäksi alkaa sairaanhoitajakoulutus tuetulla venäjän kielellä suunnattuna täällä oleville venäjän kieltä puhuville. Oppilaitokset kehittävätkin erilaisia ulkomaisille opiskelijoille suunnattuja koulutusohjelmia, joissa opetus alkaa matalalla kynnyksellä vieraalla kielellä ja suomen kieli opetellaan opintojen edetessä. Samalla kiinnitetään huomiota tänne asettautumiseen

ja työelämäyhteyksien luomiseen. Kaikkiaan oppilaitosten rooli ja innovaatiot kansainvälisen työvoiman tänne saamiseen ja kestävästi asettautumiseen on tulevaisuudessa yhä merkittävämmässä asemassa.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Karjala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Joensuun seutukunta Heinävesi, Iloanta, Joensuu, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	-
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Keski-Karjalan seutukunta Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pielisen-Karjalan seutukunta Lieksa, Nurmes	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	--	-	0
Työttömyyden määrä	--	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

14 Keski-Suomi

Taulukko 13. Avainluvut Keski-Suomessa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	272 437	272 683	273 779	-0,1 %	-0,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	14 402	13 144	13 097	9,6 %	10,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	1 939	1 740	2 016	11,4 %	-3,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	5 223	4 927	3 458	6,0 %	51,0 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	11,6	10,6	10,3	1 %-yks.	1,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 663	2 628	1 942	-36,7 %	-14,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Suomen vahvuuksia ovat metsätalouteen pohjautuva biotalous sekä teknologiateollisuus, jotka ovat myös tärkeimmät vientisektorit. Näiden ympärille on rakentumassa myös kuituteollisuuden ekosysteemi ja siihen liittyvää teknologista osaamista. Jyväskylä on kyberpuolustuksen johtava osaamiskeskittymä Suomessa ja tavoitteena on kehittyä huipuluokan kansainväliseksi kyberturvallisuuden tutkimus- ja koulutuskeskukseksi. Esille nostettu, että Jyväskylä voisi olla Naton osaamiskeskus, jonka alana olisi strateginen datan käsittely ja analysointi. Vahva ICT-alan koulutus ja yritystoiminta yhdistyy moniin toimialoihin ja luo elinvoimaa alueelle, esimerkiksi hyvinvointiin ja terveyteen.

Keski-Suomen väestömäärä väheni Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 493 henkilöllä tammi-kesäkuussa 2023. Nettomaahanmuutto lisäsi väestömäärää jopa 680 henkilöllä. Valtaosassa kuntia maahanmuuttajien määrä ylitti maasta pois muuttaneiden määrän. Maahanmuuttajien määrää on lisännyt ukrainalaisten mahdollisuus hakea kotikuntaa. Yhdeksän Keski-Suomen kuntaa sai muuttovoittoa maan sisäisessä muutto-
liikkeessä, vaikka koko maakunnan tasolla päädyttiin muuttotappioon. Luonnollinen väestömuutos oli vahvasti miinuksella ja syntyneiden määrä ylitti kuolleiden määrän vain kahdessa kunnassa.

Kuntatalous on kovilla. Väestökehityksen lisäksi taustalla ovat mm. kunta-alan palkkaratkaisut ja hyvinvointialueuudistuksen rahoitusmuutokset. Hyvinvointialueen alijäämä on 95,8 miljoonaa; alijäämää on kolmanneksi eniten hyvinvointialueiden joukossa asukasta kohden. Valtionosuusuudistus huolestuttaa: Keski-Suomen valtionosuudet (28 %) leikkautuvat huomattavasti Manner-Suomea (7 %) rajummin. Säästöjä haetaan palveluverkosta ja -tasosta. Saman aikaan kunnan palvelutason säilyttäminen on tärkeää myös väestökehityksen ja pito- ja vetovoiman näkökulmasta.

Saavutettavuuden näkökulmasta Keski-Suomelle on tärkeää maakuntalentojen säilyminen, erityisesti yritystoiminnan kannalta. Käynnissä olevat ja käynnistyvät tiehankkeet ovat suuruudeltaan noin 115 miljoonaa euroa, millä parannetaan liikenteen sujuvuutta valta-teillä 4 ja 9 sekä hillitään korjausvelan kasvua päällystetyillä teillä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Venäjänsä hyökkäyssota Ukrainaan on vaikuttanut suureen osaan yrityksistä negatiivisesti, vaikka jotkut ovat siitä hyötynneetkin. Vaikutukset ovat kohdistuneet tuotantokustannuksiin, markkinoiden heikentyneeseen kysyntään, yleiseen epävarmuuteen ja investointeihin. Energian ja raaka-aineiden hintojen nousussa on nyt tasaantumisen merkkejä, mutta tilalle on tullut inflaatio, korkeat korot ja vakuusvaatimukset sekä kuluttajien ostovoiman heikkeneminen.

Aikajanan mukaan Keski-Suomessa yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi vuoden 2023 alkupuoliskolla 1,5 % edellisvuodesta, mutta vuoden toisella neljänneksellä liikevaihto kääntyi jo laskuun. Alkuvuoden kaksijakoisuus näkyi myös vientiliiketoiminnan kehityksessä: vuoden ensimmäisen neljänneksen kasvua seurasi roima lasku. Erityisen nopea käänne edellisvuodesta tapahtui metsäteollisuudessa, jonka liikevaihdon kehitys painui reilusti miinukselle. Päätoimialoista yksityiset palvelut ja kaupan ala kasvattivat liikevaihtoaan tammi-kesäkuussa, teollisuudessa kasvu pysähtyi ja rakentamisen alalla liikevaihto laski edellisvuodesta.

Pk-barometrin mukaan liikevaihdon kasvuodotuksissa Keski-Suomi jää hieman valtakunnallisen keskiarvon alapuolelle, mutta seudulliset erot ovat isot. Pk-barometrin mukaan Keski-Suomen pk-yritysten suhdannenäkymät ovat parantuneet keväästä. Yleinen suhdannenäkymä on valtakunnallisen keskiarvon yläpuolella, samoin kannattavuus sekä arviot investoinneista ja innovaatioiden kehityksestä. Pk-sektorilla Keski-Suomen investointien arvon kehitys arvioidaan korkeimmaksi naapurimaakuntien joukossa ja se on valtakunnallisesti viiden parhaan alueen joukossa. Kauppalehden tilinpäätösselvityksen mukaan Keski-Suomessa yritysten vakavaraisuusaste oli hieman maan keskiarvon yläpuolella. Finnterin omistajanvaihdosten rahoitus oli vilkasta Keski-Suomessa.

Vientiyritysten kärkikohdemaita ovat Pk-barometrin mukaan Pohjoismaat ja muut EU-maat; uusia vientimarkkinoita on myös Yhdysvalloista ja Kanadasta. Perustettavien yritysten määrä on laskenut. Konkurssien määrässä ei ole tapahtunut suurta muutosta. Osa konkurseista aiheutuu koronan aikana hupenneista kassavaroista.

T&K-toimintaa on oman arvionsa mukaan runsaalla viidenneksellä keskisuomalaisista pk-yrityksistä. Enemmistöllä T&K-menojen osuus liikevaihdosta jää alle kolmen prosenttiin. 13 % Keski-Suomen pk-yrityksistä arvioi lisäävänsä T&K-toimintaa tänä vuonna. Keski-Suomessa on useita veturiyrityksiä, joilla on vahva oma TKI-toiminta, mikä heijastuu myös kasvuun ja investointeihin. Alihankintaketjuissa oleville pk-sektorin yrityksille oman TKI-toiminnan lisääminen loisi lisäarvoa ja vakautta muuttuviin suhdanteisiin.

Toimialoittain tarkasteltuna metsäteollisuudessa tuotantomäärät laskivat kaikissa päätuoteryhmissä viime vuoden viimeisellä neljänneksellä verrattuna edellisvuoteen. Heikentyvä puun kysyntä vaikuttaa korjuumääriin, sahateollisuuteen ja edelleen moniin muihin sektoreihin. Metsä Groupin liiketulos laski kartongin ja sellun kysynnän heikkenemisen takia. Taustalla oli mm. geopolitiittinen epävarmuus ja suhdanneherkkään alaan vaikuttanut alhainen kartongin kysyntä Euroopassa, missä korkea inflaatio on vaikuttanut kuluttajien ostokäyttäytymiseen ja edelleen pakkausmateriaalien kysyntään. Sellun kulutusta ovat vähentäneet Euroopan paperi- ja kartonkiteollisuuden matalat käyntiasteet. Kasvun hidastuminen on näkynyt hienoisena lomautusten määrän kasvuna. UPM:n Jämsänkosken tehtaalla on käynnissä lomautuksia, jotka koskevat ilmoitetusti 150 työntekijää. Lomautukset ovat näkyneet myös Äänekosken metsäteollisuuden keskittymässä, mutta toisaalta alueelle yhtä aikaa rakennetaan ja valmistaudutaan lähitulevaisuudessa satojen miljoonien investointeihin.

Metsä Wood päätti kesäkuussa uuden, rakennusteollisuuden käyttämiä palkki- ja levy materiaaleja valmistavan kertopuutehtaan rakentamisesta Äänekoskelle. Kerto® LVL-tuotteet pienentävät merkittävästi rakennusten hiilijalanjälkeä moniin muihin materiaalivaihtoehtoihin verrattuna. Investoinnin arvo on 300 miljoonaa euroa. Tehtaan on arvioitu käynnistyvän loppuvuonna 2026. Kertopuun tuotannossa syntyvät sivuvirrat voidaan hyödyntää

sataprosenttisesti, ja arvokkaasta raaka-aineesta saadaan suurin mahdollinen lisäarvo. Uuden tehtaan suorat työllisyysvaikutukset ovat noin 150 uutta työpaikkaa. Lisäksi uusi tehdas lisää noin 200 työpaikkaa suoraan arvoketjuunsa. Rakennusvaiheen työllisyysvaikutusten arvioidaan olevan noin 1 000 henkilötyövuotta.

Veolialle valmistuu Ääneskoskelle Biometanolitehdas, joka on tekniikaltaan ensimmäinen lajiaan maailmassa. Tehdas jalostaa sellunvalmistuksessa sivutuotteena syntyvää raakameetanolia polttoaineeksi kelpaavaksi biometanoliksi. Jalostamo käynnistyy ensi keväänä ja uutta tuotetta saadaan jo ensi kesänä. Kokonaisinvestointi on 50 miljoonaa.

Metsä Fibre ja teknologiayhtiö Andritz suunnittelevat tehdasalueelle noin 20 miljoonan euron investointia koelaitokseen, joka jalostaisi sellun valmistuksessa syntyvästä ligniinistä raaka-ainetta kemianteollisuudelle. Investoinnista päätettäneen vielä tämän vuoden aikana. Koelaitoksessa valmistettua ligniinituotetta voitaisiin hyödyntää esimerkiksi biopohjaisena betonin ja kipsin tehonotkistimena rakennusteollisuudessa. Ensivaiheessa haetaan tuotetta, joka korvaisi betonin ja kipsin valmistuksessa käytettäviä fossiilisia raaka-aineita. Samalla hanke tukee biotuotetehdaskonseptia, kun sivuvirrat pystytään hyödyntämään arvokkaiksi tuotteiksi.

Myös puupohjainen Kuura-tekstiilikuitu voi poikia tehdasinvestoinnin, jos tuotekehitys osoittaa investoinnin järkeväksi. Keski-Suomeen on kehkeytymässä kuituteollisuuden keskittymä. Spinnova tutkii tekstiilikuidun valmistamista maatalouden jätevirroista. Yhtiön teknologiatarjontaa pyritään laajentamaan jauhatus- ja kuidunkierätyskomponenteilla, joita Spinnova-kuitua käyttävät tehtaot voisivat käyttää. Keski-Suomessa on useita pienempiä tekstiilialan yrityksiä.

Jämsän Kaipola Green Port Oy osti tehdasalueen UPM:ltä syksyllä 2021. Alueella on tähän mennessä laajimmin toiminut Kaipola Recycling, joka suunnitteli muoviöljyn tuotantoa. Koetoiminta ylitti savukaasupäästöjen raja-arvon ja toiminta jouduttiin keskeyttämään ja yritys on haettu konkurssiin. Vaarana on, että tehdasalueen omistavaa Kaipola Green Port Oy:tä uhkaavat myös talousongelmat. Finnforel Oy kaavailee alueelle mittavaa kalankasvatustoimintaa. Kaipolan alue kiinnostaa kansainvälisiä sijoittajia ja alueella käydään neuvotteluita vihreän talouden toimenpiteistä, mm. energiaratkaisuista ja puukuidun hyödyntämisestä.

Rakennusalan alkanut hiipuminen näkyy osassa seutuja konkurssina, lomautuksina ja alan työttömyytenä. Toivottavaa on, että ilmiö ei leviäisi, mikä vaikuttaisi edelleen ostovoiman heikentymiseen ja kysynnän heikkenemiseen myötä yritysten kannattavuuteen. Asuntokauppa käy hitaalla. Uusien vapaarahoitteisten kerrostalojen rakentamista ei aloiteta loppuvuonna, sillä asuntoja uusista taloista on edelleen myymättä. Kasvu on hidasta ja nojaa toimitila- ja korjausrakentamiseen. Taustalla ovat kohonneet korot, inflaatio ja

epävarmat taloudelliset näkymät. Kuntien taloudellinen ahdinko näkyy investointien lykkäämisenä. Honkarakenne antoi varoituksen tappiollisesta tuloksesta; yritys etsii Venäjän pysähtynyttä vientiä korvaavia markkinoita.

Rakentaminen ei ole yhteneväinen toimiala; osalla yrityksistä menee hyvin, vaikka tilauskannat ovat lyhentyneet. Yritykset, joiden tase on kunnossa, investoivat suunnitelmiensa mukaan. Seuduilla, joilla on paljon vapaa-ajan asutusta (esimerkiksi Joutsassa on 2 700 vapaa-ajan asuntoa) pienillä toimijoilla riittää töitä mökkirakentamisessa ja erityisesti peruskorjauksessa. Keskimää investoi uusiin liikekiinteistöihin 5,5 miljoonalla eurolla. Myös tieinfraan ja tuulipuistoihin liittyvä rakentaminen luo työtä. Samoin joitakin julkisia hankkeita on käynnistymässä, mm. Hippos-hankkeen ensimmäisen vaiheen 77 miljoonan rahoitus (liikuntakeskus ja pysäköintilaitos) on loppusuoralla.

Tuulivoimapuistoja on toiminnassa, niitä rakennetaan ja kaavoitetaan eri puolille maakuntaa, erityisesti niitä on pohjoisessa Keski-Suomessa. Keski-Suomessa on tällä hetkellä vireillä 15 tuulivoimaosayleiskaavaa ja lisäksi on tunnistettu 15 muuta hanketta, joissa kaavoitus ei ole vielä vireillä. Aurinkovoimahankkeita on meneillään 7 kappaletta, joista pääosa ns. hybridihankkeita yhdessä tuulivoiman kanssa. Myös erillisiä aurinkovoimahankkeita on suunnitteilla, mm. Jämsässä. Valmiita eli lainvoimaisia tuulivoimayleiskaavoja on yhdeksän kappaletta, joissa kaikissa on joko rakenteilla tai tuotannossa oleva tuulivoimapuisto. Maakuntakaavassa 2040, joka on ehdotusvaiheessa, osoitetaan 19 maakunnallisesti merkittävää tuulivoimatuotantoon soveltuva aluetta. Potentiaalia tuulivoimatuotannon runsaaseen lisäämiseen on olemassa. Tuuli- ja aurinkovoimalainvestoinnit ovat merkittäviä myös kuntatalouden kannalta. Haasteena tuuli- ja aurinkovoiman lisäämiselle on valtakunnallisen sähköverkon kapasiteetti.

Kone- ja metalliteollisuudessa näkyy jonkin verran heikentynyt tilauskanta. Rakennusteollisuuden hiipunut kysyntä heijastuu jossain määrin metalliteollisuuteenkin. Valmet paransi tulostaan: liikevaihto kasvoi 38 % ja tilauskertymä oli alkuvuonna ennätyksellinen. Markkinanäkymät ovat lyhyellä aikavälillä hyvät tai tyydyttävät. Valmetin yritysostot ovat tärkeitä askelia eteenpäin. Tämän vuoden näkymien arvioidaan pysyvän ennallaan ja liikevaihdon ja tuloksen ennakoidaan kasvavan edellisvuoteen verrattuna.

Valtra on investoinut Suolahden traktoritehtaalte viime vuosina kymmeniä miljoonia ja laajentaa nyt voimansiirtotehdasta. Tämä tarkoittaa tuotantovolyymien kaksinkertaistamista ja 200 uuden työntekijän palkkaamista. Valtra investoi myös tutkimus- ja kehitystoimintaan: uusi validointikeskus otetaan käyttöön vuoden 2024 toisella puoliskolla.

Merkittävä avaus on Toyotan rallitallin teknologiakeskuksen ja testireitin rakentuminen Jyväskylään. Keskuksessa valmistetaan autoja kilpailutoiminnan käyttöön, mutta kehitystyö hyödyntää myös siviiliautoja. Teknologiakeskus on Toyotan rallitallin toimintojen pääpaikka ainoana maailmassa. Uusi teknologiakeskus työllistäisi alkuun noin 200 henkeä ja jatkossa enemmänkin. Kaavoitus valmistuu ensi vuoden aikana.

Naton vaikutus ja geopoliittinen tilanne ovat lisänneet puolustukseen liittyvien tuotteiden kysyntää ja vahvistaneet siihen liittyvien yritysten toimintaa. Esimerkiksi Senop sai 30 miljoonan tilauksen Puolustusvoimilta pimeätoimintavälineistä, joiden työllistävä vaikutus 90 htv vuosille 2023–2025. Jämsään on syntymässä ilmailuteollisuuden ympärille ekosysteemi alihankkijoineen. Jämsän Halliin liittyvällä Patrian F35-sopimuksella on merkittävät aluetaloudelliset vaikutukset. Alueelle rakennetaan teollisia tiloja, joissa Patria aloittaa parin vuoden kuluttua F35-hävittäjien eturungon kokoonpanon. Toisaalta muissa toiminoissa Patrialla on lomautuksia heikentyneen tilauskannan vuoksi.

Osaamisintensiivisiä yrityksiä on paljon ja ne ovat säästyneet suuremmilta notkahduksilta. Kehitys on ollut noususuuntaista, siitä huolimatta, että vuoden alkupuoliskolla kasvu oli aiempaa hitaampaa. Liikevaihdon lisäystä kertyi tammi-kesäkuussa 2,3 % ja henkilöstömäärän kasvua 3,2 %. Mm. ohjelmisto-osaajille on jatkuvaa kysyntää. KIBS-palveluihin heijastuu asiakasyritysten haasteet hiipuvassa taloudessa.

Kuluneen kesän sääolosuhteet olivat maatalouden näkökulmasta haasteelliset myös Keski-Suomessa. Alkukesän kuiva jakso kuritti viljakasvien sadonmuodostusta ja kesän ensimmäistä nurmisatoa. Keskikesän runsaat sateet eivät tilannetta enää korjanneet ja etenkin kevätviljojen satotaso jäi alhaiseksi. Viljelykasvien tuottajahinta on ollut alkuvuonna laskusuunnassa, kotieläintuotannossa hintataso on ollut hieman vakaampi. Tuottoihin verrattuna tuotantopanosten hintataso on kuitenkin edelleen korkea. Maatalouden kannattavuus todennäköisesti heikkenee edellisvuoteen verrattuna. Uusi CAP-rahoituskausi toi tänä vuonna useita muutoksia viljelijätukijärjestelmään ja niiden valvontaan, mutta ei merkittäviä kokonaistaloudellisia muutoksia. Tukijärjestelmä ei korjaa markkinakehityksen vaikeuksia.

Keski-Suomessa maatalouden kilpailukyvyn parantamiseen tähtääviä investointihankkeita on tullut alkuvuonna vireille vähemmän kuin keskimäärin Suomessa, kuten myös maatilojen sukupolvenvaihdoksia. Maatalouden erityishaasteiden lisäksi Suomen talouden taantumien merkit heijastuvat muutenkin maaseudun elinkeinoihin.

Metsätaloudessa raakapuun kantohintataso on ollut kesän aikana laskusuunnassa, mikä vaikuttaa metsäomistajien puunmyyntiaikomuksiin ja maaseudun tulovirtoihin. Maaseudun muun yritystoiminnan osalta näkymät ovat ehkä hieman valoisammat. Maaseudun yrityksille suunnattua kehittämisrahoitusta haettiin uuden EU-rahoituskauden

ensimmäisellä hakujaksolla vilkkaasti, joskin syksyä kohti lähdetessä tahti näyttäisi rauhoittuvan. Yleisen suhdannetilanteen näkymät heijastuvat myös maaseutuyrittämiseen, mikä tuonee varovaisuutta investointisuunnitelmiin. Kustannuskriisi vaikeuttaa tilojen kehittämistä ja myös välttämättömien korvausinvestointien tekemistä. Huoltovarmuuden näkökulmasta pelkkä maatilojen hehtaari- ja tuotannon määrä eivät kerro todellista tilaa maatilojen uudistumiskyvystä.

Elintarvikeala on haasteissa, mikä johtuu raaka-aineiden nousseista hinnoista sekä koho-
neista kuljetuskustannuksista ja korkojen noususta.

Keski-Suomen matkailutulo on hyvässä kasvussa; taustalla on päivämatkailijoiden määrän kasvu. Yöpymisissä on päästy koronaa edeltävälle tasolle. Kansainvälinen matkailu on vielä vähän alavireinen, mutta kotimaan yöpyjien osuus kompensoi tätä hyvällä kasvulla. Haas-
teena jatkossa on kotimaan matkailijoiden pitovoima.

Jämsän seudulle on perustettu uusia matkailu- ja ravintola-alan yrityksiä. Himokselle on rakennettu pitkäjänteisesti ja myönteinen vire ruokkii alueelle tehtäviä yksityisiä, yhteensä yli 50 miljoonan, investointeja: mm. Keskimaa investoi Jämsän Himokseen 25–30 miljoonaa maksavaan hotelliin ja Tobermore Oy rakennuttaa parhaillaan joulukuksi valmistuvaa Williksi Länneksi nimettyä sisäliikuntahallia 7 miljoonalla eurolla.

Matkailun linkittyminen muuhun elinkeinotoimintaan ja ulospäin suuntautuva pr-toiminta ovat ratkaisevia digitaalisen palvelutuotannon ohella. Alan työntekijäpula vaikeuttaa edel-
leen yritysten toimintaa. Vapaa-ajan asumisen merkitys on suuri ja käytetty aika asunnoilla lisääntyy. Kestävä matkailu näkyy leirintäalueilla telttailijoiden määrän kasvuna.

Turbulenttisessa globaalissa tilanteessa ilmiöihin vaikuttavat tekijät ovat vaikutuksiltaan osin ristikkäisiä. Tämä haastaa tarkastelemaan isoa kuvaa ja keskinäisiä vaikutuksia onnis-
tuneiden ratkaisujen löytämiseksi. Yhteistyö ja yhteinen tahtotila korostuvat erityisesti täl-
laisessa tilanteessa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Heikentävä taloustilanne on vaikuttanut Keski-Suomen työmarkkinatilanteeseen nos-
taen työttömyysastetta ja vähentäen avoimien työpaikkojen määrää vuoden takaiseen verrattuna. Syyskuussa 2023 Keski-Suomessa työttömien työnhakijoiden osuus oli 11,6 % työvoimasta. Kun lukuun ei sisällytetä lomautettuja, on työttömien määrä kasvanut edel-
lisvuoden syyskuuhun nähden 700:lla. Kokoaikaisesti lomautettujen määrä taas on las-
kenut kevään korkeimmista luvuista selvästi, mutta edellisvuoden syyskuuhun nähden

kokoaikaisesti lomautettujen määrä on yli kaksinkertaistunut. Syyskuussa 2023 oli hieman yli tuhat lomautettua. Lomautukset painottuvat metsä-, rakennus- ja teknologiateollisuuteen, jotka ovat suhdanneherkkiä aloja.

Keski-Suomen 22 kunnasta kymmenen saavutti alle 10 % työttömyyden, sen sijaan kuudessa kunnassa oli yli 12 % työttömyysaste. Kuntien väliset erot ovat keskenään isoja, esimerkiksi Kyyjärvellä työttömyysaste oli syyskuussa vain 5,5 %, kun taas Jyväskylän työttömyysaste oli 12,4 %. Yksi Jyväskylän haasteista on opiskelijakaupunkina pitovoiman lisääminen ja kouluttautuneiden osaajien pitäminen paikkakunnalla.

Talouden laskusuhdanne on vähentänyt huomattavasti rekrytointitarvetta. Avoimien työpaikkojen määrä väheni syyskuuhun 2022 verrattuna 56,8 % ja uusia avoimia työpaikkoja on noin 1 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Laaja-alaisesti työvoimasta on Keski-Suomessa ylitarjontaa, mutta toisaalta monella alalla on kuljettu kohti kysynnän ja tarjonnan tasapainoa. Suhdanneherkillä aloilla talouden laskusuhdanne koettelee eniten. Rakennusalan haasteet ovat osaltaan lisänneet työttömien määrää ja useissa rakennusalan ammateissa onkin työvoiman ylitarjontaa. Rakennusalan haasteet säteilevät alihankintayrityksiin, joissa työmarkkinatilanne on niin ikään epävarma. Viennin haasteet ovat vähentäneet kysyntää erityisesti useilla teollisuuden aloilla, mikä näkyy alan avoimien työpaikkojen vähenemisenä.

Kohtaanto-ongelmaa on etenkin matkailu-, ravintola- ja majoitusallalla, mikä on ilmiönä valtakunnallinen, sekä useissa terveydenhoidon ammateissa, joissa on verrattain paljon työttömiä ja avoimia työpaikkoja. Toisaalta esimerkiksi sairaanhoitajista katsotaan olevan työvoimapulaa. Keski-Suomessa työvoimapulaa arvioidaan olevan edelleen myös esimerkiksi ICT-alalla, jolla kysyntää on esimerkiksi ohjelmistosuunnittelijoille. Talouden laskusuhdanteesta huolimatta suurin osa Keski-Suomen yrityksistä arvioikin henkilöstömääränsä pysyvän ennallaan tai kasvavan Kauppakamarin kyselyn perusteella. Pidemmällä tähtäimellä monet keski-suomalaiset yritykset arvioivat työvoiman tarpeen kasvavan: yli 40 % yrityksistä arvioi tarvitsevansa 1–5 henkilöä lisää työvoimaa seuraavan viiden vuoden aikana. Talouden näkymien ennen pitkää parantuessa on siis syytä odottaa työvoiman kysynnän kasvua.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on ollut nousussa kesällä toukokuusta 2023 lähtien, mutta nyt suunta näyttää kääntyneen laskuun. Vähintään vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli syyskuussa noin 5 200. Pitkäaikaistyöttömistä yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä on niin ikään laskenut. Keski-Suomessa pitkäaikaistyöttömiä kaikista työttömistä työnhakijoista on suhteellisesti hieman yli maan keskiarvon. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on kasvanut edellisvuoden syyskuuhun nähden jonkin verran, muutosta on tullut 11,4 %. Ulkomaalaisten työttömien määrä on noussut

syyskuussa 2023 vuodentakaiseen nähden 27,4 %. Kasvavan trendin taustalla on Venäjän hyökkäyssotaa sotaa paenneiden ukrainalaisten määrän kasvu. Työllistymisen esteenä on ennen kaikkea kielitaidon puute.

Talouden epävarmat näkymät, lisääntyneet konkurssit ja muutosneuvottelut vaikuttavat työmarkkinatilanteeseen negatiivisesti. Kuten elinkeinoelämän näkymistä kuitenkin käy ilmi, talouden epävarmuudesta huolimatta Keski-Suomessa on yrityksiä, jotka investoivat kehitykseen ja kasvuun ja luovat näin myös uusia työpaikkoja. Lisäksi työmarkkinoilla on useita aloja, joilla on kysyntää työvoimalle. Kun talous lähtee kasvuun, kysyntä kiihtyy.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Keski-Suomi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Jyväskylän seutukunta Hankasalmi, Jyväskylä, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	+	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Jämsä Jämsä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Keuruun seutukunta Keuruu, Multia	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Joutsan seutukunta Joutsa, Luhanka	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä	0	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Saarijärven Viitasaaren seutukunta Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Pihtipudas, Saarijärvi, Viitasaari	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	+	-	+
Työvoiman saatavuus	-	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Äänekosken seutukunta Konnevesi, Äänekoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

15 Etelä-Pohjanmaa

Taulukko 14. Avainluvut Etelä-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	190 774	191 762	195 583	-0,5 %	-2,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	5 286	4 926	5 642	7,3 %	-6,3 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	676	683	933	-1,0 %	-27,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	1 255	1 181	913	6,3 %	37,5 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	6,2	5,7	6,4	0,5 %-yks.	-0,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 416	2 018	1 248	-29,8 %	13,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Toinen toistaan seuranneet poikkeustilanteet ja niiden synnyttämä turbulenssi vaikeuttaa näkymien arviointia, eikä paluuta normaalioloihin tunnu olevan näköpiirissä. Kokonaisuutena tarkasteltuna maakunnan sietokyky erityyppisiä kriisejä vastaan on ollut kohtuullisen hyvä, ja läntinen Suomi on kokonaisuudessaankin kärsinyt kriisien vaikutuksista itäisiä maakuntia vähemmän. Elinkeinoelämän näkökulmasta huolen aiheeksi on noussut rakennusalan valtakunnallinen tilanne, jonka heijastusvaikutuksia on pyritty seuraamaan ennakoivasti.

Etelä-Pohjanmaan erityishaasteita ovat epäsuotuisa demografinen kehitys, työvoiman saatavuus, heikko kansainvälistymisaste ja korkea-asteen koulutuspaikkojen vähäisyys. Veto- ja pitovoimatekijöiden parantaminen on tulevaisuushaaste, johon vastaaminen edellyttää uusia panostuksia myös maakunnan edunvalvontaan ja imagon kehittämiseen. Strategista kehittämisloikkaa tarvitaan myös elinkeinorakenteen ja koulutustarjonnan uudistamisessa ja monipuolistamisessa, jotta maakunta pystyisi paremmin vastaamaan alati kasvavaan muutosvauhtiin ja kilpailemaan koulutetusta työvoimasta. Seinäjoen ammattikorkeakoulun kärkisija valtakunnallisessa opiskelijapalautekyselyssä on tässä mielessä erittäin myönteinen signaali.

Erytisen merkittävä ilmiö on vihreän siirtymän investointien voimakas keskittyminen läntiselle vyöhykkeelle. Nämä mahdollisuudet on Etelä-Pohjanmaalla kyettävä hyödyntämään mahdollisimman laaja-alaisesti. Etelä-Pohjanmaa on jo tällä hetkellä merkittävä tuulisähkön tuotantoalue, sillä maakunnan osuus koko maan tuulisähkön tuotannosta on noin 10 prosenttia. Tuulivoimayhdistyksen arvioiden mukaan Etelä-Pohjanmaalle on suunnitteilla lähes 30 tuulivoimapuistoa, karkean arvion mukaan suunnittelupöydillä on lähes kuuden miljardin investoinnit. Yhdistyksen tiedossa olevien tuulivoimahankkeiden määrä on maakunnassa maan kolmanneksi suurin. Tuulivoiman rinnalle ja sitä täydentämään ovat tulleet aurinkovoimapuistot, joita suunnitellaan esimerkiksi tuotannosta poistuville turvetuotantoalueille. Julkisuudessa olleiden hankkeiden yhteenlaskettu investointiarvo on hieman yli miljardi euroa. Vedyn hyödyntäminen on noussut keskusteluun uutena aaltona, jonka soveltamismahdollisuuksissa riittää vielä järkeiltävää. On todettava, että uusiutuvaa energiaa koskevien hankesuunnitelmien etenemisen luotettavaan arviontiin ei ole rahkeita, mutta on selvää, että vain osa hankkeista etenee maaliin saakka.

Mahdollisuuksista on syytä nostaa esiin Suomen Nato-jäsenyys, joka avaa suomalaiselle teollisuudelle laajemman mahdollisuuden osallistua Naton tutkimus-, kehitys- ja yhteistyöprojekteihin. On selvää, että murrostilanteet avaavat myös mahdollisuuksia, jotka saattavat kääntää kehityskulkuja. Uusia kehityspolkuja auraavia kasvuhakuisia yrityksiä kaivataan, ja isommassa kuvassa myös eri toimijoiden kykyä kartoittaa yhä nopeammin muuttuvan maailman mahdollisuuksia. Myönteistä on, että uuden EU-ohjelmakauden tarjoamat rahoitusmahdollisuudet, sekä tutkimus- ja kehittämishankkeiden että kasvuun suuntaavan yritysrahoituksen osalta, ovat erinomaisen hyvät.

Saavutettavuuteen ja tieverkon kuntoon liittyvät kysymykset herättävät maakunnassa huolta. Asutus- ja elinkeinotoiminta on Etelä-Pohjanmaalla varsin hajasijoittunutta ja korkean profiilin teollisuuskeskittymiä on myös reuna-alueilla. Alemman asteisten teiden kunto on heikentynyt jo pitkään ja tienpidon painopiste on ollut vilkkaasti liikennöidyillä osuuksilla. Hallitusohjelmassa on selkeä kirjaus kaivatuista lisäpanostuksista perusväylänpitoon. Vaikutukset näkyvät ensi kesänä esimerkiksi päällystystöiden kasvuna, mutta pidemmän aikavälin vaikutusarvioiden tekeminen on vaikeaa. Perusylläpidon lisäksi on

merkittäviä tarpeita uudisinvestoinneille, joita pitäisi pystyä saamaan toteutusvaiheeseen. Digitaalisen saavutettavuuden parantamisella voidaan hakea toki osaratkaisuja, mutta iso kuva on varsin haastava.

Väestökehityksen trendikäyrä on jo pitkään osoittanut maakunnassa huolestuttavaan suuntaan. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Etelä-Pohjanmaalla asui viime vuoden lopussa 190 803 henkilöä. Tietojen pohjalta väestömäärä väheni vuoden 2022 aikana lähes tuhannella henkilöllä. Kuluva vuotta koskevat ennakkotiedot indikoivat kehityksen jatkuvan haasteellisena, joskin väestötappio on jäämässä hieman viime vuotta pienemmäksi. 2010-luvun alusta lähtien tarkasteltuna Järviseudun ja Suupohjan seutukunnat ovat menettäneet väestöään suhteellisesti eniten, mutta myös Kuusiokunnissa väestö on vähentynyt selvästi. Seinäjoen seutukunnan väkiluku on kasvanut, jota selittää Seinäjoen kaupungin väestönkasvu. Väestökehityksen osalta juopa keskuseudun triangelin (Seinäjoki-Ilmajoki-Lapua) ja muun maakunnan välillä on kasvava. Suurimmat muuttotappiot syntyvät nuorista, jotka muuttavat opintojen perässä esimerkiksi yliopistokaupunkeihin. Etelä-Pohjanmaalla on selkeästi vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteessa 15–24-vuotiaiden ikäryhmään, mikä on kärjistänyt muuttotappioita.

Ulkomaalaisten osuus väestöstä on edelleen valtakunnan alhaisin, mutta viime keväästä alkaen ulkomaalaisten määrä on kasvanut nopeasti. Maakuntaan on saapunut viimeisen vuoden aikana lähes 2 000 ukrainalaista tilapäisen suojelun perusteella. Maakuntaan tulleiden määrä alkaa hiljalleen näkymään myös virallisissa väestötilastoissa. Huomionarvoista on, että maakuntaan saapuneet ukrainalaiset ovat tehneet eräänlaista pioneerityötä työllistyessään alueelle. Tämä on erittäin myönteinen ilmiö, jonka toivotaan tuottavan kauaskantoista rohkaisua pk-yritysten kansainvälisen työvoiman rekrytointeihin. Kysymyksiä herättää se, millaiset edellytykset eteläpohjaisilla kunnilla on tarjota asumisratkaisuja kasvavalle kansainväliselle väestölle (ml. opiskelijat ja työvoima) ja vastaanottokeskuksiin sijoitetuille ukrainalaisille.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan yrittäjyydestä, vahvasta elintarvikesektorista sekä monipuolisesta kulttuuritarjonnasta. Vahvimpia toimialoja ovat teknologiateollisuus (pääpaino kone- ja metalliteollisuudessa), elintarviketuotanto, sekä rakennustuote- ja huonekaluteollisuus. Kaupan alan keskittymiä löytyy luonnollisesti maakuntakeskus Seinäjoelta sekä seutukuntakeskuksista. Voidaan todeta, että Etelä-Pohjanmaa näyttäytyy yleisilmeeltään maaseutumaisena, ruuan tuotantoon ja valmistavaan teollisuuteen nojaavana alueena.

Maakunnan yrityskentän uusiutuminen on perinteisesti ollut varsin hidasta. Eräänä kes-tohaasteena on vaimea kasvuhaluus, joka on laskenut trendinomaisesti jo vuosia, ja jota osaltaan selittää myös yrittäjäkunnan ikääntyminen. Tarve suunnanmuutokselle on

ilmeinen, johon tarvitaan selkeästi myös kansallisen tason politiikkatoimien vetoapua. Yritysten perustamisaktiivisuus on ollut selvästi nosteessa alkuvuoden osalta, mutta toisaalta myös lopettaneiden yritysten lukumäärä on kasvussa haasteelliselle tilanteelle ominaisesti. Konkurssiin haettujen yritysten määrä on tuoreimpien tietojen mukaan kasvanut viime vuodesta selvästi. Konkurssiin haettujen yritysten kokoluokka oli tilastokeskuksen mukaan pääsääntöisesti mikroyritystasoa. Kokonaistilanne herättää huolta, koska konkurssien haettujen yritysten kokonaismäärää indikoiva trendi on saavuttamassa vuosien 2008, 2009 ja 2014 huipputasoa.

Maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet jo pitkään maan keskimääräistä heikompia. Syyskuussa julkaistussa pk-barometrissa lähitulevaisuuden näkymiä arvioitiin nihkeästi kaikilla osa-alueilla, vaikkakin pakkasen puolella olevat saldoluvut olivat hie-man kohentuneet keväästä. Myönteinen signaali oli, että yritysten sopeutustarpeissa eivät korostuneet radikaaleimmat toimet, mikä viittaa siihen, että osaavasta työvoimasta halutaan pitää tiukasti kiinni. Kokonaisuutena voidaan todeta, että pk-barometrin odotusarvot ovat olleet tähänastista reaalikehitystä synkempiä ja selvästi pessimistisempiä kuin naapurimaakunnissa. Rakentamisen voimakas hiipuminen on ilmiö, jonka heijastusvaikutukset ovat alkaneet konkretisoitua muutosneuvottelujen sekä tuotantoseisokkien muodossa ja niiden ennakoidaan voimistuvan lähikuukausien aikana.

Elintarviketuotannon osalta lähivuosien kriisivaiheet ovat olleet merkittävä haaste, ja alan sisällä yritysten tilanteissa on ollut merkittäviä eroja. Kustannustaso arvioidaan edelleen korkeaksi ja sen ennakoiminen haastavaksi. Kotitalouksien heikentynyt ostovoima ja kotimaisen kysynnän hiipuminen haastavat koko elintarviketeollisuuden toimialaa. Kuluttajakysyntää suuntautuu myös halvemman hintaluokan tuotteisiin, jotka ovat usein tuontitavaraa. Myönteisiä signaalejakin on, vaikka kokonaistilanteessa riittää huolenaiteita. Elintarviketuotannossa on syntynyt ja syntymässä uusia innovaatioita ja tuotantokapasiteettia. Esimerkiksi Atria toteuttaa parhaillaan historiansa suurinta strategista investointia: 155 miljoonaa euroa siipikarjatuotannon laajennukseen Nurmon tuotantolaitoksen yhteyteen. Investoinnin myötä Atria Suomen siipikarjan tuotantokapasiteetti lisääntyy noin 40 %. Uuden tehtaan arvioidaan olevan kokonaisuudessaan valmis aikaisintaan vuoden 2024 aikana. Yhtiö on myös laajentanut Nurmon tehtaan läheisyydessä sijaitsevaa Suomen suurinta aurinkovoimapuistoa ja tavoittelee suurempaa energiaomavaraisuutta myös tuulivoimahankkeeseen osallistumalla.

Euroopan Unionin uudistunut maatalouspolitiikan kausi on lähtenyt liikkeelle. Kantaviin teemoihin lukeutuvat aktiivinen ruuantuotanto, ilmasto- ja ympäristöviisas maatalous ja uudistuva ja monipuolinen maaseutu. Kausi on alkanut varsin haastavissa tunnelmissa, sillä alkutuotanto kamppailee edelleen kannattavuuskurimuksessa. Haastava aika on heijastunut myös investointihalukkuuteen, vaikkakaan ei voida sanoa, että investoinnit olisivat kokonaan tyrehtyneet. Tulopuolen nousu ja tuotantopanosten hinnan asteittainen

lasku on tuonut helpotuksia joidenkin tuotantosuuntien osalta, mutta kokonaiskuva on haasteellinen. Tilojen lopettamiset ja konkurssit ovat todennäköisiä myös lähitulevaisuudessa. Oma erityishaasteensa on turkisan tilanne, joka koskettaa myös muita pohjalaismaakuntia. On selvää, että monipuolisia tukitoimia tarvitaan, jos tarhauksen tulevaisuuden toimintaedellytykset kaikkoavat.

Teknologiateollisuudessa, josta kone- ja metallituoteteollisuus muodostaa leijonanosan, tilanne on monisyinen ja erot yritysten välillä ovat huomattavia. Keskimääräisesti tarkasteltuna, ja tilanteen sumuisuus huomioiden, yritysten tilauskannat ovat kuitenkin tyydyttävällä tasolla. Rakentamisen hiipuminen on vaikuttanut esimerkiksi teräsrakenteiden valmistukseen ja johtanut sopeuttamistoimiin. Toinen alueellinen erityisnosto on suhdanneherkän veneteollisuuden tilanne, jossa on merkittäviä kysymysmerkkejä ja tarvetta tulevaisuuspuhdistoihin. Epävarmojen näkymien lisäksi myös krooninen työvoimapula on vaikeuttanut yritysten toiminnan suunnittelua. Yritykset tiedostavat, että alan osaajia on haasteellista löytää, joten osaajista halutaan pitää kiinni. Panoksia on laitettu myös tuotannon automatisointiin, millä turvataan tulevaa pidemmällä aikajänteellä. Investoinnit eivät ole kuitenkaan täysin seisahtuneet ja uusista investoinneista käydään vuoropuhelua rahoittajien kanssa, mikä on positiivista. Suunnittelupöydällä olevien hankkeiden aikataulutusta tarkastellaan kuitenkin kriittisesti.

Puutuote- ja sahateollisuudessa tilanteessa on kysymysmerkkejä ja toimijoiden väliset erot ovat kasvussa. Kulutuskäyttäytymisen ja rakentamisen volyymin muutokset ovat tuotantokustannusten nousun ohella tekijöitä, jotka ovat vaikuttavat näkyviin voimakkaasti. Aiemmin peikkona on ollut työntekijöiden saatavuus tuotannollisiin tehtäviin sekä pätevien suunnittelijoiden löytyminen, mutta kuluvana vuonna rekrytointeja on jäädytetty ja muutosneuvottelut ovat yleistyneet. Esimerkiksi Älvsbytaló Oy on ilmoittanut tuotannon keskeyttämisestä Kauhajoella toistaiseksi, mikä on johtamassa irtisanomisiin. Sahateollisuudessa viime vuosien isot investoinnit ovat kasvattaneet tuotantokapasiteettia, mutta jatkossa keskitytään enemmän ydinliiketoimintaan ja toiminnan muiden ulottuvuuksien kehittämiseen. Kokonaisuutena voidaan todeta, että rakennusalan kokonaistilanne vaatii kansallisia linjauksia, joilla uusia investointeja saadaan liikkeelle.

Kaupan ja palveluiden näkymissä on epävarmuutta, ja rekrytointien osalta varovaisuus on noussut huomattavasti. Lienee selvää, että kuluttajien luottamus ja ostoskäyttäytyminen vaikuttaa tilanteeseen olennaisesti. On kuitenkin huomionarvoista, että isot toimijat ovat tehneet rohkeita linjauksia ja pyrkineet ylläpitämään kehittämisaktiivisuutta. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan Osuuskauppa on uudistanut toimintaansa monilla sektoreilla ja eri toimipaikkoihin on luvassa myös uusia investointeja. Pienten palveluyritysten taloudellinen kestävyys tilanteessa, jossa yleistä hintatasoa nostavat kriisit seuraavat toisiaan ja kuluttajakäyttäytymisen ennakoitiin on vaikeaa, on kuitenkin merkittävä huolenaihe. Kulujen

hallinnan merkitys on energiakriisin myötä kasvanut ja vaatii myös jatkossa erityishuomiota. Verkkokaupan osalta olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia kehitysloikkaa sen suhteen on tapahtunut viime vuosina.

Matkailun osalta aluetason ikkuna tulevaan on sumuinen ja varovaisuutta on ilmassa enenevässä määrin. Suurimpana kysymysmerkkinä on Ähtärin eläinpuiston tilanne ja panda-kaksikon kohtalo. Viime vuosien kriisitilanteet ja kohonnut kustannustaso ovat tekijöitä, jotka aiheuttavat epävarmuutta. Kotimaan matkailun suosion lisääntyminen on ollut tekijä, jonka uskotaan tuovan mahdollisuuksia myös jatkossa. Myönteistä on, että mennyt tapahtumakesä oli perinteisen vilkas. Talvikausi on tavallisesti ollut kesäkautta selvästi hiljaisempi, ja ympärivuotisuus on näyttäytynyt selkeänä kehittämishaasteena. Tapahtumiin liittyvän matkailun ohella virkistys- ja luontomatkailu ovat teemoja, joiden nostamiseen on luottamusta jatkossakin ja ne tarjoavat konkreettisia kehittämismahdollisuuksia erityisesti maakunnan reuna-alueilla. Esimerkiksi Lappajärven status maakunnan toisena Geopark-kehittämiskokonaisuutena on hyvin lähellä lopullista sinettiä.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Maakunnan työllisyysaste on työvoimatutkimuksen perusteella kääntynyt alkuvuonna hienoiseen laskusuuntaan, mutta kesäkauden tunnusluvut ovat olleet jonkin verran myönteisempiä. Syyskaudella työllisyyskehityksen näkymät ovat selvästi synkentyneet, sillä työvoiman kysyntä on vaimentunut ja muutosneuvottelujen määrä on ollut kasvava. Työpaikkoja oli viime vuonna avoinna ennätyksellisen runsaasti, mutta kuluvan vuoden saldo on heikompi. Kysyntä ei ole kuitenkaan pysähtynyt ja osaajista on edelleen jatkuvaa kysyntää eri toimialoilla. Tältä pohjalta voidaan todeta, että odotusarvot ovat varovaiset ja meneillään olevat kehityskulut ennakoivat työllisten määrän vähenemistä ensi vuoden osalta.

Epävarmuudesta huolimatta osaavan työvoiman saatavuus on pysyväishaaste, joka ei häviä, vaikka suhdanteet viilenisivät. Ennakoitu väestökehitys ja nuorisoikäluokkiin kohdistuva poismuutto on alueelle vakava ongelma. Työvoiman saatavuushaasteiden kirjo on edelleen huomattava. Haasteena on myös, miten alue pystyy menestyksellisesti kilpailemaan työvoimasta Suomessa ja Euroopan talousalueella (EU- ja ETA-maat). Rekrytointihaasteet ovat kroonistuneet esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla, teknologiateollisuudessa, ICT-alalla, sekä majoitus- ja ravitsemusalalla. Eläkepoistumat ovat suuria monella toimialalla, joista erityisesti voidaan korostaa teknologiateollisuutta sekä sosiaali- ja terveysalaa. Toiveena on, että työnantajat löytävät keinoja kehittää toimintamallejaan ja osaamispääomaansa myös haasteiden keskellä. Hakijoiden ja kysynnän kohtaamista haastaa osaltaan myös se, että työvoimakoulutusten volyymin ei kyetä nostamaan, koska tarjolla oleviin koulutuksiin ei useinkaan saada riittävästi osallistujia.

Vaikka tilanne on ollut sumuinen jo pitkään, työttömyyden lisääntyminen on ollut jokseenkin vähäistä. Työttömien työnhakijoiden osuus Etelä-Pohjanmaan työvoimasta oli elokuussa 2023 ainoastaan 6,0 prosenttia, joka oli Manner-Suomen toiseksi alhaisin. Koko maassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,4 prosenttia. Työttömien työnhakijoiden määrä on hienoisessa kasvussa vuodentakaiseen verrattuna ja loppuvuonna osalta määrien ennakoidaan edelleen kasvavan. Lomautukset ovat olleet kasvussa jo usean kuukauden ajan, eli toiminnan sopeuttamistarpeet ovat lisääntyneet eri toimialoilla. Elokuun lopussa hakijarekistereissä oli noin 5 100 työtöntä työnhakijaa. Vuoden takaisesta vertailuajankohdasta määrä nousi 50 henkilöllä, eli prosentin verran. Arvioidaan, että vuoden loppua kohti mentäessä suunta on jonkin verran heikompaan.

Työnhakijapoolin rakenne on erityisen haastava, sillä yli 60-vuotiaiden osuus hakijoista on suuri. Myös pitkäaikaistyöttömyys on kääntynyt hienoiseen kasvuun, johon heijastuu suhdannetilanteen epävarmuustekijät. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden määrä (noin 450 hlöä) on viimeisen vuoden aikana kasvanut selvästi, johon on vaikuttanut luonnollisesti Ukrainan sota. Arvioiden mukaan maakuntaan on saapunut vajaat 2000 ukrainalaista tilapäisen suojelun perusteella, joista työnhakijaksi on ilmoittautunut vasta murto-osa. Ukrainalaisten työllistymispotentiaali nähdään kohtuullisen hyvänä, erityisesti, mikäli työnantajat joustavat suomen kielen osaamisvaatimuksista ja antavat maahantuli-joille mahdollisuuden näyttää osaamistaan.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Seinäjoki Ilmajoki, Isokyrö, Kauhava, Kurikka, Lapua, Seinäjoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Suupohja Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Teuva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Kuusioikunnat Alavus, Kuortane, Ähtäri	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Järviseu Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

16 Pohjanmaa

Taulukko 15. Avainluvut Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	176 323	176 041	176 272	0,2 %	0,0 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	4 428	3 928	4 564	12,7 %	-3,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	511	393	574	30,0 %	-11,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	1 133	1 125	1 277	0,7 %	-11,3 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	5,4	4,8	5,5	0,6 %-yks.	-0,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	1 484	2 432	1 218	-39,0 %	21,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjanmaa on energinen maakunta, jonka elinkeinoelämä on monipuolista ja työllisyys-tilanne maan huippua. Maakunnan vahvuus on monipuolinen toimialarakenne, joka käsittää vientipainotteisen teollisuuden, alkutuotannon, kaupan ja matkailun sekä rakennusalan. Pohjalaisia teollisuusyrityksiä toimii monilla eri alatoimialoilla ja viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on suuri. Alkutuotanto ja elintarviketeollisuus ovat olennainen osa maakunnan elinkeinorakennetta, ja alueen maataloustuotanto on merkittävää koko Suomelle. Myös tukku- ja vähittäiskaupan ala sekä rakennusala työllistävät maakunnassa merkittävän määrän ihmisiä.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä panostukset vihreän siirtymän edistämiseksi ovat lisääntyneet voimakkaasti EU:ssa. Käytännössä valtaosa koko Suomeen sijoittuvista vihreän siirtymän investoinneista kohdistuu Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntiin. Pohjanmaan kauppakamarin laskelmien mukaan investoinnit ovat jopa 17 miljardia euroa vuosikymmenen loppuun mennessä Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella. Arvio on jopa kuluneen vuoden aikana kasvanut merkittävästi. Vihreän siirtymän investointitsunami koostuu muun muassa akkuteollisuus-, vetyteollisuus- ja tuulivoimainvestoinneista. Vaasan ja Kokkolan akkuekosysteemin hankkeet ovat keskeinen osa suuren osan Suomea kattavaa akkuketjua aina akkuminaeralikaivoksista akkutehtaisiin saakka. Tuulivoimaa rakennetaan lisää kiihtyvällä tahdilla niin maalle kuin merelle ja uusiutuvan energian tuotantohankkeita on viime aikoina julkistettu myös mm. vety-, e-metanoli- ja biokaasualalla. Lisäksi muillakin teollisuudenaloilla on käynnistymässä suuren luokan investointihankkeita ja näin valtava kasvu heijastuu tietenkin myös muille toimialoille.

Elinkeinoelämää haastavat tällä hetkellä kuljetusten kallistuminen, materiaalikustannusten ja korkojen nousu sekä inflaation kiihtyminen, jotka johtavat myös kansalaisten kulutuskäyttäytymisen muutoksiin. Suurten vientiyriytysten kautta vaikutukset heijastuvat myös pienempiin alihankkijoihin. Yleinen taloustilanne on vaikea ja kysyntä on hiipunut viime aikoina erityisesti rakennusalalla.

Maan parhaimmiston kuuluvan työllisyystilanteen käänttöpuolena on, että pohjalaisyrietykset kärsivät jatkuvasti työvoimapulasta. Monissa alueen kunnissa vallitsee täystyöllisyys. Epävarma taloustilanne on heijastunut myös työmarkkinoille työttömien määrän kasvuna lyhyellä aikavälillä, mutta lähivuosina työvoiman kysynnän odotetaan kasvavan suurinvestointien myötä. Maakuntaan tarvitaan tuhansia uusia työntekijöitä niin tulevien tehtaiden rakennusvaiheeseen kuin tuotantoonkin. Osaavan työvoiman saatavuuden haaste on todellinen ja ratkaisukeinoja on rakennettu maakunnan toimijoiden välisellä yhteistyöllä jo pitkään.

Pohjanmaan maakunnassa oli 176 000 asukasta vuonna 2022. Viime vuosikymmenen loppupuolella väkiluku pienentyi hieman, mutta on ollut hienoisessa kasvussa viimeisimmät vuodet. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan väestön määrä tulee pienentymään koko vuoteen 2040 ulottuvan ennustejakson ajan, samaan aikaan yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä tulee kasvamaan. Väestökehitys huolestuttaa erityisesti alueelle suunniteltujen suurten investointien ja niiden työvoimatarpeiden tyydyttämisen kannalta. Maakunnan veto- ja pitovoimaa tulee kehittää edelleen ja työvoimareservi saada täysipainoisesti käyttöön. Kansainvälisten osaajien merkitys on suuri ja käyttämätöntä potentiaaliakin on. Kaksi-kieliselä alueelta osaajia muuttaa myös muihin Pohjoismaihin.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pohjanmaa tunnetaan vientipainotteisesta teollisuudestaan ja erityisesti Pohjoismaiden suurimmasta energiateollisuuden klusterista. Maakunnassa on myös vahvaa alkutuotantoa, närpiöläisiä tomaatteja ja kurkkuja syödään koko Suomessa ja alueella sijaitsee suuri osa maan turkistarhoista. Kaupan ja palveluiden ala kehittyy ja alueen matkailupotentiaalin kasvattamiseksi tehdään jatkuvasti töitä. Pohjanmaalla on myös rakennusalan yrityksiä.

Pohjalaisessa elinkeinoelämässä on historiallisen kova kasvuvauhti. Pohjanmaan Kauppakamarin laskelmien mukaan vuosikymmenen loppuun mennessä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntiin on tulossa yksityisiä investointeja yhteensä jopa 17 miljardin euron edestä. Jättimäinen vihreän siirtymän investointien aalto koostuu useista eri aloilla toimivien yritysten hankkeista. Pohjanmaan maakuntaan on sijoittumassa muun muassa maa- ja merituulivoimaa, akkuteollisuutta, vety- ja metanolitehtaita sekä perinteisemmän teollisuuden tehtaita, kuten taivekartonkitehdas. Investointien myötä alueelle syntyy tuhansia uusia suoria työpaikkoja. Työvoimaa tarvitaan myös teollisuuslaitosten rakennusvaiheessa ja tuotannon käynnistyttyä alueelle asettunut uusi työvoima lisää kysyntää myös esimerkiksi kaupan, palveluiden, asumisen, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä matkustamisen saralla.

Kuoppia kasvun tiellä ovat kohoavat kustannukset, vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa sekä infrastruktuuriin ja saavutettavuuteen liittyvät ongelmat. Lisäksi investointien pullonkauloina ovat luvitusasiat, kilpailuasetelmat sekä rakennusalan resurssit siinä tapauksessa, että useampi projekti käynnistyy samanaikaisesti. Kilpailuasetelmista esimerkkinä ovat Yhdysvaltojen Inflation Reduction Act ja Defense Production Act Title III, jotka saattavat houkuttaa investoijia jopa toiselle mantereelle. Näiden haasteiden taklaaminen on elintärkeää uuden kasvun mahdollistamiseksi Pohjanmaalla ja koko Suomessa. Investoinnit hajaantuvat pidemmälle aikavälille, mutta monessa hankkeessa konkreettisia toimia on jo tehty.

Elinkeinoelämän lyhyen aikavälin yleiset suhdannenäkymät olivat pessimistiset monissa syksyn 2023 aikana toteutetuissa barometreissa ja selvityksissä, kuten Pk-yritysbarometrissa (TEM, Finnvera, Suomen Yrittäjät), Business Panelissa (Pohjanmaan kauppakamari) sekä Suhdannebarometrissa (EK). Tunnelma yrityksissä oli epävarma, esimerkiksi lomautuksista ja konkurseista uutisointi aiheutti varovaisuutta yrityksissä. Pohjanmaan maakunnan yritysten näkymät eivät eri barometreissa silti ole aivan yhtä synkät kuin koko maassa keskimäärin. Suhdannebarometrissa henkilökunnan määrän odotettiin pienenevän ja kannattavuuden heikkenevän lähitulevaisuudessa, kun taas Pk-yritysbarometrissa ja Business Panelissa rekrytointiodotukset olivat vielä positiiviset. Myös liikevaihto-odotukset Pk-yritysbarometrissa sekä Business Panelissa olivat vielä positiiviset. Riittämätön kysyntä tai yleinen suhdannetilanne ovat merkittävimmät yritysten toimintaa rajoittava tekijät, vaikka myös ammattitaitoisen työvoiman puute oli edelleen yleinen pullonkaula.

Pk-yritysbarometrin tulokset koskevat yksin Pohjanmaan maakuntaa. Business Panelin tulokset käsittävät Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat, Suhdannebarometrissa on mukana myös Etelä-Pohjanmaan maakunta.

Korkeat kustannukset ja kuluneen vuoden aikana kohonnut korkotaso ovat saaneet yritykset harkitsemaan lainanottoa aiempaa tarkemmin. Valtion omistaman yritysrahoittaja Finnveran myöntämät rahoitus- ja lainatakausmäärät ovat pienentyneet merkittävästi. Pohjanmaalla teollisuuden rahoitus kasvoi, mutta liike-elämän palveluiden ja matkailun rahoitus laski.

Yritysten vaikea tilanne ei ainakaan vielä syksyllä 2023 ole heijastunut konkurssitilastoihin.

Pohjanmaan monipuolisessa, vientipainotteisessa teollisuudessa on suurinvestointien takia kova tulevaisuudenusko, mutta viime aikojen heikko talouskehitys on tuonut väliaikaisia epävarmuuksia toimialalle. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin mukaan teollisuuden yleinen tunnelma, tilauskanta ja kannattavuus ovat laskussa Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla. Liikevaihto-odotukset ovat silti positiiviset, yli puolet vastaajista odottaa liikevaihdon kasvavan. Vienti- ja investointiodotukset ovat ennallaan ja henkilöstön määrän kasvuodotukset ovat varovaisen positiiviset.

Vaasassa toimii Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä EnergyVaasa, joka käsittää lukuisia kansainvälisiä suuryrityksiä sekä laajan joukon pienempiä alihankkijoita. Yhteensä 180 yrityksen yhteenlaskettu liikevaihto on vuosittain 6 miljardia euroa ja klusteri työllistää yli 13 000 työntekijää.

Alueella on pitkään pedattu laajassa yhteistyössä akkuteollisuuden asettumista Giga-Vaasa-alueelle, ja tällä hetkellä aiesopimuksia ja aluevarauksia on tehty useille toimijoille. Norjalainen FREYR Battery aikoo rakentaa alueelle akkukennotehdaan sekä katodimateriaalitehtaan. Alueelle on tulossa kaksi anodimateriaalitehdasta, Epsilon Advanced Materialsin ja Suomen Malmijalostus Oy:n tehdas sekä Grafintecin ja Hensenin tehdas. Akkuteollisuuden voimakkaaseen kehitykseen ja muihin uusiutuvaan energiaan liittyviin tulevaisuuden osaamistarpeisiin on alueella jo ryhdytty vastaamaan mm. ammattikorkeakoulun ja yliopiston opintotarjonnalla ja tutkimushankkeilla.

Vaasaan on suunnitteilla EPV Energian, Vaasan Sähkön ja Wärtsilän yhteistyönä uusiutuvan vedyn tuotantoon perustuva Power-to-X-to-Power -järjestelmä (uusiutuvan energian varastointi- ja tuotantoratkaisu). Suunnitelmien mukaan 100 % uusiutuvalla vedyllä ajettavaa moottorivoimalaitosta demonstroidaan viimeistään vuonna 2026. Westenergy on käynnistänyt hankkeen uuden sukupolven nesteytetyn synteettisen metaanin (LSNG)

tuotantolaitoksen toteuttamiseksi Mustasaareen. Hankkeelle haetaan parhaillaan rahoitusta, jonka varmistuttua aloitetaan rakentaminen ja laitos on tarkoitus ottaa käyttöön vuonna 2025.

Yhdysvaltalainen Plug Power suunnittelee Suomeen miljardiluokan vetyinvestointia. Yhtiö aikoo rakentaa vetylaitokset Kokkolaan, Kristiinankaupunkiin ja Porvooseen. Kristiinankaupungissa vetyä tuotettaisiin vihreän teräksen valmistukseen, sillä vetytehtaan yhteyteen teräspellettejä tuottavaa laitosta suunnittelee GravitHy-niminen yritys. Kristiinankaupunkiin on suunnitteilla myös Koppö Energia Oy:n vihreän vedyn tuotantolaitos ja metanointiyksikkö. Laitoksen kanssa rinnakkain kehitetään tuuli- ja aurinkovoiman tuotantoa, mikä takaa vetylaitoksen tarvitseman uusiutuvan energian saannin.

Metsä Board aikoo rakentaa Kaskisiin taivekartonkitehtaan, jonka kokonaisinvestointi on noin miljardi euroa ja työvoimatarve satoja henkilöitä. Hanke on esisuunnitteluvaiheessa ja mahdollinen investointipäätös voidaan tehdä aikaisintaan vuonna 2024. Suupohjan rata tulisi kunnostaa kasvavat kuljetustarpeet kestäväälle tasolle, jotta kumipyöräkuljetusten määrän suurelta kasvulta voidaan välttyä.

Pietarsaaren seudulla hiomatuotteita valmistava Mirka ja energiayhtiö Adven käynnistävät vihreän energian hankkeen, jossa keskitytään Mirkan tehtaan energiasiirtymään korvaamalla fossiilista nestekaasua sähköllä.

Tuulivoimarakentaminen on lisääntynyt merkittävästi ja Pohjanmaalle onkin suunnitteilla toisiksi eniten tuulivoimaloita hankkeiden määrällä mitattuna. Erityisesti merituulivoiman odotetaan pitkällä tähtäimellä kasvavan merkittäväksi energiantuotantomuodoksi Suomessa. Korkotason vuoksi uusien hankkeiden aloituksessa ollaan tällä hetkellä varovaisempia, mutta alalla ei uskota laskusuhdanteen jatkuvan pitkään. Tuulivoimayhtiö OX2 aikoo rakentaa merituulipuiston Närpiön edustalle ja toisen puiston Kokkolan ja Pietarsaaren edustalle. Voimaloiden huolto, kunnossapito ja voimalan komponenttien välivarastointi työllistää myös alueiden satamia.

Maakunnassa on myös merkittäviä elintarviketeollisuuden toimijoita. Esimerkiksi viime vuosina suurta kasvua tehnyt Fresh Servant Oy on laajentanut logistiikkakeskusta ja tehdastaan Pedersöressä. 30 miljoonan euron arvoisen laajennuksen myötä tehtaiden pinta-ala on tuplaantunut.

Rakennusalalla korkotason nousu ja hintojenkorotukset ovat haastaneet erityisesti talotehtaita ja muita pienrakentamiseen liittyviä yrityksiä. Julkis- ja teollisuusrakentamisen tilanne ei kuitenkaan ole aivan yhtä kehno. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin

mukaan rakennusalan alamäki on Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla jatkunut jo kaksi vuotta, eikä tilanne näytä vielääkään kääntyvän kasvu-uralle. Rakentaminen on hiljentynyt niin paljon, että yritykset ovat joutuneet lomauttamaan henkilökuntaansa.

Rakennusalalla odotetaan toiveikkaina tulevia teollisuusinvestointeja ja niiden tuomaa kysynnän piristymistä, mutta nopeaa helpotusta tilanteeseen ei ole odotettavissa. Tulevaisuudessa voi kuitenkin olla, että kysyntä kasvaa investointien konkretisoituessa räjähdysmäisesti. Monilla alueilla täytyisi varautua kasvavaan asutuskysyntään jo ennen suurten teollisuuslaitosten rakentamista. Rakennusaikana väliaikaisen asumisen tarve kasvaa ja teollisuuslaitosten pysyvällekin henkilökunnalle tarvitaan suuri määrä uusia asuntoja. Syksyllä 2023 toteutetussa Vaasan seudun asutonselvityksessä todetaan, että pelkästään akkutehdasinvestoinnit tuovat toteutuessaan alueelle erityisesti työikäistä, kansainvälistä työvoimaa, jonka asumismahdollisuuksien turvaamiseen tarvitaan erityisiä panostuksia.

Pohjanmaalla on monipuolista maataloustuotantoa ja alueen tilat ovat tehneet suuria investointeja toimintansa kehittämiseksi. Alkutuotannon merkitys on suuri ja sen tärkeys korostuu entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alkuvuodesta alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi koetteli tuottajia eivätkä kannattavuushaasteet ole vielä suinkaan ohi. Haastavat sääolosuhteet, eli sateinen syksy, ovat johtaneet siihen, että osaa kasvustosta ei ole saatu korjattua. Tämä koskee sekä viljaa että erikoiskasveja, kuten perunaa.

Suurin osa Suomessa tuotetuista tomaateista ja kurkuista tuotetaan Suupohjan rannikkoseudulla: Närpiössä ja sen lähikunnissa. Viime talvena korkealle kohonneet sähkön hinnat romahduttivat monien kasvihuonetuotteiden kannattavuuden ja lukuisia kasvihuoneita oli suljettuna talven aikana. Ruotsinkielisen tuottajayhdistys ÖSP:n mukaan kasvihuonetuottajien näkymät tulevalle talvelle ovat kuitenkin normalisoituneet. Sähkön hinta heittelee edelleen ja muutkin tuotantokustannukset ovat kasvamassa, mutta varautuminen on paremmalla tasolla. Tuottajahinnat vaihtelevat tuotteittain. Kasvihuoneviljelijöille huolta on aiheuttanut myös kasvuturpeen saatavuus tulevaisuudessa, jos turpeen energiankäyttö päättyy.

Suomi on suurin sertifioitujen ketunnahkojen tuottaja maailmassa. Valtaosa Suomen turkistarhoista sijaitsee pohjalaismaakunnissa. Turkisalan haastava tilanne jatkuu, sillä koronavirusien vaikeuksien jälkeen ongelmia on aiheuttanut lintuinfluenssa, minkä vuoksi satoja tuhansia eläimiä joudutaan lopettamaan tartunnan saaneilta tiloilta. Lintuinfluenssaa on todettu myös Pohjanmaan maakunnassa sijaitsevilla turkistarhoilla. Eläinten lopettamisen myötä osa tarhoista voi päätyä lopettamaan toimintansa kokonaan. Toimialan vaikealla tilanteella on myös välillisiä vaikutuksia muun muassa rehutehtaisiin ja kuljetusliikkeisiin.

Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin tuloksissa yksityisten palveluiden ala korostuu positiivisen vireen vuoksi. Kaupan alalla tulokset ovat hieman vaisummat. Jännittynyt geopoliittinen tilanne nähdään tällä hetkellä suurimpana pullonkaulana. Lyhyellä aikavälillä erityisesti pienten yritysten toimintaa vaikeuttavat korkojen nousu ja laskeva ostovoima. Teollisuuden suurinvestoinnit kuitenkin luovat uutta kysyntää myös tällä toimialalla pidemmällä aikavälillä. Kaupan alan investoinneista mainittakoon esimerkiksi tavarataloketju Sokoksen paluu Vaasaan 25 vuoden tauon jälkeen, tavaratalo avataan kevättalvella 2024.

Vaikka keskusta-alueiden vetovoimaisuuden ylläpitäminen nähdään tärkeänä, kaupunkien ydinkeskustat ja toisaalta pienemmät paikkakunnat ovat aiempaa haastavampia ympäristöjä kaupan ja palveluiden toimialalle. Kuluttajakäyttäytyminen on murroksessa ja alan yritysten tulevaisuuden kehittämistä määrittävät digitalisaatio, vastuullisuus ja elämyksellisyys.

Kotimaan matkailun suosio kasvoi korona-aikana ja vaikka tilanne on osittain palautunut ennalleen, maailmanpolitiikan epävakaisuus on osaltaan hillinnyt matkustushaluja. Epävarma taloudellinen tilanne voi vaikuttaa myös kysyntään myös matkailualalla. Wasalinen ympäristöstävällisen Aurora Botnia -matkustaja-autolautan käyttöönoton myötä ruotsalaisten matkustajien määrä on lisääntynyt. Silti Pohjanmaan maakunnassa on edelleen paljon kehittymisen mahdollisuuksia matkailualalla. Esimerkiksi Merenkurkun maailmanperintöalueen potentiaalia voisi hyödyntää nykyistä paremmin. Matkailualalla korostuu markkinoinnin ja kielitaidon merkitys, minkä lisäksi alan yritysten tulevaisuuden kehittämistä määrittävät digitalisaatio, vastuullisuus ja elämyksellisyys.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan tilanne jatkuu haastavana. Pidemmällä aikavälillä väestön ikääntyminen sekä maakunnan teollisuuden suurinvestointien mukanaan tuoma väestönlisäys kasvattaa palvelutarvetta. Työvoimatarpeet ovat suuria, mutta työntekijöitä on erityisesti julkiselle puolelle tarjolla vähän ja alan imago on heikko. Hyvinvointialueiden rahoitusvaje ja säästöpainet vaikeuttavat osaltaan alan vetovoiman kasvattamista.

Pohjalaiset suurhankkeet toimivat veturina koko Suomen viennin ja kilpailukyvyn kehittymiselle, minkä vuoksi niiden toteutumista tulisi edistää kaikin keinoin. Elinkeinoelämän toimintaedellytysten, viennin ja kilpailukyvyn parantamiseksi sekä huoltovarmuuden turvaamiseksi tulisi infrastruktuuriin panostaa entistä voimakkaammin ja monipuolisemmin. Elinkeinoelämän kehittymisen edellytyksinä ovat hyväkuntoinen tieverkko, kattavat satamat, kehittyneemmät raideyhteydet sekä vilkas lentoliikenne.

Pohjanmaalla sijaitsee useita merkittäviä satamia ja tulevaisuudessa niitä voivat työllistää esimerkiksi merituulivoima-alueiden rakentaminen. Tähän mennessä esimerkiksi Vaasan sataman kautta on jo kulkenut paljon maatuulivoimaloiden osia. Nykyinen vaikea taloustilanne heijastuu myös satamien toimintaan. Kaskisten satamassa satamatoimija Silva

Shipping lomautti koko henkilökuntansa syyskuussa. Syynä oli sellun laivausmäärien lasku Kaskisissa. Toisaalta Vaasan satamasta Uumajaan liikennöivä Aurota Botnian saavutti loka-kuussa ennätyselliset rahtikuljetusmäärät. Matkustaja-autolautta liikennöi jouluun saakka perjantailähdöt ilmastoneutraalisti biokaasulla.

Lentomatkustus Vaasan ja Helsingin välillä on lisääntynyt, minkä seurauksena Finnair lisää aamulentojen määrää.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Pohjanmaan maakunnassa työllisyystilanne on perinteisesti ollut Manner-Suomen parhaimmistoa. Vuoden 2023 toisella vuosineljänneksellä maakunnan työllisyysaste 15–64-vuotiaiden joukossa oli 79,5 prosenttia, kun koko maan keskiarvo oli 75,1 prosenttia.

Monissa alueen kunnissa vallitsee käytännössä täystyöllisyys ja työttömyysaste voi olla vain pari prosenttia. Työttömien määrä maakunnassa on kuitenkin hieman lisääntynyt vuoden 2023 aikana elinkeinoelämän epävarmuuden kasvun myötä. Työttömyyden kasvu on kiihtynyt loppukesästä ja syksyllä. Lomautusmäärät maakunnassa ovat jonkin verran lisääntyneet, erityisesti rakennusalalle painottuen. Työntekijöiden irtisanomisia pyritään välttämään siinä toivossa, että taloustilanne lähtee pian parantumaan. Vaikean tilanteen yli pyritään luovimaan ensisijaisesti vuokratyövoimasta luopumalla. Omasta osaavasta työvoimasta halutaan pitää kiinni, sillä sen saaminen takaisin on hyvin vaikeaa, jos työntekijät työllistyvät muualle.

Ammattiluokittain tarkasteltuna työttömyys on lisääntynyt eniten ammatteihin luokittelemattomissa ryhmissä, rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ammattiryhmässä sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden ryhmässä. Kaikilla aloilla työttömyys ei kuitenkaan ole lisääntynyt yhtä voimakkaasti. Pohjanmaalla eniten työttömiä on 60–64-vuotiaiden ikäryhmässä ja ulkomaan kansalaisia työttömistä on enemmän kuin koko maassa keskimäärin, vajaa neljäsosa.

Pohjanmaalla oli ennätysmäärä avoimia työpaikkoja alkuvuodesta 2022, mutta sittemmin taloustilanne on muuttunut epävarmemmaksi ja vuoden 2023 aikana työpaikkojen määrä on pienentynyt vuotta aiempaan nähden. Suurin pudotus avointen työpaikkojen määrässä on tapahtunut asiantuntijoiden sekä toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijöiden ammattiryhmissä. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panel -talouskatsauksen mukaan henkilökunnan määrään odotetaan kasvavan seuraavan puolen vuoden aikana runsaimmin yksityisissä palveluissa sekä kaupan alalla. Teollisuudessa arviot ovat maltillisempia ja rakennusalalla henkilökunnan määrään odotetaan pienentyvän.

Hyvän työllisyyden käänttöpuolena osaavan työvoiman saatavuus on vaivannut alueen yrityksiä jo vuosikaudet, ongelma vaivaa lähestulkoon jokaista toimialaa Pohjanmaalla. Osaavan työvoiman saatavuus rajoitti yritysten kasvua ja liiketoiminnan kehittämistä jopa yli 60 prosentissa yrityksissä Pohjanmaan kauppakamarin syksyn 2023 osaajakyselyn mukaan. Väliaikainen työttömyyden kasvu ei myöskään ole korjannut ongelmaa. Teollisuudessa tarvitaan monenlaisia osaajia eri teollisuudenaloille ja eri tasoihin tehtäviin. Tarpeet vaihtelevat jonkin verran myös paikallisesti erityisaloittain, esimerkiksi Pietarsaaren seudulla työntekijöitä tarvitaan muun muassa veneteollisuudessa. Vaikeasta suhdannetilanteesta huolimatta pula ammattitaitoisesta työvoimasta vaivaa myös rakennusala, tarvetta olisi esimerkiksi sähköasentajille. Liiketalouden ja hallinnon toimialalla tarvittaisiin kipeästi muun muassa lisää kirjanpitäjiä ja tilintarkastajia, ICT-alalla on pulaa esimerkiksi ohjelmoijista. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalalla korona-aika koetteli työntekijöiden jaksamista, minkä lisäksi ala on ollut esillä myös palkkauskysymysten ja työtaisteluiden myötä. Ala kärsii jatkuvasta työvoimapulasta, houkuttelevuus on kärsinyt ja kokenutta työvoimaa vaihtaa alaa muun muassa loppuun palamisen vuoksi. Monet uudet ja kehittyvät osaamistarpeet, kuten digitalisaation ja tekoälyn hyödyntäminen koskettavat useita eri toimialoja.

Työvoiman saatavuusongelmien odotetaan vain pahenevan tulevaisuudessa, kun suurinvestointien myötä työvoimatarpeet kasvavat tuhansilla uusien työpaikkojen myötä. Yhtenä esimerkkinä suurinvestointien osaamistarpeisiin varautumisena voidaan mainita, että alueen oppilaitokset toiselta ja kolmannelta asteelta vastaavat akkuteollisuuden työvoimakasyntään järjestämällä yhteistyössä maksutonta verkkokoulutusta. Vaikka investoinnit kohdistuvat lähinnä teollisuuteen, tarvitaan lisää tekijöitä myös kaikkiin palveluihin, joita teollisuuden työntekijät tulevat käyttämään, kuten esimerkiksi kauppa, yksityiset palvelut, sosiaali- ja terveydenhuolto, koulut ja päiväkodit.

Työvoimapulan taklaamiseen käytetään alueella moninaisia keinoja. Työvoimakoulutusten ja täydennyskoulutusten kysyntä on hyvällä tasolla, muun muassa nopeat ja tiiviit RekryKoulutukset ovat suosittuja yrityksissä. Työnantajat palkkaisivat mielellään ns. valmiita työntekijöitä, joten oppilaitoksista valmistuvien työelämävalmiuksia tulee kehittää, mutta myös työnhakijoiden osaamisen päivittäminen on tärkeää. Siitä huolimatta täydellisiä osaajia harvoin löytyy ilman yrityksen omaa panostusta. Työnantajien roolia olisikin tärkeää vahvistaa entisestään jatkuvassa oppimisessa ja koulutusmahdollisuuksissa. Aikuiskoulutustuen lakkaaminen vaikeuttaa merkittävästi osaavan työvoiman saatavuutta yrityksissä, kun suosittu kannustin osaamisen päivittämiselle poistuu. Oppisopimuskoulutusten suosio saattaa aikuiskoulutustuen poistumisen myötä lisääntyä.

Pohjanmaan maakunnan tulevia osaajatarpeita ei pystytä täyttämään pelkästään kotimaisella työvoimalla. Alueella on pitkät perinteet kansainvälisen työvoiman kanssa toimimisesta, mutta alueen veto- ja pitovoimaa tulee edelleen kasvattaa niin kotimaisten kuin ulkomaisten osaajien silmissä. Pohjanmaalla on paljon myös humanitaarisin syin maahan

tulleita, joiden kotoutumisen palvelupolkuja tulisi sujuvoittaa, jotta yhä useampi heistä voisi työllistyä. Vaikka alueella toimii jo tehokkaasti kansainvälistä työvoimaa hyödyntäviä yrityksiä, tulisi eri kokoisten organisaatioiden valmiuksia parantaa esimerkiksi kieliosaimisen näkökulmasta. Esimerkiksi teollisuudessa kielitaitovaatimuksia perustellaan usein työturvallisuudella, mutta ratkaisuna ei välttämättä tule olemaan parempi kotimaisten kielen taito kansainvälisten työntekijöiden keskuudessa, vaan englannin kielen yleistyminen työkielenä yrityksissä. Englannin kielen taitoa tulisi kehittää niin työnjohdossa kuin ns. suorittavan tason työvoiman keskuudessakin. Kansainvälisen työvoiman asettautuminen alueelle tulee vaatimaan myös asumisen ja elämän laadun takaavia palveluita ja palvelusektorin monikielistymistä, esimerkiksi englanninkielisiä kouluja.

Taulukko 16. Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Pietarsaaren seutukunta Kruunupyy, Luoto, Pedersöre, Pietarsaari, Uusikaarlepyy	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Suupohjan rannikkoseutu Kaskinen, Kristiinankaupunki, Närpiö	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä	0	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Vaasan seutukunta Korsnäs, Laihia, Maalahti, Mustasaari, Vaasa, Vöyri	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	0
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

17 Keski-Pohjanmaa

Taulukko 17. Avainluvut Keski-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	67 805	67 915	68 780	-0,2 %	-1,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	2 307	2 132	2 034	8,2 %	13,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	329	288	333	14,2 %	-1,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	842	765	476	10,1 %	76,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	7,6	7,0	6,6	0,6 %-yks.	1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	438	627	390	-30,1 %	12,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Pohjanmaalla on monipuolinen elinkeinorakenne: alueella on vahvaa teollisuutta, monipuolista alkutuotantoa ja merkittävä kaupan ja palveluiden toimiala. Maakunnan työllisyystilanne kuuluu maan parhaisiin. Keski-Pohjanmaalla viriää uusia innovaatioita erityisesti vihreää siirtymää edistävillä toimialoilla, kuten akkuteollisuudessa ja vetytaloudessa. Alueella on merkittävä rooli koko Suomen akkuarvoketjussa ja jättimäisessä vihreän siirtymän investointiaallossa.

Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan myötä panostukset vihreän siirtymän edistämiseksi ovat lisääntyneet voimakkaasti EU:ssa. Käytännössä valtaosa koko Suomeen sijoittuvista vihreän siirtymän investoinneista kohdistuu Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan

maakuntiin. Pohjanmaan kauppakamarin laskelmien mukaan investoinnit ovat jopa 17 miljardia euroa vuosikymmenen loppuun mennessä Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella. Vihreän siirtymän investointitsunami koostuu muun muassa akkuteollisuus-, vetyteollisuus- ja tuulivoimainvestoinneista. Keski-Pohjanmaalla Kokkolan ja Pohjanmaalla Vaasan akkuekosysteemin hankkeet ovat keskeinen osa suuren osan Suomea kattavaa akkuketjua aina akkumineraalikaivoksista akkutehtaisiin saakka. Tuulivoimaa rakennetaan kiihtyvällä tahdilla niin maalle kuin merelle. Uusiutuvan energian tuotantohankkeita on viime aikoina julkistettu myös mm. vety-, e-metanoli- ja biokaasualalla. Myös muilla teollisuudenaloilla on käynnistymässä suuren luokan investointihankkeita ja kasvu heijastuu tietenkin myös muille toimialoille.

Korkotason kasvu ja energian, kuljetusten ja raaka-aineiden kustannusten nousu sekä inflaation kiihtyminen ovat kuitenkin viime aikoina vaikeuttaneet yritystoimintaa useilla toimialoilla. Suurten vientiyritysten kautta vaikutukset heijastuvat myös pienempiin alihankkijoihin. Tilanne vaikeutunut erityisesti rakennusalalla, jolla kysyntä on hiljentynyt merkittävästi viime aikoina.

Maakunnan työllisyystilanne on koko maan tilanteeseen nähden erinomaisella tasolla, vaikkakin talouselämässä vellova epävarmuus on viime aikoina kääntänyt työttömyyden kasvu-uralle. Työvoimapula kuitenkin vaikeuttaa edelleen yritysten kasvua. Työllisyys voi hieman heilahdella lyhyellä aikavälillä, mutta hieman pidemmällä tähtäimellä työvoiman kysyntä maakunnassa tulee kasvamaan voimakkaasti. Tulevien suurhankkeiden toteutuminen luo tuhansia uusia työpaikkoja ja uudenlaisia osaamistarpeita esimerkiksi kaivosalalle ja teollisuuteen, mutta myös perinteisille aloille, kuten sosiaali- ja terveyspalveluihin, tarvitaan uutta työvoimaa.

Keski-Pohjanmaan maakunnassa oli 68 000 asukasta vuonna 2022. Väkimäärä on pienentynyt viime vuosikymmenen lopulta lähtien, ja Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan negatiivinen väestökehitys jatkuu aina koko vuoteen 2040 jatkuvan ennustejakson ajan. Väestö ikääntyy ja työikäisten määrä pienentyy. Elinkeinoelämän kasvavien työvoimatarpeiden näkökulmasta kehitys on huolestuttava. Työvoimareservin täysimääräinen hyödyntäminen sekä maakunnan veto- ja pitovoiman kehittäminen ovat tärkeässä roolissa työvoiman saatavuusongelman ratkaisussa ja alueelle suunniteltujen hankkeiden toteutuksen mahdollistamisessa. Kansainvälisen työvoiman veto- ja pitovoiman kehittämiseen täytyy panostaa merkittävästi.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Keski-Pohjanmaa on vientipainotteisesta teollisuudestaan tunnettu maakunta. Kokkolan suurteollisuusalueella tuotettavia kemianteollisuuden klusterin tuotteita toimitetaan Kokkolan sataman kautta kaikkialle maailmaan. Alkutuotantosektori on maakunnassa vahva ja

Kokkola on myös perinteinen kaupan alan keskus. Tällä hetkellä vaikeassa tilanteessa olevan rakennusalan vahvuudet maakunnassa liittyvät erityisesti talotehtaisiin. Kulttuurimat-kailun osalta tunnetaan erityisesti Kaustisen kansanmusiikkijuhlat.

Pohjalaisessa elinkeinoelämässä on historiallisen kova kasvuvauhti. Pohjanmaan Kaup-pakamarin laskelmien mukaan vuosikymmenen loppuun mennessä Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntiin on tulossa yksityisiä investointeja yhteensä jopa 17 miljardin euron edestä. Jättimäiset vihreän siirtymän investoinnit jakautuvat Keski-Pohjanmaalla muun muassa akkuteollisuuteen, maa- ja merituulivoimarakentamiseen, muihin uusiutu-viin energiantuotantomuotoihin kuten aurinkovoimaan ja biokaasutuotantoon sekä vih-reän vedyn ja metanolin tuotantoon. Investointien myötä alueelle syntyy tuhansia uusia suoria työpaikkoja. Työvoimaa tarvitaan myös teollisuuslaitosten rakennusvaiheessa ja tuotannon käynnistyttyä alueelle asettunut uusi työvoima lisää kysyntää myös esimerkiksi kaupan, palveluiden, asumisen, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä matkustamisen saralla.

Kuoppia kasvun tiellä ovat kohoavat kustannukset, vaikeudet osaavan työvoiman saata-vuudessa sekä infrastruktuuriin ja saavutettavuuteen liittyvät ongelmat. Lisäksi investoin-tien pullonkauloina ovat luvitusasiat, kilpailuasetelmat sekä rakennusalan resurssit siinä tapauksessa, että useampi projekti käynnistyy samanikaisesti. Kilpailuasetelmista esimerk-inä ovat Yhdysvaltojen Inflation Reduction Act ja Defense Production Act Title III, jotka saattavat houkuttaa investoijia jopa toiselle mantereelle. Näiden haasteiden taklaaminen on elintärkeää uuden kasvun mahdollistamiseksi Keski-Pohjanmaalla ja koko Suomessa. Investoinnit hajaantuvat pidemmälle aikavälille, mutta monessa hankkeessa konkreettisia toimia on jo tehty.

Elinkeinoelämän lyhyen aikavälin yleiset suhdannenäkymät olivat pessimistiset monissa syksyn 2023 aikana toteutetuissa barometreissa ja selvityksissä, kuten Pk-yritysbaromet-rissa (TEM, Finnvera, Suomen Yrittäjät), Business Panelissa (Pohjanmaan kauppakamari) sekä Suhdannebarometrissa (EK). Tunnelma yrityksissä oli epävarma, esimerkiksi lomau-tuksista ja konkurseista uutisointi aiheutti varovaisuutta yrityksissä. Pk-yritysbarometrissa ja Suhdannebarometrissa henkilökunnan määrän odotettiin pienenevän ja kannattavuuden heikkenevän lähitulevaisuudessa, kun taas Business Panelissa rekrytointiodotukset olivat pitkän ajan keskiarvoja matalammat, mutta kuitenkin vielä positiiviset. Myös liike-vaihto-odotukset Pk-yritysbarometrissa sekä Business Panelissa olivat vielä positiiviset. Riittämätön kysyntä tai yleinen suhdannetilanne ovat merkittävimmät yritysten toimin-taa rajoittava tekijät, vaikka myös ammattitaitoisen työvoiman puute oli edelleen yleinen pullonkaula. Pk-yritysbarometrin tulokset koskevat yksin Keski-Pohjanmaan maakuntaa. Business Panelin tulokset käsittävät Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat, Suh-dannebarometrissa on mukana myös Etelä-Pohjanmaan maakunta.

Korkeat kustannukset ja kuluneen vuoden aikana kohonnut korkotaso ovat saaneet yritykset harkitsemaan lainanottoa aiempaa tarkemmin. Valtion omistaman yritysrahoittaja Finnveran myöntämät rahoitus- ja lainatakausmäärät ovat kutistuneet ja Keski-Pohjanmaalla teollisuuden rahoitus on pienentynyt.

Yritysten vaikea tilanne ei ainakaan vielä syksyllä 2023 ole heijastunut konkurssitilastoihin.

Kokkolassa sijaitsee Pohjoismaiden suurin epäorgaanisen kemianteollisuuden keskitymä, Kokkola Industrial Park (KIP), jossa toimii kymmeniä vientipainotteisia kemian- ja metallialan huippuyrityksiä ja jota pidetään kiertotalouden edelläkävijänä Suomessa ja koko Euroopassa. Lähialueelle on kaavoitettu Kruunuportin (Kokkola South) teollisuusalue. Kemianteollisuuden lisäksi maakunnassa on voimakas bioklusteri ja koko maan mitakaavassa merkittävää veneteollisuutta. Suurimmat elintarviketeollisuuden yritykset ovat lihanjalostuksessa, meijeritoimialalla sekä virvoitusjuomien valmistuksessa.

Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin mukaan teollisuuden yleinen tunnelma, tilauskanta ja kannattavuus olivat laskussa Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla syksyllä 2023. Liikevaihto-odotukset olivat silti positiiviset, yli puolet vastaajista odotti liikevaihdon kasvavan. Vienti- ja investointiodotukset olivat ennallaan ja henkilöstön määrän kasvuodotukset olivat varovaisen positiiviset.

Akkumateriaaleja tuottava Keliber on nykyään kaivosyhtiö Sibanye-Stillwaterin tytäryhtiö. Keliberin litiumhanke käsittää viisi kaivosaluetta, Kaustisille sijoittuvan rikastamon sekä Kokkolan suurteollisuusalueella sijoittuvan litiumjalostamon. Syyskuussa yhtiö sai rakennusluvan vesienkäsittelylaitoksen ja sakeuttimen rakentamiseen. Rikastamon rakentamisen ja kaivostoiminnan aloitus on viivästynyt valitusten takia. Keliber rakentaa tällä hetkellä Kokkolaan litiumjalostamo, joka alkaa valmistaa akkulaatuista litiumhydroksidia vuonna 2025 – aluksi tuontirikasteella, sillä valitusprosessien aiheuttaman viivästyksen takia omaa rikastetta ei vielä saada käyttöön. Keski-Pohjanmaalla on useita muitakin merkittäviä akkuarvoketjuun liittyviä toimijoita. Kobolttivalmistaja Umicore aikoo rakentaa Kokkolaan nikkelijalostamon ja pCAM-akkumateriaalitehtaan. Kobolttivalmistaja Jervois selvittää uuden jalostamon rakentamista Kokkolaan, mikä tarkoittaisi nykyisen tuotantokapasiteetin kaksinkertaistamista.

Tuulivoimarakentaminen on lisääntynyt maakunnassa merkittävästi ja erityisesti merituulivoiman odotetaan pitkällä tähtäimellä kasvavan erittäin tärkeäksi energiantuotantomuodoksi Suomessa. Korkotason vuoksi uusien hankkeiden aloituksessa ollaan tällä hetkellä varovaisempia, mutta laskusuhdanteen ei uskota jatkuvan pitkään. Lisäksi alalla odotetaan Fingridin investointeja kantaverkon vahvistamiseksi ja sähkönsiirtokapasiteetin lisäämiseksi. Tuulivoimayhtiö OX2 aikoo rakentaa merituulipuiston Kokkolan ja Pietarsaaren edustalle ja toisen puiston Närpiön edustalle. Voimaloiden huolto, kunnossapito ja voimalan

komponenttien välivarastoiminen työllistää myös alueiden satamia. Sama yhtiö rakentaa myös Lestijärvelle Suomen suurinta maatuulipuistoa, johon nousee 69 voimalaa. Voimailoiden pystytys alkaa viimeistään vuoden 2024 alussa ja tuotanto käynnistyy vuotta myöhemmin.

Joissain hankkeissa tuulivoimaan yhdistellään myös muita uusiutuvan energiantuotantotapoja tasaisemman sähköntuoton aikaansaamiseksi. Toholammilla entiselle turvesuolle on suunnitteilla Lampin Voiman hybridilaitos, jossa tuuli- ja aurinkovoimalla tuotettua sähköä käytetään vedyn valmistuksessa, ja vety puolestaan parantaa maanviljelytuotteista valmistettavan biokaasun laatua. Halsuan ja Kokkolan alueella sijaitseville entisille turvetuotantoalueille taas suunnitellaan Neova Groupin toimesta tuulipuistoa, johon liittyy myös aurinkovoiman tuotantoa.

Kannukseen suunnitellaan lähialueen lantaa, säilörehua ja nurmea hyödyntävää korkean jalostusarvon biotuotetehdasta, jonka kokonaisbudjetti olisi noin 20 miljoonaa euroa. Kokkolan Energia taas investoi 10 miljoonaa euroa biopolttoaineiden käsittelyyn rakentamalla uuden polttoaineaseman, jolle otetaan vastaan muun muassa metsähaketta ja purua. Maatiloilla on toteutettu viime vuosina useita pienemmän mittakaavan biokaasulaitosinvestointeja.

Viime vuosina on julkistettu lukuisia suunniteltuja vetylaitosinvestointeja ympäri Suomea ja Keski-Pohjanmaallakin on eri vaiheissa useita eri vetylaitoshankkeita. Vihreä vety on avainasemassa päästöjen vähentämisessä muun muassa kemianteollisuudessa, terästeollisuudessa, lannoitteiden valmistuksessa ja liikenteessä. Lisäksi vedyllä voi olla merkittävä rooli energijärjestelmän tasapainottajana. Vedyn tuotannon edellytyksenä taas on puhtaan energian saanti, jota Keski-Pohjanmaalla on jo tarjolla ja jonka tuotanto lisääntyy tulevaisuudessa muun muassa uusien tuulivoima-alueiden rakentumisen myötä.

Yhdysvaltalainen Plug Power suunnittelee Suomeen miljardiluokan vetyinvestointia. Yhtiö aikoo rakentaa vetylaitokset Kokkolaan, Kristiinankaupunkiin ja Porvooseen. Kokkolan uudelle Kokkola South -teollisuusalueelle sijoittuvan laitoksen olisi tarkoitus tuottaa nestemäistä vetyä ja vihreää ammoniakkia. Niin ikään Kokkolaan rakennettava Hycamiten vihreän vedyn tuotantolaitos sai kesällä tarvittavan rahoituksen hiilidioksidipäästöjä vähentävään teknologiaan perustuvan tuotannon laajentamiseen. Laitoksessa vetyä voidaan tuottaa maakaasusta saatavasta metaanista, biometaanista tai synteettisestä metaanista ja raaka-aineena voidaan käyttää myös teollisuuden sivuvirtoja. Flexens taas suunnittelee Kokkolaan vetytehdasta, jonka on tarkoitus valmistua vuoden 2027 aikana. Hanke lisää merkittävästi Suomen ja Euroopan omavaraisuutta lannoitteiden tuotannossa, sillä vihreää vetyä tuottamalla mahdollistetaan myös lannoitteissa tarvittavan vihreän ammoniakkin tuotanto.

Energiayhtiö Total Erenin tytäryhtiö TEH2 ja pietarsaarelainen Aliceco Energy suunnittelevat yhteistyössä Kokkolaan 1,5 miljardin euron sähköpolttoainelaitosta. Yhteishanke Vanadis Fuels tulisi tuottamaan e-metanolia sekä teollisuudelle että kuljetusalalle. Kokkolan KIP-suurteollisuusalueelle rakentuu LNG-termiinaali ja siirtoputkisto, nesteytetyn maakaasun varastointi ja kaasunjakelu alueen yritysille on tarkoitus aloittaa vuoden 2025 alussa.

Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin mukaan rakennusalan alamäki on Pohjanmaalla ja Keski-Pohjanmaalla jatkunut jo kaksi vuotta, eikä tilanne näytä vielä kääntyvän kasvu-uralle. Kaikki tutkimuksen saldoluvut ovat pakkasella: yleinen tunnelma, liikevaihto, henkilöstön määrä, tilauskanta, investoinnit ja kannattavuus. Keskipohjalaisella rakennusalueella toimii muun muassa merkittäviä talotehtaita. Kustannusten kasvun ja korkojen nousun myötä asuntomarkkinat ja omakotiorakentaminen on hiljentynyt, minkä vuoksi rakennusalan tilanne on vaikeutunut viime aikoina koko maassa ja talven aikana tilanne saattaa vielä pahentua. Korjausrakentamisen alalla töitä on vielä kohtuullisesti, mutta talotehtailla tilanne alkaa jo olla vaikea.

Pidemmällä aikavälillä alalle odotetaan paljon töitä alueelle sijoittuvien tehtaiden ja tuotantolaitosten rakentamisen myötä, minkä ansiosta näkymät ovat hieman valoisammat kuin muualla Suomessa. Sen lisäksi maakunnassa täytyisi etupainotteisesti panostaa myös asuntorakentamiseen, jotta pystyttäisiin vastaamaan tulevaisuuden kasvaviin asuntotarpeisiin.

Keski-Pohjanmaalla on monipuolista maataloustuotantoa. Tuotantosuunnista korostuvat erityisesti maidontuotanto, naudanlihan tuotanto, perunanviljely ja turkistarhaus. Alkutuotannon merkitys on Ukrainan sodan myötä korostunut entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alkuvuodesta alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi koetteli tuottajia, eikä kannattavuus ole vielä palautunut kestäväälle tasolle. Syksyn haastavat sääolosuhteet ovat johtaneet siihen, että osaa kasvustosta ei ole saatu korjattua. Tämä koskee sekä viljaa että erikoiskasveja, kuten perunaa.

Suomi on suurin sertifioitujen ketunnahkojen tuottaja maailmassa ja valtaosa Suomen turkistarhoista sijaitsee pohjalaismaakunnissa. Turkisalan haastava tilanne jatkuu, sillä koronavuosien vaikeuksien jälkeen ongelmia on aiheuttanut lintuinfluenssa ja satoja tuhansia eläimiä joudutaan lopettamaan tartunnan saaneilta tiloilta. Turkistarhoilta on jo jouduttu lomauttamaan henkilökuntaa ja eläinten lopettamisen myötä osa tarhoista päätynee kokonaan lopettamaan toimintansa. Tilanne on erittäin vaikea Halsualla ja Kausisella. Tilanteessa alkaa olla joitain paikallisen äkillisen rakennemuutoksen merkkejä. Toimialan vaikealla tilanteella on myös välillisiä vaikutuksia muun muassa rehutehtaisiin ja kuljetusliikkeisiin.

Kokkola on perinteinen kaupan alan keskus. Tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkojen osuus maakunnan kaikista yritystoimipaikoista onkin varsin suuri. Alueelta kerrotaan, että päivittäistavarakaupan tilanne on hyvä, kaupan alalla investoidaan ja alueelle sijoituu myös uusia toimijoita mm. urheilutarvikeliike ja pikaruokaravintola. Myös Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panelin tuloksissa yksityisten palveluiden ala korostuu positiivisen vireen vuoksi. Vaikeassa taloustilanteessa ei kuitenkaan tälläkään toimialalla ole vältytty haasteilta, vaan kiristynyt taloustilanne heijastuu erityisesti erikoiskauppaan. Jännittynyt geopoliittinen tilanne nähdään suurimpana pullonkaulana ja alaa haastavat myös energia- ja kuljetuskustannukset. Kysyntä on kuitenkin parantunut kevään tilanteeseen nähden.

Suurinvestointien toteutuessa myös kaupan ja palveluiden kysyntä sekä matkailu-, ravitsemis- ja majoitusala tulevat kasvamaan kuluttajien lisääntyessä alueella. Muun muassa Kokkolan hotellikapasiteettia tulisikin kasvattaa, sillä hotelliyöpymisten määrän odotetaan kasvavan tulevina vuosina voimakkaasti. Myös päiväkotien, koulujen ym. tarve lisääntyy tulevaisuudessa. Esimerkiksi liikuntapalveluiden tarjontaa parantaa Kokkolaan parhaillaan rakentuva urheilun hybridiareena, jonne valmistuu sisäareena ja myöhemmin alue täydentyy jääurheilukeskuksella.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoala on haastavassa tilanteessa. Keski-Pohjanmaalla väestö vanhenee, minkä vuoksi ikääntyneiden palvelutarve kasvaa niin yksityisellä kuin julkisella puolella. Työvoimatarpeet ovat suuria, mutta työntekijöitä on tarjolla vähän ja alan imago on heikko. Hyvinvointialueiden rahoitusvaje ja säästöpainet vaikeuttavat osaltaan alan vetovoiman kasvattamista. Myös Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soiten alijäämä on kasvussa. Kuntayhtymämuotoisena Soite on toiminut jo ennen hyvinvointialueuudistusta, joten toimintaa on virtaviivaistettu ja digitalisaatioon panostettu jo pidempään, mutta muun muassa hintaviin ostolääkäripalveluihin on täytynyt turvautua.

Pohjalaiset suurhankkeet toimivat veturina koko Suomen viennin ja kilpailukyvyn kehittymiselle, minkä vuoksi niiden toteutumista tulisi edistää kaikin keinoin. Viennin ja kilpailukyvyn parantamiseksi tulisi infrastruktuuriin panostaa entistä voimakkaammin ja monipuolisemmin. Elinkeinoelämän kehittymisen edellytyksinä ovat hyväkuntoinen tietoverkko, kattavat satamat, kehittyneemmät raideyhteydet sekä vilkas lentoliikenne. Epävarmassa geopoliittisessa tilanteessa myös huoltovarmuuskysymys korostuu infrastruktuurin kehittämisessä.

Pitkjänteisillä investoinneilla kehitetty Kokkolan satama palvelee keskipohjalaista vientipainotteista teollisuutta ja sillä on tärkeä merkitys myös laajemmin Suomessa. Kokkolan Satama on Suomen suurin bulk-satama, suurin raideliikenne- ja transitoliikennesatama

sekä kolmanneksi suurin yleissatama. Venäjän transitiokuljetukset korvaavaa liikennettä on syntynyt muun muassa tuulivoimakomponenttikuljetusten lisääntymisestä sekä bulk-liikenteestä.

Kokkola-Pietarsaaren lentoaseman ja Helsingin väliset lennot uhkasivat loppua vuoden 2024 keväälle, mutta syksyllä 2023 valmistuneessa talousarviossa päätettiin kuitenkin jatkaa Helsingin ja maakuntakenttien välistä lentoliikennettä valtion ostoliikenteenä vuoden 2026 maaliskuuhun asti.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Keski-Pohjanmaalla on perinteisesti ollut hyvä työmarkkinatilanne. Vuoden 2023 toisella vuosineljänneksellä maakunnan työllisyysaste 15–64-vuotiaiden joukossa oli 77,3 prosenttia, kun koko maan keskiarvo oli 75,1 prosenttia. Hyvän työllisyystilanteen käänköpuolena on, että alueen yritykset ovat kärsineet työvoiman saatavuuden haasteista jo pitkään.

Epävarmentuneessa taloudellisessa tilanteessa työttömien määrä Keski-Pohjanmaalla on vuoden 2023 aikana kasvanut vuotta aiempaan verrattuna. Lomautuksia ja irtisanomisia voi vielä tulla lisää, mutta kovin massiivista työttömyyden kasvua ei kuitenkaan ole näkyvissä. Alueella arvioidaan, että epävarmuus elinkeinoelämässä ja työmarkkinoilla on välikaista – pidemmällä aikavälillä teollisuusinvestointien realisoituessa työttömyys pienentyy ja työvoiman saatavuuden haasteet pahenevat entisestään.

Työttömyys on vuoden kuluessa lisääntynyt erityisesti rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden, muiden työntekijöiden sekä ammatteihin luokittelemattomien ammattiryhmissä. Kaikissa ammattiryhmissä työttömien määrän kasvu ei ole yhtä voimakasta ja esimerkiksi palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä työttömyys on jopa hieman pienentynyt. Työttömiä työnhakijoita on eniten 60–64-vuotiaiden ikäryhmässä ja ulkomaalaisten osuus työttömistä on noin 10 prosenttia, matalampi kuin koko maassa keskimäärin.

Vuosi 2022 oli ennätysellinen avointen työpaikkojen määrässä. Koronan hellittämissä myötä tilanne työmarkkinoilla kiihtyi ja avoimia työpaikkoja oli runsaasti. Sittemmin taloustilanne on muuttunut epävarmemmaksi, minkä vuoksi vuoden 2023 aikana työpaikkojen määrä on pienentynyt vuotta aiempaan nähden. Suurimmat pudotukset avointen työpaikkojen määrässä ovat tapahtuneet asiantuntijoiden ammattiryhmässä sekä prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden ryhmässä. Pohjanmaan Kauppakamarin Business Panel -talouskatsauksen mukaan henkilökunnan määrän odotetaan kasvavan seuraavan puolen vuoden aikana runsaimmin yksityisissä palveluissa sekä kaupan alalla. Teollisuudessa arviot ovat maltillisempia ja rakennusalalla henkilökunnan määrän odotetaan pienentyvän.

Työvoimapula vaivaa monia toimialoja. Osaavan työvoiman saatavuus rajoitti yritysten kasvua ja liiketoiminnan kehittämistä jopa yli 60 prosentissa yrityksissä Pohjanmaan kaup-pakamarin syksyn 2023 osaajakyselyn mukaan. Monissa selvityksissä ja barometreissa osaavan työvoiman saatavuus on jo vuosia korostunut merkittävänä pullonkaulana, eikä tilanne ole helpottunut, vaikka työttömien määrä on viime aikoina kasvanut. Ongelma pahentunee tulevaisuudessa teollisuuden suurinvestointien työvoimatarpeiden reali-soituessa. Työvoimapulasta kärsitään muun muassa monilla teollisuudenaloilla, kuten kemianteollisuudessa ja elintarviketeollisuudessa. Vaikeasta suhdannetilanteesta huoli-matta pula ammattitaitoisesta työvoimasta vaivaa myös rakennusala, pulaa on esimer-kiksi sähköasentajista. Suhdanteista huolimatta osaavista työntekijöistä halutaan pitää kiinni, eivätkä yritykset lähde vaikeassa taloustilanteessa herkästi esimerkiksi lomautta-maan työntekijöitään. Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus korostuu pullonkaulana myös kaupan ja palveluiden alalla. Kaupan ja palveluiden sekä matkailu-, ravitsemis- ja majoitusalan vetovoimaa työllistäjinä heikentää jonkin verran määräaikaisten ja osa-ai-kaisten työsuhteiden yleisyys. Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialalla korona-aika koetteli työntekijöiden jaksamista ja ala on ollut esillä myös palkkauskysymysten ja työtaisteluiden myötä. Ala kärsii jatkuvasta työvoimapulasta, houkuttelevuus on kärsinyt ja kokenutta työ-voimaa vaihtaa alaa muun muassa loppuun palamisen vuoksi.

Vuosikymmenen loppuun mennessä maakunnan työvoimatarpeen arvioidaan kasvavan jopa 3 000–5 000 henkilöllä. Suuri osa tulevista suurinvestointien työvoimatarpeista koh-distuu prosessiteollisuuteen. Samaan aikaan maakunnan väestö vanhenee ja uusia työntekijöitä tarvitaan myös eläköityvien tilalle. Alueelle tarvitaan uutta työvoimaa Suomesta ja ulkomailta, mutta myös alueella jo olemassa olevien osaamista tulisi päivittää vastaamaan uusia tarpeita.

Maakunnan veto- ja pitovoimaa kotimaisen ja kansainvälisen työvoiman silmissä tulisi kokonaisvaltaisesti kehittää. Alueelle tullaan tarvitsemaan työvoimaa muualta Suomesta, mutta myös valmiutta kansainvälisen työvoiman houkutteluun ja vastaanottoon täytyisi merkittävästi lisätä. Keskipohjalaisissa oppilaitoksissa on jo runsaasti kansainvälisiä opis-kelijoita, joiden asettautumista alueelle valmistumisen jälkeen voisi edelleen merkittävästi parantaa. Kansainvälisen työvoiman lisäämisen haasteena yrityksissä ovat muun muassa kielikysymykset. Suomen kielen taitoa vaaditaan edelleen monissa yrityksissä tuotantota-solla ja kielikysymys nousee esiin monesti esimerkiksi työturvallisuudesta keskusteltaessa. Kansainvälisen työvoiman asettautuminen alueelle tulee vaatimaan myös asumisen ja elä-män laadun takaavia palveluita ja palvelusektorin monikielistymistä, esimerkiksi englan-ninkielisiä kouluja.

Työvoimapulan taklaamiseen käytetään alueella moninaisia keinoja. Työvoimakoulutusten ja täydennyskoulutusten kysyntä on hyvällä tasolla, muun muassa nopeat ja tiiviit Rekry-Koulutukset ovat suosittuja yrityksissä. Työnantajat palkkaisivat mielellään ns. valmiita

työntekijöitä, mutta täydellisiä osaajia harvoin löytyy ilman yrityksen omaa panostusta. Työnhakijoiden osaamisen päivittäminen tärkeää osaamisvaatimusten kehittyessä aiempaa nopeammin. Aikuiskoulutustuen lakkaaminen vaikeuttaa merkittävästi osaavan työvoiman saatavuutta yrityksissä, kun suosittu kannustin osaamisen päivittämiselle poistuu. Oppisopimuskoulutusten suosio saattaa aikuiskoulutustuen poistumisen myötä lisääntyä.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Keski-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kaustisen seutukunta Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Veteli	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kokkolan seutukunta Kokkola, Kannus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

18 Pohjois-Pohjanmaa

Taulukko 18. Avainluvut Pohjois-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	416 543	415 603	411 856	0,2 %	1,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	20 096	17 454	17 722	15,1 %	13,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	2 796	2 454	2 911	13,9 %	-4,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	7 195	6 197	5 273	16,1 %	36,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	10,6	9,2	9,5	1,4 %-yks.	1,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	3 923	5 431	3 272	-27,8 %	19,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Taloukasvun hiipuminen ja lisääntyvä työttömien määrä oli näköpiirissä Pohjois-Pohjanmaalla jo vuosi sitten. Heikentynyt kysyntä, inflaatio, korkeat korot, kasvaneet tuotantokustannukset sekä kuluttajien lisääntynyt harkinta ovat heijastuneet maakunnan talouteen negatiivisesti. Valtaosa yrityksistä on kuitenkin pystynyt sopeutumaan tilanteeseen hallitusti ja vähentänyt henkilöstöään harkitusti heikkenevässä suhdanteessa. Isoimmat pudotukset on koettu teollisuudessa ja rakentamisessa, mutta alojen sisällä on myös huomaavia yrityskeitaisia eroja. Suurimmat vaikeudet on koettu asuntorakentamisessa, jossa yrityksiä on selvitystilassa ja myös konkurssseja on toteutunut. Tilastokeskuksen kuukausiseurannan mukaan maakunnan konkurssimäärässä on nousua.

Talouden näkymät tulevalle vuodelle ovat vaiheet. Kansallisissa ennusteissa talouden odotetaan heikentyvän, mutta matalasuhdanteesta ei odoteta pitkäkestoista. Viimeistään vuonna 2025 kasvun odotetaan alkavan maltillisesti. Pohjois-Pohjanmaa ei ole erillinen saareke, vaan verkottunut kansalliseen ja kansainväliseen talouteen. Heikentyvän suhdanteen seurauksena lomautuksia ja työsuhhteiden päättymisiä on odotettavissa seuraavan vuoden aikana. Henkilöstövähennyksiä (osin määräaikaaisia) on odotettavissa useilla suurilla päätoimialoilla (rakentaminen, puutuoteala, metalliteollisuus). Monilla työpaikoilla tekijäpula ja kokemus rekrytointivaikeuksista on kuitenkin edelleen niin laaja, että osavasta työvoimasta halutaan pitää kiinni mahdollisimman pitkään.

Pohjoisen Suomen geopoliittinen asema on muutoksessa. Venäjän hyökkäyssodan seurauksena kokonaisturvallisuus ja huoltovarmuus ovat nousseet laajaan keskusteluun ja kehittämisen kohteeksi. Tämä turvaa toimintaa kriittisillä aloilla, kuten ruuan tuotannossa, ja edellyttää aktiivista tutkimus- ja tuotekehitystyötä mm. kyberturvallisuudessa. Ukrainan jälleenrakennus on valtava tehtävä vuosiksi – tarpeita Ukrainassa on jo nyt runsaasti. Maakunnan yrityksiä on aktivoitu teemassa. Natojäsenyys ja puolustusvoimien hankinnat luovat vireyttä puolustusvälineiteollisuuden eri arvoketjuissa.

Vaikka työvoimaa vapautuu, ei määrä riitä paikkaamaan pikaisesti laajaa tekijäpulaa. Kaikkiin avoimiin työpaikkoihin ei löydy tekijöitä, paikkaa hakevien määrä on usein suppea tai rekrytointiprosessit saattavat kestää pitkään. Pohjois-Pohjanmaalla on verraten nuorekas ikärakenne, mutta se on maakunnan sisällä eriytynyt. Tämän vuosikymmenen loppuun mennessä monissa kunnissa nuorisoikäluokat ja työikäisten määrä pienenevät huomattavasti. Kansainvälisissä muutoissa maakunta ei ole maamme kärkimaakuntia. Pohjois-Pohjanmaalla tarvitaan aktiivisia toimia ja kohdennettua aluemarkkinointia, jotta alueelle saadaan kansainvälistä työvoimaa ja alueella kouluttautuvat sitoutuvat työelämään pysyvästi. Alueelle juurtumista edistää, että maakunnasta löytyy puolisoityöpaikkoja, perheiden kielellistä ja kulttuurista sopeutumista tuetaan aktiivisesti ja ainakin englanninkielinen palvelu- ja koulutustarjonta on nykyistä laajempi.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Syksyn Pk-yritysbarometrin mukaan Pohjois-Pohjanmaan pk-yrittäjien yleinen suhdannenäkymä on koko maan keskitasoa, mutta odotukset työllisyyden, liikevaihdon ja kannattavuuden kehityksestä ovat hieman keskitasoa korkeammat. Tuotantokustannusten nousua on saatu vietyä kuluttajahintoihin, kiinteitä kuluja on karsittu ja toimintaa tehostettu. Lähes puolella yrityksistä on kasvuhalu, mutta kysynnän heikentyminen ja viennin vähentyminen vähentävät kasvun toteutumista. Rahoituksen saatavuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia – rahoitusta haetaan heikentyvässä suhdanteessa aiempaa enemmän käyttöpääomaksi. Suuriin investointihankkeisiin on edelleen haasteita saada kokonaisrahoitus.

Maatalouden näkymät jatkuvat haasteellisina, vaikka tuotantokustannusten nousu on taittunut. Loppukesästä alkaen keskeisten maataloustuotteiden hinnat ovat kääntyneet laskuun. Huono sadonkorjuukausi heikentää näkymiä. Satoa on jäänyt korjaamatta ja satotasot ovat olleet tavanomaista alempia. Myös laatuongelmia on esiintynyt. Kuluneen vuoden aikana maatilat ja maaseutuyritykset ovat investoineet merkittävästi mm. aurinko-sähköjärjestelmiin. Myös muita maatalouden kilpailukykyä parantavia hankkeita on kohtalaisen runsaasti.

Raahen kultakaivoksen tuotantoa ei ole saatu eri yhtiöjärjestelyin kannattavaksi ja toimintaa pitkäkestoiseksi viime vuosina. Tuotanto kaivoksella on ollut väliin pysäytettynä ja omistajalla on ollut vaikeuksia kaivoksen ylläpitoon liittyvissä velvoitteissa. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on jättänyt elokuussa AVI:lle hakemuksen kaivoksen ympäristölupien peruuttamiseksi, koska toiminnassa on toistuvasti rikottu ympäristölupamääräyksiä. Hake-
mus voidaan vetää pois käsittelyprosessin aikana, mikäli kaivosyhtiö saa ympäristöasiansa kuntoon ELY-keskuksen vaatimalla tavalla. Nykyinen omistaja on ilmoittanut saaneensa uutta rahoitusta ja suunnittelee tuotannon aloitusta loppuvuodesta 2023.

Isossa kuvassa moni kansallisen tason teollisuuden luottamusindikaattori on laskussa. Tilastokeskuksen suhdannetietojen mukaan Pohjois-Pohjanmaan teollisuusyritysten kokonaisliikevaihto on vähentynyt viime vuodesta. Useissa yrityksissä tilauksia saadaan aiempaa vähemmän. Osalla yrityksiä menee edelleen kohtuullisen hyvin suhdannenäkymät huomioiden – pula tekijöistä hillitsee tuotantoa ja toimituksia. Lainarahan kalleus pitää yllä yritysten investointiharkintaa. Korona-aikana kasvanut komponenttipula on hellittänyt ja koneiden toimitusajat ovat lyhentyneet.

Metalli- ja konepajateollisuus on Pohjois-Pohjanmaan vahvoja toimialoja. Klusterin yritysten liikevaihdossa on ollut parin vuoden aikana huomattavaa vaihtelua: monissa metallituotteissa kysyntä on vähentynyt ja myyntihinnat ovat aiempaa alemmat. Rakentamisen heikot näkymät heijastuvat myös metallituotekysyntään. Kevään 2023 aikana metallituote-yrityksissä on jouduttu vähentämään henkilöstöä, mutta osalla yrityksistä tuotantokapasiteetti on täyskäytössä. Metall- ja konepajayrityksissä on ollut jo vuosia suuri pula osaavista tekijöistä. Apua haetaan mm. kansainvälisillä rekrytoinneilla. Alan yrityksissä tehdään tutkimusta ja tuotekehitystä, jossa tuotanto tehostuu, kilpailukyky kasvaa ja uusia markkinoita ja kauppoja avautuu. Vihreä siirtymä on iso mahdollisuus kysynnälle. SSAB:n Raahen tehtaan täydellinen uudistaminen päästöttömään tuotantoon on alan kärkihankkeita tällä vuosikymmenellä.

Maakunnan puualan yritysten kokonaisliikevaihto ja henkilöstömäärä ovat olleet laskussa, mutta maakunnassa on myös suunnittelussa ja toteutuksessa uusia tuotantoinvestointeja mm. puun käsittelyssä ja jalostuksessa. Viime aikoina muutamat yritykset ovat ilmoittaneet määräaikaisista lomautuksista. Monissa puuta hyödyntävissä elementtitehtaissa tilanne on

vaikea. Pitkässä aikahorisontissa puuala nähdään kasvualana. Uudet biotuote- ja biojalostamohankkeet tuovat runsaasti työtä arvoketjun alkupäähän ja puurakentamisen kasvuun ladataan paljon odotuksia.

Vihreän siirtymän, kiertotalouden ja fossiilittoman energian hankkeita nousee nyt ja lähitulevaisuudessa huomattava määrä. Tuulivoimatuotannossa Pohjois-Pohjanmaa on kärki-maakunta ja suuren kokoluokan maatuulivoimahankkeita tulee YVA-prosessiin tasaisena virtana. Puhtaan teknologian ja kiertotalouden kasvuyrityksiä löytyy maakunnasta ja niiden kasvunäkymät ovat suotuisat. Moni yrityksistä on vielä kokoluokaltaan pieni ja elinkaarensa alkuvaiheessa.

Tuulivoiman sijoittamisen painopiste on tällä hetkellä maakunnan eteläosan sisämaan kunnissa. Useisiin tuulivoimahankkeisiin yhdistetään aurinkovoimatuotantoa. Maakunnasta poistuu huomattava määrä turvetuotantoalaa ja aurinkopaneelikentät ovat yksi potentiaalinen jälkikäyttömuoto turvetuotannosta poistuville alueille. Ison maankäytöllisen haasteen luo riittävän sähkönsiirtokapasiteetin rakentaminen. Uudet johtokäytävät pirstaloivat maa-alueita ja maanomistajien kritiikki riittämättömistä korvauksista on kasvanut. Tuuli- ja aurinkovoima-alueet valtaavat laajoja alueita maaseudulla. Useissa kunnissa on selkeä paine sijoittaa energiatuotantorakenteita asutuksen läheisyyteen. Moni asukas ja vapaa-ajan viettäjä ei ole tietoinen lähiympäristöönsä kohdistuvista hankkeista ja kuinka elinympäristö tulee muuttumaan lähivuosina. Tietoisuutta ja paikallisten osallisuutta hankesuunnittelussa pitää lisätä maaseudun elinvoiman ja asuinviihtyvyyden säilymiseksi.

Vedyn tuotanto on varsinkin Raahen seudulla erityiskiinnostuksen kohde. Suuri tuulivoimakapasiteetti (tulevaisuudessa myös merialueilla) tukisi päästöttömän vetytalouden investointeja. Erimuotoisia bioenergia- ja biotuotehankkeita on suunnitteilla useissa kunnissa. Esimerkiksi Nivalaan suunnitellaan biokaasulaitosta, jossa käytettäisiin raaka-aineena mm. liete- ja kuivalantaa sekä ylijäämärehua. Laitos olisi valmistuessaan Suomen suurin. Haapajärvellä selvitetään bioteollisuusaluetta kahdella eri sijaintivaihtoehdolla ja eri tuotantomuodoin. Raaka-aineena käytettäisiin puupohjaisia jakeita (hakkuutähteet, sahanpuru ym.). Tuotantolaitoksen ohella alueelle tulisi bioterminaali ja energiatuotantoa. Kalajoelle suunnitellaan biokaasulaitosta, johon kuuluisi lannoitevalmisteiden jalostusyksikkö ja biometaanin nesteytysyksikkö. Laitos hyödyntäisi mm. yhdyskuntalietettä, rehuteollisuuden sivueriä ja maatilojen ja turkistarhojen biojakeita. Haapaveden isossa Nordfuel-hankkeessa odotetaan lopullista investointipäätöstä.

Kaikkialle ulottuva digitalisoituminen edistää Pohjois-Pohjanmaan ICT-klusterin menestystä. Alan yritysten kokonaisliikevaihto kasvaa edelleen, projekteja saadaan tasaisena virtana ja yritykset työllistävät hyvin. Erityisesti sovelluskehittäjiä ja sovellusohjelmiojia ei löydy riittävästi yritysten tarpeisiin ja tilanne on jatkunut vaikeana jo vuosia. Nokia ilmoitti vastikään isoista kustannusleikkauksista, josta seuraa huomattavat henkilövähennykset

myös Suomessa. Yhtiön ilmoituksen mukaan vähennykset eivät kohdistu Oulun tehtaan. Terveysteknologiayritykset kehittävät digitaalisia ratkaisuja terveydenhuoltoon ja omatoimisen hyvinvoinnin ylläpitoon. Tarve ja kasvunäkymä ovat suuria ja markkina on globaali. Liiketoiminta kasvaa yrityksissä positiivisesti ja toimijat ovat hyvin verkottuneet erilaisiin T&K- ja koulutushankkeisiin.

Rakentamisen päätoimiala on suhteelliselta työllisten määrältään Pohjois-Pohjanmaan suurimpia. Maakunnan rakennusalan yritysten kokonaisliikevaihto on ollut laskussa viimeiset puolitoista vuotta. Asuntokauppa jatkuu laimeana ja uudiskohteita aloitetaan vähän. Viime kuukausina tilanne on kriisiytynyt asuntorakentamisessa ja liiketilainvestointeja tehdään aiempaa vähemmän. Rakennusyrityksiä on ajautunut konkurssiin, toimipaikkoja on lopetettu ja työttömyys alan eri tehtävissä on kasvussa. Suurimmat vaikeudet on koettu taloteollisuudessa. Pyhännän Jukkatalo Oy:n konkurssi aiheuttaa suoraan vajaan 200 henkilön irtisanomisen. Konkurssin seurauksena on perustettu alueellinen koordinaatioryhmä, joka mm. edistää irtisanottujen kouluttautumista ja työllistymistä. Tavoitteena on aktiivoida alueen yritystoimintaa, luoda uutta yrittäjyyttä ja vaikuttaa työllistävien hankkeiden toteutumiseen. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on hakenut paikallisen äkillisen rakennemuutoksen koordinaatorahoitusta. Rakentamisen tilanne vaikeutuu koko maakunnassa talvikuukausien aikana. Vähentynyt asuntorakentaminen heijastuu negatiivisesti useille teollisuusaloille, kuljetukseen, erikoiskauppaan ja eri palveluihin (mm. kaupalliset ja tekniset suunnittelupalvelut).

Rakennusala ei ole pysähdyksissä, vaan alalla on tultu alas viime vuosien kovasta kasvutahdista. Monissa yrityksissä tilanne on vakaa ja keskeneräisiä kohteita valmistuu. Isoja rakennuskohteita alkaa lähitulevaisuudessa, myös asuntorakentamisessa. Oulussa järjestetään asuntomessut vuonna 2025. Monissa kunnissa rakennetaan ja peruskorjataan julkisia tiloja ja korjausrakentaminen myös ylläpitää työllisyyttä. Energiatuotanto ja erilaiset infraverkko-hankkeet tuovat työtä erityisesti maanrakentajille. Etenkin Oulun seudulla useat merkittävät kaava- ja rakennushankkeet joutuvat vuosiksi jäihin pitkien valitusprosessien vuoksi.

Pohjois-Pohjanmaan matkailuyritysten kokonaisliikevaihto on ollut kasvussa kesästä 2021 ja isossa kuvassa suunta on edelleen kasvava. Majoituksia on myyty hyvin ja varauksia riittää. Kuusamon Rukalla on tehty isoja investointeja tulevaan talveen, Oulun Nallikarin aluetta rakennetaan palvelemaan matkailijoita ja Kalajoen Hiekkasärkillä Marinan alue täydentyy. Lisääntyvä matkailu edellyttää nykyistä halvempia lentoyhteyksiä Ouluun. Tulevana talvena Kuusamoon avautuu viikottainen suora yhteys ainakin Saksasta ja Sveitsistä. Vasta julkaistu selvitys osoittaa, että etätyön lisäyksestä huolimatta yritykset tarvitsevat yhä toimivia lentoyhteyksiä. Paremmat yhteydet tukisivat yritysten liikevaihdon kasvua, mahdollistaisivat uusia investointeja ja toisivat merkittäviä aluetaloudellisia ja työllisiä hyötyjä Pohjois-Pohjanmaalle. Ravintola-alalla on monilla seuduilla huomattavaa

sesonkivaihtelua – näkymä on kokonaisuutena positiivinen. Oulu on Euroopan kulttuuripääkaupunki vuonna 2026. Se vireyttää huomattavasti matkailuinfrastruktuurin, tapahtumatuotannon ja kulttuurialojen kehittämistä.

Pohjois-Pohjanmaan kaupan toimiala on kasvanut viime vuodet kokonaisliikevaihdossa, mutta alan yritysten henkilömäärä ei juurikaan kasva ja alan sisällä on vaihtelua. Lähes kaikissa tuoteryhmissä hinnat ovat kohonneet samalla kun kuluttajien ostovoima on heikentynyt. Perustarvikkeet ovat arjen välttämättömyyksiä ja päivittäistavara-kauppa käy hyvin. Kuluttajat harkitsevat tarkemmin erikoistavaraostoksia korkean inflaation ja korkojen kaudella ja tämä näkyy pudotuksena esim. rakennustuotemyynissä, autokaupassa ja kone-myyntipuolella. Kaupan alojen kokonaisnäkökulma jatkuu edelleen suotuisana.

Yksityisten palveluyritysten kokonaisliikevaihdossa ei ole nähtävissä pudotusta vuoden alkupuoliskon lukujen perusteella. Palveluyrityksillä kauppa käy aktiivisesti, vaikka kuluttajien harkinta on lisääntynyt. Yksityisten hoivapalvelujen tarve ja käyttö kasvavat ja uusia yksiköitä avataan. Laaja tekijäpula vaikeuttaa hoivatoimien organisointia myös yksityisissä terveyspalveluyrityksissä.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työttömyys kääntyi Pohjois-Pohjanmaalla kasvuun syksyllä 2022 ja työttömien määrä on lisääntynyt tasaisesti tänä vuonna. Työttömien lisäys ei ole kohdistunut yksittäisiin toimialoihin tai ammattiryhmiin, vaan lisäystä on useilla aloilla ja eri nimikkeissä. Avoimia työpaikkoja on yhä hyvin tarjolla, vaikka paikkamäärässä on tultu alas viime vuodesta. Monilla aloilla kilpailu osaajista on edelleen kireä.

Pohjois-Pohjanmaalla on ollut viime kuukausina keskimäärin noin 21 000 työtöntä työnhakijaa (ml. lomautetut) ja työllistymistä edistävissä palveluissa on reilut 7 000 henkeä. Pohjois-Pohjanmaan työttömyysaste on kuukausittain reilun prosenttiyksikön yli kansallisen keskitason. Maakunnan sisällä työttömyysasteen vaihtelu jatkuu suurena: muutamissa kunnissa työttömyysaste on 5–6 %:n tuntumassa – korkean työttömyyden kunnissa työttömyysaste kohoaa 14–15 %:n tienoille.

Talouden hiipuminen vapauttaa tekijöitä työmarkkinoille. Samalla moni vaikeasti työllistytävä tarvitsee aktiivista tukea. Ammattia vailla olevien työttömien määrä on huomattava maakunnassa – heidät pitää saada koulututtamaan tai työllistymistä edistäviin palveluihin. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvussa. Talouden laskukaudella osa-aikaisia ja määräaikaisia työsuhteita on aiempaa vähemmän ja tämä koskettaa nuoria. Maakunnassa on yli 2 000 alle 25-vuotiasta ammattikouluttamatonta nuorta – heille kohdistetut toimet

ehkäisevät syrjäytymistä ja edistävät työllistymistä. Matalasuhdanteessa vastavalmistuneiden nuorten, ikääntyneiden työttömien ja maahanmuuttajien työllistyminen yleensä vaikeutuu – heidän tuekseen tarvitaan tehokasta ohjausta.

Rekrytointivaikeudet ja pula osaajista kohdistuu samoille aloille kuin aiemmin. Tilanne on hieman helpottanut aiemmasta, mutta ongelma on edelleen laaja. Työvoimapulaa esiintyy eri ammattinimikkeissä erityisesti rakentamisen, terveys- ja hoivapalvelujen, sosiaalipalvelujen, metalli- ja konepajateollisuuden, varhaiskasvatuksen, ICT:n, ravitsemisen, kuljetuksen, kone- ja laitekorjauksen ja taloushallinnon aloilla. Työvoiman ylitarjonta keskittyy Oulun seudulle (mm. sihteerit, eräät opetusalan ammatit). Myös useissa kulttuurin ja luovien alojen ammateissa esiintyy ylitarjontaa.

Monilla aloilla koetaan mainehaittoja, jotka heikentävät aloille kouluttautumista tai aloille siirtymistä. Toimialojen moninaisista moderneista tehtävistä pitää viestiä eri kanavissa ja tavoilla, joka puhuttelee varsinkin nuoria ikäluokkia. Automatisaatio, digitaalisuus ja tekoälyn käyttö vähentävät tehtävien kuormittavuutta ja monotonisuutta. Erilaiset kampanjat ovat hyviä viestinnällisiä välineitä.

Syksyn Työvoimabarometrin arviointiraadeissa toistui näkemys, ettei kaikilla ammattiin valmistuneilla ole riittäviä perustaitoja tai taidot eivät vastaa työnantajatarpeita. Tiivis vuorovaikutus yritysten ja oppilaitosten välillä erityisesti koulutussisältöjen suunnittelussa on tärkeää. Esihenkilötyötä on kehitettävä, jotta työssä suoriudutaan, jaksetaan ja viihdytään. Monet työyhteisöt kansainvälistyvät ja se vaatii riittäviä kielellisiä valmiuksia niin työohjauksessa kuin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teknisillä aloilla johtamiseen kasvetaan usein työn kautta – myös esihenkilöiden kädentaitoja arvostetaan teoreettisen kyvykkyyden lisäksi. Tuotantoa projektoidaan ja se edellyttää kokonaisuuksien hallintaa. Uuden oppimiseen innostaminen on tärkeä taito työn ohjauksessa.

Työyhteisöissä tarvitaan ammattiosaamisen ohella myös erilaisia työelämätaitoja. Työntekijöiltä odotetaan tarmokasta otetta tehtävien vastuulliseen suorittamiseen. Itseohjautuvuus ja aloitteellisuus edistävät uralla etenemistä. Yhä enenevässä määrin työnantajat joutuvat kouluttamaan tehtäviin – työntekijöiden toivotaan osoittavan positiivista asennetta uuden oppimiseen.

Kouluttajilta ja oppilaitoksilta tarvitaan rohkeaa ennakoivaa ketteryyttä. Alueella toivotaan monimuotoisia ja lyhytkestoisia täsmäkoulutuksia, joilla voidaan helpottaa pula-alojen tarpeita ja niihin voisivat osallistua niin työssä olevat kuin työn ulkopuoliset. Osaan koulutuksista on ollut haasteita saada riittävästi osallistujia. Näköpiirissä on, että uusiutuvan energian tuotanto ja biotuoteteollisuus tarvitsevat lisääntyvästi työntekijöitä niin asiantuntijatehtäviin kuin perusammatteihin.

Monilla koulutusaloilla on havaittavissa hakijamäärien laskua – toisaalta hakijamäärissä on myös vuosivaihtelua. Tärkeää on, että opinnoissa aloittaneet eivät keskeyttäisi ja valmistuneiden määrä olisi korkea. Talouden nousukaudella moni siirtyy vetäville aloille jo opintovaiheessa ja tutkinnon suorittaminen viivästyy. Nyt talouden hiipuessä ja mahdollisesti töiden loppuessa suorittamatta jääneet opinnot olisi järkevää vielä loppuun. Tukea ja uraohjausta annetaan aktiivisesti eri oppilaitoksissa.

Valtiontalouden menoleikkaustavoitteet ja työllisyyspolitiikan tiukennukset aiheuttavat huolta. Monissa julkisissa hyvinvointi- ja hoiva-ammateissa työntekijöitä ei ole riittävästi tarpeeseen nähden, avoimet paikat eivät täyty, sijaisten saamisessa on haasteita, nykyinen rahoitus on alijäämäinen ja palveluverkkoa joudutaan todennäköisesti karsimaan. Moni työntekijä kokee työnsä kuormittavaksi, eikä palkkatasoon olla tyytyväisiä. Viimeaikainen mediajulkisuus ei luo positiivista kuvaa varsinkaan hoiva-aloista. Korjausliikkeissä tarvitaan kansallisia ratkaisuja ja merkittäviä muutoksia nykyiseen.

Hallituksen kaavailemat työperäisen maahanmuuton tiukennukset herättävät keskustelua. Pohjois-Pohjanmaa tarvitsee lisää kansainvälisiä työntekijöitä ja opiskelijoita. Ulkomaalaisten tai vieraskielisten osuus väestöstä on vähäinen verrattuna moniin maakuntiin. Työnantajille kansainvälinen rekrytointi on usein kallis riskisijoitus. Moni tulija ei viihdy tai sopeudu ja muuttaa pois. Selkeä ongelma on liian vähäinen harjoittelupaikkamäärä kansainvälisille opiskelijoille. Niitä tarvitaan lisää. Harjoittelupaikat ovat hyviä sisääntuloväyliä eri toimialoille. Monen työnantajan kannattaa harkita hakeeko ammattiosaajaa vai kielitaito-osaajaa – jos motivaatio ja ammattitaito on riittävä, kielitaito voi kehittyä riittäväksi työyhteisössä.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Oulun seutukunta Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Tyrnävä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Oulunkaaren seutukunta Ii, Pudasjärvi, Utajärvi, Vaala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Koillismaan seutukunta Kuusamo, Taivalkoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Raahen seutukunta Pyhäjoki, Raahen, Siikajoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Haapavesi-Siikalatvan seutukunta Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä	-	0	0
Työvoiman saatavuus	+	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Ylivieskan seutukunta Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Nivala-Haapajärven seutukunta Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	+
Työttömyyden määrä	-	-	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

19 Kainuu

Taulukko 19. Avainluvut Kainuussa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	70 521	71 255	73 959	-1,0 %	-4,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	2 476	2 494	3 161	-0,7 %	-21,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	267	275	396	-2,9 %	-32,6 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	622	618	772	0,6 %	-19,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	8,1	8,1	9,7	0 %-yks.	-1,6 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	794	983	491	-19,2 %	61,7 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kainuussa on historiallisen hyvä tilanne työttömyyden osalta. Työttömyys ei olekaan ollut enää pitkään aikaan alueen ykkösongelma, vaan kova pula osaavista tekijöistä. Työikäisen väestön määrä on laskenut merkittävästi viimeisen vajaan kymmenen vuoden aikana, mutta työllisten määrä on säilynyt samalla tasolla. Työikäinen väestö kutistuu eläkeikään siirtyneiden suurten ikäluokkien ja muuttotappion myötä. Työikäisen väestön vähene- mistä on osin kompensoinut työllisyysasteen nousu ja nettopendelöinnin positiivinen kehitys. Työikäinen väestö supistuu kuitenkin edelleen vauhdilla ja maakuntaan tarvitaan merkittävästi lisää työikäisiä, etenkin maahanmuuton lisääminen on välttämätöntä.

Taantuma saa yritykset ja kotitaloudet toimimaan entistä harkitummin. Investointeja siirretään ja toiminta on varovaista. Talouden haasteiden lisäksi rekrytointiongelmat hidastavat yritysten kehittämistä ja investointeja, joita Kainuussa kipeästi kaivataan. Isot investoinnit takaavat alueen elinvoimaa ja ovat satsausta tulevaisuuteen, kun ostovoima paranee ja suhdanne kääntyy. Alueelle kaivataan myös pienempiä investointeja, joiden avulla pk-yritykset kehittävät toimintaansa ja varmistavat kilpailukykyään. Riittävä määrä osaavaa työvoimaa mahdollistaa yritysten kehittymistä, jolla puolestaan on merkittävä vaikutus koko Kainuun elinkeinoelämän kehitykseen ja näkymiin. Kehittyvä maakunta nähdään vetovoimaisena ja houkuttelevana alueena.

Taantumasta huolimatta osa alueelle merkittävistä investointisuunnitelmista etenee toivottuasti. Elokuvatuotanto on saanut huomattavan investoinnin, joka mahdollistaa hankkeen etenemisen Kainuussa. Tuulivoimahankkeet lisäävät merkittävästi Kainuun investointipotentiaalia. Noin kolmasosa Kainuussa suunnitteilla olevista investointihankkeista kohdistuu tuulivoimaan pidemmällä aikajänteellä. Myös aurinkovoimahankkeet ovat mahdollisia Kainuun alueella. Paltamoon suunniteltua sellutehdashanketta puolestaan viivästyttää edelleen keskeneräinen ympäristöluvan muutoksenhakuprosessi.

Tukitoimia yritysten kehittämiseen ja investointeihin on saatavilla monipuolisesti. Kehittämisen- ja investointirahoituksilla voidaan edistää esimerkiksi vihreää siirtymää, joka nähdään merkittäväksi kehittämiskohteeksi lähivuosien aikana. Energiasiirtymä on merkittävä mahdollisuus maakunnalle. Sähköä tuotetaan yrityksissä ja tuotantolaitoksissa itse merkittävässä määrin jo nyt. Tuulivoiman ja aurinkoenergian kehittäminen kasvattavat entisestään työntekijätarvetta Kainuussa.

Kainuussa tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä osaavan työvoiman löytämiseksi ja pitämiseksi. Alueen pito- ja vetovoimatekijöihin panostetaan aktiivisesti. Sotkamon kunta on saanut tunnustusta alueen vetovoimaisuuden vahvistamisessa saavutettuaan huipputuloksen valtakunnallisessa WSP:n Elinvoimaisuustutkimuksessa. Hyvä saavutettavuus on kainuulaisten yritysten toiminnan ja kehityssuunnitelmien kannalta välttämätön toimintaedellytys. Riittävät junavuorot ja pysyvä lentoliikenneyhteys turvaisivat alueen vetovoimaisuutta sekä vahvistaisivat matkailutoimialaa ja erityisesti yritysten kasvu- ja kehitysnäkymiä. Hyvin hoidettu tieverkosto on välttämätön edellytys niin päivittäiseen liikkumiseen kuin yritysten toimintamahdollisuuksiin sekä investointien toteuttamiseen.

Kansainvälisen rekrytoinnin hyödyntäminen osaavan työvoiman saatavuuden vahvistamisessa on merkittävä keino, johon kainuulaisten yritysten toivotaan tarttuvan aktiivisemmin. Tukea kansainväliseen rekrytointiin on saatavilla erilaisin palveluin ja niiden hyödyntämiseen toivotaan alueen yrityksiltä aktiivisuutta. Ulkomailta tuleva muuttovoitto voi tulevaisuudessa merkittävästi kompensoida muun työikäisen väestön kutistumista, ja maahanmuuttajien määrä on noussut viime vuosina nopeasti. Viime vuoden lopussa

vieraskielisiä oli Kainuussa 2 900, mikä on lähes 800 enemmän kuin vuonna 2019. Hyvästä kehityksestä huolimatta maahanmuuttoon liittyy olennaisia haasteita. Maahanmuuttajien kiinnittymisessä työmarkkinoihin on parannettavaa ja työnantajien odotukset heidän kielitaidostaan ovat usein liian kovia. Maansisäinen muuttotappio koskee myös Kainuun maahanmuuttajia. Kainuu on väliaikainen asuinpaikka merkittävälle osalle alueelle ulkomailta muuttaneista työkäisistä. Tavoitteena on lisätä kv-opiskelijoiden määrää alueen oppilaitoksissa ja integroida heitä nykyistä paremmin alueelle.

Yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön merkitys korostuu osaavan työvoiman saatavuuden turvaamisessa. Oppilaitosyhteistyötä hyödynnetään yrityksissä muun muassa oppisopimuskoulutuksina, jotka mahdollistavat työvoiman kouluttamisen työelämälähtöisesti. Ammatillinen koulutus Kainuussa vastaa pääosin hyvin työnantajien tarpeita. Ammattikorkeakoulussa monimuotokoulutusmallille on kysyntää, mutta päiväryhmien muodostaminen työelämän yhdistämisen kannalta on haasteellisempaa.

Alueella on saatu vahvistettua työelämälähtöistä oppimista yrityksissä olevissa oppimisympäristöissä. Jotta pitkän aikavälin tavoite työvoiman sitouttamisesta työyhteisöön toteutuu, työelämän laadun merkitys korostuu jo varhaisessa vaiheessa. Verkostojen toimivuus on erityisen tärkeää Kainuun työ- ja opiskelupaikkojen veto- ja pitovoiman vahvistamisessa. Sujuvalla sidosryhmäyhteistyöllä palvelupolut saadaan toimiviksi ja työnantajatarpeita vastaaviksi.

Kainuussa tarvitaan muun maan tavoin toimialakohtaista profiilin kohottamista useilla toimialoilla, kuten metalli-, metsä- ja logistiikka-alalla. Toimialakohtainen profiilin kohotus lisää toimialojen tunnettuutta ja houkuttelevuutta. Useat toimialat ovat muuttuneet viime vuosien aikana ja mielikuvat voivat olla vääranlaiset nykyisiin toimintamalleihin ja vaatimuksiin nähden. Jo pelkästään digitalisaatio on osaltaan kehittänyt useita toimialoja huomattavasti. Toimialojen mainetyö on erityisen tärkeää, sillä uusia osajia tarvitaan kipeästi useilla toimialoilla.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Syksyn Pk-yritysbarometrin mukaan yritysten suhdanneodotukset ovat edelleen melko alhaiset, vaikkakin ovat parantuneet keväästä. Kainuun yleinen suhdannenäkymä on koko maan keskiarvoa heikompi (Kainuu -12, koko maa -6). Kainuun suhdannenäkymät ovat parantuneet huomattavasti viime keväästä (-27) ja viime syksystä (-27). Kainuussa yritys-toiminta, väestö ja oppilaitokset ovat pääosin keskittyneet Kajaanin seutukuntaan, jonka kehitys on maan keskitasoa. Kehys-Kainuun seutukunnassa suhdannenäkymät (-29) ovat selvästi Kajaanin seutukuntaa (-6) heikommat. Työvoiman saatavuus on Kehys-Kainuussa pääsääntöisesti haastavampaa Kajaanin seutukuntaan nähden, mikä vaikeuttaa yritysten toimintaedellytyksiä.

Vaikka energiakriisi on helpottunut ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset osittain tasoituneet, talouden tilan odotetaan edelleen lievästi heikkenevän seuraavan vuoden aikana. Pitkittynyt poikkeusaika ja talouden epävarmuus heijastuvat kainuulaisten yritysten lähitulevaisuuden näkyymiin erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten osalta. Valtaosa kainuulaisista yrityksistä on sinnitellyt haastavissa olosuhteissa, mikä näkyy epävarmuutena tulevaisuuden näkymissä ja kehityshalukkuudessa. Korkojen nousu ja yleinen Euroopan laajuinen suhdannetilanne vaikuttaa yritysten investointihalukkuuteen ja -valmiuksiin. Korkotason nousun myötä raha on kallista, mikä heijastuu alhaisena yritysten investointikyvykkyytensä. Kaupankäynnin rajoitteet metsäteollisuuden osalta heijastuvat yritysten toimintojen ja kehityssuunnitelmien hiipumisena.

Kainuulaisten yritysten toiminta ulkomailla on melko vähäistä, mutta alueen yritysten ulkomaille suuntautuva toiminta ja sen suunnittelu ovat Pk-yritysbarometrin mukaan kasvaneet kevään tilanteeseen verrattuna. Kainuulaiset yritykset ovat Pk-yritysbarometrin mukaan käyttäneet keskimääräistä enemmän neuvontapalveluita kansainvälistymiseen ja reilusti aiempaa useammat yritykset näkevät palveluiden tarpeen kasvavan seuraavan vuoden aikana.

Rakennusalan tilanne on haastava Kainuussa koko maan tavoin. Rakentaminen on hiipunut etenkin raaka-aineiden hintojen ja korkojen nousun myötä. Kainuussa on kuitenkin onnistuttu välttymään rakennusalan konkurssiaalloilta, eikä alan työttömyys ole muusta maasta poiketen kasvanut. Lähikuukausina rakennustyöntekijöiden työttömyys voi kuitenkin lisääntyä Kainuussakin työmaiden loppuessa. Työnantajat pyrkivät keskittymään työntekijöiden osaamisen kehittämiseen alan hiljaisina aikoina, jotta taantuman laannuttua työvoimaa olisi käytettävissä ja palveluntarjonta voitaisiin varmistaa. Rakennusalan osaajia työllistyy myös korjausrakentamiseen ja muille toimialoille, mikä toimii positiivisena kehityksenä niille toimialoille, joilla on pulaa tekijöistä.

Teknologiaeteollisuus ja -palvelut ovat kehittyvä toimiala, jossa on Kainuussa puhuttu jo pitkään kovasta työvoimapulasta. Digitalisaation kehitys muuttaa alan osaamistarpeita. ICT-ala on tulevaisuuden ala, jossa kehitys tarkoittaa suuria investointeja ja työpaikkoja alueelle. Kainuussa tarjolla oleva laadukas ICT- ja pelialan koulutus houkuttelee kansainvälisiä opiskelijoita. Haasteeksi on tunnistettu opiskelijoiden juurruttaminen alueelle opintojen jälkeen. Alan kehitys lisää mahdollisuuksia työllistyä Kainuuseen ICT- ja pelialan osaajana. Metallialalla on tehty toimialan kirkastusta mm. hanketyön kautta. Osaava työvoima mahdollistaisi myös metallialan investointisuunnitelmien toteutumista. Myös monipaikkaisuutta hyödynnetään teknologiaeteollisuuden ja -palveluiden toimialalla useiden muiden toimialojen tavoin.

Matkailualalla kasvava trendi on kestävän matkailun tunnusmerkit. Vastuullisuus ja vihreät valinnat nähdään tärkeinä mittareina matkailun palveluiden käytössä. Kainuu näytetään monipuolisena ja vastuullisena ympärivuotisena matkailukohteena. Alueella kehitetään aktiivisesti kesä- ja talviloma-aktiiviteetteja niin loma- ja luontomatkailun kuin muiden matkailu- ja kulttuuripalveluiden osalta. Matkailun toimialalla on Kainuussa merkittävä vaikutus alueen taloudelle ja sen kehitykselle. Kainuussa matkailun osuus bruttokansantuotteesta on maan keskiarvoa korkeampi. Toimialan kehitystä tukee Kainuun matkailustrategia. Tavoitteena on aiempaa tiiviimpi ja operatiivisempi strategia, joka tukee erityisesti maakunnallista matkailualan yhteistyötä. Muuttuneen toimintaympäristön myötä matkailustrategialla pyritään tukemaan alan uudistumista ja tavoittelemaan uusia kohdemarkkinoita. Strategia vahvistaa alan liiketoimintaa sekä luo uusia avauksia matkailun kehittämiseen ja Kainuun matkailupalveluiden näkyvyyteen.

Kainuun elinkeinoelämän kannalta merkittävän kaivannaisalan kehitysnäkymät ovat positiivisia. Terrafamen liikevoitto kasvoi kolmannella vuosineljänneksellä. Akkukemikaalitehtaan tuotanto uudelleen käynnistyi Kiinan sähköautomarkkinoiden palaututtua kasvu-urilleen. Myös metallipuolituotteiden tuotantomäärät ovat kasvaneet. Valmistelut uraanin talteenotosta ovat edenneet suunnitelmien mukaisesti ja henkilöstöä on suunniteltu koulutettavan oppisopimuskoulutusta hyödyntäen. Yhtiön toiminnassa vastuullisuus on integroitu osaksi koko liiketoimintakenttää. Kaivos- ja malminetsintäyhtiö Sotkamo Silverin osavuositarkastuksen mukaan yhtiön toimintaa on onnistuttu vakauttamaan. Täydennyskairauksia on tehty ja tulokset tulevat tukemaan yhtiön lähivuosien suunnittelua ja tuotantoa. Osana tulevien vuosien toimintasuunnitelmaa yhtiö on aloittanut kaivoksen mineraalivarantojen kasvattamiseen tähtäävien tutkimuskairausten suunnittelun. Investointien suunnittelun ja kannattavuuden kehityksen lisäksi yhtiö pitää kiinni tavoitteistaan vastuullisuuden kehittämisestä toiminnassaan.

Puun kysyntä on säilynyt edelleen korkealla tasolla, vaikka mekaanisen metsäteollisuuden tuotteiden vientihinnat olleet alamässä. Osaselitys ilmiölle on edelleen puupula, etenkin energiakäyttöön menevien jakeiden osalta. Myös sellun kysyntä ja vientihinnat ovat kääntyneet jyrkkään laskuun. Valtaosa sellun tuottajista on ottanut käyttöön tuotannon jyrkätkin sopeutustoimet, jolloin tehtaisiin on tullut tai on tulossa tuotannon keskeytyksiä vuoden toisella puoliskolla. Keskeytyksiä on odotettavissa edelleen tulevan talven aikana. Lokakuussa käyttöön otettu Kemin sellutehdas tulee selluteollisuuden alamäestä huolimatta lisäämään kuitupuun kysyntää myös Kainuussa. Myös sahateollisuuden uudet investoinnit tuotantoteknologiaan Kainuussa on otettu suurelta osin käyttöön. Tilanne kuitenkin vaihtelee yrityksittäin. Osa toimijoista pystyy toimimaan koko tuotantokapasiteetilla, mutta osa on sen sijaan ottanut tuotannon rajoitustoimia käyttöön. Energiapuun kysyntä on tällä hetkellä vilkasta koko Kainuun alueella, mutta investointien odotetaan vähentävän energiapuun kysyntää tulevina vuosina.

Maatalouden kannattavuuskriisi osin jatkuu, vaikkakin tuottajahinnat ainakin maidon hinnan osalta ovat reagoineet kustannusten nousuun viime vuosien aikana. Tilojen väliset erot suhteellisessa kannattavuudessa ovat suuria. Kriisitilojen tilannetta vaikeuttavat väliaikaisesti muutokset tukirahoituksen maksatusprosesseissa. Kustannuspuolella on edelleen voimakasta vaihtelua; alkuvuoden aikana osa kustannuksista laski, mutta Ukrainan sodan jatkumisen aiheuttama epävarmuus on jälleen kääntämässä kustannuksia nousu-uralle. Kasvukauden ongelmat Kainuussa olivat muuta maata lievempiä, mutta sadot jäivät heikommaksi verrattuna normaaliin kasvukauteen. Sen sijaan marjatioilla sato oli hyvä ja marjojen hintataso säilyi koko satokauden hyvällä tasolla. Naudanlihan tuotanto on hieman vähentynyt muutaman suuremman lihantuotantotilan lopettamisen myötä. Luomutuotannon määrä kääntyi laskuun osan tiloista luovuttua luomusitoumuksista. Syitä tapahtuneeseen kehitykseen olivat mm. myyntikasvivelvoitteen tiukentuminen tuotannossa, ruuan hintatason noususta johtuva luomutuotteiden kysynnän heikentyminen ja siitä johtuva luomutuotettujen maataloustuotteiden hinnan lasku. Tästä johtuen esimerkiksi maidon keräily- ja jalostusosuuskunnat ja -yhtiöt eivät tee tällä hetkellä uusia luomutuotantosopimuksia.

Elinkeinoelämän haastavan tilanteen uskotaan jatkuvan Kainuussa seuraavan vuoden ajan. Työvoiman saatavuuden uskotaan heikkenevän entisestään useilla toimialoilla varsinkin mittavien eläköitymisten vuoksi. Tekijäpulan helpottaminen vaatisi muuttoliikkeen huomattavaa kasvua ja pula-alojen ammattiin valmistuvien nopeaa työllistymistä.

Kainuussa on aloittanut paljon yrityksiä viime vuosina ja tämän vuoden kahdella ensimmäisellä neljänneksellä tahti on jatkunut jopa lähellä ennätystä, yrityksiä perustettiin 200 ja lopetettiin 160. Konkurssien määrässä näkyy jo pitkään jatkunut poikkeusaika. Tammi-syyskuussa konkurssreja oli 31, mikä on eniten sitten vuoden 2013 ja 10 enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Määrä on kuitenkin edelleen maltillinen eikä merkkejä laajasta konkurssiaallosta ole.

Kainuulaisista yrittäjistä 36 % oli vähintään 55-vuotiaita vuoden 2021 lopussa, toiseksi eniten koko maassa. Eläköitymisiä on siis tulossa runsaasti seuraavan viiden-kymmenen vuoden aikana ja omistajanvaihdosten tulee lisääntyä huomattavasti nykyisestä tai paljon kannattavia yrityksiä lopettaa toimintansa. Haasteena on usein, että odotukset oman yrityksen arvosta ovat epärealistia, omistajanvaihdoksen valmistelu aloitetaan liian myöhään eikä prosessissa hyödynnetä ulkopuolista asiantuntijaosaamista. Finnveran tammi-kesäkuussa 2023 rahoittamien omistajanvaihdosten määrä laski koko maassa eniten Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Merkittävin syy omistajanvaihdosten vähenemiseen on rahoituskustannusten nousu.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Kainuussa oli syyskuun 2023 lopussa 2 500 työtöntä työnhakijaa, mikä on 1 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Prosentuaalisesti tarkasteltuna pienentyminen oli ELY-keskusalueista toiseksi suurinta, loppuilla 14 ELY-keskusalueella työttömyys lisääntyi ja koko maassa työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi yli 7 %. Lähikuukausina Kainuunkin työttömyys todennäköisesti kasvaa hieman vuoden takaiseen verrattuna yleisen taloustilanteen vuoksi. Suurta nousua ei kuitenkaan ole odotettavissa.

Maakunnan työttömyys on pudonnut pitemmällä aikavälillä selvästi nopeinta tahtia koko maassa. Koronakriisiä edeltävästä vuoden 2019 syyskuusta työttömyys on laskenut 17 % (koko maa +10 %) ja vuoden 2015 syyskuusta 51 % (koko maa -26 %). Työttömyysaste oli syyskuussa 2023 8,1 %, neljänneksi vähiten koko maassa. Työttömyysaste oli myös koko maan keskiarvoa 9,4 % matalampi kuudessa Kainuun kahdeksasta kunnasta. Esimerkiksi syyskuussa 2015 maakunnan työttömyysaste oli koko maan viidenneksi heikoin, 14,8 %, kun se oli koko maassa 12,8 %.

Hurjan parannuksen taustalla on erityisesti väestön ikärakenne. Nuorten, työmarkkinoille tulevien ikäluokkien koko on ollut jo kauan työmarkkinoilta eläköityviä selvästi pienempi ja työvoimasta eläköityy samanaikaisesti sekä työttömiä että työssä olevia, joiden työpäivät avautuvat nuoremmille ikäryhmille. Edelleen syyskuun lopussa työttömistä työnhakijoista yli 60-vuotiaita oli 21 % ja yli 50-vuotiaita 46 %, joten työttömien määrä supistuu vielä pitkään. Pelkästään eläköitymisten piikkiin erinomaista kehitystä ei voi kuitenkaan missään nimessä laittaa vaan työllisyysaste on parantunut merkittävästi, työpaikkoja on ollut jo vuosia paljon tarjolla ja esimerkiksi kaivannaistoiminnan henkilöstömäärä on kasvanut vuoden 2015 500:sta vuoden 2021 1 400:aan.

Kainuun työikäisten määrä⁶ laski aikavälillä 2015–2021 12 %, mutta työllisten määrä pysyi samalla tasolla. Kehitys näkyy työllisyysasteen kohoamisena, vielä vuonna 2015 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 58,9 % ja 2022 69,7 %⁷. Viimeksi työllisyysaste on ollut yhtä korkealla 80-luvun alkupuolella tai 70-luvulla, jos silloinkaan – tilastotiedot alkavat vuodesta 1987. Tänä vuonna työllisyysaste todennäköisesti nousee jälleen huomattavasti.

Pitkäaikaistyöttömyys laski nopeasti viime vuoden alusta lähtien, mutta on ollut viime kuukausina kasvusuunnassa muun muassa heikentyneen työmarkkinatilanteen vaikutuksesta. Syyskuussa pitkäaikaistyöttömyys nousi vuoden takaisesta ensimmäistä kertaa kahteen vuoteen. Pitkäaikaistyöttömiä oli 620, mikä on 1 % edellisvuotta enemmän. Mallillinen nousu todennäköisesti jatkuu tulevina kuukausina, mutta pidemmällä aikavälillä

6 Tilastokeskus, työssäkäynti

7 Tilastokeskus, Työvoimatutkimus

pitkäaikaistyöttömien määrä laskee edelleen jo pelkästään ikärakenteen takia; syyskuun lopussa pitkäaikaistyöttömistä vähintään 60-vuotiaita oli 34 % ja vähintään 50-vuotiaita 60 %. Pitkäaikaistyöttömien lisäksi on paljon työttömiä, joiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille kokoaikaiseen työhön on epätodennäköistä. Työllistymishaasteiden yleisimpiä syitä ovat muun muassa puutteellinen koulutus ja osaaminen, elämänhallinnan ongelmat ja terveydelliset rajoitteet.

Terveydelliset rajoitteet ovatkin merkittävä syy työttömyyden taustalla kaikilla alueilla, ja Kainuussa tilanne on yksi haastavimmista. Syyskuun lopussa työttömistä työnhakijoista pitkäaikaissairaita ja vammaisia oli Kainuussa toiseksi eniten koko maassa, 19 %, ja koko maassa 12 %. Tämä antaa suuntaa myös täsmätyökykyisten määrästä, vaikka kaikki pitkäaikaissairaajat ja vammaiset työnhakijat eivät olekaan täsmätyökykyisiä ja toisaalta on paljon asiakkaita, joilla ei ole diagnoosia sairaudesta, diagnoosia ei ole merkitty asiakastietojärjestelmään tai täsmätyökykyisyyden taustalla on esimerkiksi elämänsä kriisi. Täsmätyökykyiset pystyvät työskentelemään työtehtäviä tai työaikaa mukauttamalla ja heidän työssäkäyntiään lisäämällä on myös mahdollista kohottaa merkittävästi työllisyysastetta. Työnantajien tietoisuutta täsmätyökykyisten työllistämisen tuista sekä palveluista pitää saada lisättyä ja työmarkkinoilla tarvitaan myös asennemuutosta, edelleenkin moni työnantaja ei ole valmis palkkaamaan täsmätyökykyisiä työnhakijoita.

Myös työikäisten eläkeläisten määrä on ollut Kainuussa pitkään suuri ja laskenut työllisyysastetta huomattavasti. Työikäisten eläkeläisten määrä on puolittunut 2000-luvun alusta heidän saavutettuaan eläkeiän, mutta vuonna 2021 eläkkeellä oli 3 900 18–64-vuotiasta eli noin 600 henkeä enemmän kuin työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin. Maakunnan työikäisistä 10 % oli eläkkeellä, kun koko maassa osuus oli 6 %. Sote- ja etenkin mielenterveyspalveluihin panostaminen on tärkeää, jotta saadaan ehkäistyä työikäisten joutumista eläkkeelle, mutta myös eläkkeellä olevia takaisin työelämään. Myös eläkeikäisten työnteko on viime vuosina lisääntynyt, mikä on auttanut pahimpaan työvoimapulaan etenkin sote-alalla, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.

Työllisyysasteen nostamiseksi erityistä huomiota kiinnitetään työllisyyden parantamiseen ryhmissä, joissa se on nyt alhainen, mutta joissa on suurin potentiaali nousulle. Näitä ryhmiä ovat täsmätyökykyisten ja pitkäaikaissairaiden lisäksi varsinkin pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, ikääntyneet sekä osa maahanmuuttajataustaisista. Maahanmuuttajien työllisyysaste oli vuoden 2021 lopussa 57,6 % eli selkeästi koko maakunnan työllisyysastetta matalampi. 21 hyvinvointialueesta tulos oli 13. paras, mutta vain 0,5 prosenttiyksikön päässä koko maan keskiarvosta ja edellisen neljän vuoden aikana on tullut kasvua peräti 12,7 prosenttiyksikköä. Lisäksi työllisyysaste nousee huomattavasti maassaoloajan mukaan, vähintään kymmenen vuotta maassa olleiden maahanmuuttajien työllisyysaste oli 64,9 %. Parannettavaa on kuitenkin edelleen paljon. Vieraskielisiä työnhakijoita oli Kainuussa syyskuun lopussa 940, joista työttömiä 270. Ulkomaalaisten aktivointiaste on

ollut Kainuussa maan paras jo vuodesta 2015 ja vuosittain lähes kaksi kertaa maakunnan keskimääräistä aktivointiastetta suurempi. Palveluilla onkin keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämisessä.

Ukrainalaisia pakolaisia on Kainuussa noin 500, joista oli syyskuun lopussa työnhakijana 220 ja työttömänä 70. Ennen Venäjän hyökkäyssotaa ukrainalaisia työnhakijoita oli vain noin kymmenen. Pakolaisilla on monipuolisesti osaamista, mutta varsinkin kielitaito vaikeuttaa työllistymistä, suurin osa heistä ei osaa englantiakaan. Ukrainalaisten kotoutumista on edistetty muun muassa järjestämällä kotoutumiskoulutuksia ja pitemmällä aikavälillä heidän työllistymisnäkönsä ovat hyvät.

Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin tammi-syyskuussa TE-toimistoihin ja kuntakokeiluihin 10 400, mikä on 9 % enemmän kuin vastaavaan aikaan viime vuonna. Eniten paikkoja ilmoitettiin palvelu- ja myyntityöntekijöille, 2 400, rakennus- korjaus- ja valmistustyöntekijöille, 1 800, ja ryhmälle muut työntekijät eli muun muassa siivoojille ja eri alojen avustaville työntekijöille, 1 600. Työvoiman kysyntä oli vuoden alussa vilkasta, mutta kesäkuusta lähtien paikkamäärä on supistunut merkittävästi. Tulevina kuukausina työvoiman kysyntä todennäköisesti jatkuu vuoden takaista heikompana yleisen taloustilanteen vuoksi.

Tilapäisesti hiipunut työvoiman kysyntä ei muuta maakunnan suurta haastetta, tekijäpulaa. Alalla kuin alalla on pulaa tekijöistä, ja useissa ammattiryhmissä työttömiä työnhakijoita on vähemmän kuin julkiseen työnvälitykseen ilmoitettuja avoimia työpaikkoja. Tammi-syyskuussa työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 2,4 per avoin työpaikka, mikä on viidenneksi vähiten koko maassa – esimerkiksi vielä tammi-syyskuussa 2016 lukema oli 10,3. Suurin pula tekijöistä on sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä metalli-, ICT-, metsä- ja ravintola-aloilla. Näiden lisäksi ammattiryhmittäin tarkasteltuna erityisen kova pula on opettajista ja siivoojista.

Tekijäpula näkyy myös Tilastokeskuksen työnantajatiedustelussa rekrytointiongelmista. Tiedusteluun viime vuonna vastanneista kainuulaisista työvoimaa etsineistä työnantajista 57 % koki rekrytointiongelmia edeltävän 12 kuukauden aikana. Koko maassa 53 % koki rekrytointiongelmia. Kainuun tulos oli ELY-keskusalueista kolmanneksi korkein, vuosina 2018–2021 Kainuun rekrytointiongelmat olivat koko maan vaikeimmat. Tänä vuonna rekrytointiongelmat voivat nousta yli 60 %:n, mikä olisi koko maan ”ennätys”, ensimmäinen tieto on vuodelta 2007. Viime vuoden tiedusteluun vastanneista kokonaan ilman työntekijää jäi Kainuussa 34 %, eniten ELY-keskusalueista, ja koko maassa 28 %. Menetämme koko ajan kasvua, kun töitä olisi tarjolla paljon mutta tekijöitä ei.

Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät siis kohtaa ja taustalla on laajasti erilaisia syitä, kuten työvoiman heikko liikkuvuus, kannustinloukut, matala palkkataso, lyhytkestoiset ja osa-aikaiset työsuhteet sekä yleistynyt vuokratyö. Ehkä merkittävin syy on kuitenkin työvoiman

osaamisen ja nykyajan työelämän vaatimusten kohtaanto-ongelma, johon vaikuttaa maakunnan koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä yliopistotasaisen koulutuksen vähäisyys. Työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien osaamistason parantaminen sekä koulutustarjonnan monipuolistaminen on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja yritysten kehittymisen kannalta. Osaamistarpeiden ennakoitiin on panostettu vahvasti ja koulutusta kehitetään yhteistyössä yritys-elämän kanssa, jotta yritysten muuttuviin osaamistarpeisiin pystytään vastaamaan. Työpaikoilla oppiminen on ollut jo pitkään tärkeää. Lisäksi tulee parantaa kv-opiskelijoiden työllistymistä alueelle ja saada kovimmasta työvoimapulasta kärsiviä aloja vetovoimaisemmiksi. Työnantajien rekryointi- sekä työnantajaosaamisen kehittäminenkin on tärkeää ja palkan tulee vastata työn vaativuutta. Myös monien työnantajien odotusten vastavalmistuneiden osaamisesta tulisi olla realistisempia. Ja valtakunnan tason uudistukset ovat välttämättömiä, muun muassa tulee helpottaa ulkomaisen työvoiman saantia, poistaa työn vastaanottamiseen liittyviä kannustinloukuja sekä pidentää työuria.

Työllisyysasteen tulee nousta edelleen, mutta on selvää, ettei Kainuun väestömäärä riitä vastaamaan työvoimatarpeeseen, ja tekijäpulakin pahenee entisestään tulevina vuosina. Viimeisen kymmenen vuoden aikana maakunnan 15–64-vuotiaiden määrä on pudonnut 17 % ja Tilastokeskuksen ennusteen mukaan se laskee edelleen 20 % vuoteen 2040. Mikäli väestöennuste toteutuu, työllisyysasteen pitäisi nousta lähes 84 %:iin vuonna 2040, jotta työllisten määrää pysyisi nykytasolla. Pelkästään kotimaisella työvoimalla ei ratkaista haasteita vastaisuudessaakaan, etenkin kun suurimmassa osassa muutakin maata työikäisten määrä vähenee ja osaavan työvoiman pula on vaikea. Maahanmuuton huomattava lisääminen on välttämätöntä ja maahanmuuttajien tulisi myös jäädä maakuntaan nykyistä pysyvämmiin. Kainuussa onkin kehitetty kansainvälisiä rekryointeja tukevia palveluja sekä asettautumispalveluja, ja työtä jatketaan aktiivisesti eri toimijoiden kanssa.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kainuu	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	-
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kajaanin seutukunta Kajaani, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	-
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kehys-Kainuun seutukunta Hyrnsalmi, Kuhmo, Puolanka, Suomussalmi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	-	-
Työttömyyden määrä	0	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

20 Lappi

Taulukko 20. Avainluvut Lapissa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi aikaisemmin	Viisi vuotta aikaisemmin	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	175 795	176 494	179 223	-0,4 %	-1,9 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	syyskuu 2023	7 394	7 767	8 818	-4,8 %	-16,1 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	syyskuu 2023	692	718	1 089	-3,6 %	-36,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	syyskuu 2023	2 188	2 371	2 061	-7,7 %	6,2 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	syyskuu 2023	9,2	9,7	10,7	-0,5 %-yks.	-1,5 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	syyskuu 2023	3 477	4 167	1 832	-16,6 %	89,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Lappi on laaja maakunta ja sen sisälle mahtuu monenlaiset toimijat. Lapin ja pohjoisen rooli ja merkitys on kasvussa. Lapin elinkeinoelämä saa voimavaransa luonnonvaroista ja osaavasta työvoimasta. Keskeisessä roolissa ovat voimakkaasti kasvava matkailu sekä raaka-aineita tarvitsevat metsä- ja metallinjalostusteollisuus. Maailman kriisit ja jännitteet toimivat ajureina EU:n omavaraisuustarkastelussa ja teknologioiden kehityksessä kohti puhtaampaa energiaa. Nämä ajurit näkyvät myös Lapin elinkeinoelämässä. Nykyisen hallituksen ohjelmassa on keskeisiä ohjelmia, joilla vastataan Pohjois-Suomen ja Lapin kehitykseen. Suoraan vaikuttavia ovat Pohjoisen ja Itä-Suomen ohjelmat sekä välillisesti vaikuttavat teollisuuspoliittinen ohjelma ja mineraalistrategia.

Lapilla on läntistä maarajaa sekä liikenneväyliä Ruotsin ja Norjan kanssa. Läntisillä yhteyksillä on huomattava merkitys nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa. Turvallisuuskysymykset ja huoltovarmuus ovat nousseet keskiöön eri tasoisten toimenpiteiden ja strategioiden valmistelussa. Suomen liityttyä Natoon on lisääntyvässä määrin käyty keskustelua Naton vaikutuksesta Lapin elinkeinoelämään. Pohjoisessa on isoja sotaharjoitusalueita myös eurooppalaisessa mittakaavassa. Alueet ovat aktiivisessa käytössä jo nyt ja arktisen alueen harjoitukset tulevat lisääntymään.

Lapin elinkeinoelämässä korostuu saavutettavuus ja kestävyys. Laajat alueet mahdollistavat raaka-aineiden kestäväen käytön. Puunkuljetus edellyttää pääverkolta ja alemmalta tieverkolta riittävää tasoa. Matkailun ja ohjelmapalveluiden siirtymät tapahtuvat tieverkostolla, kelkka- ja hiihtoreiteillä. Kaivos- ja muu teollisuus tarvitsevat prosessin eri vaiheisiin kemiallisia raaka-aineita, jotka liikkuvat samalla tieverkostolla kuin muu liikenne.

Lapin ELY-keskus on käynnistänyt Barentsin alueen liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien markkinat, infrastruktuuri ja jakelu -selvityskokonaisuuden. Hankkeet toteutetaan ulkoministeriön myöntämällä Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön rahoituksella. Viime vuoden selvitysten painopiste oli vaihtoehtoisten polttoaineiden ja jakeluverkoston selvityksissä. Viime vuoden puolella käynnistettiin Läntisen Barentsin alueen sähköisen ja poikittaisen lentoliikenteen esiselvitys. Tavoitteena on saada ymmärrys sähköisen lentoliikenteen myötä syntyvästä poikittaisen lentoliikenteen potentiaalista. Vähähiilisten liikkumismuotojen kehittäminen on avainasemassa matkailualan kestäväen kasvun tukemisessa. Tämän vuoden painopisteenä on selvittää varautumisen vaikutuksia Barentsin alueen väyläverkkoihin. Työssä selvitetään verkon nykytilannetta ja kehittämistarpeita.

Lappi on huolissaan koko maan huoltovarmuudesta ja Lapin kauppakamari teki selvityksen vaihtoehtoista merireiteistä. Globaalit tapahtumat ovat alentaneet kynnystä haastaa stabiileihin oloihin perustuvia tavaraliikenteen kuljetuskäytäviä. Erilaisten skenaarioiden ja niiden vaikutusten tarkastelu auttaa varautumaan mahdollisiin poikkeuksiin. Suomen sijainti ja sen myötä meriliikenteen merkitys tavaraliikenteelle on suuri. Selvityksessä haetaan vastausta tilanteeseen, jossa meriliikenneyhteyksissä olisi merkittävä poikkeustila.

Lapissa mahdollisuuksia luovat luonnon ja elinympäristön puhtaus, väljyys, hiljaisuus sekä turvallisuus. Luonnon virkistyskäytön näkökulmasta luontoarvot ja retkeilytoiminnot tulevat tulevaisuudessa olemaan yhä tärkeämmässä asemassa kaupungistumisen vastapainona, kuten myös luonnon terveysvaikutukset fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin.

Lappi tavoittelee hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä. Lapille laaditaan energia- ja ilmastostrategia. Edeltävä ilmastostrategia on tehty vuonna 2011, jonka jälkeen sekä ilmastotiede että -politiikka on kehittynyt. Strategia käsittää sekä ilmastonmuutoksen hillinnän että siihen sopeutumisen. Strategiaa tarkastellaan energiaratkaisuja osana

hillintää, energiatehokkuutta ja puhtaan energian käyttöä ja tuotantoa sekä energiajärjestelmää alueen huoltovarmuuden näkökulmasta ja osana kansallista ja pohjoismaista energiajärjestelmää ja ilmatoratkaisuja. Energiaratkaisuja tarkastellaan lisäksi yritysten toimintaedellytysten ja kasvun mahdollisuuksien näkökulmasta ja energia-alaa kasvavana toimialana.

Koronapandemia käänsi Lapin väestökehityksen suuntaa ja voimakas negatiivinen väestökehitys tasaantui muuttoliikkeen myötä. Väestön poismuutto on pitkään ollut keskeinen haaste koko Lapin alueelle. Positiivisempaa kehitys on ollut lähinnä Rovaniemellä ja matkailukeskusten alueella. Lapin kokonaisnettomuutto on kehittynyt positiiviseen suuntaan. Muuttovoittoa on saanut viimeisen vuoden aikana lähes kaksi kolmasosaa Lapin kunnista ja myös maan sisäinen muuttoliike on yhä useammassa kunnassa positiivinen. Ulkomaalaisen ja vieraskielisen väestön määrä on kasvussa.

Tuoreet selvitykset osoittavat, että eläköityminen tulee olemaan merkittävää seuraavien vuosien aikana ja uudet isot hankkeet tarvitsevat osaajia. Suhdanteista huolimatta osaavan työvoiman saatavuudessa on haasteita. Etätyö on lisääntynyt merkittävästi julkisella ja yksityisellä sektorilla. Näiden tekijöiden soisi luovan edellytyksiä uudelle tasapinoisemmalle väestökehitykselle. Osaavan työvoiman ja väestökehityksen pullonkaulaksi on muodostunut äärettömän kova asuntopula. Nykyaikaisia ja kohtuuhintaisista asuntoja ei ole saatavilla. Asuntopulan ratkaisemiseksi on haettava uusia innovatiivisia toimintamalleja. Lapilla on vetovoimaa, mutta asettautumiskysymys pitää hoitaa kuntoon.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Lapissa ei näy vielä taantumun tai laman merkkejä, ja viestit yrityskentältä kertovat päinvastaista kuin muualta Suomesta. Lapin pk-yrittäjien yleinen suhdannenäkymä ja arvio henkilökunnan määrän kehityksestä on positiivisempi kuin koko maassa keskimäärin. Näkymät ovat positiiviset myös liikevaihdon, kannattavuuden ja innovaatioiden kehityksen suhteen. Valtakunnallisesti rakennusala on vaikeuksissa, mutta Lapin osalta viesti on ollut positiivisen varovainen. Matkailukeskuksissa, julkisella sektorilla ja teollisuudessa on hyvin rakennuskohteita. Lappi on osa globaalia taloutta ja syvemmän taantumun myötä vaikutukset voivat heijastua myös pohjoiseen, mutta lyhyt taantuma voi ohittaa Lapin elinkeinoelämän.

Lapissakin vireille laitettujen konkurssien määrä on kasvanut viime vuodesta. Konkurssihakemukset kohdentuvat rakentamisen lisäksi eniten muiden palvelujen toimialalle. Aloittaneita yrityksiä on ollut alkuvuoden aikana saman verran, mutta lopettaneita yrityksiä enemmän kuin viime vuonna. Lopettaneiden yritysten määrä on lisääntynyt eniten alku-tuotannossa, logistiikassa ja palvelutoimialoilla.

EU julkaisi kriittisten raaka-aineiden aloitteen 16.3.2023. Aloitekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa raaka-aineiden arvoketjuja Euroopassa. Tämä tarkoittaa, että monopolistetaan tuontia, lisätään kiertotaloutta strategisten riippuvuuksien vähentämiseksi, parannetaan kriittisiin raaka-aineisiin liittyvää seuranta ja vähennetään niihin liittyviä toimitusriskejä sekä varmistetaan kriittisten raaka-aineiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla. Aloitteessa nostetaan strategisten raaka-aineiden tärkeyttä, mutta tavoite ei ole tehdä ohituskaistaa ympäristönsuojelun korkean tason tai vastuullisuuden edistämisen kustannuksella. Lapissa seurataan aloitteen edistymistä ja pyritään vaikuttamaan sen sisältöön Lapland Mining Hub -hankkeessa muodostettavan lappilaisen kaivannaisalan yhteistyörakenteen avulla.

Kaivokset ovat monella tapaa vahva tukijalka Lapin taloudelle. Kaivosalalla on takana vahvat kasvun vuodet. Yhtiöt ovat investoineet satoja miljoonia toiminnan jatkuvuuteen, raaka-aineen kysyntä on ollut hyvä ja hinnat ovat olleet ennätyskorkeita. Kaivosteollisuus työllistää paljon suoraan ja välillisesti ja niin kuin muutkin toimijat on merkittävä kumppani oppilaitoksille uuden osaavan henkilöstön koulutuksessa. Kaivosteollisuus ja malminetsintä panostavat myös vahvasti TKI-toimintaan. Malminetsintä on uusien teknologioiden myötä kehittynyt merkittävästi. Laadukas malminetsintä luo edellytyksiä uusien kaivoksien löytymiselle. Malminetsintän suora tulovaikutus alueelle on noin 60–70 miljoonaa euroa vuodessa. Lapissa on useita kaivoshankkeita viranomaisten käsittelyvaiheissa. Osa hankkeista voi mennä EU:n kriittisten raaka-aineiden strategiseen kokonaisuuteen.

Lapin teollisuudessa on ollut vahva kehittämisen ja investointien kausi viimeisten vuosien aikana. Metsäteollisuuteen on satsattu. Kemiin rakennettiin uusi noin 2 mrd. euron nykyaikainen biotuotetehdas ja sahoilla on investoitu kymmeniä miljoonia. Näillä toimilla on varmistettu ja vahvistettu metsäteollisuuden kilpailukykyisyyttä sekä varmistettu, että Lapissa jalostetaan puuta jatkossakin. Metsäteollisuuden uudet investoinnit heijastuvat vahvasti alkutuotantoon ja logistiikan arvoketjuihin. Sahateollisuuden kotimaiset ja kv-näkymät lähiajalle eivät ole niin hyvät. Valtakunnallinen rakentamisen heikko tilanne heijastuu suoraan puun käytön tarpeeseen.

Lapin matkailu on aiempien kriisien jälkeen ollut entistä vahvempi ja houkuttelevampi uusilla ja entisillä markkinoilla. Näin näyttää käyvän nytkin. Matkailu on kasvanut viime talvesta ja kaudelle 2024 odotetaan uusia ennätyksiä ja vuodelle 2025 povataan superkautta. Lapin matkailun volyyymi ei kuitenkaan täytä massaturismin mittakaavoja. Matkailu on kehittynyt Lapissa laajoille alueille. Matkailijoita riittää niin keskuksiin kuin erämaakohteisiin. Globaaleja kriisejä ja terrori-iskuja tulee ilmi melkein viikoittain. Kriisit luovat talouteen epävarmuutta ja heijastuvat elinkeinoihin monella tapaa. Esimerkiksi Lapin matkailulle yksi tärkeä ryhmä on ollut israelilaiset, joiden matkustusmahdollisuuksiin sota nyt vaikuttaa.

Suorat lennot Lappiin ovat lisääntyneet ja niiden merkitys on huomattava matkailun kasvulle. Talvikauden aikana Lapin lentoasemille lennetään suoria lentoja yhteensä viidestätoista eri maasta. Rovaniemelle lennetään kolmestatoista maasta: Alankomaista, Belgiasta, Espanjasta, Isosta-Britanniasta, Israelista, Irlannista, Italiasta, Itävallasta, Luxemburgista, Norjasta, Ranskasta, Saksasta ja Turkista. Kittilään lennetään kuudesta maasta: Isosta-Britanniasta, Itävallasta, Latviasta, Ranskasta, Saksasta ja Sveitsistä ja Ivaloon Ranskasta, Saksasta ja Sveitsistä. Uusi Helsinki-Rovaniemi-Tromssa -kolmiolentoyhteys mahdollistaa yhdistää matkaan sekä Lapin että Pohjois-Norjan. Itsenäisten matkailijoiden voimakkaan kasvun myötä matkaketjujen kehittäminen on kriittistä matkailijoiden turvallisten siirtymisten takaamiseksi. Joustavia ja ketteriä matkaketjuja tarvitaan enenevässä määrin siirtymisiin Lapissa lento- ja junayhteyksiltä matkakohteisiin ja siirtymisiin matkan aikana.

Lapin maaseudun kehittämistä toteutetaan monilla tasoilla ja useiden toimijoiden kautta. Lapissa maatalous on pääasiassa nautakarjataloutta pitäen sisällään maidon- ja lihantuotannon. Rakennekehitys jatkuu Lapin maataloudessa ja maidon tuotantomäärä pienenee tilojen määrän vähentyessä. Maatiloille tarvitaan sukupolvenvaihdoksia ja uusia yrittäjiä. Kiinnostus erikoiskasvitautantoon on virinnyt viime vuosina uudelleen, mikä edellyttää kehittämistoimia. Myös maatilojen kiinnostus nurmiviljelyä hyödyntävään biokaasun tuotantoon on lisääntynyt. Hyvinvointitrendien myötä Lapin luonnontuotteille ja niihin perustuville palveluille on kasvavaa kysyntää. Porotaloudella on suuri merkitys Lapin aluealouteen, erityisesti alueilla, joilla muu yritystoiminta on vähäistä. Poronhoitoalueella lihaa tuotetaan lähes kahden miljoonan kilon verran. Poromatkailu tuottaa osalle jo päätoimeentulon. Porotalouden tulevaisuuden haasteina ovat ilmastonmuutos ja maankäytön muutokset. Seuraavien vuosien aikana Ylä-Lapin kunnissa (Utsjoki, Enontekiö) tullaan mallintamaan porotalousyrittäjille kansainvälisen yhteistyön avulla ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelmia.

Energiamurros on käynnissä ja eri toimialojen investoinnit suuntautuvat puhtaaseen tuotantoon. Lapin liiton aurinko- ja tuulivoimaseelvityksen tavoitteena on luoda tietopohjaa ja työkaluja vihreän siirtymän toteuttamiseen. Iso osa Lapin rakennetusta sähköverkosta tulee uusia seuraavien viidentoista vuoden aikana, mikä tarkoittaa yli 100 miljoonan euron investointeja sähköverkkoon. Teollisuuden ja tuotannon kilpailukyky perustuu toimitusvarmaan ja kustannustehokkaaseen energiaan. Energia-alan toimet vähentävät teollisuuden, liikenteen, rakennusten lämmityksen, palveluiden ja maatalouden hiilipäästöjä. Uusiutuvan energian osalta vesivoimalaitoksilla tuotettu sähköenergia on yksi tärkeä energian tuotantomuoto erityisesti säätösähkön tuottajana. Kemijoki Oy:llä on suunnitelmissa vesivoiman lisärakentaminen, mm. pumppuvoimaloita.

Alkusyksystä julkaistun selvityksen mukaan pohjoisen rajat ylittävän alueen (Pohjois-Suomi, -Ruotsi ja -Norja) investointipotentiaali on jopa 187 mrd. euroa ja uusia investointeja tulee esille koko ajan. Valtaosa investointihankkeista liittyy vihreään siirtymään.

Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen erityisesti energian tuotanto ja siirto sekä vihreän siirtymän edistäminen ovat nousseet vahvemmin Euroopan maiden agendalle. Hallitusohjelmaan on kirjattu pohjoinen ohjelma, jonka laatiminen käynnistyy valtioneuvoston kanslian alaisuudessa. Pohjois-Suomi nousee potentiaalisten investointien luvuissa ensimmäistä kertaa lähes Pohjois-Ruotsin rinnalle 76 miljardilla. Pohjois-Ruotsin 78,4 miljardin investoinneista suurin osa on vahvistettuja, kun Pohjois-Suomessa painottuvat suunniteluvaiheessa olevat hankkeet. Suomella onkin nyt paikka terästyä hankkeiden käsitteilyssä ja saada potentiaalista hyötyä vaikeassa taloudellisessa tilanteessa.

Kovia äkillisiä rakennemuutoksia kokeneet alueet Kemi ja Utsjoki ovat edenneet suunnitelmissaan hyvin ja tavoitteena on monipuolistaa alueiden elinkeinorakennetta. Kemissä Veitsiluodon saari on ollut houkutteleva kohde ja vuoden sisällä odotetaan ratkaisuja uusien toimijoiden suhteen. Pienempien toimijoiden sijoittumisia alueelle on jo tapahtunut. Utsjoella on käynnistetty useita kehittämishankkeita ja tahtotila uuden tekemiseen on vahva. Utsjoen kehittämistä pyritään vahvistamaan PÄRM-toiminnalla. Lapin ELY-keskus on hakenut PÄRM-rahoitusta Utsjoen resurssien vahvistamiseen.

Lapin kuntien sijoittuminen erilaisissa ja eri tulokulmalla tehdyissä elinvoimaselvityksissä vaihtelee ja tuo esille tarpeen Lapissa ja Lapin kunnissa kiinnittää huomiota yritysten toimintaedellytyksiin. TKI-toiminta ei ole Lapin elinkeinoissa ollut kovin vahvaa. Lapissa TKI-toiminnan osuus BKT:stä on alle 1 prosentti ja tämä on heikoin lukema yliopistomaakunnista. Lapin TKI-toimintaan vaikuttavat julkiset toimijat ovat koonneet marraskuussa työskentelyn aloittavan TKI-pyöreän pöydän, jossa yritysten rooli on merkittävä. Lisäksi Lapin ELY-keskus ja Kauppakamari ovat valmistelleet useampivuotista hanketoimintaa vauhdittamaan TKI-toimintaa.

Lapissa yritykset toimivat kansainvälisillä markkinoilla tai niillä on kotimaassa kansainvälisiä asiakkaita. Globaali toiminta edellyttää erilaisten standardien ja kriteerien mukaista toimintaa. Yritysten vastuullinen toiminta ja vastuullisuuden vaade nousevat esiin eri sidosryhmien kautta. Asiakkaat sekä julkiset ja yksityiset rahoittajat odottavat yrityksiltä läpinäkyvyyttä ja kestäväää toimintaa. Kestävyyttä tarkastellaan taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristöllisten tekijöiden ja näkökulmien kautta. Erityinen huoli sidosryhmillä on siitä, miten Lapin elinkeinot hyödyntävät toiminnassaan luontoa ja luonnonvaroja.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Lapin työllisyyskehityksen tilannekuva on monin tavoin koko maata myönteisempi. Työllisyys on kasvussa ja Lapin työllisyysaste on tänä vuonna kivunnut koko maata korkeammaksi. Koko maan kehityksestä poiketen työttömiä on Lapissa vähemmän kuin viime vuonna ja koronapandemiaa edeltävät luvut on Lapissa alitettu viime vuoden maaliskuusta alkaen. Työttömien määrä on syksyn aikana alittanut 7 400 ja syyskuussa

työttömien osuus työvoimasta alitti koko maan osuuden. Lomautukset ovat lisääntyneet Lapissakin, mutta selvästi vähemmän kuin koko maassa. TE-palveluihin ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrä on vähentynyt kahden viime vuoden huippulukemista, mutta vähemmän kuin koko maassa.

Muutosneuvottelut ovat lisääntyneet Lapissakin viime vuoteen verrattuna ja niitä on käyty syksyyn mennessä jo enemmän kuin koko viime vuonna. Muutosneuvottelut koskevat eniten teollisuus- ja rakennusala. Monet yritykset ovat käyneet muutosneuvotteluja varautuen epävarmihin tulevaisuuden näkymiin. Yritysten mukaan talouden näkymät ovat epävarmoja ja ennustettavuus hankalaa. Isoja irtisanomistilanteita ei Lapissa ole ollut, mutta toki pienempiä vähennystilanteita ja lomautuksia. Lomautuksista osa on toteutettu osa-aikaisesti ja työviikkoa lyhentäen.

Työvoiman kysynnän lisääntymisessä näkyi vuosina 2021 ja 2022 vahvasti Kemian biotuote- tehtaan rakennusvaiheen työvoimatarpeet. Tähän liittyi myös henkilöstöpalveluyritysten roolin lisääntyminen ja laajeneminen rakennusalan ammattiteihin. Tänä vuonna avoimia työpaikkoja on ilmoitettu TE-palveluihin vähemmän kuin viime vuonna, mutta kuitenkin lähes kaksinkertainen määrä verrattuna esimerkiksi vuoteen 2019. Rakentamisen työvoiman kysynnän vähenemisessä näkyy biotuote- tehtaan valmistumisen lisäksi asuntorakentamisen osittainen hiljeneminen. Sen sijaan matkailualan ja terveys- ja sosiaalialan ammattiteissä työvoiman kysyntä on lisääntynyt. Rakentamisen työvoiman kysyntä vilkastuu, kun suunnitteilla ja lupaprosesseissa olevat kaivoshankkeet ja muut investoinnit etenevät hankepäätösten myötä toteutukseen.

Lapin ELY-keskuksen tilaama työvoimatarveselvitys avaa näkymää osaajatarpeiden mitta- kaavasta vuosikymmenen loppuun mennessä. Ripeän kasvun ennusteessa työpaikkojen määrä lisääntyy 4 300 (6 %) ja hitaamman kasvun ennusteessa lähes 1 000 vuodesta 2021 erityisesti kaivostoiminnan ja matkailun kasvun myötä heijastusvaikutuksineen muille aloille. Työpaikkojen lisääntymistä voimakkaammin työvoimatarpeissa näkyy poistuma työelämästä eläkkeelle. Vuosina 2024–2029 Lapin työllisistä 12 600 eli lähes joka viides eläköityy. Eläkepoistuma on suurin sote-alalla ja suhteellisesti huomattavinta maa- ja metsä- taloudessa. Myös moni yritys hakee jatkajaa yrittäjän siirtyessä eläkkeelle.

Työvoiman saatavuus on ollut jo pitkään haaste sekä yrityksille että julkiselle sektorille. Työantajahaastatteluun vastanneista toimipaikoista 56 % oli viimeisen vuoden aikana kokenut rekrytointivaikeuksia ja tämän vuoden toisella neljänneksellä lähes kolme neljässtä. Sekä Pk-yritysbarometri että kauppakamarin osaajatarveselvitys tuovat esille osaan työvoiman saatavuuden keskeiseksi yritysten kasvun ja kehittymisen esteeksi. Kauppakamarin selvityksen mukaan suurin pula on ammatillisista osaajista, ammatillisen ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneista. Kyselyn mukaan yritysten tarve osaavalle työvoimalle tulee kasvamaan seuraavan parin vuoden aikana.

Työvoiman saatavuushaaste ulottuu laajasti eri toimialoilla ja ammatteihin. Pulaa on erityisesti sosiaali- ja terveysalan ammateissa ja matkailuun liittyvissä tehtävissä, mutta myös mm. teollisuuden ja ICT-alan ammateissa. Työmarkkina-alueena Lappi on laaja, mikä rajoittaa mahdollisuuksia päivittäiseen pendelöintiin alueen sisällä. Tästä johtuen Lappi-tasolla tehdyissä datatarkasteluissa osa työvoimapulasta näyttäytyy kohtaanto-ongelmina, kun työvoiman kysyntä on eri puolella Lappia kuin alan työnhakijat.

Osaamisen lisäksi työvoiman saatavuuteen liittyy keskeisesti työnantajakuva ja työolosuhteet, ratkaisujen löytäminen asuntopulaongelmiin sekä matkailussa ympärivuotisuuden lisääminen ja kausien pidentäminen. Pula asunnoista on esteenä sekä alueen sisäiselle alueelliselle liikkuvuudelle että työvoiman houkuttelemiselle muualta Suomesta ja ulkomailta. Kouluttautumispalvelujen tarjonta työntekijöille ja heidän lapsilleen on myös ratkaiseva Lapin pito- ja vetovoimatekijä.

Väestön ikääntyminen ja työikäisen väestön kehitys on keskeinen työvoiman saatavuuden haaste. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI:n väestöskenaarioissa työikäinen väestö kasvaa vuosien 2022–2040 aikana Lapissa vain 5–6 kunnassa. Merkittävästä maahanmuuton lisääntymisestä huolimatta Lapissa olisi muutama kunta, jossa työikäinen väestö vähenisi yli neljänneksellä.

Lapissa ratkaisuja työvoiman saatavuusongelmaan haetaan laajassa kumppanuusverkostossa yhdessä laaditulla vuoteen 2030 voimassa olevalla osaavan työvoiman saatavuuden toimenpidesuunnitelmalla. Työskentelyä tehdään ja tarvittavia toimenpiteitä käynnistetään kolmessa teemaryhmässä: kohtaanto, osaaminen sekä veto- ja pitovoima ja infra. Tämän syksyisen vuosittaisen ETAPPI – työelämän ja koulutuksen yhteistyöfoorumin teemana oli uudistuva työelämä ja uudistuvat palvelut. Työvoiman saatavuus ja toisaalta tavoite saada yhä useampi työikäinen työelämään edellyttää valmiutta ja osaamista työtehtävien räätälöintiin sekä asenne- ja toimintatapamuutoksia työelämän ja sen monimuotoisuuden kehittämiseksi.

Lapissa tarvitaan kansainvälisiä osaajia. Esimerkiksi Lapin matkailussa työskentelee sesonkiluonteisesti huomattavassa määrin kansainvälistä työvoimaa ja ongelmaksi koetaan oleskelulupaprosessien kankeus. Työnantajat tarvitsevat koulutusta ja ohjausta kansainvälisiin rekrytointeihin sekä työyhteisön monimuotoisuuteen. Lisäksi yritykset tarvitsevat ohjausta harjoittelupaikkojen tarjoamiseen sekä apua mm. asuntopulaongelmaan. Työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa edistetään Lapin maahanmuuttostrategiaa 2030+ toteuttaen tavoitteena tehdä yhdessä Lapista koti ihan jokaiselle täällä asuvalle ja tänne muuttavalle. Strategian käytännön toimenpiteiden äärelle Lapin ELY-keskus on kutsunut syksyn aikana neljään alueelliseen tilaisuuteen kuntia, järjestöjä, oppilaitosten edustajia ja yrityksiä.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Lappi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Itä-Lapin seutukunta Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	++	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kemi-Tornion seutukunta Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola, Tornio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pohjois-Lapin seutukunta Inari, Sodankylä, Utsjoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Rovaniemen seutukunta Ranua, Rovaniemi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	+
Työttömyyden määrä	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Torniolaakson seutukunta Pello, Ylitornio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä	++	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-

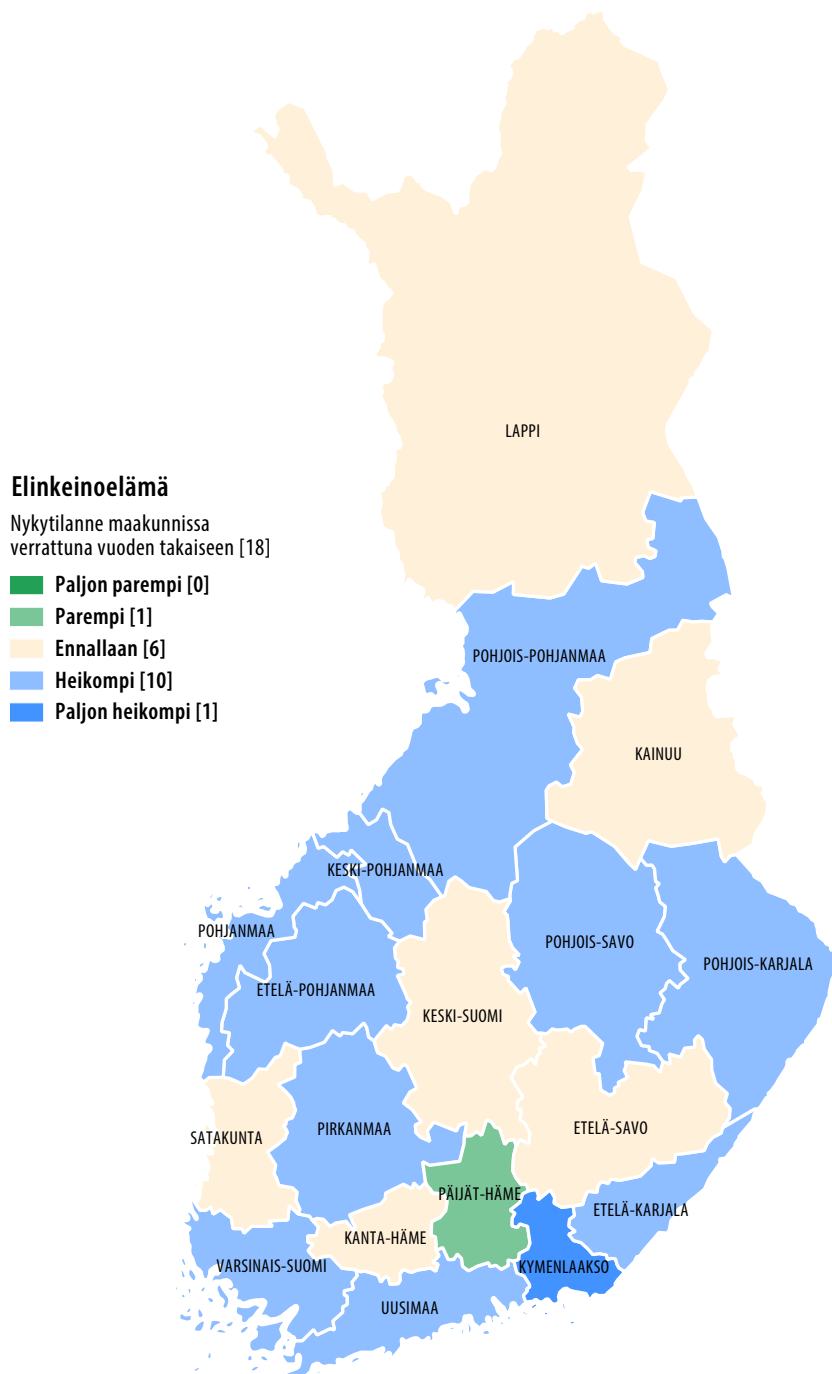
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Tunturi-Lapin seutukunta Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä	++	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

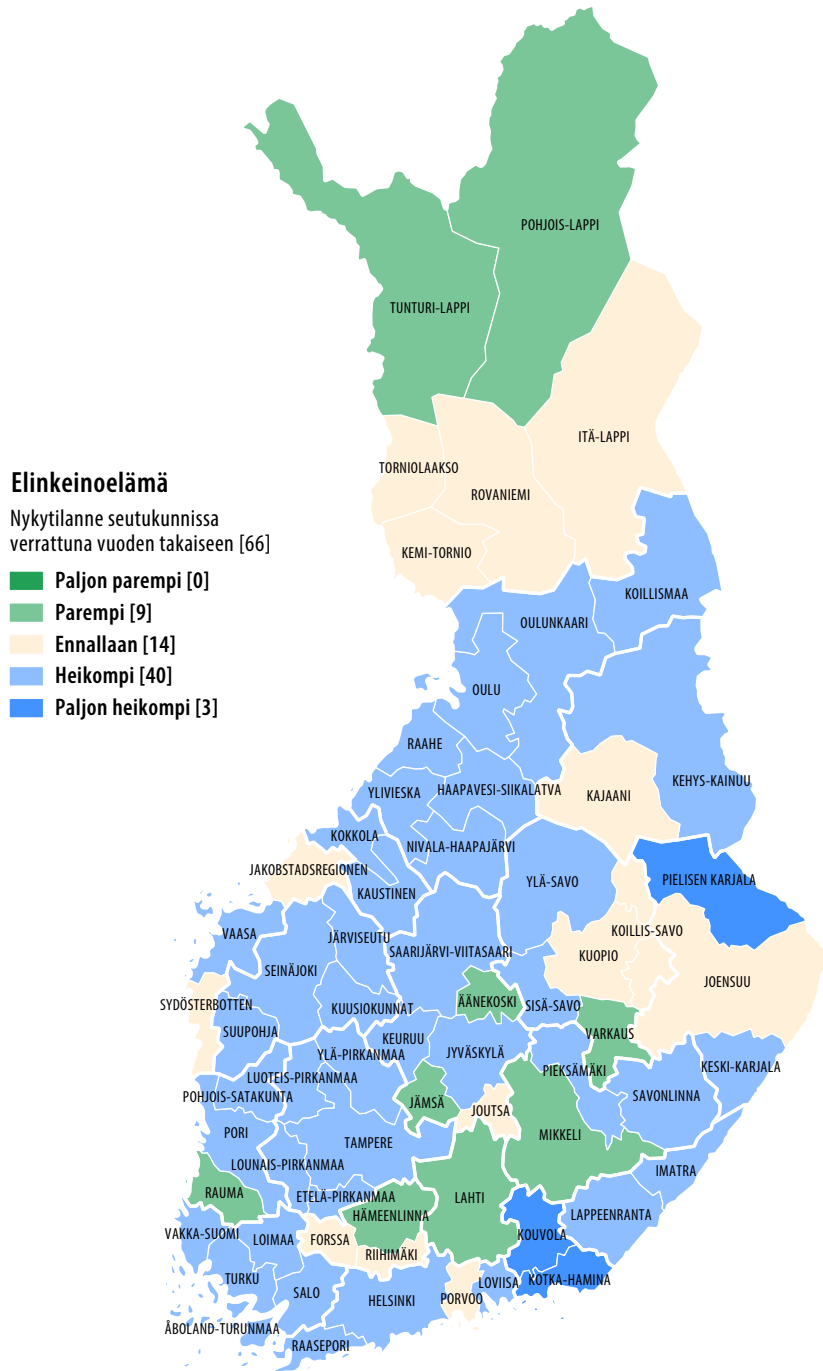
Liitteet

Kartat: Elinkeinoelämä ja yritystoiminta⁸

8 Karttapohjat: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

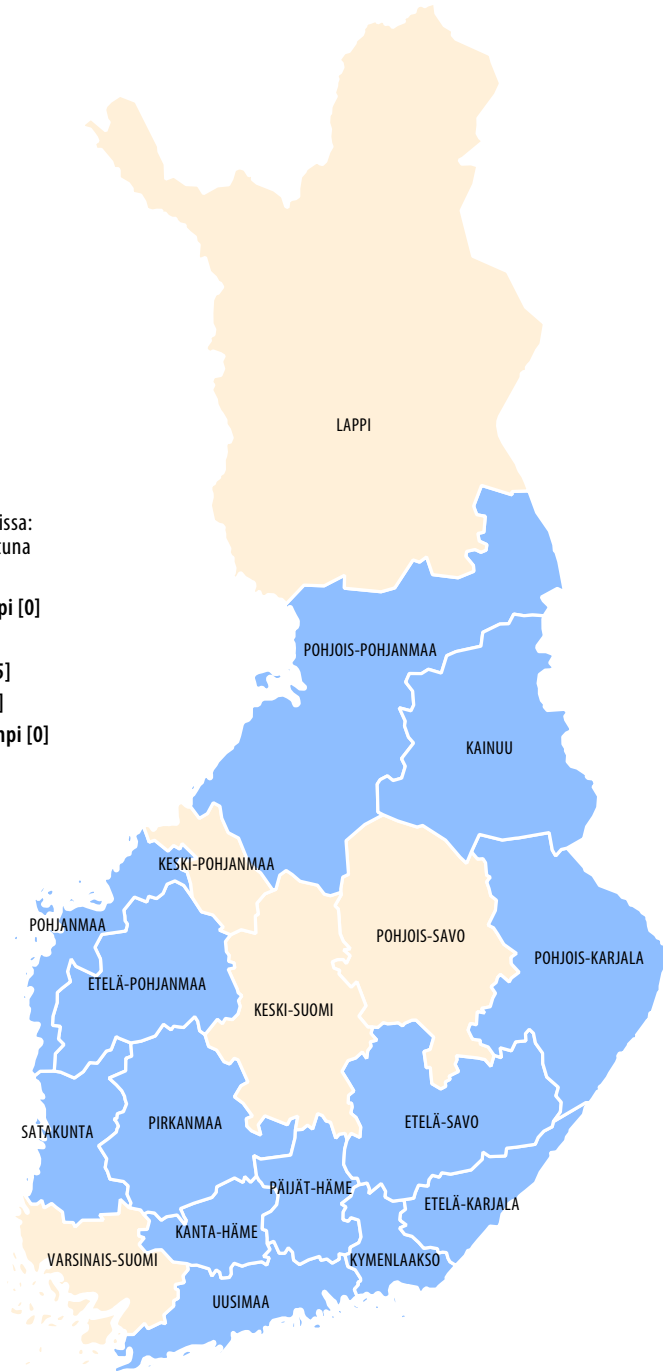

Elinkeinoelämä

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

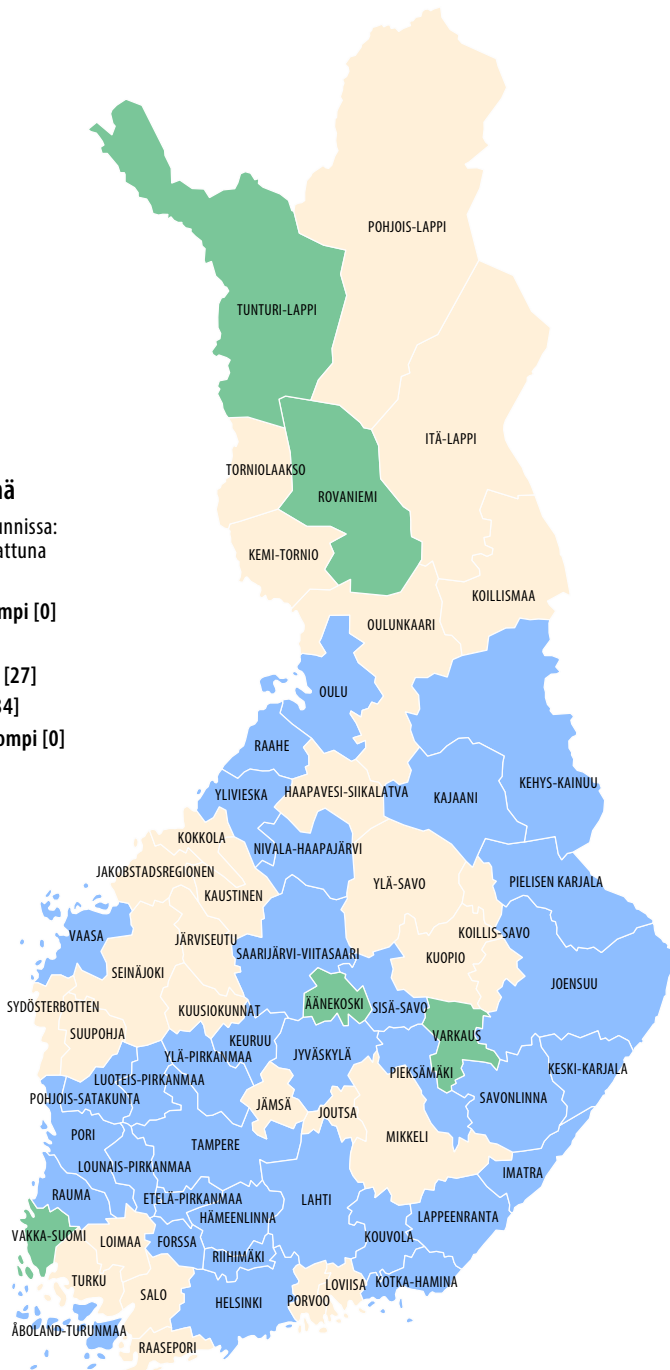
- Paljon parempi [0]
- Parempi [0]
- Nykytasolla [5]
- Heikompi [13]
- Paljon heikompi [0]

Elinkeinoelämä

Odotukset seutukunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

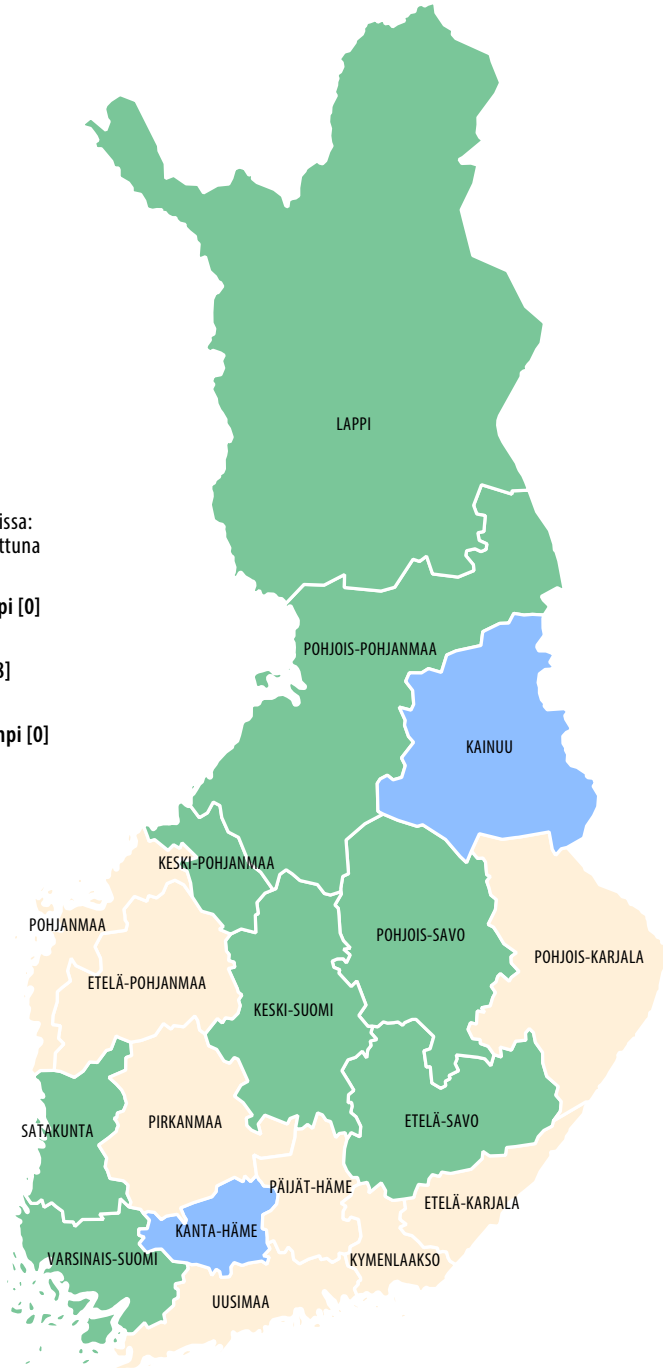
- **Paljon parempi [0]**
- **Parempi [5]**
- **Nykytasolla [27]**
- **Heikompi [34]**
- **Paljon heikompi [0]**

Elinkeinoelämä

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

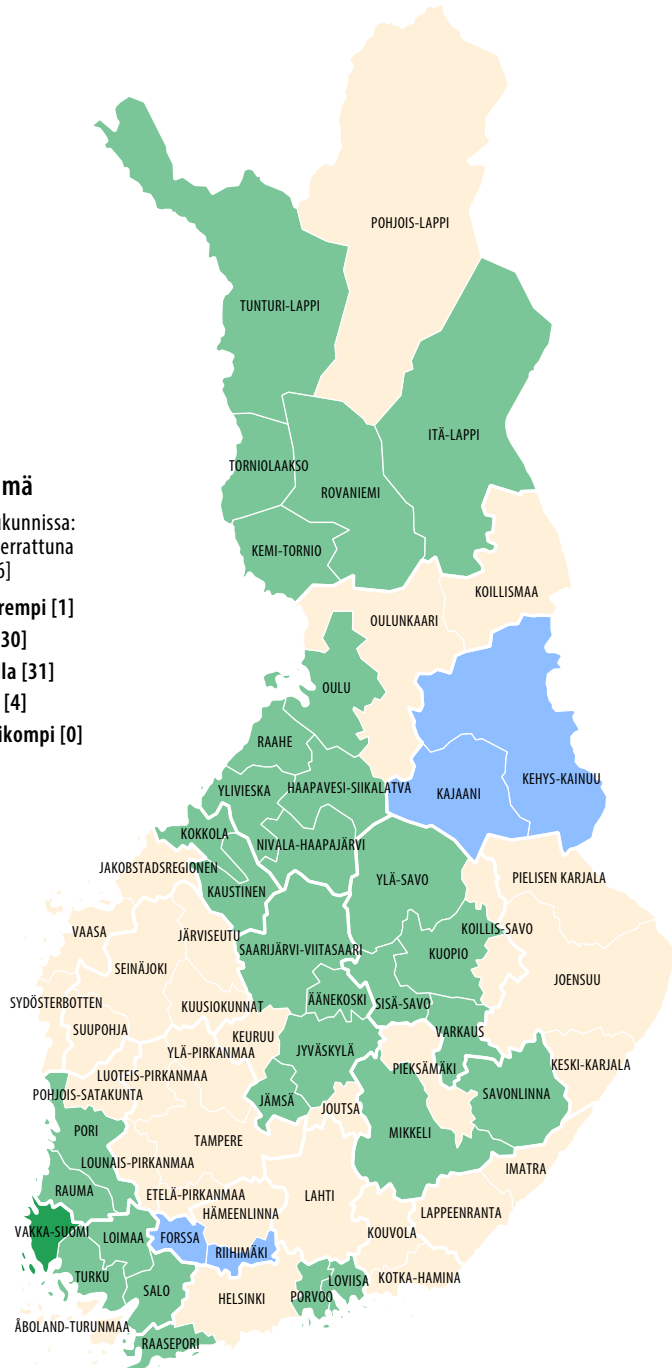
- Paljon parempi [0]
- Parempi [8]
- Nykytasolla [8]
- Heikompi [2]
- Paljon heikompi [0]

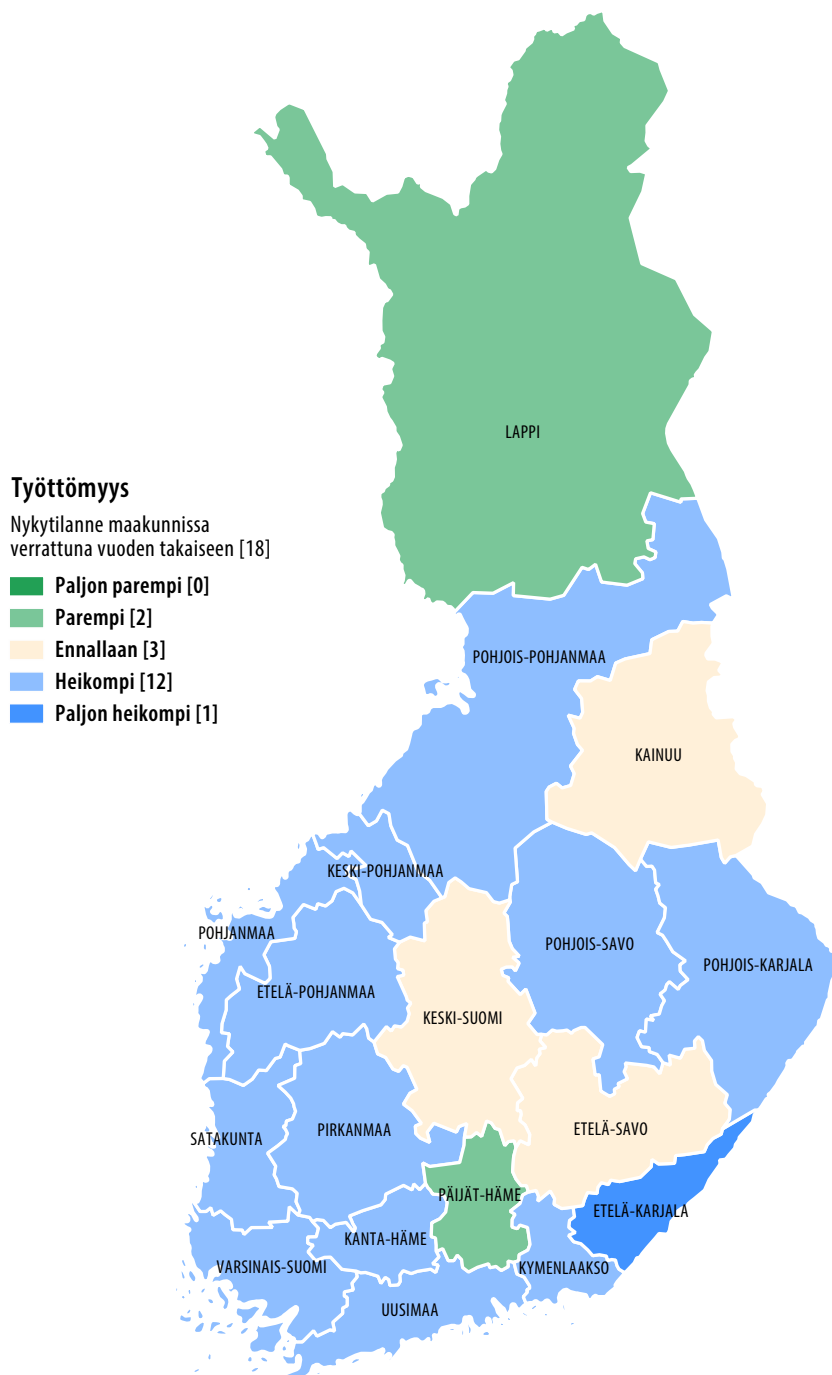
Elinkeinoelämä

Odotukset seutukunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

- Paljon parempi [1]
- Parempi [30]
- Nykytasolla [31]
- Heikompi [4]
- Paljon heikompi [0]

Kartat: Työttömyyden määrä⁹

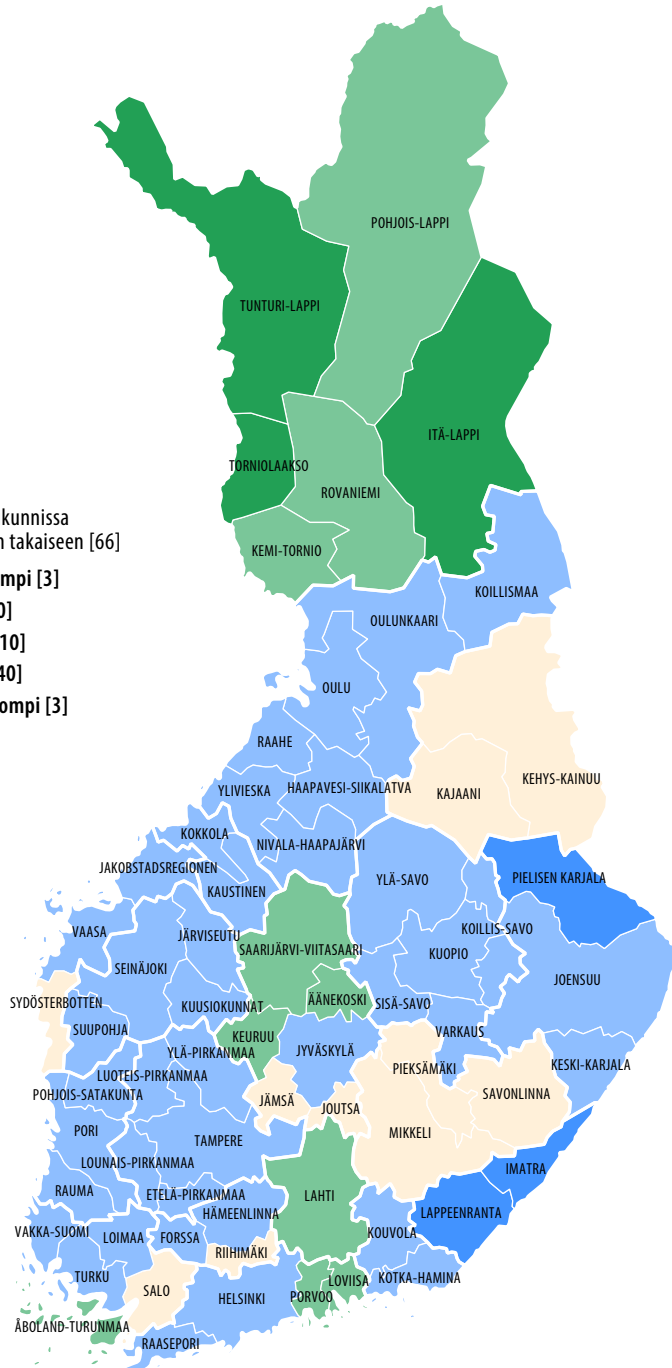

9 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Työttömyys

Nykytilanne seutukunnissa
verrattuna vuoden takaiseen [66]

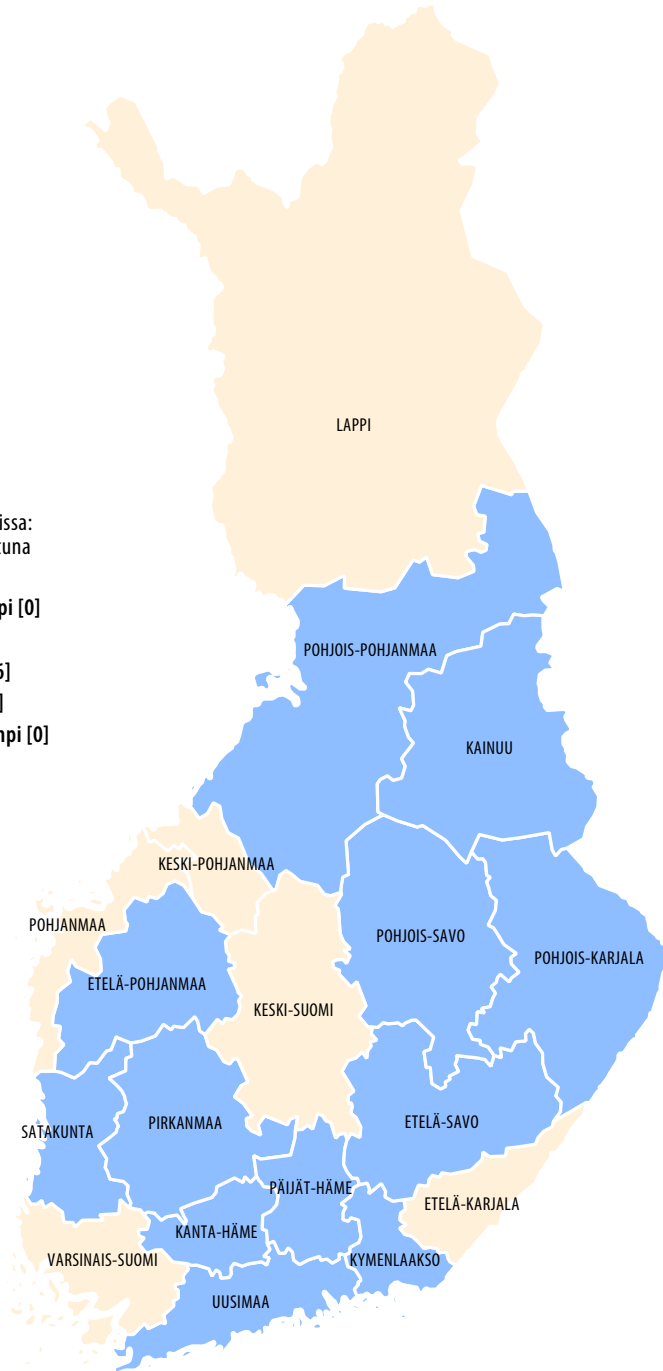
- Paljon parempi [3]
- Parempi [10]
- Ennallaan [10]
- Heikempi [40]
- Paljon heikempi [3]

Työttömyys

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [0]
- Nykytasolla [6]
- Heikompi [12]
- Paljon heikompi [0]

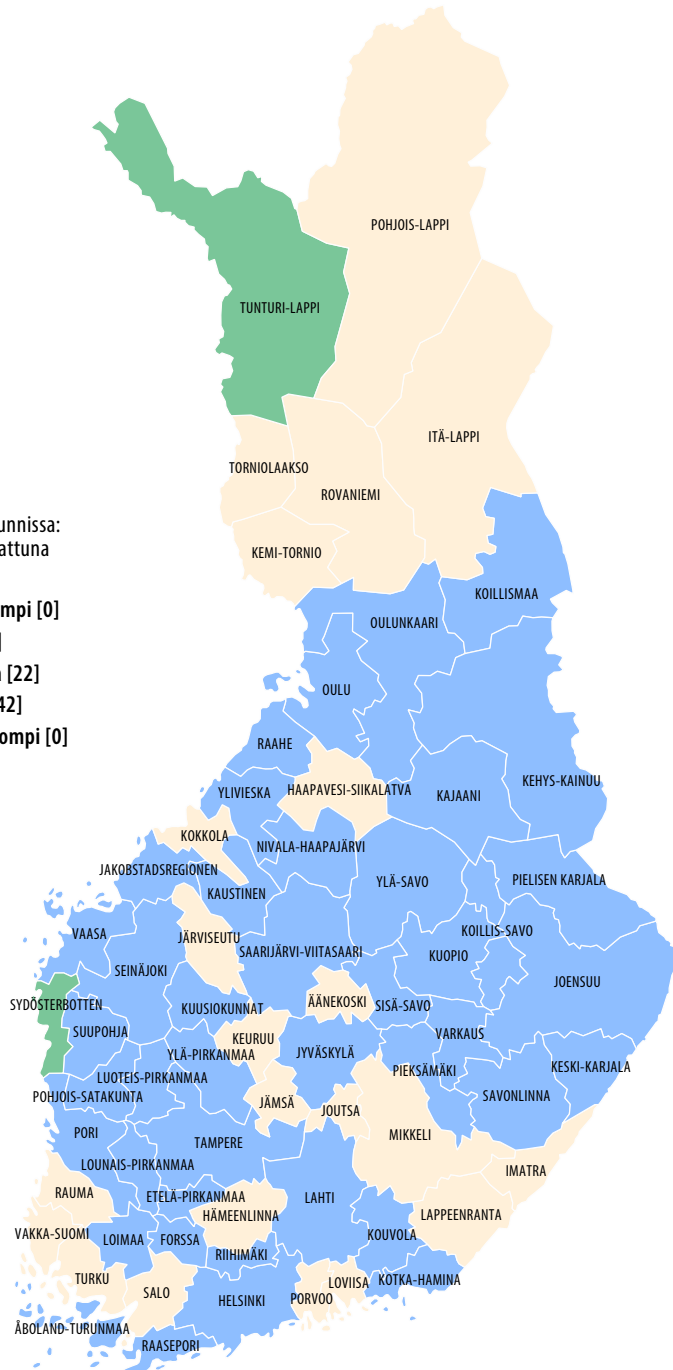

Työttömyys

Odotukset seutukunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

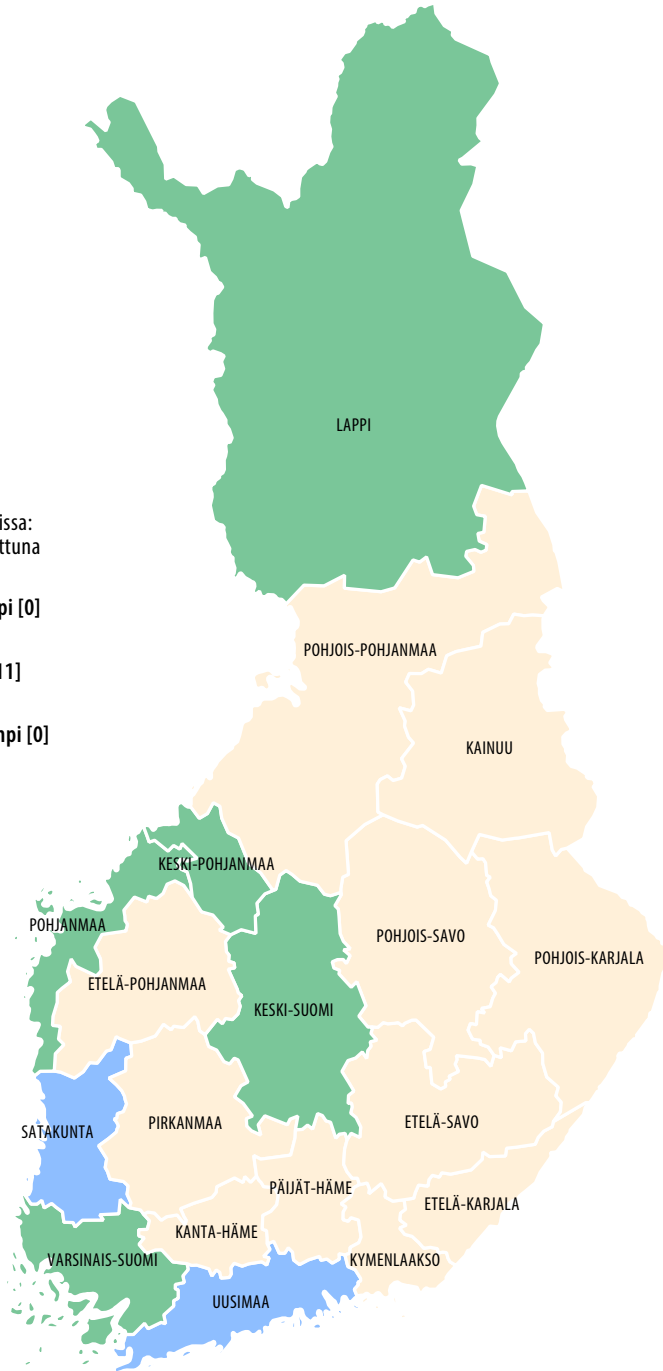
- Paljon parempi [0]
- Parempi [2]
- Nykytasolla [22]
- Heikempi [42]
- Paljon heikempi [0]

Työttömyys

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

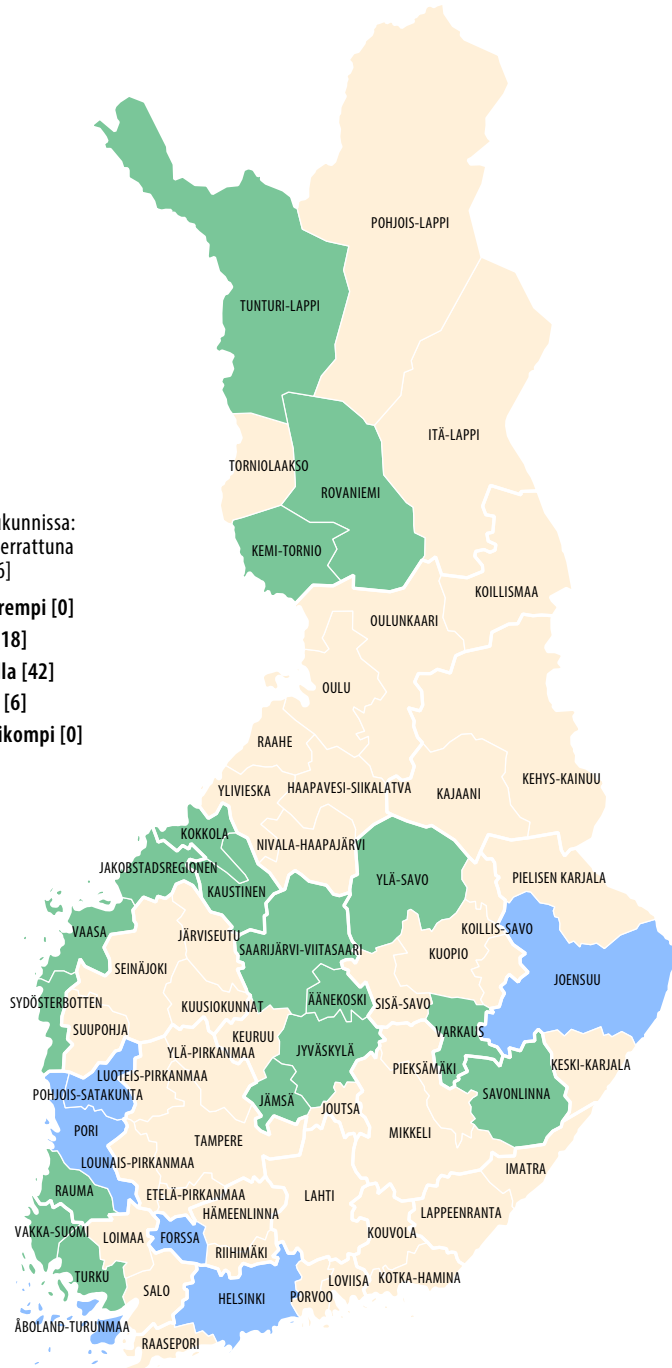
- Paljon parempi [0]
- Parempi [5]
- Nykytasolla [11]
- Heikompi [2]
- Paljon heikompi [0]

Työttömyys

Odotukset seutukunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [18]
- Nykytasolla [42]
- Heikompi [6]
- Paljon heikompi [0]

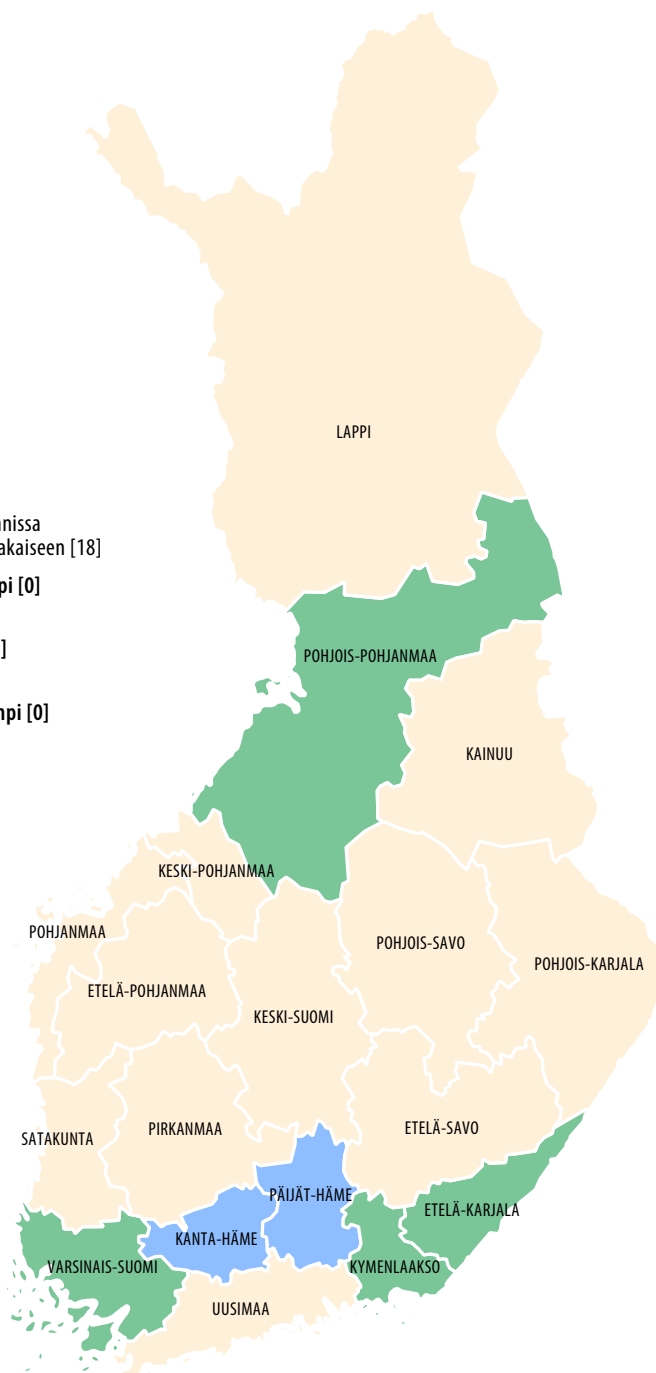

Kartat: Työvoiman saatavuus¹⁰

Työvoima

Nykytilanne maakunnissa
verrattuna vuoden takaiseen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [4]
- Ennallaan [12]
- Heikompi [2]
- Paljon heikompi [0]

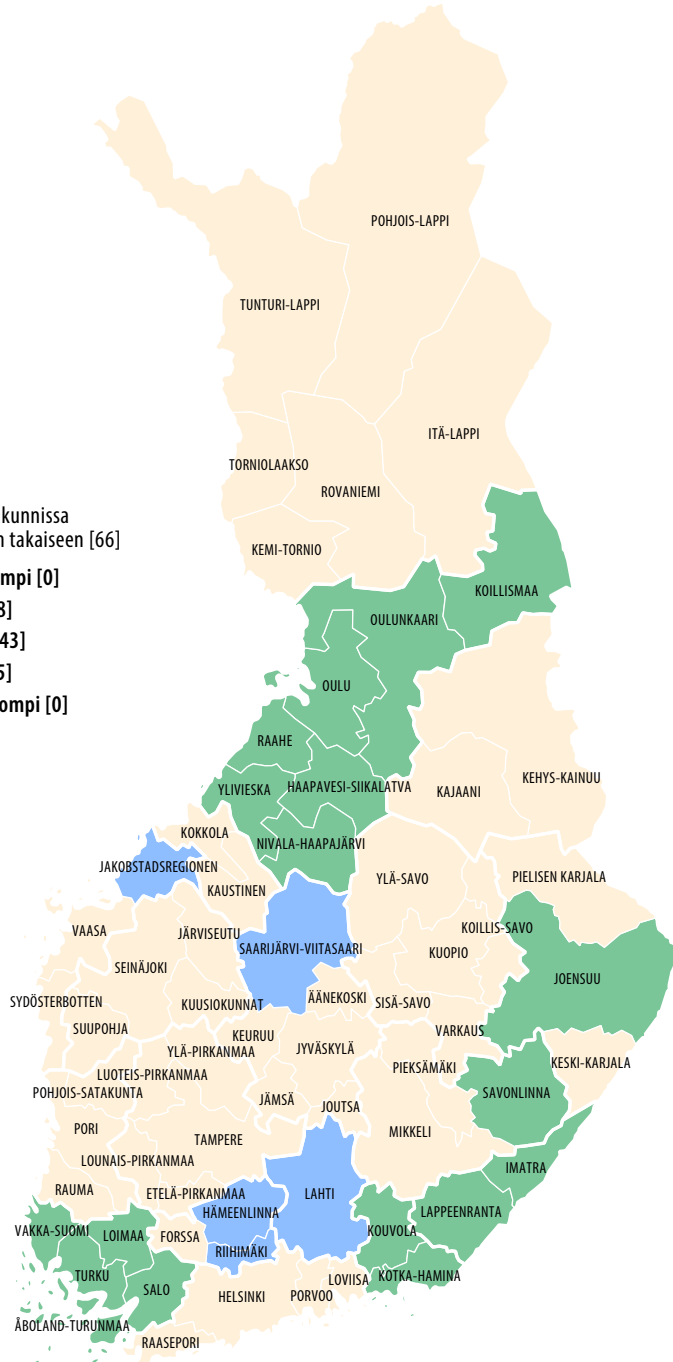

10 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Työvoima

Nykytilanne seutukunnissa verrattuna vuoden takaiseen [66]

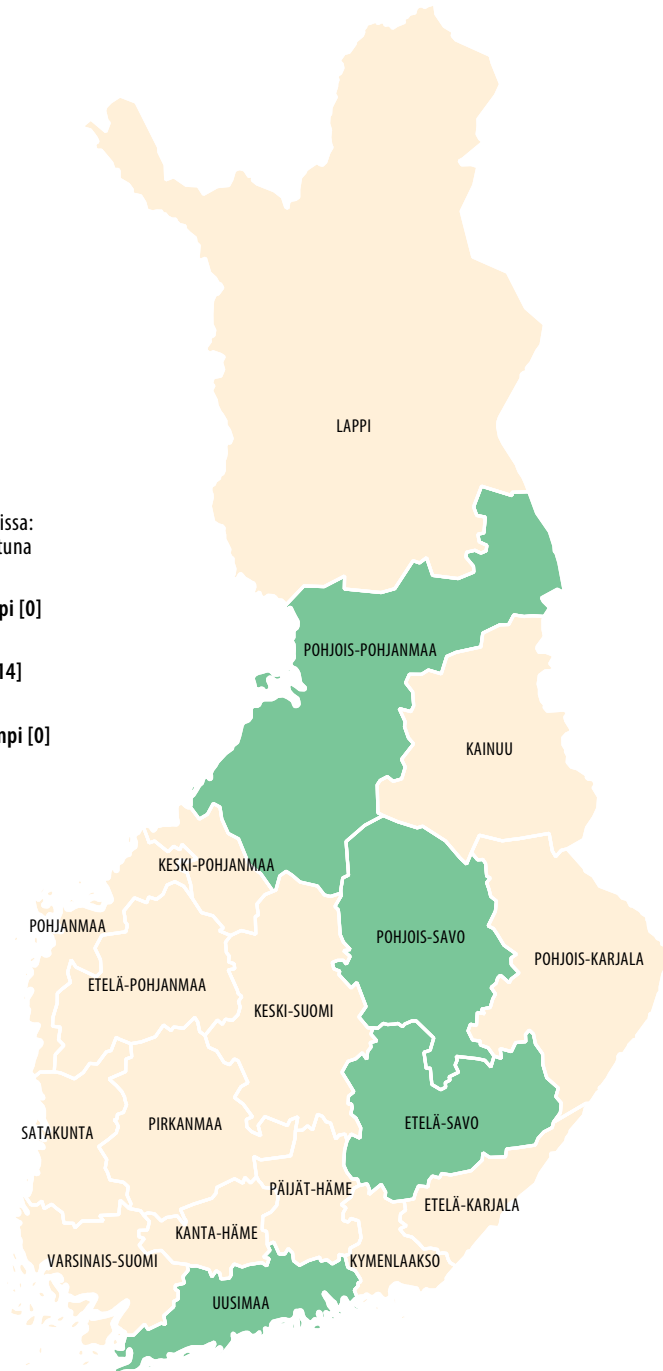
- Paljon parempi [0]
- Parempi [18]
- Ennallaan [43]
- Heikompi [5]
- Paljon heikompi [0]

Työvoima

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

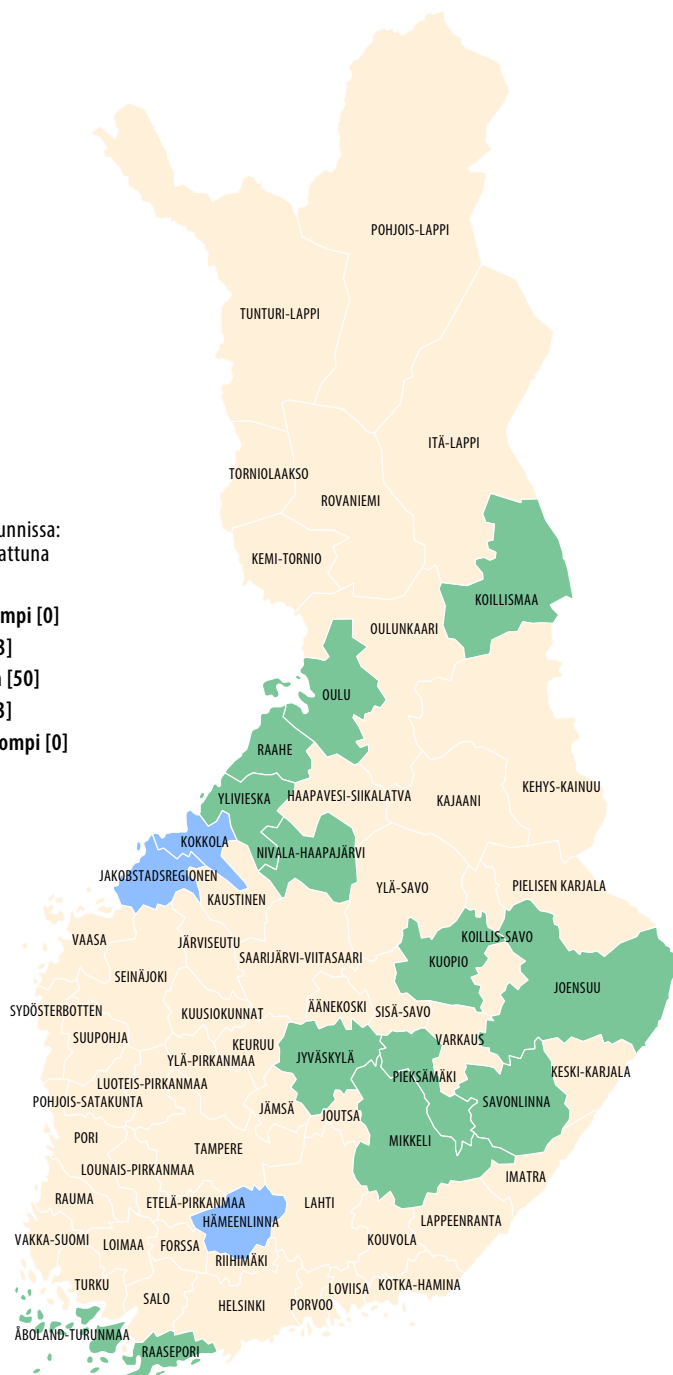
- Paljon parempi [0]
- Parempi [4]
- Nykytasolla [14]
- Heikompi [0]
- Paljon heikompi [0]

Työvoima

Odotukset seutukunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

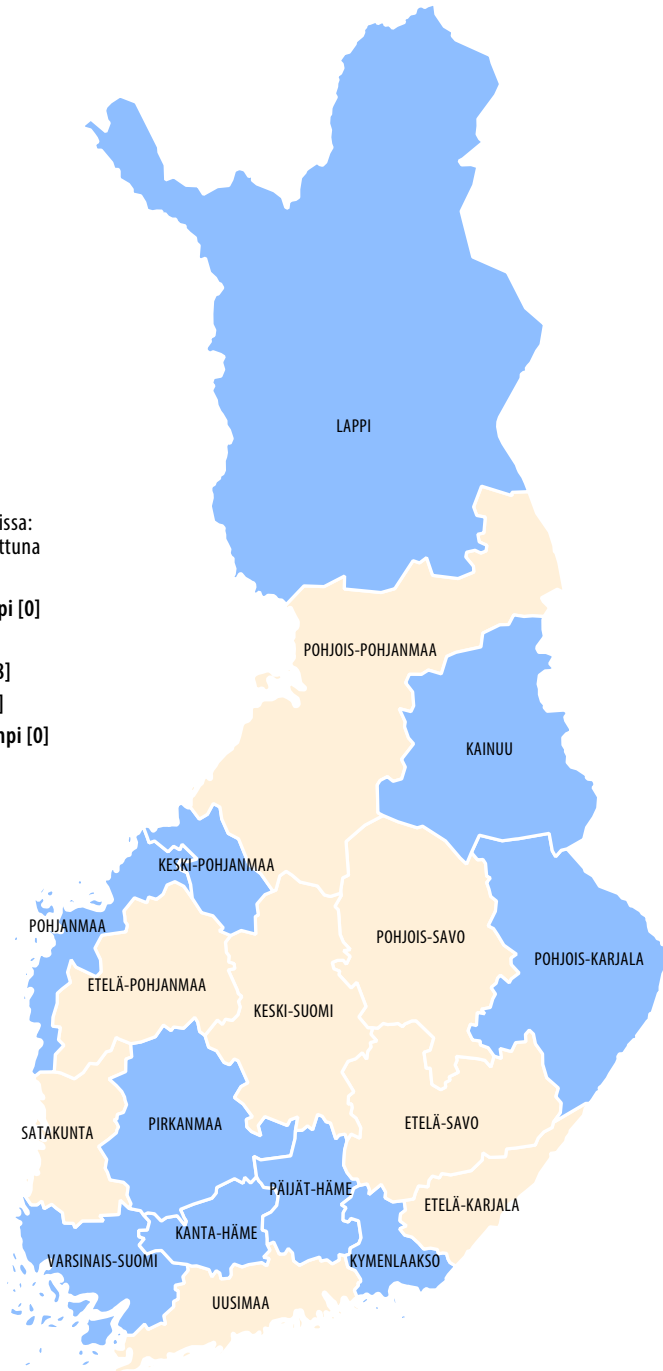
- Paljon parempi [0]
- Parempi [13]
- Nykytasolla [50]
- Heikempi [3]
- Paljon heikempi [0]

Työvoima

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [0]
- Nykytasolla [8]
- Heikompi [10]
- Paljon heikompi [0]

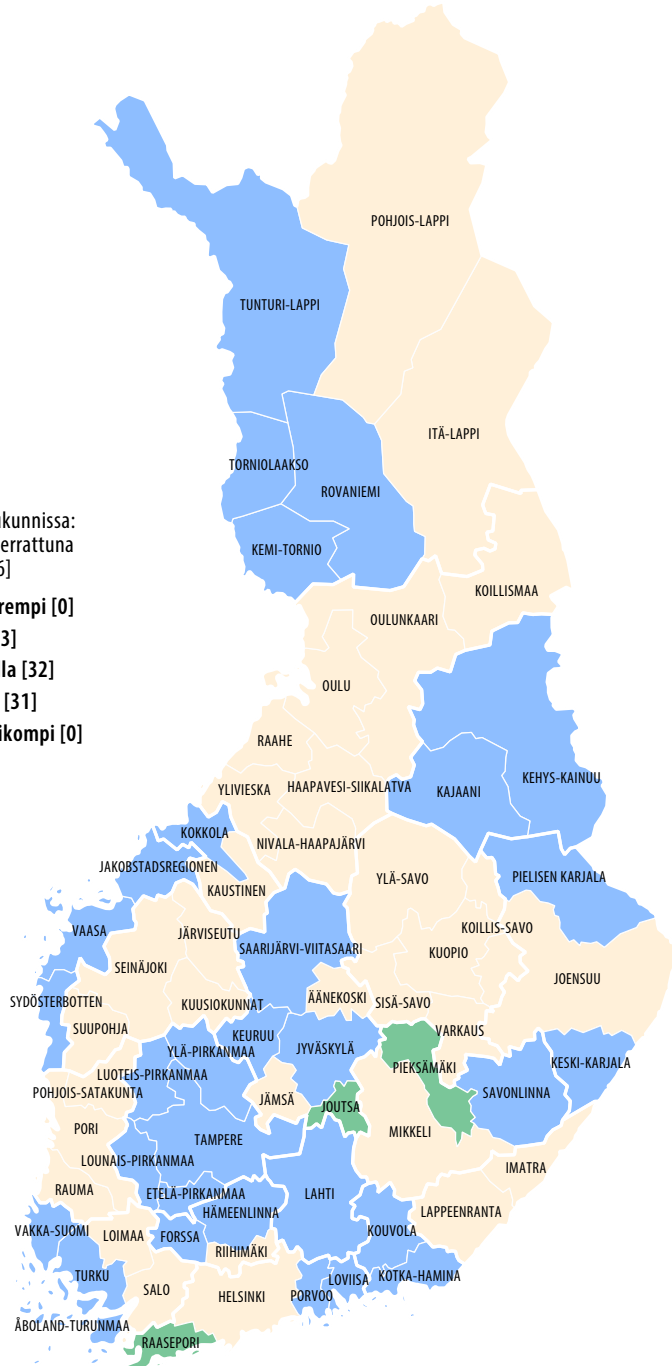

Työvoima

Odotukset seutukunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [3]
- Nykytasolla [32]
- Heikompi [31]
- Paljon heikompi [0]

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-552-2

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi